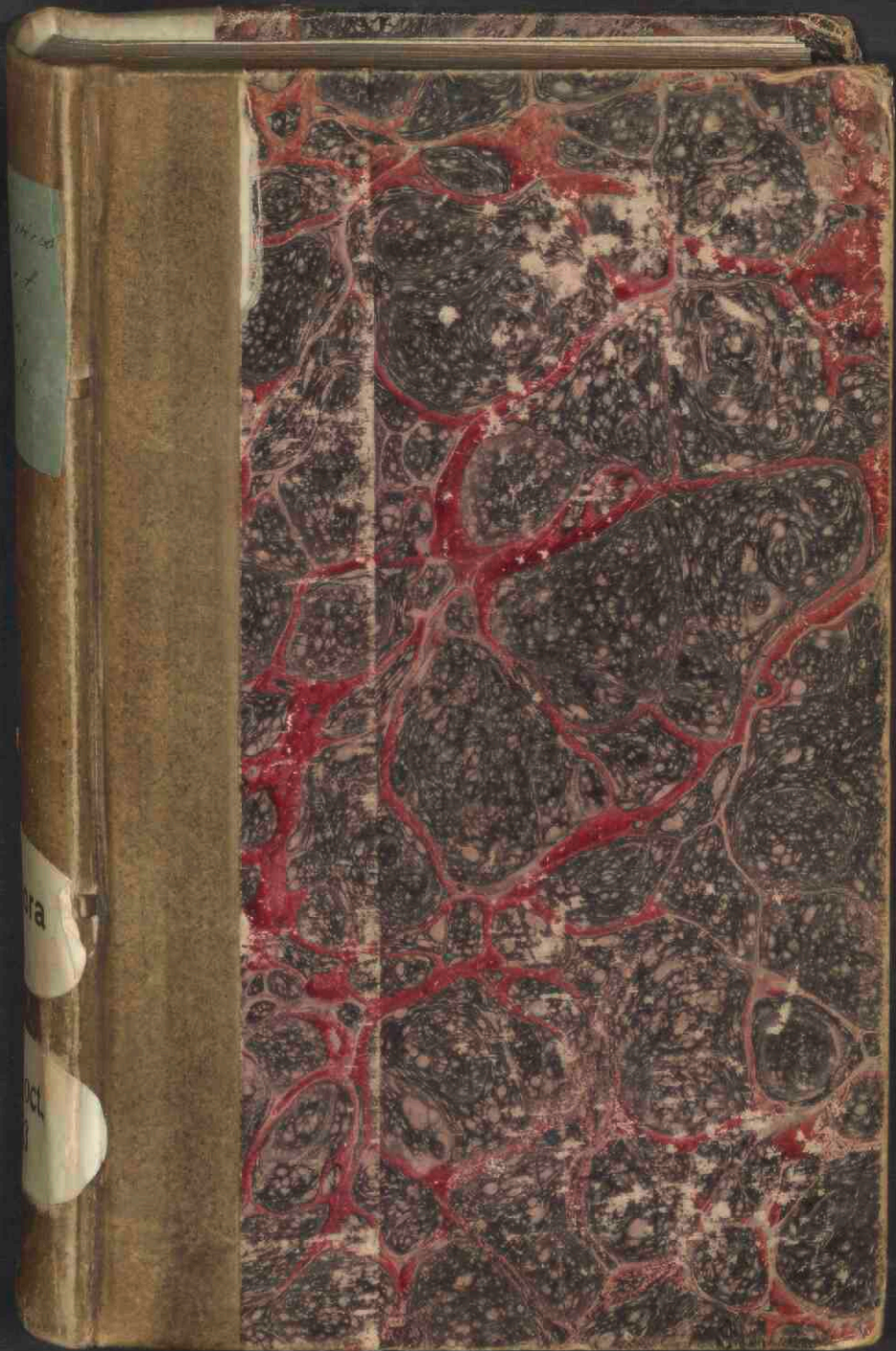

**Simplex et fidelis narratio de instituta ac demum dissipata
Belgarum, aliorumq[ue] peregrinorum in Anglia,
Ecclesia[rum], : & potissimum de susceptis postea illius
nomine itineribus quaeq[ue] eis in illis euenerunt. In qua multa
de Coenae Dominicae negocio, alijsq[ue] rebus lectu
dignissimis tractantur.**

<https://hdl.handle.net/1874/430006>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

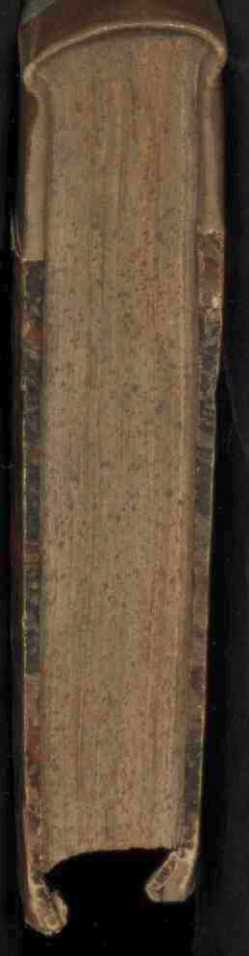
*Just. Brevis
S. de S.
f. de S.
mar. de S.*

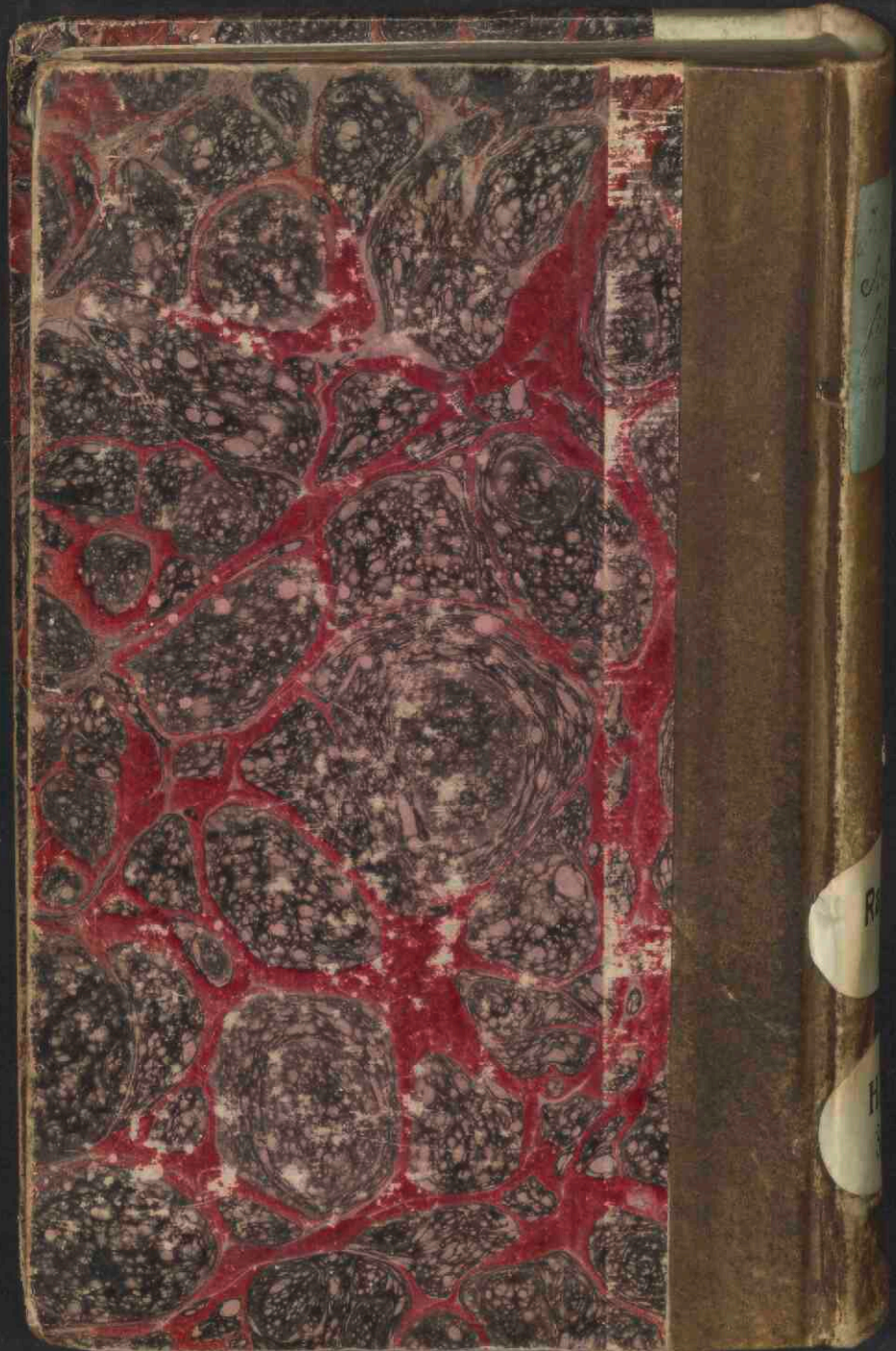
Rariora

**H. oct.
353**

Historia Ecclesiastica

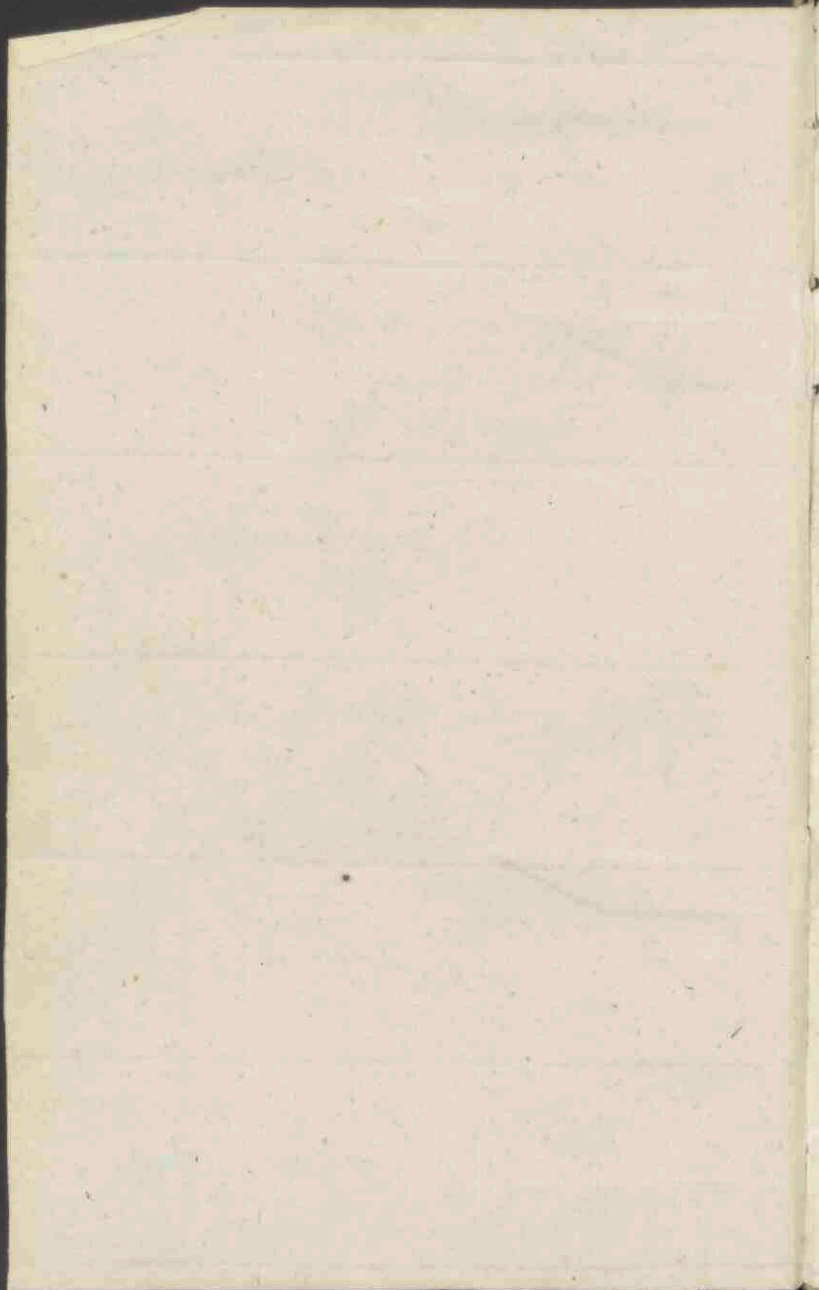
Octavo n° 353

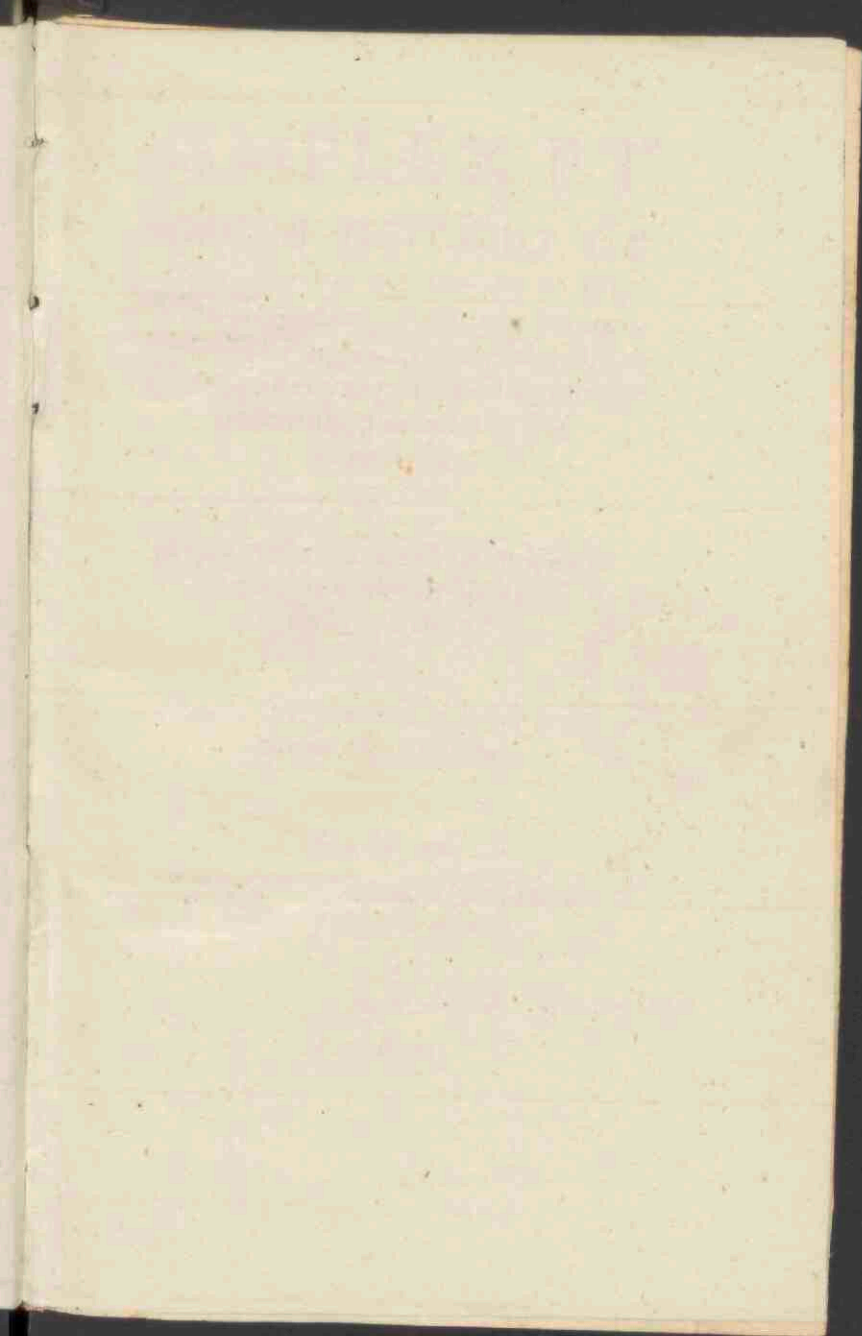
Rariora

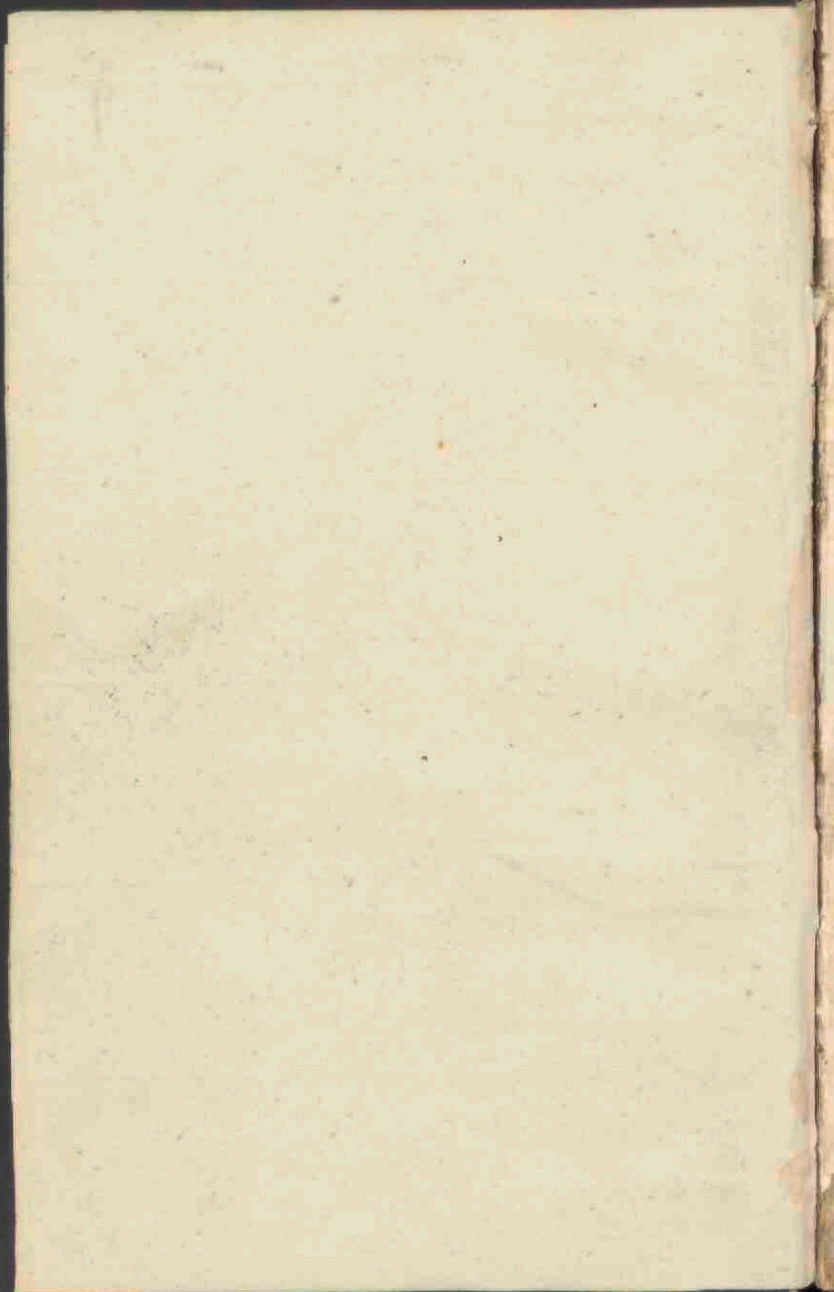
H. oct.
353

Gudenus Trion gen. I. p. 127.

Scyphes simplex var. by Granderis

ga

SIMPLEX ET
fidelis narratio de

INSTITVTA AC DEMVM DIS-
sipata Belgarum, aliorumq; peregrini-
norum in Angliã, Ecclesia: & potissi-
mum de susceptis postea illius nomine
itineribus, quæq; eis in illis
cuenerunt.

In qua multa de Cœnæ Dominicæ ne-
gocio, alijsq; rebus lectu dignis-
simis tractantur.

PER IOANNEM WTE-
houium Gandauum.

L V C A E 17.

Fieri non potest quin ueniant offendicula:ne
tamen illi per quem ueniunt.

Ex dono Buchely

1560.

SIMPLEX ET

fidelis narratio de

rebus in Africa

peritibus in

hominibus et

animantibus

in Africa

peritibus

in Africa

peritibus

in Africa

in Africa

peritibus

in Africa

peritibus

in Africa

in Africa

in Africa

3

IOANNES A' LASCO
CHRISTIANO LE-
ctori S. D.

PRESSENTISSIMVS haectenus,
Christiana lector, abitus no-
stri ex Anglia historiam,
posteaquam nostra illic Ec-
clesiae, reuecto rursus Papismo dissipata,
aliud sibi receptaculum quaerendum esse
alibi statuissent. Et fecimus id sane, pa-
cis (quoad eius fieri posset) cum omnibus
retinendae studio: etiamsi multa & gra-
uia in nos & fratres nostros, profectio-
nis nostrae socios (praeter nostrum omne
meritum) designata passim essent, quae iu-
stissimam alioqui causam nobis scriben-
di ea de re aliquid praebant. Nimirum
uolebamus illatas nobis iniurias omnes
propter CHRISTVM patientia nostra
uincere, & turbas omnes silentio nostro re-
dimere: innocentia nostra in corde nostro
testimonio freti. Sed cum nostro silentio,
a 2   nostra

nostraq³ tolerantia, non solum mitescere
 nostros aduersarios (quod equidem spera
 bamus) sed multo adhuc etiam magis in
 solescere, adeoq³ & efferrari, ac nescio quos
 sibi triumphos de nobis ante uictoria de
 cernere uideremus: & pij omnes, fraudi
 iam deinceps nobis, nostrisq³ Ecclesijs, si
 lentium hoc nostrum fore iudicarent: hor
 tatiq³ nos iam plures essent, ne & digni
 tatem ipsam Ecclesiarum nostrarum, et
 nostri in illis ministerij fidem silentio am
 plius nostro proderamus: abrumpendum
 illud nobis tandem esse (quantumuis in
 uiti) existimauius: ne calumnias ad
 uersariorum agnouisse, nihilq³ quod ad
 eas responderemus, habuisse uideremur.
 Dedimus igitur negociū (cū nobis alio
 qui ipsis non uacaret) ex fratrum omniū
 consilio, conscribendæ historiæ abitus no
 stri illius ex Anglia, uiro clariss. D. IO
 ANNI VTENHOVIO, collegæ nostro,
 & nostrarum in Anglia pridem Eccle
 siarum

siarum presbytero: cuius sanè uiri probi-
 tas, fides, grauitas, eruditio atq; integritas
 ipsa notior pijs passim omnibus, quam ut
 ulla egeat commendatione. Certè qui ho-
 minem norunt, non dubitabunt de fide il-
 lius in conscripta per ipsum Peregrina-
 tionis nostræ istius historia: quã nos quo-
 que ueram esse (coram Domino) pro eo
 ac nobis est cognita, testamur. Quòd si qui
 nihilominus fidem illius in dubium uoca-
 re conentur (ut nunc sunt homines, qui
 perfricta fronte, quæ uerissima esse pa-
 lam constat, mendacij nihilo secius accu-
 sare tamè conātur) nos talium impuden-
 tia, Apostolicū illud duntaxat opponi-
 mus: Sistemur olim ad tribunal CHRIS-
 TI Domini. Et tum omnis fucus atq;
 hypocrisis aduersariorum nostrorum co-
 ram orbis totius theatro conspicietur.
 Hanc nostram prouocationem pijs om-
 nibus satisfacturam esse non dubitamus.
 Interim disperdat Dominus labia dolo-

6 IOAN. VTENHOVII
ſa, & linguas magniloquas: Amen. Ca-
liſſia, in maiore Polonia. 26 Mar-
ty, Anno 1558.

IOANNES VTENHOVIUS
Christiano lectori Salutem.

SCRIPTVRVS de rebus gestis peregrinorum, ac praesertim Belgarū, post Ecclesiae ipsorum in Anglia dissipationē, (Ecclesiae inquam illius, quae Londini fuit, sub Eduardo sexto, uero seculi nostri Iosia) à prima mihi illius origine auspicandum esse putavi: ut sic illius dissipationem paucis attingere, ac demum itinerum illius nomine postmodum susceptorum, rerumq; per fratres in ea ipsorum peregrinatione gestarum historiam texere possem. Quae sane historia poterat maiore quidem gratia à quibusdam nostris describi, si modò res ipsorū ita tulissent. Verum cum id ipsi, graues alioqui ob causas, praestare nō possent: ac ego, qui magna multorum pars fui, à fratribus urgerer importunius, ut eam provinciam in gratiā Ecclesiae ipse susceperem: mihi sanè fuit religio, operam hic meam ipsis denegare. Porro quae me absente nostris contigerunt, ea ex communi, consentienteq; nostrorum testimonio, qui rebus ipsi interfuerunt, habui multò comperiūssima: ut de fide narrationis hinc nostrae, nihil sit prorsus ambigendum. Et quamuis intolerabilis quaedam libido traducendi, sugillandiq;
omnia,

omnia, animis nunc hominum (si unquam aliàs) passim incesserit: facile tamē prudēs quisq; lector intelliget, fidem nostræ huius narrationis non prorsus leuē esse debere: præsertim cum res ipsa adeò adhuc sit recens, ut, præter alia documenta longè clarissima, grauibus etiam ac fide dignis multorum testimonijs (siquidem id res postulet) confirmari queat. Si uerò homines quidam furijs suis (nobis alioqui præter omne meritum nostrum iniquissimi) temerè nos mendacij nihilominus insimulare suo more pergant, conuicijsq; suis proscindere: nos equidem, ut maledicentia non delectamur, ita conuicijs calumnijsq; cum talibus hominibus certare nolumus. Sed cum non sit in manu nostra, eorum impudentiam & effrenatam maledicendi petulantiam sistere, certi alioqui de causæ nostræ ueritate, ac nostræ item narrationis fide, cōuicia, præiudiciaq; ipsorum omnia facile contemnemus: omnesq; ipsorum calumnias, CHRISTO Domino confisi, libenter perferemus. Quem ipsum, tametsi sit ueritas ipsa, ἀντιθεγόμενον nihilò secius cum hic perpetuò esse non ignoramus. Is autem nouit, nos non grauandi quenquam studio facere quod facimus, ulla ue uindicandarum iniuriarum cupiditate (uti uel ex tanto tēporis interea progressu, quo libri gratia magna ex parte alioqui obsoleuisset, facile iudices) uel alia quapiam priuata animi affectione: sed inuitos nos eò, adeoq; Diomedea quadam necessitate adactos esse, ut Ecclesiæ nostræ dignitatem, nostriq; item in illa ministerij fidem, aduersus improbos maleuolorum latratus, quibus, etiam post crucem illam no-

stram, sine causa impetimur, nuda saltem ac simplici rerum gestarum narratione pro nostro officio tuere mur: ne nostrum silentium (quo latratus eiusmodi omnes sisti posse sperabamus) nostræ deinceps Ecclesie, nostroq; in illo ministerio (silentij Amyclarū instar) fraudi sit quoquo modo: ne ue per illud etiã male audiat in nobis Euangelium CHRISTI IESV.

Maluissimus sanè ad Ecclesie Christi Domini ædificationem, Historiam hanc euulgari nõ oportere: ac potius sopitam, perpetuoq; silentio quodam sepultam manere potuisse, propter offendicula quæ inde aliqua ex parte metuenda uidentur. Verùm cū ipsi antagonista, quiduis sibi permittentes, Ecclesiã nostrã, curæ nostræ concreditam, indignis indefinenter modis proscindant: actaq; fratrum nostrorum in ea ipsa eorum peregrinatione ferè omnia, editis etiam scriptis, ac quotidianis traductionibus suis impudenter peruertant: quid hic quæso minus præter officium faciamus, quàm quòd sine ulla omnino exaggeratione, ulla ue calumniarum acceptarum, accipiendarum ue refutatiõc, rem ipsam simpliciter ut gesta est, tibi optime Lector, iudicandam proponimus? Offendicula haud dubiè uitãda sunt Christiano homini: sed fieri nõ posse, quin ueniant offendicula, testatur CHRISTVS ipsemet Dominus. Neq; uæ ullum illorum nomine cõminatur, nisi illi per quem ueniunt. Quod porro per nos hic nõ ueniant offendicula, extra omnẽ est cõtroversiã. Nos enim certi sumus de æquitate causæ, ueritateq; doctrinæ nostræ ex Dei uerbo, menteq; ipsius. ac proinde hac fiducia freti, nullam unquã lucem, nul-

laq;

laq; pia ac modesta colloquia refugimus: quemadmo-
dū neq; clarissimi piæ memoriæ uiri, Hulricus Zuin-
glius et Ioannes Oecolampadius, unquam refugerūt:
nec etiam, Ecclesiæ Helueticæ, Sabaudicæ, Frisicæ, An-
glicæ ac Polonicæ, atq; adeo omnes peregrinæ Eccle-
siæ, quotquot sunt per eas ipsas regiones dispersæ (o-
ptimè sibi consciæ) hætenus detrectarunt, neq; etiã
num detrectant. Deinde neminem huius controuer-
siæ nomine unquam sumus auersati: ac communionem
cum ipsis Ecclesiasticã semper seruauimus, quatenus
ullo prorsus modo ab ipsis ferremur: adeoq; omnimo-
da humanitatis amicitiaq; officia, ut in Anglia sem-
per, ita et alibi passim exhibuimus, ac etiam nunc ex-
hibemus, his qui aliàs sine præiudicijs à nobis dis-
sentirent. Postremò, ne quid eorū quæ ad faciendã
concordiam non obscure facere uidentur, prætermi-
tremus, fiducia pietatis antagonistarum nostrorum,
in cruce illa nostra, per longa marium itinerumq; in-
terualla eos sub ipsam hyemem cateruatim accessi-
mus, sperantes fore, ut tandem aliquando ipsorum ani-
mi nostra humanitate mollescerent, mitigarēturq;: col-
loquia passim ab eis libera postulantes, ad nostri pur-
gationem, maioremq; ueritatis elucidationem. Sed fru-
stra hæc omnia, adeo ut inauditi passim turpiter reij-
ceremur: non tam sanè culpa Magistratus, quàm eo-
rum potius quibus in primis causa nostra meritò com-
mendata esse debuerat: nimirum Concionatorū, quo-
rum instigationibus tanquã flabellis quibusdam ex-
citatūs Magistratus, magis quàm propria sponte, sa-
uire demū in nos non addubitauit. Hæc tamen aliquo

modo ferri poterāt, in isthac præsertim Ecclesiæ perturbatione, si homines illi male feriati, & ad Ecclesiâs perturbandas tantū nati, à maledicis scriptis (uti iam indicauimus) sibi postmodum temperassent: quibus fratres ac fideles Ecclesiæ nostræ ministros, Ecclesiâsq; nostram ad eò totā in farraginibus nescio quibus ueriti nō sunt calumniose proscindere. Et quemadmodum Antipater ille, cuius meminit Plutarchus, cominus cū Carneade congregari nequies, multos maledicos libros contra eum scripsit: ita & hi omnia pia modestaq; colloquia (uti hic facillè uidere liceat) detrectantes, cauillosa quædam scripta, ipsorum uocatione nimis indigna, tanquam è plaustro loquentes, euulgarunt: præsertim in illustrem modis omnibus uirum IOANNEM à LASCO ac MARTINVM MICRONIVM, eos eorumq; ministerium meris mendacijs degrauantes. Quod facillè fuerit Lectori obseruare, qui modò equum ad legendum animū adferre uolet. Nam quod ipsum Ioannem à Lasco attinet, eius scripta, quæ publicè extant, eiusq; fides, ac fidei ipsius confessio, toti iam Christiano orbi, omnibusq; melioris notæ Ecclesiis probata (ut de omnimodo uirtutū ipsius genere sileam) eum facillè ab omnibus calūnijs uindicauerint: ac proinde malim hic tacere, quàm multa de eo nunc dicere: præsertim cum tāta sit apud omnes pios nominis ipsius autoritas, ut parū alioqui aut nihil ei per me accedere posse uideatur. Quod uerò Micronium ipsum attinet, tanta est hominis integritas, modestia, *εὐλοφία*, sana eruditio, tamq; pium eius ad respondendū ingenium, ac singulare in
scrutandis

scrutandis scripturis iudiciū, quidquid hic aduersarij
 cōminiscatur, ut ego multos Micronios Ecclesie Chri-
 sti optarim. Neq; me hic omnino falli iudicio, haud-
 quaquā difficile fuerit (tanquā ex unguibus leonē) iu-
 dicare, uel ex uelicatorijs ipsius colloquijs (quæ hic
 adiunximus) etiamsi eius scriptis, innumerisq; eorū
 testimonijs qui ipsum probè nouerunt & audiuerūt,
 destitueremur, ut cuiuis constare queat, & ipsis et Ec-
 clesie nostræ toti summam iniuriā, cōtumeliāq; fa-
 ctam esse: ac proinde etiam quiuis iudicare facillimè
 possit, nihil hic leuiter, temere' ue à nobis factū esse,
 sed culpa istiusmodi potius hominū, intolerabili calū-
 niandi, omniaq; sursum deorsum turbādi libidine pru-
 rientium, nos eò adactos esse, ne quid officio nostro,
 quod Christo Domino nostræq; Ecclesie debem⁹, om-
 nino deessemus: sed ueritati aduersus ipsorum syco-
 phantias testimoniū aliquod innocētiæ nostræ isthac
 saltē ratione perhiberemus: ad diuini nominis gloriā,
 fratrumq; passim omnium, illud ardentiss. indefessisq;
 uotis flagitantium, consolationem. Interim orandus
 nobis est Deus et pater Domini nostri IESV CHRIS-
 TI, ut isthac lamentosa Ecclesie dissidia, diuina sua
 gratia tandem componat: utq; omnes, quotquot Chri-
 stum Dominum profitentur, ad fidei unitatē perdu-
 cat: quo unū sapiant, loquanturq; in Domino nostro
 IESV CHRISTO, iuxta mentē ipsius, ac spiritus san-
 cti, ad gloriam Dei patris regniq; ipsius perpe-
 tuum incrementum, Amen. Cracouie,

Cal Februarij, anno 1559.

QVA

QVA OCCASIO =
NE PEREGRINORVM Ec-
clesiæ Londini, per Eduardum Regem sint institutæ,
ac demum post eius mortem dissipatæ.

Caput. I.

Institutio
peregrina-
rum Eccle-
siarū Lon-
dini.

OSTQVAM Diuino be-
neficio, uera Christi reli-
gio, auspicijs Diui EDUAR-
DI, eius nominis sexti, An-
no Domini 1548, ætatis
uerò suæ 10, in Anglia ab
Antichristianismo uindi-
dicari cœpit, & repurgari, ac in dies magis
magisq; reflorescere: multi, Religionis no-
mine, undiquaque ex Cismarinis partibus
Londinū sese conferunt, ut tanto uerè reli-
gionis, liberæq; cōfessionis beneficio frue-
rentur. Dum igitur numerus istiusmodi pe-
regrinorū, Belgici & Gallici potissimum
idiomatis hominum (quorum bona pars
rectà ex patria eò cōmigrarat: pars uerò ali-
qua ex superiori Germania, occasione in-
terdecreti illius Interimistici, eò confluxe-
ramus) Londini intra bienniū fit frequen-
tior: IOANNES A' LASCO, liber Poloniæ
Baro, ipsis, atq; aded aliorum idiomatum
hominibus Ecclesias erigendi, easq; iuxta
Dei uerbum instituendi, gubernandiq;, li-
bertatem à Rege, regio alioqui diplomate
confirma-

cōfirmatam, obtinet: quibus ipse Regia auctoritate, & unanimi peregrinarū Ecclesiarum assensu, propter singulares ipsius uirtutes, Superintendens præficatur, ac confirmatur. Regium autē diploma ita habebat.

EDWARDVS SEXTVS DEI GRATIA Angliæ, Franciæ, Hiberniæ Rex, fidei defensor, & in terra Ecclesiæ Anglicanæ & Hibernicæ supremum sub Christo caput: Omnibus ad quos præsentis literæ peruenerint, salutem. Cū magnæ quædam & graues considerationes nos ad præsens specialiter impulerunt: tum etiam cogitantes illud, quāto studio & charitate Christianos Principes in sacrosanctum Dei Euangelium & religionē Apostolicam ab ipso Christo inchoatam, institutam et traditam, animatos & propensos esse conueniat: sine qua haud dubiè politica & ciuile regnum neq; consistere diu, neq; nomē suum tueri potest, nisi principes, cæteri q; præpotentes uiri, quos Deus ad regnorum gubernacula sedere uoluit, id in primis operam dent, ut per totū Reipub. corpus casta sinceraq; religio diffundatur, & Ecclesia in uerè Christianis & Apostolicis opinionibus & ritibus instituta atque adulta per sanctos ac carnī & mundo mortuos ministros conseruetur: pro eo quòd Christiani Principis officium statuimus, inter alias suas grauissimas de Regno suo

fuo bene splendideq; administrando cogitationes, etiã Religionis, & Religionis causa calamitate fractis & afflictis exulib. consulere. Sciatis, quòd non solùm præmissa contemplantes, & Ecclesiam à papatus tyrannide per nos uindicatã in pristina libertate cõseruare cupientes: uerumetiam exulum ac peregrinorum cõditionem miserantes, qui iam bonis temporib. in Regno nostro Angliæ cõmorati sunt uoluntario exilio, Religionis & Ecclesiæ causa multati: quia hospites & exteros homines propter Christi Euangelium ex patria sua profligatos & eiectos, & in regnum nostrum profugos, præsidij ad uitam degendam necessarijs in regno nostro egere non dignum esse neq; Christiano homine, neq; principis magnificentia duximus, cuius liberalitas nullo modo in tali rerũ statu restricta, clausa ue esse debet. Ac quoniam multi Germanæ nationis homines, ac alij peregrini qui cõfluxerunt, & in dies singulos confluunt in Regnum nostrum Angliæ, ex Germania & alijs remotiorib. partibus in quibus Papatus dominatur, Euangelij libertas labefactari & premi cœpta est, non habent certam sedem & locum in regno nostro, ubi cõuentus suos celebrare ualeant, ubi inter suæ gentis & moderni idiomatis homines Religionis negocia et res Ecclesiasticas pro
patrio

LONDINI INSTITVTIO. 75

patrio ritu & more intelligēter obire & tractare possint: idcirco de gratia nostra speciali, ac ex certa sciētia & mero motu nostris, nec non de auisamento Consilij nostri uolumus, cōcedimus & ordinamus, quòd de cætero sit & erit unum templum, siue sacra ædes in ciuitate nostra Londinensi, quòd uel quæ uocabitur templū Domini *IESV*, ubi cōgregatio & cōuentus Germanorum & aliorum peregrinorum fieri & celebrari possit, ea intentione & proposito, ut à ministris Ecclesiæ Germanorū aliorumq; peregrinorum sacrosancti Euangelij incorrupta interpretatio, sacramentorū iuxta uerbum Dei & Apostolicam obseruationē administratio fiat. Ac templum illud, siue sacram ædem illam de uno Superintendente & quatuor uerbi ministris erigimus, creamus, ordinamus & fundamus per præsentēs. Et quòd idem Superintendens & ministri in re & nomine sint & erunt unū corpus corporatum & politicum, de se per nomen Superintendentis & ministrorum Ecclesiæ Germanorum, & aliorum peregrinorum ex fundatione Regis Eduardi sexti in ciuitate Londinensi, per præsentēs incorporamus: ac corpus corporatū & politicum, per idem nomē realiter & ad plenum creamus, erigimus, ordinamus, facimus & constituimus per præsentēs: & quòd successio-

nem

nem habeat. Et ULTERIVS de gratia nostra speciali, ac ex certa sciētia & mero motu nostris, necnon de auisamento Consilij nostri dedimus & concessimus, ac per præsentes damus & cōcedimus præfato Superintendenti & ministris Ecclesię Germanorum & aliorum peregrinorum in ciuitate Londinensi, totum illud templum siue ecclesiam nuper fratrum Augustinensiu in ciuitate nostra Londinensi, ac totam terram, fundum & solum ecclesię prædictæ, exceptis toto choro dictæ ecclesię, terris, fundo & solo eiusdem, habendum & gaudendū: dictum templum siue ecclesiam, ac cætera præmissa, exceptis præexceptis, præfatis Superintendenti & ministris & successoribus suis, tenendum de nobis, hæredibus & successoribus nostris, in purā & liberam elemosynam. Damus ulterius de auisamento prædicto, ac ex certa sciētia & mero motu nostris prædictis per præfatos concedimus, præfatis Superintendenti & ministris & successorib. suis plenam facultatem, potestatem & auctoritatem ampliandi & maiorem faciendi numerum ministrorum, & nominandi & appunctuandi de tempore in tempus tales & huiusmodi subministros, ad seruiendum in templo prædicto, quales præfatis Superintendenti & ministris necessarium uisum fuerit. Et quidē hæc omni

ni

nia iuxta beneplacitum Regium. Volu-
 mus præterea, quòd Ioannes à Laſco natio-
 ne Polonus, homo propter integritatem &
 innocentiam uitæ ac morum, & ſingularem
 eruditionem ualde celebris, ſit primus &
 modernus ſuperintendens dictæ Eccleſiæ:
 & quòd Gualterus Deløenus, Martinus
 Fländruſ, Franciſcus Riuerius, Richardus
 Gallus, ſint quatuor primi & moderni mi-
 niſtri. Damus præterea & concedimus
 præfatis Superintendēti & miniſtris & ſuc-
 ceſſoribus ſuis facultatem, autoritatem &
 licentiam, poſt mortem uel uacationem ali-
 cuius miniſtri prædictorum, de tempore in
 tempus eligendi, nominandi & ſurrogan-
 di alium, perſonamabilem & idoneam in
 locum ſuum: ita tamē quòd perſona ſic no-
 minatus & electus præſentetur & ſiſtatur
 coram nobis, hæredibus uel ſucceſſoribus
 noſtris, & per nos, hæredes uel ſucceſſores
 noſtros inſtituatur in miniſterium prædi-
 ctum. Damus etiam & concedimus præ-
 fatis Superintendenti miniſtris & ſucceſſo-
 ribus ſuis facultatem, autoritatem & licen-
 tiam, poſt mortem ſeu uacationē Superin-
 tendentis de tempore in tempus eligendi,
 nominandi & ſurrogandi alium, perſonam
 doctum & grauem in locum ſuum: ita ta-
 men quòd perſona ſic nominatus & electus
 præſentetur & ſiſtatur coram nobis, hære-
 dibus

dibus uel successoribus nostris: & per nos, hæredes uel successores nostros instituantur in officium Superintendentis prædictum. Mandamus, & firmiter iniungendam præcipimus tam Maiori, Vicecomitib. & Aldermannis ciuitatis nostræ Londonensis, & successoribus suis, cum omnibus alijs Archiepiscopis, Episcopis, Iusticiarijs, officarijs & ministris nostris quibuscunq;, quòd permittant præfatis Superintendenti & ministris, & sua, suos liberè & quietè frui, gaudere, uti & exercere rit^o & ceremonias suas proprias, & disciplinam Ecclesiasticã propriam & peculiarem, non obstãte quòd nõ conueniant cum ritibus & ceremonijs in Regno nostro usitatis: absq; impetitione, perturbatione aut inquietatione eorũ, uel eorum alicuius, aliquo statuto, actu, proclamatione, iniunctione, restrictione seu usu in contrarium inde antehac habitis, factis, editis seu promulgatis in contrarium non obstantibus. Eo quòd expressa mentio de uero ualore annuo, aut de certitudine præmissorum, siue eorum alicuius, aut de alijs donis siue concessionibus per nos præfatis Superintendenti, ministris & successoribus suis, ante hæc tempora factis, in præsentibus, minimè facta existit: aut aliquo statuto, actu, ordinatione, prouisione, siue restrictione inde in contrarium factis, editis, ordinatis

ordinatis seu prouisis, aut aliqua alia re, causa
uel materia quacung; in aliquo nō obstan-
te. In cuius rei testimonium has literas
nostras fieri fecim⁹ patentes: Teste me ipso,
apud Leighes, uicesimoquarto die Iulij,
anno Regni nostri quarto: per breue de pri-
uato sigillo, & de datis prædicta autoritate
Parliamenti.

P. Southuell

Vn. Harrys.

Qualis uerò earum Ecclesiarū fuerit cūm
doctrina, tum gubernatio, facile erit æquo
lectorī intelligere ex libello, per Ioannem
à Lasco iam pridem ea de re in lucem dato:
cui an quid in eo genere praxeos Ecclesia-
rum restitutarum uspiam extet simile, sanè
ignoro. Cæterum hic sanctus & semitrān-
quillus sub puero Rege, Ecclesię status, nō
admodū diuturnus in eo Regno fuit: quē-
admodū id multo antè, propter populi in-
gratitudinē, disciplinæq; Ecclesiasticæ ne-
glectum ac contemptum, futurū prædixe-
rant, quotquot in Anglia sub Eduardo re-
ge, Christū syncerè prædicabant: magnoq;
studio ueram in populo pœnitentiam, sed
(heu) frustra urgebant: quorum quàm plu-
rimi ueritatē doctrinę suæ, aut potius Chri-
sti Domini, suo etiā sanguine publicè tan-
dem sunt contestati.

Itaq; post sublatum anno 1553, Iulij 6, è

b 2 uiuis

1551
obijt 1553
1553 1-1-1553

uiuis sanctissimum illum Eduardum, æternam sanè memoria dignū Principem: Papiſmus, per sororem suam Mariam (cui Eliza-
beta ex patre soror, pietate nihil inferior
Eduardo fratre, post uaria fidei exercitia, in
regnum, diuino beneficio, non ita pridem
iure successit) reducitur, aut potius retra-
hitur, tanta celeritate & crudelitate, ut mi-
nisterium nostrū publicè amplius cum sa-
lute Ecclesiæ obire integrū non esset. Re-
busq; Ecclesiæ quotidie in deterius uergen-
tibus, adeoq; iam desperatis, non uidimus
remedium aliud per nos (pro ministerij no-
stri fide) adhiberi posse præsentius, quàm
si nos ante hyemem primo quoq; tempore
peregrinis nostris Ecclesijs alias alibi sedes
quæreremus, ubi ministerium Ecclesiasti-
cum, iuxta Dei uerbū, in Anglia cœptum,
prosequi liceret.

Atq; hic primus omnium occurrebat om-
nibus nobis in Christi nomine cōgregatis,
Christianus, serenissimus Danię Rex: apud
quē nos impetraturos sperabam⁹, quod an-
tea pius ille princeps, uerusq; Ecclesiæ Dei
nutricius Eduardus, in regno suo benignè
cōcesserat, sed per tyrannidem Papiſticam
iam ademptū erat. Votum hoc nostrum
augebat: quòd duæ naues Danię in Tame-
si uacuæ, & nos recipere paratę, nihil aliud
quàm uentum secundum in Daniam ope-
rentur.

rirentur. Præuidebamus quidē, quid no-
stram postulationem apud illius Maiesta-
tem fortè impedire posset: sed tanti illud
non aestimabamus (præsertim de singula-
ri quadam ipsius pietate, quæ passim præ-
dicabatur, quàm optimè persuasi) ut eam
propterea impeditam, aut negatam iri cogi-
tarem: maximè cum uel nostra omnia Di-
uini uerbi autoritate approbare, uel de er-
rore aliquo ex scripturis conuicti, meliori-
bus, ut par est, locum dare staret sententia.

NAVIGATIO NOSTRA IN

Daniam. Cap. 2.

Quotquot igitur ad eam navigatio-
nem accincti eramus, naues illas Da-
nicas ingressi, 17 Septembris die Grauisen-
na (quæ Londino uiginti miliaribus An-
glicanis distat) soluimus: quod nos plurimi
fratres Londino comitantur, ibiq; multis
cum lachrymis nobis in Dei nomine bene
precati ualedicunt. Dumq; sublatis ancho-
ris uela uentis damus, illi ipsi fratres (quo-
rum nomine & fœminas comprehendo)
montem proximū conscendunt, unde nos
nauigantes eminus oculis sequuntur: & u-
bi nos amplius nō conspiciūt, se precibus,
pijs exhortationibus & cantioni Psalmorū
multis cum lachrymis dedūt, atq; in usum
pauperum suorum eleemosynas inter sese
colligunt. Hisce autem & reliquis qui

Londini manserant Ecclesię Belgicę fratribus, ex uerbo Dei consolandis, relictus est Petrus Deloenus (Martini Micronij Flandri in uerbi ministerio collega) qui quidē hoc suum munus, quo est zelo ædificandæ Christi Ecclesiæ præditus, ad menses aliquot, maximo sanè uitæ suę periculo, fideliter obiuit: quemadmodum et apud Ecclesiæ Gallicę fratres, qui ibidem remanserāt, fecit Franciscus Riuerius, qui nunc Francoforti ad Mœnum in Ecclesia Gallica uerbi ministerio fungitur.

Porro in utraq; illa naui Danica fuimus circiter 175 animæ, ex nostris potissimùm Belgis, ac item ex Gallis, adnumeratis interim aliquot Anglis & Scotis, qui se nobis adiunxerant. In mari autem aliquandiu unà iter nostrū prosequeremur. Sed quarto Octobris die, minor nauis à nostra nauī maiore, uento impetuosiore depulsa, Hellesnorgam, nobilem Daniæ portum, 13 Octobris die peruenit. Nos uerò in maiore nauī, non solum tribus grauissimis iactabamur tempestatibus, sic ut nulla planè spes euadēdi reliqua cōspiceretur: sed iam comæatu prorsus etiam destituti, in desertum quendam Noruegiæ portū (quem Flekero uocant) cælo admodum nebuloso, per medios, eosq; frequētissimos scopulos, octaua demū Octobris die, nō sine graui periculo

riculo deferebamur. atque illic in casulis quibusdam, portui sic satis uicinis, carnes, pisces, ac item nō nihil farinæ ægrè tandem nacti, nec nō aquam dulcem, quorum omnium magna iam inopia laborabamus, per sex dies totos uentum fœliciorè expectamus. Die autem 13 Octobris ubi uetus secundus spirare cœpisset, ex eo portu soluimus. Ac pridie q̄ solueremus, quinq; ex nostris, metu famis naui egressi, per Noruegiam iter in Daniam pedites ingrediuntur. quos deinde pluribus nostrūm, præ comæatus inopia, sequi decretum erat: nisi si uentus, Dei beneficio, suam stationem mutasset. Quam uerò pedestris illa profectio, per admirandos anfractus, perq; saxosa illa, prorsusq; inuia loca fuerit difficilis, argumento esse potest, quòd unus illorū tandem macie squalid⁹, ac mortui magis q̄ uiui hominis imaginē referens, non nisi post menses fortè sex primūm Hassniam appulerit. Cæterū cum bidui itinere, superatis inter Noruegiam & Cimbros maris angustijs, in mare plenis uelis ferremur, uento repètè in aduersam stationem mutato, in alterum Noruegiæ portum, Malstranensem *Malstran.* nomine, 14. Octobris die recipere nos coacti sumus. Dum autem illic per totos dies decem, uento nobis aduersante, hæere cogimur, nec spes secūdiōris uenti adhuc as-

fulgeret: Ioannes à Lasco, Martinus Micro-
 nius & ego, quo ante sæuitiem hyemis ad
 Regem ipsum (quem in mediam Cimbriã
 fecelsisse rumor erat) perueniremus, cym-
 bæ nos ipsi committimus, ac secundum lit-
 Vuarber- tus, itinere tridui primùm Vuarbergã (quæ
 ga. est metropolis Halandiæ) deinde uerò Hel-
 Hellefnor- lesnorgam 29 Octobris die peruenimus,
 ga. unã cū aliquot nostris fratribus, qui se no-
 bis adiunxerant. Quò etiam paulo pòst nauis illa maior, quæ reliquos fratres nostros uehebat, salua diuino appellit beneficio.

DE PROFECTIONE NO-
 stra ad Regem Daniæ, quæq; nobis ibi
 acciderint. Cap. 3.

P Osteaquam Hellefnorgã peruenimus,
 intelleximus Regem procul adhuc ab-
 esse, qui nobis alioqui nostrarum Ecclesia-
 rum nomine, ut illi sedes aliquas impetra-
 remus, adeundus erat: nèpe Coldingæ, in
 Coldinga. ea Cimbrię parte, quam Iudlandiã uocant,
 triginta tribus iuxta Danicam dimensio-
 nem, ab Hellefnorga miliaribus. Eò itaq;
 Hellefnorga pridie Calendas Nouembres
 profecti, peruenimus octaua Nouembris
 die. Ac mox ut uenissẽmus Coldingam, Io-
 annes à Lasco rogari iussit Paulum Nouio-
 magum, Regium cõcionatorem, ne ad nos
 uenire grauaretur. isq; ubi tandem uenif-
 set, atq; ex nobis de misera Ecclesiarum no-
 strarum

strarum dissipazione, longaq; in mari, nostri iactatione, & quo cōsilio ad Regem suū uenissemus, audisset: commiserari se, ait, nostram Ecclesiarumq; nostrarum uicem, & sibi eius nomine dolere: seq; sperare etiamnum, quòd Deus Opt. Maximus nostris ita dissipatis Ecclesijs, meliores fortè etiam sedes datur⁹ esset. Quod uerò ad se attineret, se omni opera sua nobis apud Regem suum ad causæ nostræ commendationem adiumento futurum. Et si id uellemus, se mox curaturum, ut ad Regem protinus eodem ipso uespere admitteremur. Nos porrò actis illi gratijs, pro ea ipsius commiseratione, & tam amanti eius erga nos animi propensione, respondemus, nos eo uespere nolle molestos esse Regi, cum alioqui iam ferius esset: sed oramus, det operā, ut postera die admittamur & audiamur, quod ipsum se nobis ille (quod in se quidem esset) curaturum esse dicit: atq; ita à nobis discedit.

Postera autè die nō uocamur ad Regem: quanquam id auidè expectaremus. Quod cum uidemus, accedimus Cancellariū Regis Germanicum, ac per illum rursus postulamur ad Regem admitti, ab eoq; audiri. Promittit porrò Cancellarius, se id diligenter curaturum. Eodem ipso die à Nouiomago sciscitatur, num causam nostram apud Regem egisset, & quando nos admit-

tendos esse speraret? Ille uerò ait, Regé uoluisse quidem nos ea die audire: sed literas illi quasdam redditas esse, quibus legendis ita occuparetur, ut nos eo die audire non posset: Sed nos postridie omnino admittendos, audiendosq; esse. Nos porrò tum aliquid monstri ali suspicabamur: & non prorsus uanam fuisse hanc nostram suspitioné, postero demum die, quæ fuit decima Nouembr. plus satis experimur. Tum enim ad Regem, per quendam ipsius secretarium nomine Christophorum uocati, prius ad concionem prædicti Nouiomagi deducimur: cui & Rex ipse simul & Regina intersunt. In qua equidem concione Nouiomagus, qui se biduo antè uicem nostram dolere, adeoq; commiserari, sperareq; quòd nobis Dominus meliores fortè sedes daturus esset, ultro, disertis uerbis, testatus fuerat: & qui sua nobis officia apud Regem, ad nostri commendationem, adeò officiose detulerat: is inquam ipse (non ignarus alioqui, nos realem, ut uocant, iuxta ipsam substantiam corporis & sanguinis Christi naturalis, in pane & uino Cœnæ, delitescentiam non agnoscere) tanta in omnes interim impudentia inuehebatur, qui istiusmodi delitescentiam non agnoscerent: & corpus deniq; ipsum Christi Domini, dū Cœna peragitur, in ipso Altari (quod digito cõmonstrabat)

Cõcio Pauli Nouiomagi, at quam deduciti fuimus.

strabat) realiter ac corporaliter fisti atq; esse negarét, ut eos deploratissimis quibusq; hæreticis adnumeraret, quorum finis esset interitus: à quibus pijs omnibus cauendū esset, quiq; digito etiam, ut vitarentur, com monstrandi essent, quacunq; tandē pietate atq; eruditione præstarent. Ab istis enim Christum Dominū mendacij accusari, cum eos docere non pudeat, non esse corpus & sanguinem Christi, quæ Christus Dominus ore suo diuino corpus & sanguinē esse testatur. Breuiter, quidquid de pseudoprophetis, in scripturis usquam habetur, id in nos torum impudentissimè detorquebat. Hæc nimirum fuit prima nostri exceptio, priusquam ad Regem admitteremur. A cōcione porrò, dum ad Regem deducimur, secretarius, qui nos Regio nomine uocauerat, ac deducebat, à Ioāne à Lasco inter eundem petit, Ecquid nobis cōcio illa placuisset? Cumq; id semel atq; iterū urgeret, respondet Ioannes à Lasco: fuisse quæ nobis placerent, fuisse item in quibus nobis non satis esset factum: neq; tum plura dicebat, donec à Rege auditi essemus. Itaque dum ad Regem ducti sumus, Ioannes à Lasco post datam nobis à Rege dexterā, ei rationem suscepti nostri ad ipsum itineris, paucis exponit, commendans ei dissipatas nostras Ecclesias; supplicationemq; ei demū, nomine

nomine Ecclesiarum nostrarum in scripto offerens. Verbis aut utebatur paucis, quod Regem ipsum non usq; adeo bene erga nos affectu esse (post eiusmodi praesertim concionem auditam) facile esset obseruare. Porro supplicatio ipsa, Regi per nos tradita, sic habebat.

Peregrinarum ecclesiarum Lōdini per Eduardum Regem institutio.

SERENISSIME PRINCEPS, inclite Rex, Domine clementis. Cause petitionisq; nostrae omnis summa haec est. Dederat nobis gratiam Dominus in oculis sanctissimi patris Angliae Regis EDVARDI sexti (quo mundus hic plane dignus non erat) ut peculiares peregrinis omnibus Ecclesias in Regno ipsius obtineremus, quicunq; publicum Verbi & Sacramentorum ministerium, una cum legitimo Ecclesiasticae disciplinae usu (iuxta doctrinam atq; obseruationem Apostolicam) habere inter sese, obseruareq; uolebat. Constituerat nimirum Rex ille Ecclesiarum nostrarum ministros, qui lingua Germaniae inferioris, Gallica item atq; Italica, Ecclesiastico ministerio publice fungerentur. Tempus nobis etiam initio unum sumptibus suis non contemnendis apparatus, omniq; plane superstitione repurgatum donauerat: ac moxdemum illorum numerum auxerat, posteaquam nos, propter linguarum uarietatem, in uno eodemq; templo commode simul esse, sine mutua inuicem ministerij perturbatione

ne

ne nō posse uideret. Ceremonias præterea nobis peculiare concesserat (etiam si à patrijs ritibus diuersæ essent) quascunq; nos modò, iuxta uerbi Diuini doctrinam ad Ecclesiarum nostrarum ædificationem maximè facere, atq; ad puritatem Apostolicā proximè accedere iudicaremus. Potestatem adhæc nobis fecerat augendi deinceps semper ministrorum quorumcunq; nostrorū numerū, pro eo ac id nostris Ecclesijs conducere uideremus. Postremò sub suā ipsius protectionem nos nostrasq; Ecclesias ita receperat, propter nominis peregrinorum inuidiam, ut nemo nos omnino in illarum gubernatione ac ministerio impedire ullo modo remorariq; posset. Hæc sanè ita omnia, pro sua nobis pietate cōcesserat Rex ille sanctissimus: Dignus proculdubio uel huius ipsius tanti beneficij nomine, cuius in peregrinos homines propensio ac beneficentia per omnes Ecclesias Christi celebretur, memoriaq; sui nominis apud pios omnes sacrosancta planè habeatur, & immortalitati consecretur. Neq; uerò id nobis eōcessisse satis habuit Rex piētissimus: sed eam ipsam concessionem, iuxta prædicta capita omnia, Regio diplomate ac priuilegio suo (quod nobiscum habemus) confirmauit, & aduersus nostros aduersarios omnes constantissimè semper ipsemet, ad mul-

torum

torum usq; admirationem, ne dicam inuidiam, propugnauit.

*Earundem
ecclesiarū
in Anglia,
post Regis
mortē, dissi-
patio.*

At uerò tantum Dei beneficium nobis inuidit Satan, multo magis autem autorem & patronum illius, pientissimum inquam Regem illum: atq; ad eum è medio tollendum, dissipadasq; simul nostras Ecclesias, & artes expediuit suas omnes, & conatus suos omnes intendit. Accessit autem magna etiam gentis erga Deum ingratitude, pro donata illi opulente (si usquã alibi) Euãgelij luce. Qua equidem ingratitude prouocatus Deus, & doctrinam uerbi sui, & optimum simul eius custodẽ illi ademit. Vnde demum factum est, ut & nostræ etiam Ecclesiæ dissiparentur, interdicto nobis equẽ atq; alijs nostro ministerio, publica Regine autoritate. Sub hac porrò tali Ecclesiarū nostrarū dissipatione, cum neq; spem amplius ullam illarum illic retinendarum uideremus, etiamsi nos omnib. periculis exponere ipsi uoluissimus: imò uerò ministerium nostrum rebellionis ac perfidię crimine protinus infamandũ etiam, si quid modò contra decretum Reginae tentassemus: nosq; pariter omnes non tam propter Religionis controuersiam, quàm propter rebellionem potius capiendos esse intelligeremus: & interim nobis tamen pro fide nostri ministerij deserendæ non essent nostrę
Ecclesię.

Ecclesiæ, conuocauimus seniores ac diaconos omnes, consiliaq; nostra demum omnia prestantioribus ex nostris Ecclesijs uiris communicauimus: ut quidquid omnino facturi essemus, id totum inuocato Dei in primis nomine, deinde etiam unanimi omnium consensu, ad gloriam Diuini nominis & Ecclesiarum nostrarum salutem faceremus. Visumq; fuit unanimiter omnibus melius longè, & ad illustrandam Dei in nostro ministerio gloriam opportunius fore, si sub tanta illic tyrannide, alias potius ubiuis alibi sedes nostris Ecclesijs quaereremus (qua equidem in causa nobis Deus proculdubio non esset defuturus) quam si nos illic omnes, nostrasq; Ecclesias in discrimen certissimum temere et sine spe fructus ulla conijceremus.

Ibi uero constantissima de Tuæ M. pieta *Consiliante* te, studioq; erga ueram religionem testimonio *profectio-*nia nos plane omnes permouerant, ut te po *nis nostræ* tissimum eum esse iudicarem, qui afflictis *in Daniam* nostris Ecclesijs in publica ista earum cala- *susceptæ.*mitate succurrere et uelis libenter, pro pietate tua: & pro dignitatis tuæ Regiæ præminetia, facile etiam possis. Ac ueniebat quidem nobis in mentem, fore et hic, apud Maiestatem tuam multa quæ causæ nostræ aduersari possent (ut nunc ferè nihil toto terrarum orbe, quod non uarijs suspitionibus ac calumnijs passim degrauetur) sed

omnes

omnes istiusmodi cogitationes facile di-
 scussit, animisq; nostris prorsus exemit, so-
 la nostra de Tuæ M. pietate benignitateq;
 persuasio. Neque enim dubitauimus, fa-
 cile cessaturas esse apud Tuam M. omnes
 aduersus nos suspiciones ac calūnias, ubi
 Tua M. nobis etiam auditis, uiderit nostra
 (ut speramus) omnia, certa ac solida uerbi
 Diuini autoritate niti: cui nos semper alio-
 qui nostra ultro hactenus subiecimus, ob-
 seruatis publicè in nostris Ecclesijs doctri-
 næ omnis nostrę approbationibus per pro-
 phetias publicas, ac scripturarum collatio-
 nes: & subijcere adhuc parati sumus multò
 libentissimè, neq; refugimus ulla omnino
 pia Christianaq; colloquia, à quibus modò
 conuicia, probra ac calumniæ (quæ Chri-
 stianos homines non usq; adeò decent) ex-
 cludantur. Hac igitur de te persuasione fre-
 ti, nobisq; etiam bene conscij, Rex clemen-
 tissime, M. Tuam nobis potissimū adeun-
 dam, opemq; illius in ea ecclesiarū nostra-
 rum afflictione implorādam esse existima-
 uimus. Interea uerò etiam sese nobis offe-
 rebat nauis Tuę M. Regiæ: qua sanè oblata
 nos demū, nihil aliud quàm Domino Deo,
 nostrum de instituendo huc potissimū no-
 stro itinere consiliū, probari omnino, adeò-
 que ad illud etiam prosequēdum nos, Deo
 ipso autore, quodāmodo inuitari certò no-
 bis

bis persuadebamus. Atque ita demum factum est, ut nostrum hoc iter ad Tuam M. ingressi simus, quicumque nauem ingredi poteramus: ea spe, ut non dubitaremus Dominum Deum nostrum, causæ nostræ apud Tuam M. patrocinatorum esse, atque cor Tuæ M. erga nos nostrasq; ecclesias ita *Petitio nõ-stra.* inclinaturum, ut quod nobis illic tyrannide Antichristiana ademptum est, id rursum in regno hoc apud Tuam M. impetrare alicubi, recuperareq; possimus. Eadem porro spe nos etiamnum sustentamus, & Tuam M. per adorandum Domini nostri IESU CHRISTI nomen supplices obsecramus, ut vicem Ecclesiarum nostrarum in hac ipsarum dissipatione clementer commiserari, illisq; pro tua pietate sedem aliquam in Regno tuo, ac publicum ministerium (quali hætenus in Anglia, iuxta uerbum Dei usæ fuerunt) permittere digneris. Neque hic sanè quicquam aut indignum tua Maiestate, aut regno ipsius noxium, ullo modo postulare uidemur. Sed quod petimus, tuæ Maiestati honorificum prorsus, & Regno ipsius utile & decorum, denique & salutare omnino fore non dubitamus, siquidem id abs te impetrari patiaris. Verè regium est, succurrere afflictis ecclesijs Christi: quæ præsertim propter ueræ religionis

confessionem, & antea relictis omnibus ex patria profugæ, & nunc rursus tyrannide Antichristiana propulsæ, suum apud te suffugium per mare & terras quærunt. Hoc enim potissimum nomine Reges, ueros se Ecclesiæ Christi altores esse declarant (quæ quidem summa est ipsorum dignitas) si uocationem suam rectè (ut debent) intueri uelint. Et quo hic minus suo satisfaciunt officio, hoc certè minus suæ ipsorum dignitati respondere (i-psiismet Scripturæ testimonio) censentur.

*Peregrinis
præstanda
humanita-
tis officia.*

Quantum autem commodi atque utilitatis secum adferant tam publicè quàm priuatim collata in peregrinos homines beneficia, qui (Christi præsertim nomine) aliunde propulsi, noua sibi receptacula alibi quærunt: id equidem pluribus locis scriptura sancta, potissimum autem *Matt. 10. d* ipsemet CHRISTVS Dominus in Euangelio testatur, dum sine mercede fructuq; suo ne poculum quidem aquæ frigidæ dari posse uni ex minimis suis docet. nimirum ut intelligamus, tanto plura nobis, & quidem certò à CHRISTO Domino expectanda esse, si non aquæ modò poculum, sed ipsum etiam hospitium, non uni tantum alicui membro CHRISTI, sed multis in unum mysticum corpus

pus ipsius collectis præbeamus. Atque
 humana quidem ratio huic Dominicę pro-
 missione non facillè assentiri potest: & no-
 xium potius multis nominibus esse iudi-
 cat, si peregrinos homines ad nos passim
 recipiamus. Sed apud Christianos homi-
 nes, ac multo magis Principes, non tan-
 tum ualere debent quamlibet speciosa ra-
 tionis nostrę consilia, ut doctrinę ac pro-
 missionibus Christi fidem abrogent quo-
 quo modo. Quin potius statuendum est,
 nihil nobis à nostrâ industria prudentiaq;
 expectandum esse omnino, nisi illi Domi-
 nus ipse benedicat. Non benedicit au-
 tem proculdubio, nisi iuxta promissiones
 suas, in quibus sanè mentiri nunquam
 potest. Si uidua illa Sareptana, in Helia 3. Reg. 17.
 admittendo, rationis suę consilium sequi
 uoluisset, non equidem nisi unius diei ci-
 bum cum sua familia reliquum habuisset.
 Cæterum Helia admissio, nihil illi defuit,
 ac protinus unde se & suam familiã abun-
 de aleret habebat: nō equidem ullis ratio-
 nis suę consilijs, sed gratuita benignitate
 Dei: eo quod illius Prophetam, eumq; pere-
 grinum ad se uenientem, in summa etiam
 rerū angustia recepisset. Sic & pio illi Pha- Gen. 47.
 raoni, qui Iosephum agnouerat, adeo no-
 xium non fuit, Iacobū cum uniuersa ipsius
 familia in regnum suum aduocasse, etiam

Exo. 1. 2. 3.
Actor. 7.

si id humana alioqui ratio planè dissuaderet: ut sua omnia in Iosephi manibus supra modum multiplicari, prosperariq; uideret. Contrà uerò alteri Pharaoni, qui Iosephū non nouerat, exitiale prorsus erat, eandem ipsam Iacobi familiam (cōduplicata ipsius seruitute, iuxta prudentiæ suæ consilium, ac nescio quas suspiciones) opprimere uoluisse. Ita uidelicet potens est Deus, aduersus omnia rationis nostræ consilia, ut quæ illa omnium maximè noxia esse iudicat, ea ipse omnium maximè prosperet, si eum audiamus: ac rursus irrita faciat nostra omnia, denique & nos ipsos ad extremum puniat, si nostra consilia suæ uoluntati antepone-re pergamus.

Petitio re-
petitur.

Iam uerò, nos non alio ullo, quàm CHRISTI Domini solius nomine receptaculum quærimus apud Tuam M. pro dissipatis nostris Ecclesijs, & ut publicum suum ministerium (quale hætenus iuxta uerbum Dei in Anglia habuerunt, sub tua etiam Maiestate alicubi habere possint. Parati autem sumus, & doctrinam nostram & ritus nostros approbare uerbi Diuini auctoritate: nosq; pijs omnibus (per Dei gratiam) satisfacturos esse non dubitamus. Parati sumus item (si id præstare non queamus) discere ac sequi meliora, per quoscunque tandem, è uerbi diuini fontibus profese-

proferantur. Non nostram ipsorum, sed
 CHRISTI gloriam quærimus: multo quæ libe-
 rentissimè humana in nobis (etiam cum
 nostri pudefactione, agnoscemus omnia,
 si modò CHRISTI Domini gloriã, in sua do-
 ctрина, p̄ nostri pudefactione illustrari uerè
 uideamus. Illum enim crescere, nos autem
 minui oportere, libenter cum Ioanne Ba- *Ioan. 3. d*
 ptista profiteamur. Breuiter, societate Chri-
 stianam expetimus, non schismata: coniu-
 ctionem, non dissidia, quæ utinam semel
 aliquando ad Christi gloriam componantur.
 Tuæ uerò Maiestati fidem, subiectionem
 atq; obedientiam cum Dei gloria coniun-
 ctã pollicemur. Hæc sanè in Anglia ita præ-
 stitimus omnia (sit Deo gratia) ut ne aduer-
 sarij quidem nostri, etiam si id uariè conarè-
 tur, nos hac in parte meritò accusare ullo
 modo possent. Eadè uerò et hic nos ita præ-
 stituros esse (per Dei gratiam) confidimus,
 ut nihil & hic in nobis à tua Maiestate desi-
 derandū esse speremus. Atq; hæc ad cau-
 sã nostrã commendationem sufficere in
 præsens putamus: quæ eiusmodi alioqui
 est, ut preces ad Deum potius quàm ullum
 uerborum apparatus postulare uideatur.
 Quod igitur superest, Deum supplices per
 nomē unigeniti filij sui oramus, ut qui cor-
 da Regum omnium in sua manu habet: idē
 etiam tuę Maiestatis cor excitet, consiliaq;
 c 3 illius

illius omnia dirigat, ac gubernet in causa
hac nostra, alijsq; præterea omnib. ad glo-
riam adoradi sui nominis, Ecclesiæq; Chri-
sti ædificationem, & tuam ipsius sa-
lutem. Amen.

Tuz serenissimæ Maiestatis Regiæ
humiles & addictissimi,

Ioannes à Lasco, Ecclesiarum dissi-
patarum Superintendens, manu
mea propria.

Martinus Micronius, dissipatæ in An-
glia Ecclesiæ Germanicæ minister.

Ioannes Vtenhouius, eiusdem Ecclesiæ
senior.

¶ Hac Rex supplicatione accepta, re-
spondet se clementer id à nobis accipere,
quòd fiducia suæ pietatis ad Regnū ipsius
uenissemus: esseq; gratum ipsi aduentum
nostrum; se tamē de nostra supplicatione
deliberare uelle, ac deinde responsum no-
bis ad nostrā supplicationē aut p seipsum,
aut per suos consiliarios daturum esse.

Duodecima porrò Nouembris die, cum
neq; responsum ullū Regium haberemus,
neq; sciremus quādo illud nobis expectan-
dum esset: non putauimus nobis amplius
dissimulandam esse nostri, per Paulum No-
uiomagum factam condemnationem. Peri-
mus igitur ab eo ipso secretario, qui nos ad
cōcionem, ac ad Regem demum ipsum de-
duxerat, ne ad nos uenire grauaretur, dum
illi

illi commodū esset. Venitq; ad nos à pran-
 dio, eodem ipso die. Ibi dicit Ioannes à La De concio
 sco, se nuper ab ipso interrogatū fuisse, ec- ne Pauli
 quid nobis concio Nouiomagi, ad quā per Nouioma-
 ipsum iussu Regio deducebamur, placuif- gi collo-
 se: seq; ubi id semel atq; iterum congemi- quium pe-
 nasset, aliud ei non respondisse tum, quàm titur.
 quòd nobis in quibusdā placuisset, in qui-
 busdam uerò non satisfecisset. Ac tum qui-
 dē studio se ipsi plura nō respondisse, quòd
 de ea Nouiomagi concione nō prius quic-
 quam agendum esse cogitasset, quàm à Re-
 ge auditi essemus. Postea uerò quàm nullū
 adhuc responsum datū esset, & fieri posset
 ut post acceptū responsum nō diu ibi man-
 suri essemus, uisum esse nobis, ut secum iā
 de concione illa Pauli Nouiomagi agere-
 mus. Et quemadmodum ei antè responde-
 rat, fuisse quæ nobis in ea concione placu-
 issent, fuisse etiam quæ nobis non satisfec-
 issent: ita se hoc ipsum illi denuò repete-
 re, adeoq; & addere etiā, quòd fuissent præ-
 terea quæ nos grauitè offendissent, & de
 quibus cum ipso met Paulo libenter agere
 uellemus. Atqui nobis gratius multo futu-
 rum, si soli cum solo priuatim agere posse-
 mus. Sed quoniam ab ipso publicè dicta fu-
 issent, quæ nos grauitè offenderunt, & in
 suspicionem quandam fortè etiam turbarū
 per nos excitandarū rapi possit, si quid cū

ipſo priuatim ſoli, in ſcio Rege, agamus: petere nos ab ipſo ſecretario, ut Regi ſuo, aut Regio ſaltem cancellario exponat, nos curpere cum Nouiomago de ipſius concione, cui aduiſſemus, colloqui, ſi id cum bona Regis gratia impetrare poſſimus. Nos uerò ſine uoluntate Regia nihil iam uelle agere: ſed petere, ut aut Rex ipſe nos colloquētes audiat, aut aliquos è ſuis deſignet, qui colloquio adſint. Nos itaq; orare, ut noſtro nomine ea de re, aut cum Rege ipſo, aut cum Cancellario agere uolet. polliceturq; nobis Secretarius hac in parte ſuam operā, ſe Regi ipſi, aut ſaltem Cancellario indicaturum eſſe. atq; addit, ſe quidē certò neſcire, quo conſilio Nouiomagus ſuam cōcionem ad eum modum inſtituiſſet: ſed ſe putare, quòd occaſionē ita quærere uoluerit, pluribus de eo, quod tractabat, argumento nobiſcū colloquendi: ſe uerò nobis poſtea mentem, hac in parte, Regiā, ſimulatq; illam cognouiſſet, renunciaturum eſſe. Id quod nos per biduum totum expectamus. Die uerò quartadecima Nouembris, ad nos redit idem ipſe Secretarius: ſeq; noſtram de colloquio cum Nouiomago habendo, petitionem Cancellario expoſuiſſe narrat. & ſpem nobis facit, nos quidem illud obtenturos eſſe, uerū non ante biduum: ad noſtram tamen ſupplicationem nos poſtera die

dic responsum Regium habituros esse.

DE REGIA AD NOSTRAM SUPPLI-
cationem, & nostra uicissim ad illam
responsione.

¶ Quintadecima porrò Nouembris die uocamur ad Cancellarium, & ad Consiliarios quosdam Regios. Aitq; Cancellarius, sibi & eis qui secum erant, datum esse id negocij à Rege, ut nobis ad oblatam per nos suæ Maiestati nostram supplicationem respōdeant: petens æqui boniq; cōsulamus, quæ nobis dicturi sint. Se ministrorum hac in parte officio fungi, nempe ut referāt quæ ipsis imperata essent. Tandem dicit, Regem intellexisse, quæ in nostra supplicatione continerentur: & uoluisse ut sic responderetur. Nempe, Regem dolere uehementer de Ecclesiarū nostrarum in Anglia dissipatione. Gratulari item nobis Maiestatem suam, quòd ad Papismum relapsi non essemus: & cupere præterea declarare etiam erga nos et nostros clementiā suam Regiam, qua parte id facere posset. Cæterum publicum ministeriū nostris Ecclesijs se permittere non posse, cum ritum præsertim ac ceremoniarū uarietate: idq; has potissimum ob causas. Primùm, quòd Rex sibi persuadeat, Regni sui ceremonias uerbi Diuini doctrinæ cōsentaneas esse: & proinde alias non permittendas. Deinde, quòd cum tot

iam annis quietè illis in Regno suo Rex usus esset, noxiū id fore putaret regno suo, si diuersas ab illis ceremonias admittat. fieri enim nō posse, quin homines uisa earum diuersitate commoueantur: quod sine periculo fortè fieri non posset. Proinde nō posse Regem peculiare ullū ministeriū nostris Ecclesijs permittere quoquo modo: nollēque ipsum, ut hac in parte nobis quicquā omnino permittamus, præter uoluntatem atq; autoritatem Maiestatis suæ. sed si aut nos, aut nostri, receptis in Regno suo ceremonijs, receptoq; ministerio uti, simulq; & doctrinam iamdudum receptam sequi: ac iura præterea Regia omnia, publicasque regni ordinationes omnes obseruare uellemus, tum nobis receptaculum à Rege in regno ipsius concessum iri. Rursum si aliō migrare uellemus, non defuturū nobis esse fauorem Regium, ad nostri commendationem. Hæc summa est omniū quæ nobis dicta sunt nomine Regis. Nos autem postulamus, nobis dari tempus deliberandi paululum inter nos, de respōsione: idq; nobis concessum est.

Sextadecima autem Nouēbris die, posteaquam redeimus in scriptum præcedentem respōsionē, obtulimus eam consiliarijs, quam illi eandem fuisse facillè agnouerunt; ac demū nostram uicissim respōsionem,

nem, præfente Cancellario, ex scripto recitauimus ad hunc modum.

¶ Oramus, ut boni id consulatur, quòd & Maieftati Regiæ responfioné nobis datâ, & noftram uiciffim, etiamnú in fcriptum redegerimus. Memoria noftra eft labilis: & funt eiufmodi nunc tempora, ut nihil ferè fit tutum à calumnijs ufquam. Quare confultius fore putauim⁹, ut fcripto noftra omnia ageremus. Præterea quemadmodum D. Cancellarius ea præfatione ufus eft, ut æqui boniq; cõfulerentur à nobis omnia, quæ Maieft. Regiæ nomine ut minifter dicturus erat: ita & nos fupplices oramus, ut Regia M. pro fua pietate, æqui boniq; cõfultere dignetur, quæ nos pro noftri erga CHRISTVM Dominum, Regem regum omniũ, eiusq; Ecclefiã, minifterij fide, fuma cum obferuantia dicturi fumus. Ac primùm, quemadmodum gratias egimus M. Regiæ, ita & nunc denuò agimus, quòd uicem noftrarum Ecclefiarum clementer indoleat, quodq; nobis ad Papifmum non relapsus gratuletur. Causas porrò negati noftris Ecclefijs publici illarum minifterij, in Anglia nobifcum adhuc perpenderamus. fed non putauimus, ac ne nunc quidem putamus, noftræ illas poftulationi, iuxta uerbũ Dei, opponi poffe, aut etiam debere: ab eo præfertim Rege, qui fe non tam mundi iudicium,

cium, quàm uerbi diuini doctrinã potius sequi uelle p̄fitetur: & de cuius pietate, ac singulari studio propagandæ indies magis ac magis uerè Religionis, optima quæq; nobis semper pollicebamur, ac nũc etiã pollicemur. Nõ putamus aut̄ hæc nobis ita opponenda esse, propter causas infrà scriptas. Primum, q̄ uarietas ceremoniarũ non obstat, quo minus omnes uerbo Dei sint consentaneæ, modò ut secundum fontes uerbi Diuini ad ædificationẽ ecclesiarum instituantur: semelq; institutæ, quoties id uel Religionis incrementa, uel Ecclesiarum necessitas, uel etiam utilitas postulant, repurgentur, mutentur ac corrigantur. Non enim Ecclesiæ seruiunt ceremonijs, in Euangelio Christi: sed ceremoniæ Ecclesijs. Est enim

Ceremoniarum uarietas.

Luce 6. Dominus filius hominis etiam Sabbati. Quare non putauimus primam negati nobis ministerij causam meritò nobis opponi posse, aut etiã debere. Sed cogitabamus M. Regiam postulaturam esse, ut nostræ ceremoniæ cum Regni eius ceremonijs conferri possent: & qua parte aliæ alijs puriores essent, plusq; ædificationis habere, ex uerbo Dei iudicarentur, hac parte aliæ alijs cederent, quatenus id cum pace Ecclesiarum fieri posset: aut saltẽ aliæ alias ad tempus tolerarent. Neq; putauimus R. M. in ea sententiã esse, ut receptas semel ceremonias nunquam

nunquam amplius repurgari magis ac magis uellet, propterea quòd uerbo Dei cōsentaneæ essent. Fit enim non rarò, ut dum initio restituantur Ecclesiæ, multa permittantur etiam iuxta uerbum Dei, propter Ecclesiæ ueluti infantiam quandam: quæ tamen postea, iuxta idem ipsum uerbum Dei, retinere non licet. id quod in usu circumcisionis sub Apostolis ipsis factum uidemus. Ut enim ineptè quis cibum solidum infantibus obrudat: ita non minus ineptè etiam adultis lac perpetuò pro cibo offerat. Quod uerò ad periculum perturbandæ tranquillitatis publicæ, propter ceremoniarum uarietatem, attinet: non putauimus, ac ne nuñc quidem putamus, M. Regiam æstimaturâ esse publicam Regni sui tranquillitatem ex ceremoniarum humanarum obseruatione: cum huius consilij fontes nusquam in Scripturis reperiâtur, imò uerò etiam reprehendantur. idq; eo minus putauimus, quòd nostrarum ceremoniarû diuersitatem, ad maiorem adhuc cultus diuini repurgationem nò leuiter cōducere existimemus: id quod in Regno alioqui Angliæ per nostras Ecclesias abundè est declaratum. Nihil sibi à tranquillitatis perturbatione metuebat Iosias, 4. Reg. 23. d. rex laudatissimus, dum receptas anno octa- 2. Paralip. 35. d. uo ætatis suæ ceremonias bis atq; iterum corrigeret ac repurgaret. Et certum est, pla-

gas

gas publicas in CHRISTI ecclesiam immita-
 ti, non propter immutationem, ne dicā di-
 uersitatem humanarum ceremoniarū: sed
 propter contemptū Dei, & ecclesiae ipsius:
 cuius sanè nos membra esse, per Dei gratiā
 non dubitamus. Quare ne secundam qui-
 dem negati nobis ministerij nostri causam
 opponi nobis meritò, & iuxta uerbū Dei,
 posse putamus. Neq; uerò hæc commemo-
 ramus, quòd malè nos quoquo modo
 habeat, ita nobis esse responsum. Nos Do-
 mino nostra cōmittimus omnia, & ex eius
 manibus omnia expectamus, quæ in nos
 permittere omnino uolet. Fatemur nos gra-
 uiora longè meritos esse, & proinde illi ala-
 crius animis gratias pro omnib. agimus.
 Neq; nos pudet contēni, rideri ac damnari
 pro illius nomine: certiq; sum^o, quòd ipsius
 sit terra, & plenitudo eius: & rogamus, ne
 nobis libertas hæc nostra uitio uertatur.

Quod autem nobis hic receptaculū per-
 mittitur, si doctrinā ac ritus Regni huius
 obseruare uelimus: nos sanè hoc etiam no-
 mine Maiestati Regiæ magnam gratiam
 cum omni reuerentia habemus. Ac quod
 ad doctrinam attinet, libenter omnem do-
 ctrinam amplectemur, quæ modò è fontib.
 uerbi diuini petatur & deducatur. Sed Ma-
 iestati Regiæ confidimus, illam (pro sua
 pietate) ad nihil nos coacturam esse, in do-
 ctrinæ

De doctri-
 na.

doctrinæ capitibus, quod certa ac solida uerbi
 diuini autoritate comprobari non possit.
 Doctrinæ enim sanæ ueritas petenda nobis
 est, non sanè è Regnorum, sed ex uerbi di-
 uini certa ac solida autoritate. Quod uerò *De ceremoniis,*
 ad ritus, cæremonias q̄; nostras attinet, ora-
 mus, ut nostræ cum patrijs hic ceremonijs
 cōferantur: & quatenus nobis ostendatur,
 Regni huius ceremonias nostris puriores
 esse, atq; ad ædificationem Ecclesiæ magis
 conducere, multò libentissimè illas ample-
 stemur: confidimus q̄; & hic pietati Regiæ,
 nos non esse cogendos à purioribus ad im-
 puriora: multo minus ad ea, quæ plus offen-
 diculi quàm ædificationis secū adferre pos-
 sint. Atq; hæc nō dubitamus pietati Regiæ
 satisfactura esse, ad attestandam nostrā gra-
 titudinem erga suam clementiam, qua no-
 bis & nostris receptaculum hic permittere
 uelle clementer declarauit: neq; nos credi-
 mus Maiestatem eius id à nobis postulatu-
 ram esse, ut præter certam ac solidam uer-
 bi Diuini autoritatē aliquid omnino sequi
 in eius gratiam debeamus,

Non recusamus autem, quin potius ex-
 petimus pia, modesta & Christiana collo-
 quia, cū quibuscunq; M. Regia uolet, tam
 de doctrinæ capitibus omnibus, quàm de
 nostris ceremonijs. Non enim lucē ullam
 (bene alioqui nobis cōscij) refugim⁹ quo-
 quo

quo modo. Sed interim oramus per nomen CHRISTI Domini, ut per hanc saltem hyemem Ecclesię nostrę uerbi ac baptismi ministerium uno aliquo loco habere possint. Cogitet M. Regia, quã res misera sit, Ecclesiam, quę Religionis nomine, pietati suę Regiæ confisa, huc uenit, hoc anni tempore, cum familijs totis, totaq; supellestili, carere uerbi ministerio ac cõsolatione: cum sit rudis linguę huius patrię, & sit exposita omnium inuidiæ. Testetur hic saltem M. Regia, eam quam præfert condolentiam erga nostras Ecclesias: id quę propter CHRISTVM, qui hoc beneficiũ cumulatissimè rependet. Oramusq; , ut clemens ac benignum respõsum primo quoq; tempore habere possimus.

¶ Ad hæc nobis Cancellarius respondet, Regem iam ita statuisse, ut non sit ulla mutatio expectãda, quidquid alioqui adferremus. Se quidem intellexisse nostrũ responsum: atq; id se Regi etiam uerbis expositurum fideliter esse. Scriptis autẽ nostris nullis opus ad eam rem esse, neq; enim illis Regem opus habere: qui alioqui certus esset, se uerbi diuini puram ac synceram doctrinam habere. Neq; admissurũ esse ullas de Religione disputatiões, ulla ue colloquia. Neq; item permissurum ullã in ritibus uarietatem, aut iramutationem; sub quorum tituum

rituum obseruatione tot iam annos Regna sua in optima pace & tranquillitate gubernerasset: & quos, conuocatis in hoc praestantissimis quibusq; Ioanne Pomerano nimirum, & alijs magni nominis uiris, ut iam in usu erant, instituisset: adeo ut non dubitaret, eos etiam uerbo Dei consentaneos esse. Ac proinde sibi non uariandum esse, quod alioqui in Regno purum omnino ac syncerum haberet. Neq; nobis cogitandum esse, Regem ullo prorsus modo passurum, ut publico Ecclesiae nostrae ministerio, in Regno suo, uel nos fungi omnino possimus, uel quiuis etiam alius, praeter ordinatam ab ipso uocationem: Atq; huic rei ita iam per Regem prospectum esse, ut impune non sit futurum, si quis aliquid huius tentare uellet.

¶ Ad haec respondemus, nos ea omnia non ab hominibus; sed à Deo ipso, & ex illius manibus accipere, illiq; pro omnib. gratias agere: ac clementiam ipsius, uereq; paternam misericordiam in ijs omnibus agnoscere, cum nos longè grauiora meritos esse non ignoraremus: & certi essemus, ipsius esse terram & plenitudinem eius. Quod autem ad uerbi diuini puritatem attineret, nos non minus illi, in omni nostra doctrina fideret: et proinde non quæuis recusare colloquia: adeoque nos etiam optare, tam id uerum esse omnino, quod de uerbi puritate in Re
d gno

De cōcio -
ne P. No-
uomagi.

gno Danico dictum esset, quàm constanter id affirmari audiremus. Sed multum interesse inter præsumptionem quandam, & ueritatem ipsam. Atq; hic demum de Nouiomago agere cœpimus. Quòd uidelicet per Christophorù Secretarium Cancellario, aut etiam ipsi Regi significassemus, esse in quibus Nouiomagus in sua concione nobis non satisfacisset: in quibus item doctrina sua nos offendisset, et aduersum nos peccasse etiã nobis peculiariter uisus esset. Hęc nos in scriptum redegisse, quod cum bona Regis gratia, uel ab ipsomet Rege accipi, (ut qui concioni ipse cum suis omnibus interfuisset) uel Paulo ipsi tradi postularemus. Cancellarius uerò respondit, se quidem ea omnia dudum à Christophoro secretario cognouisse. Sed sibi non uideri, ut cū Rege ea de re ageret: quòd intelligeret, animù Regis ea re magis offensum iri: neq; nobis benè cessurum esse, si hęc nomine nostro Regi proponerentur. ac proinde ne quid causæ nostræ incommodaret, noluisse se quicquam ea de re cum Rege agere: se tamen acturù esse, si omnino uellemus. Nō uideri tamen sibi, nos iustā habere causam accusandi Nouiomagum, qui nihil de nobis nominatim, sed omnia in genere dixisset. Non esse nostrum, ut nos ipsi in nos dicta esse affirmemus, quæ in genere dicta essent.

sent. Si tamē omnino uellemus rem indica-
 ri Regi, se id quidem facturum esse: sed se
 uereri, ne nō bonum successum res habitu-
 ra sit. Ibi respōdemus, multa à Nouioma-
 go ita dicta esse, ut nemo tam stupidus sit,
 quin facillimè intelligat, in nos dicta fuis-
 se. Deinde Paulū nō ignorasse, nos in ea esse
 sententia, quam ita damnasset. Postremò,
 nos nec nostra spontè, sed per Regem uo-
 catos, ad concionem uenisse. In cuius præ-
 sentia cum nos damnari audiuissemus, no-
 bis non licere esse mutis, nisi si simul con-
 demnationi illi assensū fuisse uideri uelim⁹.
 Et cum in ministerio Ecclesiastico uerse-
 mur, nos (pro fide nostra erga nostras Ec-
 clesias) nō posse hic tacere: nosq; indignos
 fore quos terra sustineat, si hīc taceamus.
 Oramus itaque ut res tota Regi indicetur:
 nobisq; cum Nouiomago colloquiū, adhi-
 bitis quos Rex uellet testibus, pmittatur.
 Nos successum in manu nostra nō habere:
 sed eum Domino nos permittere, quicun-
 que tandem is futurus esset. Cæterum nos
 hic intueri oportere debitum & officiū no-
 strum, pro ministerij nostri fide & dignita-
 te, in Ecclesia Christi. His auditis, recusat
 nihilominus Cancellarius scriptum nostrū
 in concionem Nouiomagi accipere, ut ad
 Regem perferat: se tamen Regi rem totam
 indicaturum pollicetur, & nobis significa-

De uerbis
Cœnæ.

turum hac in parte mentē ac uoluntatem Regis. Atq; interim subinde multa de puritate Doctrinæ in Dania, repetit: ac in causa ipsa Sacramentaria, uerba illa Cœnæ solennia, clara esse: et proinde neminē falli posse, qui illis simpliciter nitatur. Sed ad ea illi respondemus, ipsummet Nouiomagū eā ipsa concione docuisse, & quidem rectē, ueritatem cuiusq; doctrinæ probandam non esse unius alicuius loci in Scripturis testimonio, sed unanimi totius Scripturæ consensu. Nō rectē igitur urgeri sola Cœnæ uerba, ad statuēdam, sub pane, naturalis, iamq; glorificati corporis CHRISTI delitescentiā, cui uniuersa alioqui Scriptura manifestē repugnet: præsertim uerò, cum Cœnæ uerba alias, easq; plures cum Scripturis alioqui consentientes interpretationes faciliē admittāt. Atq; hic fuit sanē nostri cū Cancellario & reliquis consiliarijs colloquij eodē die finis. Postea uerò Rex, eodē ipse die, scriptum ipsum mox à nobis poscit, misso ad nos Secretario: cui illud damus. Scriptū autem habebat ad hunc modum.

¶ ANNOTATA IN CONCIONEM P.

Nouiomagi, habita corā Christiano, Rege Daniæ, 10 Nouembris die, Anno 1553. super loco Pauli Apostoli: Pariter estote imitatores mei, usq; ad finem. Cap. Philippens. 3.

Ordinem, quem ille in docendo obseruauit,

uit, non sequemur: hoc enim causa nostra nunc non patitur. sed doctrinam, quam ex illo audiuius, ita partiemur, ut primùm dicamus, quæ nam sint, quæ nobis in doctrina illius placuerūt: quæ nam item, quæ nobis non satisfecerunt: quæ nos præterea offenderūt: & in quibus aduersum nos peculiariter peccasse, præter legem charitatis Christianæ & doctoris ecclesiastici officiũ, nobis uideatur.

Quæ nobis placuerunt.

Docuit, doctrinæ omnis ueritatem non uno aut altero loco, sed toti⁹ scripturæ consensu probandam esse: & eam demum pro uera doctrina haberi debere, quæ sic approbetur. *Doctrinæ ueritas quomodo probanda.* **RESPONSIO:** Huic articulo modis omnibus assentimur: & optamus omnes illius semper esse memores in omnibus doctrinæ controuersijs, ne usquam septa illius transcendant.

Docuit, patres orthodoxos noluisse ut sibi crederetur, nisi quaten⁹ doctrinã suam sanctis scripturis ad eundẽ modum approbassent: hosq; doctorib. nunc etiam ecclesiasticis omnibus hac in parte imitandos. *Doctorib. tantum creditur, quantum allegant.*

RESP. Et hoc ita placet, ut ab omnibus nunc ecclesiarum, sine exceptione, doctorib. obseruari id, eosq; intra fines huius exempli patrum sanctorum consistere cupiamus.

Docuit, sequẽdum esse Paulum Aposto-
d 3 lum

Paulus Apostolus Ecclēsię mihi stris imitandus est. lum ministris Ecclesiarum omnibus, in eo quòd ille tantum se tradidisse docet, quòd à Domino acceperat. *RESP.* Assentimur & his, modis omnibus: & quo magis id urgeri audimus, hoc magis miramur, hic reineri multa in Ecclesijs, quę à Domino accepta esse non legimus: & rursus omissa esse multa, quę à Domino & eius Apostolis tradita esse constat.

*Pseudodoc-
torum nota
tres.* Docuit, falsorum doctorum tres à Paulo notas tradi: quòd sint inimici crucis CHRISTI: siue dum uim ac meritum mortis Christi, sua doctrina obscurat: siue dum crucem Christi propter opes honores uel refugiunt, atque etiam oderunt: quòd suam ipsorum gloriam quærunt: & quòd uentri suo seruiunt, qui ipsorum Deus est. *RESP.* Hęc notas falsorum doctorum uerissimas esse, cum Paulo fatemur multo libentissimè. & quòd nos ab eis (per Dei gratiam) magis alienos esse, in nostris conscientijs, sentimus: hoc certiores sumus de doctrinæ & ministerij nostri fide ac ueritate.

*Conuersatio
nostra
in cœlis,
ubi Christus.* Docuit, ueros Christianos quærere oportere, non quę in terris, sed quę in supernis sunt, nempe in cœlis: unde Christum seruatorem nostrum expectamus. Nos illic capiti nostro Christo Domino (ut corporis illius membra) coniungi debere, per fidei conuersationem. *RESP.* Hanc doctrinam
Aposto-

Apostolicam toto pectore amplectimur: & proinde Christum Dominum, ut caput nostrum, iuxta humanam ipsius naturam non esse in terris, nedum in pane Cœnæ quaerendum esse, omnino putamus: sed eum è cœlis seruatorem expectamus, iuxta Pauli doctrinam: & sub ea interim expectatione per fidei in cœlis conuersionem, Christo capiti nostro adsumus, nascimurq; illic presentes fide, presentis etiam Christi corpore & sanguine, ad uitam æternam. Atque in salutari hac corporis & sanguinis Christi cō- *Christus iā*
munione Cœnæ Dominicæ esu obsigna- *non est car-*
mur, ex Christi ipsius institutione: etiam si *naliter in*
ab illo *dux est*, tantisper dum in mortali *terris.*
hoc corpore sumus, peregrinemur. 2. Cor. 5. Nam si in carne nostra, quatenus sanè nostrum caput est, in terris esset: frustra ab eorū quæ in terris sunt reputatione, per Paulum apostolum auocaremur, Colos. 3. frustra item eum ex cœlis expectaremus, Philip. 3. & illum nondū pro uero nostro Pontifice summo, iuxta Pauli doctrinam, agnosceremus, Hebr. 8.

In quibus nobis non satisfecerit.

Docuit, uerorum & falsorum doctorum *De placida*
discrimen esse, quod ueri doctores consola- *et tetrica*
toriam semper, & placidam doctrinam ad- *doctrina.*
ferant. Contrà uerò, falsi doctores tetrica,
& cōscientias semper degrauantē. RESP.

Ea omnia in quibus ipsum nobis non omnino satisfecisse dicimus, non ideo recentemus, quòd illa prorsus improbemus: sed quòd partim nò satis ab ipso explicata, partim etiam prætermissa esse uidemus. in quibus etiam sententiam ipsius scire cuperemus, ad tollendas omnes dubitationū ac suspicionum occasiones. Quod ad discrimē igitur hoc, quod protulit, uerorum ac falsorum doctorū attinet: nescimus an putet, ueros doctores nunquā omnino adferre tetricam & grauante conscientias doctrinam, falsos uerò nunquam placidam ac consolatoriam. Si enim ita in genere sentit, probari nobis hæc doctrina non potest: cum uerorum doctorum officium sit, afflictas quidem, & condemnatione legis perterrefactas conscientias, Euangelicis consolari promissionibus: sed securas rursus, ac in uitijs sibi indulgentes conscientias terere planè, ac grauare, proposita legis condemnatione, ad quem modū Paulus facit in priore parte Epistolæ ad Rom. & falsis item doctoribus proprium sit, consolari securas & sibi blandiētes in peccatis cōscientias, Hierem. 23. Ezech. 13. atq; afflictas rursus magis ac magis grauare, Matth. 23.

Scripturatum cōsensum unde petendus.

Docuit, scripturæ totius cōsensum querendum esse in Decalogo, in Symbolo, in sacramentorū agnitione, & ad extremum in

in Catechismo. RESP. Hic non satis assequimur, quorsum spectet: & libenter audiremus, è quibus scripturæ fontibus doctrina hæc deducatur. Nos totius Scripturæ summam in Legis & Euangelij doctrinam partimur: & consensum illius unanimum in utroq; hoc doctrinæ genere, in ipsis scripturæ locis idem aut simile argumentum tractantibus, seq; mutuo explicantibus, ita quærendū esse putamus, ut nullas usquam in scripturis pugnas ferant, siue de Decalogo, siue de symbolis, siue de sacramentis, siue de uariantibus passim inter se Catechismis, in quæstionem aliquid uocetur.

Docuit, Decalogo damnari eos qui nos *Qui nam*
 in uita hac sine peccato uiuere posse putant. Rursum, qui sua ipsorū iusticia ac meritis salutē nos consequi posse docent. *Decalogo*
 Hos porrò, si moniti non resipiscant, uitandos, *damnatur.*
 digitoq; ut uitentur, commōstandos esse.
 RESP. Utrosq; istos Decalogo damnari fate-
 mur. sed et illos perinde damnari non dubi-
 tamus, qui peccatorū indulgentiæ sub præ-
 textu Euangelij frena laxant, gratiamq; E-
 uangelij illi obtendunt. Et satis esse docet,
 si credamus, etiā si de uita in dies magis ac
 magis corrigenda non magnopere solliciti
 simus: cum talium non sit fides ulla, sed
 fidei larua potius, quæ à Iacobo fides mor-
 tua, dæmonumq; fides uocatur, Alioqui

Christus Dominus ueram fidem, ueluti bonam arborem, ab eius fructibus cognoscendam esse docet. Quin & Decalogo eos damnari omnes existimam⁹, qui sacros in Dei cultu publico ritus, uerbo Dei traditos, humanis quibuscunq; & undecunq; tandem mutuatis ceremonijs permutant: permutatosq; non solum nō repurgant (etiam seridē & grauius admoniti) sed pertinaciter potius retinent ac tumentur. Isti uerò uiolant, quod in ipsis est, Sabbati sanctificationem, quę iuxta uerbum Dei obseruari non potest. Et cum lingua Ecclesię ignota psallunt, cum stupore duntaxat populi, & sine ulla ullius ædificatione id faciūt, assumptes in uanum nomē Domini, & fraudantes Ecclesiam eius acclamatione, quam Paulus in cœtu Ecclesię requirit i. Corinth. 14. Quatenus igitur, qui Decalogo damnantur, uitandi, digitoq; nisi moniti respiciant, monstrandi sunt: haec tenus sanè omnes pariter isti, si pertinaciter abusus suos tueri pergant, uitandi pijs omnibus, digitoq; monstrandi erunt, aut est adferēda è scripturis diuersitatis certa aliqua ratio, qua isti excusentur.

*Qui nam
symbolo
damnētur.*

Docuit, Symbolo damnari omnes qui negant mundi ex nihilo creationem, Triadem in henade Diuina, ueram Dei ueri & ueri hominis in Christo coniunctionē, per
carnis

carnis nostræ & nostri sanguinis in matre uirgine ex ipsius substãtia participatione, iuxta proprietates utriusq; nature. RESP. Hæc agnoscimus omnia. Sed circa ueram Dei ueri, & ueri hominis in Christo cõiunctionem, nescimus an eos tantum damnari Symbolo putet, qui Christũ uel carnis suæ originem non ex matre uirgine assumpsisse: uel carnem quidem assumpsisse, sed animam nullam habuisse docent. An uerò et illos damnari simul etiam Symbolo existimet, qui mysterium incarnationis Christi, uimq; illius doctrina sua obscurat, dum id quod Scriptura uniuersa Christum Dominum à nobis ex matre uirgine accepisse, non autem de suo nobis donasse testatur: nempe carnis nostræ naturalis & sanguinis nostri substãtiã per eius participationem: id ipsum illi inquam, Christũ nobis de suo donare in Cœna cum pane & sub pane, nõ autem à nobis ex matre uirgine habere docent, contra totius Scripturæ doctrinam & fidei ipsius analogiã, quam Paulus interim uult maximè obseruari, Rom. 12. Rursum, qui proprietates corporis nostri in Christo euacuant, eas potissimum quas illi scriptura uniuersa consentienter tribuit, etiam post eius glorificationem. ut sunt illi, qui corpus Christi inuisibile, insensibile, infinitum, ἄτοπον faciunt: cum Christus ipsemet

De Christi
incarnatio
ne

ipsemet post corporis sui glorificationem, corpus suum & inspicere & palpari iubet: a deoq; & sensuum nostrorum iudicio illud cognosci, atq; à spiritu quouis suspecto dignosci uelit. Cum item angeli dicant, Non est hic. præcedet uos (qui sanè à loco in locum motus est) in Galilæâ, ibi eum uidebitis. Qua sanè uoce & loci & præsentia discrimen constituitur, ut neq; indefinitum, neq; item *ἀπορου* Christi corpus etiam post eius glorificationem constitui possit. Postremò, qui articuli fidem de ascensione & expectatione adhuc CHRISTI Domini, donec rursum ueniat, non modò obscurant, sed propemodù uiolant: & ascendisse in cœlum, idem esse interpretantur, quod cœpisse esse ubiq;: contra angelorum testimoniù, qui Christum non sanè cœpisse esse ubique per suam ascensioné, sed ab Apostolis sublatum, in sublime euectum per nubem (quæ certè haud dubie loco ab Apostolis uidebatur) è conspectu illorum paulatim subductum, ad cœlos ascendisse, illinc expectandum, illinc ad quem modum ascendit uenturum etiam testantur. De his, inquam, nescimus, an etià symbolo damnari censeantur: ut si admoniti non resipiscant, uitari dîgitoq; indicari debeant. Atq; de ijs censurâ secundum scripturas expectamus.

Docuit, symbolo etiam damnari, si qui
diuinitatem

diuinitatem Spiritus sancti negaret. Item, De Eccle-
 qui Ecclesiam hic in terris sine peccato ita *sic purita-*
 somnient, ut alias ecclesias omnes præse *ter impu-*
 peccati nomine damnent. prorsusq; cōtem *ritate.*

nant. RESP. Hic, quod ad Spiritus sancti
 diuinitatem attinet, modis omnibus assen-
 timur. Assentimur etiam, non posse esse ul-
 lam in terris sine peccato Ecclesiam: & om-
 nes eos qui talem esse somniāt, auersamur.
 Sed nescimus, an non simul complectatur
 eos, qui gratiam Euangelij, peccatorū in
 populo indulgentiæ obtendi non patiu-
 tur. Hic enim nos præposterum de Gratia
 Euangelij iudicium, tam in plebe, quàm in
 ministris istiusmodi omnibus accusamus:
 qui sub fūco Euangelij uitij frena laxant,
 illorumq; indulgentiæ magnitudinem be-
 neficij Christi indignissimè obtendūt. Cū
 Christi beneficium non eò sanè spectet, ut
 eius prætextu uitij nostris indulgeamus:
 sed, ut ipsi Christo Domino in sanctitate &
 iusticia omnibus uitæ nostræ diebus ser-
 uiamus.

Docuit, simbolo damnari Nouatianos,
 qui peccatorum remissionem negāt in Ec-
 clesia post regenerationem: præterea Saddu-
 cæos & Epicuræos omnes, qui negant re-
 surrectionem & uitam æternam. RESPON. *Sanctorum*
 Assentimur & his omnibus. Sed nescimus *cōmunio.*
 etiam, an non et illos simbolo damnari pu-
 tet.

ret, qui fidelium omnium in Ecclesia societatem, sanctorum inquã communionẽ, calumnijs, præiudicijsq; suis, temerè & sine causa uiolare, scindereq; conantur: & quos odisse semel è suis præiudicijs cœperunt, eos protinus quo iure quaq; iniuria, à Catholica sanctorum communionẽ, symbolo nobis commendata, excludunt: etiam si negare nõ possint, retineri ab illis proditum ore Petri fundamentum Apostolicæ atq; Ecclesiasticæ confessionis: cui qui insistent, à sanctorũ sanè cõmunionẽ nullis humanis præiudicijs excludi quoquo modo possunt, etiã si fundamento huic ligna, fœnũ ac stipulas superstruant. quæ tandem omnia oporteat conflagrare, 1 Corinth. 3. In peccatorum item remissionẽ, non audiui mus factam peccati in spiritum sanctũ exceptionem, à quo Christus ipsemet Dominus remissionem omnem excludit, Marci 3. Admissa autem exceptione, per omnia assentimur.

De Sacramentis.

Docuit, in sacramentis quærendum esse consensum totius Scripturæ, perinde atq; in Decalogo ac Symbolo. RESP. Hæc non satis assequimur, quoniam duplicẽ sensum habere possunt: ut uidelicet doctrinam de Sacramentis ex scripturæ totius consensu estimemus, aut ut consensum Scripturæ totius è Sacramentis petamus, Priorem porò sensum

sensum libéter amplectimur, & nihil aliud cupimus, quàm ut doctrina de Sacramentis è totius scripturæ consensu petatur atq; æstimeretur. Atq; id in primo concionis capite annotauimus. Sed non intelligimus, ad quem modum scripturæ totius consensus è Sacramētis peti atq; æstimari debeat. Hoc igitur clarius explicari uellemus.

Docuit, totius scripturæ consensum ad eundē modum in Catechismo quærendū esse. *RESP.* Et hoc non satis assequimur: quoniam duplicem sensum etiā, quemadmodum & proximum, habere potest, itaq; & hoc cuperemus clarius explicari.

Docuit, damnari eos, quod Baptismum attinet, qui negant nos baptizari debere in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: & qui item infantes baptizandos non esse docent. *RESP.* Hanc doctrinā amplectimur: modò ne idolum in baptismo statuatur, & uis Baptismi non æstimeretur è nuda uerborum illorū (Ego te baptizo, &c.) pronuntiatione: ut si puer puerum tangens, per ludum ea proferat, Baptismus iā peractus putetur, quemadmodum sub Athanasio factū legitur. Neq; enim Baptismi uis in nuda uerborum pronuntiatione consistit, quæ etiam pſitacus imitari possit: sed in plena institutionis Christi obseruatione, nempe ut beneficia Christi Baptismo adumbra-

De Catechismo.

ta agnoscantur, & reputentur in Ecclesiâ Christi.

An in Sacramento communi- cemus corpori et sanguini Christi. Docuit, damnari eos qui in Sacramento negant esse corpus ac sanguinem Christi.

RESP. Si uox Sacramenti in Cœna Domini ad eum modum accipiatur, ad quem modum in Baptismo accipitur, nempe ut sub illa non tantum panis aut uini elementa, sed totam simul mysticam actionem cum suo mysterio complectamur: quemadmodum in Baptismo, non aquę modò elementum, sed tota à Christo instituta actio mystica cum mysterio, uoce Sacramenti comprehenditur: tum nos sanè neminè nouimus, nec si quisquã talis sit usquam probamus, qui nos in legitimo Cœnæ Domini usû, uero Christi corpori & sanguini, uerè etiam per fidem atq; ad salutè nostrâ cõmunicare neget. Si uerò uox Sacramenti in Cœnâ pro solo panis & uini elemento accipiatur: tum nobis hanc uocis Sacramenti usurpationè approbari, ex uerbi diuini fontibus, postulamus. Alioqui si claris & disertis uerbis dicatur, corpus Christi naturale uerè & realiter in pane esse, aut sub pane, iuxta substantiã ipsius: tũ nos clarè & disertè, sine ulla dissimulatione testamur, secundum scripturas, corpus ipsum Christi Domini gloriosum, in sua naturali substantia ad dextrã Dei patris in cœlis, nosq; ad eũ

ad eò ipsos etiam illi per fidē sub spe inclusos residere: non autem naturæ suæ humanæ proprietatibus, cœlestiq; sua iam gloria spoliatū, sub pane Cœnæ delitescere: præsertim cum huic tali delitescentiæ scriptura uniuersa repugnet: & uideamus præterea omniū longè grauissimā consolationē nobis hac tali delitescētia eripi, de nostro in cœlis cum Christo iam confessu per fidem, deq; perpetua nostra cum ipso, neq; unquam omnino interrumpenda communione in corpore & sanguine ipsius: ad quā alioqui animis nostris ob signandā, Cœnā sacram à Christo ipsomet Domino institutam esse constat. atq; antea paulò constitutum sit, eam esse falsorum doctorū, & proinde falsæ cuiuslibet etiam doctrinæ notā, si per eam, proposita in Euangelio pro afflictis conscientijs cōsolatio aliqua obscuretur, aut præripiatur.

Docuit, in Cœnæ Dominicæ consideratione, uerbis illis prorsus innitendum, insistendumq; esse: *Verbis Cœnæ, non falsæ eorum interpretatiōni insistendum.* HOC EST CORPVS MEVM. *se eorum interpretatiōni insistendum.* LIBENTER innitimur, adeoq; & insistimus uerbis hisce Christi, ut quæ uerissima esse non dubitemus. Sed neq; innitimur, neq; insistim⁹ illi liberè, quin potius abutimur, si eā contra mentem Christi, & unanimum totius Scripturæ consensum detorta urgeamus, quò nō oportet. Et miramur,

tam repentè traditam initiò doctrinam reijci, de nò approbanda doctrina ulla unius aut alterius loci autoritate, sed unamini potius totius scripturæ consensu: siquidè unius eius loci autoritatem ita urgeat, ut totius scripturæ consensum nihil amplius moretur. Tametsi hæc Christi Domini uerba nihil prorsus faciant ad comprobandâ corporis Christi sub pane delitescentiam, utcunq; tandem urgeantur.

Docuit, eos qui negant Christi corpus in pane Cœnæ esse, sic argumentari: Ascendit in cœlû, expectatur ut ueniat, ergo non est in pane. Item, Non uidetur, non sentitur, ergo non adest. *RESP.* Qui nos in hisce nostris argumentationibus rident, nò tam nos sanè, quàm ipsummet Christû Dominum rident. Is enim prior nobis hisce argumentis usus est. Priore, ad confutandam de carnali corporis sui manducatione imaginationem, quæ & nunc in quæstionem uocatur, Ioan. 6. Posteriore uerò, ad tradendam doctrinam de uerè agnoscendo, atq; à quouis spiritu ceu spectro dignoscèdo, corpore suo, post eius glorificationem. Proinde nos nihil pudet uti argumentis, quibus Christum Dominum usum esse uidemus: cum non aliud nunc esse sciamus corpus Christi, quàm tunc erat post eius glorificationem: neque meliorem nunc etiam illius
agno-

agnoscendi rationem tradi posse. Et quæ ad hæc Christi Domini argumenta respondentur, ea sanè subsistere non posse, paulo post ostendemus.

Docuit, urgeri ab eis qui Christi corpus in pane Cænæ esse negât, locum Pauli, quæ explicabat Philipp. 3. Nam conuersatio nostra in cœlis est, unde Seruatorem expectamus, &c. Atq; ab illis quidem dici aliquid, sed non dici omnia. RESP. Hunc locû Pauli, cum altero loco Coloss. 3. coniunctum libenter urgemus, neq; illum nobis eripi ullo modo posse affirmamus: quemadmodû mox dicetur. Optamus aut scire, quid nam sit illud aliquid, quod hic per nos dici fateatur: & quæ item illa non omnia, quæ omitti à nobis hoc loco putat.

Docuit, istis ad hunc modum respōdendum esse, quòd Christi corpus tam certò sit in cœlo, simul & in pane Cænæ. quàm certò olim corpora nostra resurgēt, etiamsi humana ratio nullo id modo consequi possit. RESP. Audimus adferri responsionem, quæ ad institutum nihil facit. Negamus enim iustam esse comparationē delitescentiæ corporis Christi in pane Cænæ: de qua nihil usquam in scripturis docetur. imò cuius cōtrarium manifestè docetur cum corporum nostrorû resurrectione, de qua plena est ubiq; scriptura, sine ulla omnino cō-

Doctrina carnalis presentie non comparanda fidei resurrectionis.

e 2   traditiones

traditione: & proinde frustra iactari ab ipso, quòd loca prædicta Pauli non oppugnent delitescentiam illam, quam tuetur, corporis Christi in pane.

Omnipotentiæ Christi. Docuit, id fieri omnipotentiæ Christi, cum sit Deus uerus, qui sibi potest subijcere omnia. *RESP.* Omnipotentiam Christi Domini, cum sit uerus Deus, toto pectore & reuerenter agnoscimus, ubicunq; illam declarandam esse Scripturæ testimonio docemur. Proinde cum de corporum resurrectione Scriptura tota cõsentienter doceat, modumq; adeò illius, & tempus deniq; & causas describat, nos sanè de illa nihil dubitamus. atq; omnipotentie Christi eam libenter subijcimus. Sed delitescentiæ Christi corporis in pane Cœnæ, frustra obtendi dicimus Christi Domini omnipotentiam, cum nullum certum ac solidum Scripturæ testimoniũ proferri de illa possit: imò cum totipotius Scripturæ repugnet, id quod facile ostendi potest.

Christi corpus loco continetur, nec per omnia diffunditur. Docuit, locorum discrimine corpus Christi nõ circumscribi, ex Pauli autoritate, qui Christum in cœlos ascendisse docet, ut omnia impleret. *RESP.* Nos hoc Pauli locum negamus tolli locorum in Christi corpore discrimina, quæ alioqui multis Scripturæ testimonijs constituuntur: Marci 16 & Lucæ 24, ubi difertè Christũ ab illis sublatum in

in cœlum: & Act. 1, in sublime per nubem subductum: rursus non esse hic, fore alibi, ingredi, & multa id genus, audim⁹. Sed dicimus, hoc Pauli loco, Implendi uerbo non equidem locorum discrimina designari: sed omnium Christi operum, propter quæ potissimum in terras, nostra causa homo factus, uenerat, cōsummationē. Unde etiam uerbum *ωληρώω* hoc loco per uerbum complendi, cōmodius reddi posse putam⁹. Ipsa aut Pauli uerba, quæ eo ipso loco præcedunt & sequuntur, manifestè declarant, uocem implendi illic de operum Christi cōsummatione intelligi oportere. Recenset enim Paulus duo Christi opera, in quibus summa alioqui Christi in terris operum continetur: atque hæc Christi Domini ascensione impletæ esse testatur. Ascendens (inquit) in cœlum, captiuam duxit captiuitatem, deditq; dona hominibus. Hæc igitur ut compleretur, ideo Christum, qui & descenderat, ascendisse, complementumq; operum suorum declarasse docet: nempe dedisse dona hominibus in sua Ecclesia Apostolos, Prophetas, &c. Hæc sanè ita se habere, contextus ipse declarat. & est frequens in scripturis usus uerbi *ωληρώω*, in ea ipsa significatione. Neque hac igitur responsione minuitur uis argumenti à Christo primum inducti, deinde à nobis repetiti, ab ascensio-

Locus Pauli ad Eph. 4. quomodo intelligendus.

ne & expectatione ipsius aduersus carnalem corporis sui manducationē, & eius delitescētiā in pane Cœnæ.

Docuit monēdos esse omnes, qui hac in parte ab ipsius doctrina dissentiūt. RESP. Cuperemus scire, quid nam sub uerbo monendi intelligat. Si enim admonitionē intelligit, quā Paulus *uobis* uocat, & uult ut ea Titus apud hæreticos homines utatur, prius quàm uitari debeant: & quidem semel atq; iterum, si quoquo modo lucrifieri possint: hanc certē ab ipso nunquā audiuius, etiamsi nobis, mox ut huc aduenissemus, adfuerit per nos uocatus amanter: sitq; nobiscum familiariter locutus, delatis etiam nobis suis officijs, cū nos tum à se hic dissentire non ignoraret. Quo equidem nomine, si hæreticos nos esse putabat, dissimulare id utiq; cum amicitia simulatione non debebat. Si uerò alio nos quocūque admonitionū genere admonendos esse putat, id quoque nobis clarius exponi cuperemus.

Que nos in doctrina ipsius offenderunt.

Non sumus ob nostram doctrinam Sacramentariam condemnandi. Docuit, damnari omnes qui negāt Christi corpus, ut ipse docet, esse in pane Cœnæ: & talium omnium finem, interitum fore affirmavit. RESP. Nos id cōstanter negamus; magnamque multis Ecclesijs Christi iniuriam, hoc tam graui ipsius præiudicio factā esse

esse dicimus, & contra doctrinam Euangelij Christi, & contra omnem honestatem: idq; in tanti Principis suorumq; omnium præsentia. Contra doctrinam Euangelij factum dicimus, quandoquidem nemo de alterius condénatione pronunciare aut potest aut debet in Ecclesia, quem non constet publicè à fundamento Apostolicæ confessionis, Petri ore proditæ, excidisse. id quod sanè neque ipse, neq; quisquam omnino in terris de nobis cum ueritate affirmare unquam poterit: et libri nostri nos ab hac impudenti calūnia facile uindicabunt. Contra omnem honestatè uerò factum dicimus, eo quòd simulata apud nos sua amicitia, ac quadam nostri cōmiseratione, delatisq; nobis omnibus amicitie officijs, & ne uerbo quidem admonitis, nos ita prosciderit, damnarit, atq; inuidia grauarit: & quidem cum ab ipsa M. Regia uocati ad eius concionem, deductiq; essemus.

Docuit, eos qui à se dissentiuūt, aduersus Christi uerba dicere, Hoc non est corpus: cum ille dicat, Hoc est corpus, &c. RESP. Id equidem nobis ostendi postulamus, ubi hæc leguntur. Alioqui impudentem hominis arrogantiam cum calumniandi impotentia cōiunctam accusamus. Certò autem scimus, uerba eiusmodi neque audita à nobis unquam, neq; uel per somnium cogita

ta esse: quin potius affirmauimus semper,
& nūc affirmamus, uerba Christi uerissima
esse: sed illis affingi nouam, coactam, & scri-
pturis repugnantem interpretationem, ad
statuendam delitescentiam corporis Chri-
sti in pane. Neq; uiolari fidem uerborum
Christi dicimus, etiamsi delitescentiā illam
non agnoscamus: quam alioqui neq; à pri-
scis Ecclesię doctoribus, neq; à primæua A-
postolorum & post illos Ecclesia, agnitam
esse uidemus.

Docuit, uitandos esse tales, nisi si admo-
niti resipiscere uelint. *RESP.* Hic quoq;
prodidit suam impudētiam, cum uitandos
post unam atq; alteram admonitionem es-
se docet, quos nullius hæreseos cōuincere
potest, nedum ut conuicerit, quod tamen
ei faciendum esset, si Pauli ordinem sequi
uellet. Nos porrò huius cōtrouersię no-
mine, neminem unquā auersati sumus: sed
in fraterna charitate tulimus, & ferēdos es-
se putauimus omnes, qui modò nos uicif-
sim ferre uolent, donec Dominus contro-
uersiam hanc per gratiam suam componat,
eo quòd omnes fundamentum cōfessionis
Apostolicę pariter retineamus.

In his sanè non tantum nos (quod ad do-
ctrinam quidem attinet) offendisse, sed ad-
uersus personas quoq; nostras, nostrumq;
in Ecclesia Christi ministeriū peccasse, no-
bis

bis uidetur, contra legem fraternæ charitatis, & officium Ecclesiastici doctoris: testatus præsertim suam erga nos amicitiam, & pollicitus nobis suam operam in causæ nostræ apud Regem commendationem. Quæ nos interim omnia iudicio ac pietati M. R. committimus. Neq; dubitamus Maiestatem ipsius habituram esse clementer fidei innocentiaeq; nostræ, & eius præterea fiducia, qua potissimum adducti huc uenimus, benignam iustamq; rationem. Atq; hic erat finis nostrarum Annotationū in Nouiomagi concionem.

Colloquium cum P. Nouiomago & Henrico Buscoducensi ipsius collega, habitum Coldinge, in ea Cimbriæ parte quam Iudlandiam uocant. Nouem. 16.

Tradito hoc scripto, non multo post, eodem die à prandio, uenit ad nos Nouiomagus, cum suo collega Henr. Buscoducensi, unoq; ex consiliarijs regijs, & duobus Secretarijs: scriptumq; nostrum illud, quod de ipsius concione Regi miseramus, in manu secum adfert, ac primùm ait; Se ad nos uenisse, ut de ijs nobiscum ageret, de quibus ipsum apud Regem scripto nostro accusassemus: potuisse nos sanè priuatim cū ipso agere, si qua parte nos offendisset. Sed posteaquā ipsum publico nostro scripto apud Regem accusassemus, se etiam cum adiun-

etis sibi amicis uenisse, ut nobis ad nostra responderet.

Ad quę nos rursus respondemus, nobis quidem gratū esse suum ad nos aduētum, & eorum omnium qui cum ipso uenissent. Cæterum nos nullam publicam aduersus ipsum aceusationem instituisse: sed nobis duas ob causas uisum non esse, ut soli cum solo ea de re colloqueremur. Primū, ne si soli cum solo, idq; Rege in scio, colloqui uoluissimus, & ipse fortē æquo animo ferre noluisset nostram admonitionem, uideri sanè possemus, turbas cum ipso aliquas excitare uoluissimus. Deinde, cum concio ipsius fuisset publica, & quidem in Regis ipsius præsentia, re ipsam postulasse, ut Rege in scio nihil cum ipso ageremus. Nos tamē cū nemine ea de re uerba habuisse, præterquā cum Christophoro Secretario: & demum cum Cancellario, per quos re alioqui ipsam Regi indicari oportebat. Neq; item scriptū nostrū à quoquā adhuc uisum fuisse, priusquam illud Regi misissemus. Præterea nos Regio arbitrio permisisse, siue nos solos cū ipso solo, siue se etiam præsentem, seu coram suis quibusdam ad id designatis colloqui uoluisset. Proinde nos nulla hic culpa teneri, quodd soli cū solo priuatim colloquuntī nō essemus. Et postquam ita Regi placuit, ut corā his qui secū uenissent, colloqueremur,

mur, nobis id gratissimum esse: ipsiusq; esse iam, ut ad scriptum nostrum ordine suo respondeat.

Ibi uerò Nouiomagus concionem suam *Paulus No*
excusare cœpit, se in nos nihil dixisse: sed *uio*
textum scripturæ, quem præ manibus ha- *negat se ali*
buisse, explicuisse. hunc postulasse, ut de *quid aduer*
falsis doctoribus pleraq; diceret: & proin- *sus nos di-*
de se de falsis doctoribus atq; hæreticis di- *xisse, seq;*
cere oportuisse. Hic t̄ uos dicimus: Nos *nos cõdem*
de hæreticis, qui uerè hæretici essent, nihil *nasse,*
agere: sed de eo, quòd ipse omnes qui in re
Sacramentaria à Lutheri doctrina dissenti-
rent, inter quos nos quoq; esse non ignora-
bat, inter hæreticos annumerarit: ac simul
etiam Sacramentariæ doctrinæ nomine, ad
gehennam condemnarit. Hoc enim fecisse
eum & contra uerbi Diuini regulam, & cõ-
tra legem charitatis Christianæ, & contra
officium item Ecclesiastici Doctoris: præfer-
tim cum nos suę concioni, non tam nostra
alioqui sponte, quàm Regio iussu uocatos,
adductosq; esse uideret. Perstat ille nihilo-
minus, negans quòd in nos aliquid dixis-
set, aut nos ullo modo condemnasset. Nos
porrò uerba ipsius quædam in concione re-
petimus, & hominem suis ipsius uerbis ur-
gemus, ut negare non posset, uera esse quæ
diceremus. Interim ille tamen ait, omnia
quæ dixisset, non eò spectasse, ut nos con-
demnaret;

demnaret: sed se id studio fecisse, quod tam copiose & apertè de re sacramentaria & eius doctoribus differuisset, ut nobis, quos præsentibus uidebat, occasionem iniiceret, se uocandi ad nos, ut sic demum nobiscum latius ea de re colloqui posset. Porro nos, nihil opus illi fuisse dicimus, ullam nobiscum colloquendi occasionem quærere. Nos enim in primo mox aduentu, colloquium experijisse: adeoque & collocutos esse: liberumque illi fuisse, nobiscum de quibuscunq; capitibus colloqui. Sed esto, quærenda illi fuerit nobiscum colloquendi occasio, aliam sanè quæreri ab ipso potuisse, paulo placidiorem, quàm istiusmodi publicam nostri condemnationem.

Ad quæ ille rursus: Se non aliter nos & nostri similes omnes condemnasse, aut cõdemnare etiam uelle, ait, quàm si in nostra doctrina pertinaciter manere omnino uellemus. Seq; hic sequi exemplum Lutheri, qui Sacramentarios, post cõtempta primùm ab illis priora sua scripta aliquot, tandè condemnasset. Nos uerò hic, ab omni pertinacia alienos nos esse declaramus. Primùm, quòd parati simus rationem doctrinæ nostræ ex scripturis reddere, omnibus quicumque id à nobis postulant. Deinde, quòd piorum omnium sobria, modesta & Christiana colloquia, in causa nostra, non modò nõ subter-

*In nobis nõ
esse perti-
nanciam.*

subterfugerimus unquam, sed etiam modis iam omnibus expetamus. Postremò, quòd publicè semper testati simus, nos, si nostra solidis ac perspicuis scripturæ testimonijs approbare non possimus, multè libentissimè meliora docentibus ex uerbo Dei cessuros esse, etiam cum summa nostri pudefactione: modò ut intelligamus, nostri illam pudefactionem cessuram esse in gloriam CHRISTI. Hæc certè non esse pertinaciæ ullius argumèta. quin potius illos hac culpa teneri, qui re, nullis adhuc legitimis, iuxta uerbù Dei, Ecclesiæ iudicijs discussa, nulla sibi tamen colloquia amplius nobiscum habenda esse putant: neq; sua legitimis Ecclesiæ, iuxta uerbù Dei, iudicijs subijcere, aut approbare quoquo modo uolunt, sed priuatis duntaxat suis præiudicijs rem agere: & qui à se dissentiunt, proscindere protinus omnes: ac prærepta Ecclesijs sua autoritate & censure, diris omnibus de uouere audent. Quod uerò ad Lutheri *Augustana* exemplù productum attinet, dicimus, *confessio.* Lutherum ac Saxonicas Ecclesias, deniq; & Augustanam confessionem, non esse Catholicam Ecclesiam: tamen si nò omnes qui Augustanam profitentur confessionem, in hac sanè causa Sacramentaria modis planè inter sese omnibus consentirent. Nos qui *De Luthe* dem Lutherum pro insigni Dei organo ha- *ro,* bere,

bere, memoriâq; illius apud nos sacrosanctam esse: sed illi nihilominus spiritum sanctum iuxta mensurâ datum fuisse. & proinde eo loco habendum non esse, ut & falli & fallere non potuerit. Hunc honorem solis nos Prophetis & Apostolicis scriptis deferre, ut nihil contineant, quod non certa fide sit amplectendum. Cæterum in scriptis Lutheri luculenta extare testimonia, illum sibi non perpetuò, neq; per omnia constare: & proinde quandoq; etiâ falsum esse, nedû ut pro Angelo aut Apostolo Dei (qui uidelicet errare nunquam potuerit) haberi aut debeat, aut possit. Quare & Lutheri scripta, & ipsam aded Aug. Cõfessionem ad scripturæ regulam & legitima Ecclesiarum iudicia reuocanda esse: neque ex Lutheri dogmatis, aut etiâ ex Aug. Cõfessionis autoritate, ita præiudicandum esse, ut scindantur Ecclesiæ: ut ue sanctorû communio, in Catholica Dei Ecclesiâ (cõtra fidei nostræ confessionem) uioletur. In causa igitur Sacramentaria nos à Lutheri doctrina dissentire, eo quòd nobis doctrina ipsius uerbo Dei & fidei analogiæ consentanea non esse uideatur: nosq; hic expectere cum omnibus modesta, pia & Christiana colloquia, ut aut nostra approbemus, aut meliora ex uerbo Dei docentibus cum publica etiâ nostri pudefactione cedamus.

Quòd

Quòd igitur Lutherus diris deuouerit omnes, qui corporalem Christi in pane Cœnæ delitescentiã agnoscere reculant: id nobis probari non posse: petereq; nos, ut hoc ipsum Lutheri factum scripturæ nobis auctoritate approbetur: præsertim cum hæc cōtrouersia nō sit hætenus discussa (ut dictū est) legitimis ullis Ecclesiarū iudicijs: nedum ut, qui hic à Lutheri doctrina dissentiunt, ullius sint erroris conuicti, multo minus autem hæreseos damnati. At nos parati sumus ostendere, Lutheri, hac quidem in parte, doctrinam pugnare cum receptis à Catholica Christi Ecclesia, fidei nostræ articulis, de incarnatione, deq; ascensione, & expectatione adhuc ad iudicium Christi Domini: de proprietate humanę in ipso nature, iuxta scripturas: & de natura ac dignitate sacerdotij ipsius.

Ad hæc porrò Nouiomagus, Lutheri nihiloscilicet auctoritatem rursus urget, & uerba illa Cœnæ solennia, HOC EST CORPUS MEVM, ita clara & perspicua esse ait, ut nulla tropica aut figurata expositione opus habeat omnino: imò uerò etiam, omnia quæcunq; in Scripturis de Sacramentis habentur, iuxta ipsam uerborum proprietatē (reiectis figuris & tropis omnibus) exponenda esse. Quòd si nobis hic Christus ipsemet & Lutherus nō satisfaciant, se nobis nunquam

An sit in uerbis Cœnæ figura.

quam satisfacturum esse. Ibi uerò nos rursus dicimus, nos in Christi Domini uerbis nihil unquam desiderasse, eaq; nobis plenè & per omnia satisfacere: sed doctrinam Lutheri à uerbis Christi diuersam esse, neque è Christi uerbis deduci posse. Alioqui si in uerbis Christi constitui uideremus Lutheri doctrinam, de reali corporis Christi naturalis in pane Cœnæ delitescencia: nos sanè tales non esse, qui in rebus diuinis nostræ potius rationis iudiciũ, quàm uerbi Diuini ueritatẽ sequi uellemus, protinusq; nos illam reuerenter agnituros esse. Sed cum id non uideamus, imò cum diuersum planè uideamus: hoc ipsum obstare, quo min⁹ doctrinæ Lutheri assentiamur. Optare nos interim, audire eos qui id docere possint, atque ab illis audiri uicissim. alioqui multa esse alia, in Religione nostra, capita, magis multo rationis nostræ iudicio repugnãtia, quæ tamen nos omnia, per Dei gratiam, indubitata fide amplectimur, abnegato omni rationis nostræ iudicio: eo quòd illa certis uerbi Diuini testimonijs niti atq; insistere uideamus. idem & hic multò libentissimè

Perpende. facturi, si idem uideamus. Quod porrò ad uerba Cœnæ solennia attinet, nos id uehementer mirari, quòd cum Lutherus & sui omnes perpetuò clamēt, ea esse clara & perspicua, neq; ullis omnino aut tropis aut figuris

guris constare, nusquam illa tamen suo ordine explicet, ut eorum interpretatio (quam illi claram ac planam esse putant) uideri possit, & sit eiusmodi, quae fontes doctrinae Lutheri in illis, iusto ordine, commonefret.

Nos sane eiusmodi interpretationem uerborum Coenae, neque in Lutheri scriptis quae quidem latine haberentur, neque in cuiusquam alterius qui ipsum sequeretur, uidisse. Sed palam nos uidere controuersum esse, num in Coenae uerbis constitui possit ea, quam nunc doceri audimus, realis in pane Coenae delitescencia corporis Christi naturalis. & habere nos graues causas iam ante etiam commemoratas, propter quas doctrinam hanc, tantisper dum non solidius approbetur, amplecti non possimus. Illud uero nos praeter alijs magnopere admirari dicimus, quod Nouiomag^o diceret, quicquid usquam in Scripturis de argumento sacramentario legeretur, id totum nudum & simpliciter, prorsus sine tropo aut figura ulla intelligendum, exponendumque esse: cum in ipsis etiam Coenae uerbis uarietas ipsa uerborum de pane ac poculo, apud Euangelistas & Paulum apostolum, manifeste ostendant, oportere necessariam tropum seu figuram aliquam in Coenae uerbis constitui: imo cum ipsimet tropice uerba Christi illa imprudenter exponant, dum uidelicet pronos

men demonstratiuum eclipticum faciunt: & (Hoc) pronomen ita exponūt, ut perinde esse dicant, atque si dixisset, in hoc, sub hoc, uel per hoc, &c. Quòd si quid Nouiomagus, aut quiuis alius è scriptis Lutheri habeat ad eã rem, quod nos fortè non legissemus, (qui præter ea quæ latinè habètur, pauca alioqui legissemus) id nobis ut proferret, aut scripto breui aliquo in ordinem redacta traderet. Cæterum Nouiomagus ait, scripta Lutheri extare: ea à nobis facile legi posse, si uelim⁹. Cumq; de figurata pronominis demonstratiui in uerbis Cœnæ expositione urgeretur, agnoscit tandè, in uerbis Cœnæ synecdochen esse, oportereq; illa per synecdochen exponi.

An Christi
in corpus
ubiq; pro-
pter cõiun-
ctionem u-
triusq; na-
tura.

Porro Henricus Buscoducensis, collega ipsius, aliò orationem conuertit: & posteaquam in Christo humanitas Diuinitati ita est inseparabili nexu coniuncta, ut ab illa diuelli non possit: nihilo sanè magis humanitatem Christi iam, quàm ipsam Diuinitatem, etiam loco ulli astringi posse dicit.

Cui nos uicissim paucis respõdem⁹, quòd, quemadmodum humanitas Christi Domini in eius incarnatione diuinitatè eius non constringebat intra uirginis matris uterum, in quo tamè eius humanitas haud dubiè concludebatur: ita & nunc humanitatem illius non diffundi, neque expandi in infinitum,

infinitem, propter indiuiduam eius cum diuinitate, in una eademque persona, coniunctionem: quae nihilo sane minor erat in Christi Domini incarnatione, quam post eius mortem ac resurrectionem. Cumque adderemus, ipsorum doctrinam manifestissime cum articulo ascensionis Christi in caelum pugnare. Minimè, inquit Buscoducensis. Siquidem Christus ante suam ascensionem instituerat Cœnam, in qua discipulis suis sub pane corpus suum realiter edendum prae-buit. Verum hoc ipsum (respondemus ei) quod pro indubitato assumis, nempe Christum, in prima Cœna corpus suum realiter edendum Apostolis prae-buisse, prius è Scripturis probandum esset: quandoquidem id etiam cum ueritate incarnationis ipsius pugnaret.

Ibi demum uentum est ad ea quae ipsis *Papistis* cum Papistis communia sunt argumenta: *argumenta* nempe, Christi uerba esse uera: non esse hic *protra-* nitendum iudicio humanæ rationis: Christi *substantia* Domini corp⁹ à nostro longè diuersum *hinc.* esse. Verbum ipsius efficax, ipsumque aded Christum omnipotentem esse: & quae huius generis à Papistis, ad confirmandam ipsorum transsubstantiationem, adferri solent. Quae cum audimus, dicimus: iisdem ipsis argumentis tam faciliè, aut etiã facilius probari posse Papisticam transsubstantiationem, quam

quàm facile proberetur delirescentia corporis Christi naturalis in pane Cœnæ: nosq; cupere scire, dum istiusmodi argumentis nituntur, quibus nam rationib. impugnam putent Papisticam transubstantiationem. Ibiq; Nouiomagus disertè fatetur, se aliud contra Papisticam transubstantiationem efficacius nihil habere, quàm quòd post uerba etiam consecrationis panis & uinum in Scripturis uocentur. Cumq; dicimus, hoc facile, si aliud non habeamus, à Papistis posse dilui: & si non aliter impugnari debeat Papistica transubstantiatio, certè parum decoram fore Euangelicis doctoribus Papisticæ transub. oppugnationem: tandè respondent, Esse multo adhuc plura, quæ planè subuertant doctrinam transubstantiationis. Nosq; uicissim respondemus, esse sanè multo plura & solidiora: sed quibus ipsa etiam doctrina de delirescentia corporis Christi sub pane, nō secus quàm transubstantiatio Papistica, eadē opera subuerti possit. ad quæ nihil nobis est responsum.

Porro, cum tempus desultoria istiusmodi concertatione, magna ex parte absumeretur, neq; de scripto interim nostro, quod Nouiomagus secum attulerat, quicquam adhuc actum esset, cuius potissimum nomine cōueneramus: uisum omnibus tandem fuit, ut omisis desultorijs istiusmodi disputatio-

sputationibus, ad scriptum nostrum legendum & exponendum descenderemus. Et quoniam dies iam ad uesperam magna ex parte inclinabat, neq; scriptum nostrum commodè ad plenum legi iam, nedum expendi posse uideretur: placuit omnibus, ut Nouiomagus ea duntaxat ex scripto nostro legeret, quæ ipsum in sua concione docuisse scripseram: ut uidelicet ipsemet aut agnosceret, quæ nos ex ipso audiuisse affirmabamus: aut nos moneret, sicubi fortè secus, quàm ipse docuisset, scripsissemus: atq; ita demum postridie ipse paratior esse posset ad approbandam nobis doctrinam suam, atq; ad respondendum, qua parte nobis non satisfecisset, nosq; etiam offendisset. Nos uerò ad hæc libenter assensi sumus: & orauimus, ut inter legendum Paulus nos moneret, sicubi fortè in ullo scripti nostri capite aut non satis ipsum assequuti essemus, aut aliter quoquo modo per memoriæ lapsum aliquid scripsissemus, quàm ipse docuisset.

Orsus est itaq; Paulus lectionem capituli doctrinæ suæ in scripto nostro. & uerba quidem nonnulla alicubi aliter se quàm scripseramus protulisse dicebat: sed tamen sententiam doctrinæ suæ eam esse agnoscebat, quã nos scripseramus. Peruenitq; ad quintumdecimum usq; doctrinæ suæ in scripto nostro caput: in quo cum pondus omne cō

Scriptum legitur.

trouerſiæ poſitum eſſe uideretur, uolebat unus è Secretarijs Regijs, Antonius nomine, ut noſtra quoq; ſuper hoc ipſum doctri-
næ ſuæ caput annotatio legeretur: quo om-
nes uidere poſſint, quid nam inter Nouio-
magi & noſtram doctrinam in ea parte in-
terellet. Cum igitur noſtra quoq; annota-
tio legi cœpta eſſet, intercidunt ruruſus ſer-
moues, qui nos à proſequēda lectione auo-
cant. Ibiq; cum dicimus, controuerſiam
non eſſe de efficacia ac dignitate Sacramen-
ti in Cœna, multo minus de Cœnæ myſte-
rio: ſed tantum litem eſſe de elemētis Cœ-
næ, nempe pane & uino, propter quam Ec-
cleſiarum Chriſti ſocietas ſcindenda nō eſ-
ſet. tum Nouiomagus: Veſtra (inquit) Ec-
cleſia grauiffimè eſt apud Regē meum accu-
ſata, quòd Cœna Domini per uos Londini
nimium contemptim ſolita ſit adminiſtra-
ri: quodq; uariæ inter uos opinionones ac ſe-
ctæ eſſent, & proinde priuſquam ueniſſe-
tis, inquit, cōſtitutum iam fuit per Regem,
& eius conſiliarios, quid uobis responden-
dum eſſet. Nos porrò respondemus, Ora
maledicorū in poteſtate noſtra non eſſe: ſed
cum nobis per Dei gratiā hac in parte opti-
mè conſcij eſſemus, nos uindictam de no-
ſtris calumniatorib. Domino Deo permit-
tere. Illud tamen mirari nos, quòd nemo
omnium unquam ex noſtris iſtis calumnia
toribus

Horſia
Cœna Do-
mini.

corib. ullius rei admonuerit omnino: cum id tamé illis, & alijs præterea omnibus sine ullo periculi ullius metu per nos alioqui liberum esset: nosq; publicè hortaremur omnes, ut sicubi quis uel in doctrina, uel in cōuersatiōe, deniq; & publicis ritibus nostris offenderetur, amanter nos & liberè in modestia & charitate Christiana admoneret. Testari uerò nos reipsa, non autem uerbis tantum, quòd nobis per Dei gratiam bene consciij essemus tam de doctrina nostra, quàm de nostris ritibus: quandoquidè nullam lucè refugeremus, sed pia, modesta & Christiana omnium uilibet colloquia expeteremus: parati semper aut approbare nostra omnia, qua parte in illis aliquid desideretur: aut si id nō possumus, cedere alioqui docentibus meliora.

Ad hæc Nouiomagus respondet: Regem de sua religione modis planè omnibus certum esse, neq; de illa quicquam dubitare omnino: & proinde nullas disputationes uelle, in suo Regno, de religione permittere, præterquam in Hassniensi Academia: et quidem ea lege, ut qui disputare uolunt, censuræ ad extremum doctorum, qui illic sunt, subscribere omnes cogantur. Fatebatur præterea idem ipse Nouiomagus, multa se adhuc in Danicis Ecclesijs desiderare, adeoq; & displicere sibi multa, quæ corri-

gi optaret: sed propter paucos non esse mutandum Ecclesie statum. Nos uero ad hæc ira respondemus. Primum, quod ad disputationes attinet, nostrum non esse, ut Regi leges ullas de disputationū in Regno suo, loco, tempore, ac conditionibus ullis præscribam⁹. Sed nos expetere colloquia, quæcunq; Rex uolet, modò ut ex uerbo Dei omnia agantur & statuuntur. Deinde, quod ad eorum correctionem attinet quæ ille sibi displicere in Danicis Ecclesijs dicebat, officij sui esse, & eorum omnium qui uerbi ministerio funguntur, ut Regem de ijs omnibus reuerenter quidē (ut par est) sed libere interim commonefaciant: siquidem inter fideles olim ministros in Dei iudicio numerari uolent. In corrigendis autem abusus in Ecclesijs, non tam esse obseruandū hominum numerū, propter quos aliquid corrigi debeat, siue hi pauci sint, siue multi: quàm id potius, quid Deus ipse per uerbū suum à nobis requirat, ad ueræ religionis in sua Ecclesia propagationē. Nos sanè non cupere, ut in gratiam nostri quicquam fiat hac in parte: sed ut propter Christi gloriam fiat, quicquid futurum esset. nos equidem & paucitatē & tenuitatē nostrā libenter agnoscere: adeoq; & fateri indignos nos esse, propter quos aliquid huius fiat. Sed Christum Dominū tanti nobis pariter omnibus

nibus meritò esse debere, ut quidquid omnino ad propagandam in Ecclesia sua gloriam ipsius pertineat, siue per rituum sacrorum repurgationem, siue per cōtrouersiarum pacificationem, id totū proculdubio à nobis omnibus prætermitti negligiq; nō debeat quoquo modo: siue id à paucis, siue à multis postuletur. Quales quales autem nos essemus, eos tamē nos esse, qui nullius adhuc erroris (per gratiam Dei) conuicti essemus: & paratos nos exhibeamus, rationē fidei nostræ ex uerbo Dei reddere. Præterea nostram hanc apud Regem ipsorū reiectionem non ad nos tantū pertinere, sed ad omnes simul etiam nobiscum sentiētes Christi Ecclesias: foreq; inde rursus nouas turbas in Ecclesijs, ac noua dissidia, non sine totius causæ Euangelicæ infamia, & magna aduersariorum nostrorum omniū insultatione, & confirmatione in impietate ipsorum. Porro, in nos culpam istorum omnium reijci haudquaquam posse iusta ratione ulla. primū, quòd neminem unquam à nostra communione, controuersie huius sacramētarię nomine, siue in Anglia, siue alibi exclusissemus: adeoq; & amicitie officia etiam libēter exhibuissemus ijs, qui hac in parte à nobis dissentiebant. Idemq; præterea fecisse Tigurinam Ecclesiam erga ministros Ecclesiarum Sueuicarū, cum eò

*Culpam offendiculo-
rum hinc
exoriendo
nos reijci
posse.
Tigurini.*

se, è suis propulsi, anno 1548 propter Interi-
misticam doctrinam recepissent: etiam si ab
illius Ecclesiæ doctrina, in eadem ipsa cau-
sa Sacramentaria prorsus dissentirēt: quos
etiam ad sua inuitabant colloquia. Deinde,
quòd expetissemus semper (ubi ubi fui-
mus) amica pia & Christiana cum omnib.
colloquia. Postremò uerò, iam etià fiducia
pietatis Regis ipsorum, ad illum uenisse-
mus: quem sanè nobis haudquaquam esse
defuturum ita confidebamus, ut illum so-
lum primum esse iudicarem, quem no-
bis præ alijs omnibus in nostra dissipatione
appellandum esse putarem: etiam si
non ignorarem, illum à nostra doctri-
na esse alienum. Non per nos igitur mo-
ueri turbas in Ecclesia, qui concordiam ac
societatem expetierimus semper, ac nunc
etiam non obscure expetamus: sed per eos
potius, qui quæsitam concordiam auersan-
tur, & suis præiudicijs rem exasperant.
Facile autem apparere quàm sit ipsis cordi
pacificatio Ecclesiarum, posteaquam nos,
qui in Antichristiana Ecclesiarum nostra-
rum dissipatione, extremaq; illarum affli-
ctione, sexaginta plus minus familiarum
numero cū uniuersa suppellectili nostra eò
uenissemus, opemq; ac operam ipsorū sup-
plices, media hyeme, per Christi Domini
nomen implorassemus uel hybernationē
duntaxat,

duntaxat, propter etate grandiores, tum uiros tum fœminas: propter prœgnantes itê quasdam matronas, et infantes plerosq; postulassemus: non solum tum nihil impetrassemus, sed in ipso mox aduētu nostro, priusquam audiremur, publica concione proficisci ac condemnati sumus. Hæc tamē nos è manu Domini accipere omnia, & p omnib. nos gratias agere diuinæ illius Maiestati: adeoq; & precari, ut si ipsos fortè allquâdo etiam propelli inde atq; exulare cōtingat, clementiores erga se eos experiantur, ad quos profugiant, quàm ipsi se nobis exhibuerunt. Punitam sanè esse Germaniã ob suam ingratitude: puniri inde etiam Angliam: fieri equidem posse, ut & Dania aliquid quoq; sit sensura, præsertim si Rex è uiuis fortè excedat. Esse ibi adhuc Monachos, iuratos uerè Religionis hostes, eosq; non ferri tantum (quod nos tamen alioqui impetrare non possimus) sed honorari etiam: cum certum sit, illos non aliter quàm lupos, aut luporum catulos, ueluti in sinu ali, in perniciem patriæ & religionis.

*Monachi
in Dania.*

Ad hæc porrò uterque concionator Regius testatur, sibi ex animo dolere nostras & Ecclesiæ nostræ uices: optareque se ut mitius nobiscum ageretur. sed id penes se non esse, ut quod per Regem, eiusq; con-

filiarios

filiarios iam pridem constitutum esset, per ipsos mutetur. Imò uerò ne Regē quidem ipsum posse hic quē uellet. Non enim apud ipsos eam esse Regis autoritatē, quæ est in Anglia, aut in Gallia: sed ipsum certis legū quarundā cancellis in Regni gubernatione astringi: interim tamen quod ad nos attineret, dubium non esse, quin Rex facilius sit toleraturus Papistas in regno suo, quàm nos. Cæterum se cupere uehementer, ut huic controuersie sacramentariae finis bonus aliquis tandem imponatur. Ibi uerò nos, quod ad eam Regis à nobis animi alienationem attineret, ut uel Papistas ipsos facilius sibi præ nobis in Regno suo ferēdos esse existimaret, respondemus: Nobis quidem in manu non esse, ut Regiū hac in parte affectū mutemus: Nos tamē mirari, quomodo nobis interim gratulatus sit, quod ad Papismum relapsi non simus. Quod uerò ad studium componendæ controuersie nostræ attineret, nos sanè re ipsa testari nostro ad ipsos aduentu, pacificationem à nobis modis planè omnibus quæri. Sed si ipsi uerè (ut dicebant) cupiant finem bonū aliquem huic controuersie imponi, agant hoc apud Regem, ut ipsius autoritate docti conuocentur ad controuersiarum in restitutis Ecclesijs compositionē: & nostris interim Ecclesijs permittatur libera hybernatio saltem,

rem, donec tempora nauigationi magis ac-
 commoda primo uere redeant. Quasane in
 re operam nobis suam & cōcionator uter-
 que, & qui cum illis erant, à Rege ipso mis-
 si, pollicentur. Atq; sic demum nostrum
 dissoluitur colloquium, ea lege, ut Nouio-
 magus postridie ad nos rediret, & ad scri-
 ptum nostrum, quod Regi obtuleramus,
 ordine responderet. Ipsi uerò omnes apud
 Regem suum agerent, & de conuocatione
 doctorum uirorum ad pacificandas doctri-
 næ controersias, et de impetranda nostris
 Ecclesijs libera illic hybernatione.

Cumq; Nouiomagus inter surgendum
 denuò repeteret, nos à se cōdemnatos non
 esse, nisi si in doctrina nostra pertinaciter
 insistere uelimus. Nos rursum responde-
 mūs, nullam illum iustam condemnatio-
 nis nostri causam habere posse, etiamsi nos
 à doctrina nostra nos dimoueri non patia-
 mur. quandoquidem Apostolicæ nihilomi-
 nus confessioni (quæ quidem fundamen-
 tum esset Ecclesiæ) unanimiter insistere-
 mus. Tandem ille, se quidem non uelle
 nos amplius condemnare, respondet: se ta-
 men uehementer nobis metuere, ne, si per-
 tinaciter doctrinæ nostræ inhærere ueli-
 mus, omnino condemnemur. Nos porrò
 sollicitudinē illius pro nobis, quatenus ex
 charitate proficisceretur, commendamus
 sed

sed metum suum illum uanū esse dicimus, cum Paulus Apostol⁹ seposito omni istiusmodi metu pronūciet saluos fore omnes, qui modo fundamentum retinent, etiam si illi superstruant fœnum, stipulas, aut ligna, modò illa exuri patiantur. Nos etiam ab omni pertinacia alienos esse, ut qui parati simus aut nostra alijs approbare, aut docentibus meliora libèter cedere. Cæterum si nec Nouiomagus in eo perstet quòd nos condemnari: neq; cõdemnare uelit: id nobis fatis fore, si id publicè testetur. Nos porò ipsum postera die expectaturos esse, ut nobis respondeat: facilem q; inter nos concordia fore, si utrinq; pariter non nostram, sed Christi gloriam quæramus. Atque ita ab inuicè digressi sumus. Circa cœnam uerò, interea dū in diuersorio nostro mensæ assidemus, uenit ad nos Buscoducensis, manu gestans libellū quendam scriptum, in quo ad suam doctrinam, in re Eucharistica comprobendam, quædam conscripta habere uidebatur: unde inter alia aduersum nos, magni argumēti loco, producit ac prælegit exemplum quarundam literarū Martini (piæ memoriæ) Lutheri, quas non ita pridem ante suum excessum scripserat, ad Iacobum Probst, pastorem Bremensem, uirum alioqui pientissimum. In eis autem inter alia sic habebatur: Scriptum est: Beatus

us uir qui non abiit in consilio sacramentariorum, et in uia Zuinglianorum non stetit, & in cathedra Tigurinorum nō sedit. Nos uerò admonemus hominem, memoret esset illius sententiæ Apostolicæ: Ne quis gloriatur in hominibus. Porro Psalmi illius citatione diximus esse peruersam, tortam, puerile, planeq; ridiculam, & nullius omnino ponderis, ac uiro graui profus indignam: & alia quædam in eam sententiã, ut Hæricus obmutesceret. Porro Nouiomagus postridie ad nos non reuertitur, uti se facturū promiserat: neq; amplius nobis postea uisus est uspiam, cum tamen per tri duum deinceps totum illic hæeremus.

Postera igitur die, nempe decimasextima Nouembris à Rege tres ad nos ueniūt uiri, eius nomine renunciantes, nullum de Religionis negotio colloquium ab eo permissum iri: & absque mora ulla nobis è Regno ipsius discedendū esse, nisi si & doctrinæ & receptis Regni ipsius Ecclesiasticis ritibus omnibus, nos ipsi accommodaremus. Imò in mandatis iam esse datum, ut quotquot nostrū Haffniæ essent reliqui, protinus è Regno cum uniuersa ipsorū supellestili pellerentur. Verum si Regis doctrinã ac ceremonias Ecclesiasticas amplecteremur, nos ipsi gratos acceptosque futuros: quibus etiam de uitæ cōmoda ratione prospicere

spicere uellet. Respondemus autem, Nos iam multo quàm antè seueriorè audire Regis sententiam, quam tamen uellemus grato animo è manu Domini Dei nostri accipere: ut qui de nulla parte falsè doctrine nobis conscij, de integritate autem nostrè causæ probè in animis nostris persuasi essem⁹. Voluisse nos quidem hætenus, atq; etiamnum uelle quàm libentissimè Regis doctrinam & Ecclesiasticos ritus omnes amplecti, modò uerbo Dei approbentur. Quod dum non fit, iniquum esse, ea uel ullorum spe commodorum, uel periculorum metu in hominum gratiam contra cōscientiam suscipere. Quandoquidem (inquiunt illi) uestra sic stat sentētia, protinus uos Rex è suo Regno discedere iubet. interim tamè ipse, nō ignarus uos hætenus magnos profuscepto ad se hoc itinere sumptus fecisse, aliosq; præterea adhuc facturos esse, hospitij hic uestri sumptus persoluet: addito uobis insuper dono centum thaleronū. Quod quidem donum, cum paululum pecuniæ illic reliquum haberemus, tanquam diuinitus oblatum accepimus: præsertim cum uel ex eo facilè conspiceremus, Regem ipsum per se non prorsus alienato à nobis esse animo: & quod faceret, ipsum nō tam sua sponte, quàm alieno potius instinctu facere, Ac pro isthac beneficentia Regia (cu
ius

ius partem aliquã nostris pauperibus Haffniã transmifimus) habitis gratijs, rursus pro hybernatione nostrorum, qui Haffniã manebant, supplicamus, sed frustra. Paulo post sub uesperum nos accedit Buscoduensis: quem, cum multis uerbis testaretur se grauius Ecclesiã nostrã uices ac ærumnas dolere, rogamus rursus, apud Regiam M. nostro nomine pro Ecclesiã nostrã hybernatione supplex instare non grauerur: saltem ut hominibus decrepitis ac mulierculis partui uicinis, ac duobus liberis Ioannis à Lasco, Ioanni nimirum ac Hieronymo, unã cum ipsorũ pædagogo hybernandi potestatem facere dignaretur. Postero autem die manẽ, à Rege ille nobis renunciat, nostris, sine exceptione omnibus, præterquam duobus liberis Ioannis à Lasco, atq; eorum pædagogo, hybernandi potestatem negatam esse. Imò Regem ipsum, certas ob causas, nolle nos ad nostros Haffniã reuerti: iubere autem, ut per Holsatiam restã in Germaniam proficiscamur. Atq; uix tandem, noua apud Regem supplicatione per Buscoduceñ. nostro nomine facta, impetramus, ut Ioanni à Lasco liceat famulũ unã cum literis nostris Haffniam ablegare ad fratres illic nostros, quos in tanta animi de successu nostro suspensione, rerum nostrarum faciamus certiores.

tem famulum ad eos inter alia scribimus: Ioannem à Lasco (cui Rex Daniæ famulū quendam suum in profectioem nostram adiunxerat) ac me, Embdam rectā profectu ros: Martinum uerò Micronium eos Lubecæ, aut in finitimis eius partibus, ad ipsorū consolationem præstulaturum esse.

¶ Decimanona itaq; Nouembr. die, relicta Coldinga, in Germaniam per Holsatiā proficiscimur. atq; medio fortè itinere à nobis diuulsus Micronius, Hamburgum, Lubecam, ac demū Vuismariā petit: eo, quod iam dixi, consilio. Nos porrò quarta Decemb. die Embdam, portum Orientalis Frisicæ celeberrimum, salui diuina gratia peruenimus: quò iam multi fratres nostri ex Anglia cõfluxerant: quibus, atq; aded toti illic Ecclesiæ (ut totam illius prouinciæ Nobilitatem taceam) quàm gratus fuerit noster aduentus (præsertim cum de nobis parum aut nihil certi unquam intellexissent) uix uerbis exprimere queam. Embda uerò ad fratres nostros in Anglia (qui magno cognoscendi aliquid de nobis, inter tam uarios, qui passim de nobis uolitabant, rumor, tenebatur desiderio, mox literas scribo, eosque de successu peregrinationis nostræ certiores facio. Ioannes à Lasco uerò, per famulū illum Regium, qui nos Embdam usq; fuerat comitatus, ibidem paulo post scribit

scribit literas, uerè liberas & Christianas, ad Regem Daniae, quarum exemplum ad calcem huius historiae uidere licet.

Cum aut Micronius in Orietalibus illis Germaniae partib. aliquandiu hæssisset, passimq; audiret nullam amplius nauem, eo anni tempore, præ gelu (quod tum erat asperrimū) ex Dania, sine certo periculo appellere posse, cogitans nostros aut tempestate aliqua perditos, aut alibi in medio Pelago glacie cōstrictos hære, aut saltem in Dania adhuc propter gelu hybernare coactos: Embdam ad nos. propter graues alioqui causas, celeriter contendit, quò uigesimo octauo Decembr. die peruenit. Ibi, cū de nostris in Dania relictis fratribus admodum essemus anxij, ad septimam Ianuarij diem Bartholomæus Huyfmanus Vuismaria uenit, nuncians, nostros omnes diuino beneficio per multa maris tempestatum & glaciei pericula, atq; intolerabiles frigorū molestias, tandē saluos ac incolumes, alios Lubecam, alios autem Vuismariam appulisse: ad quos Micronius paulo post, ad ipsorum consolationem, unā cum prædicto Bartholomæo, celeriter proficiscitur.

Quid uerò nostris Hassnię, ac tandē Vuismarię, Lubecę & Hamburgi acciderit, nūc summatim, candidè ac simpliciter, ordine describam: quemadmodum à nostris om-

nibus qui ipsimet interfuerunt, post seriã alioqui & exactam rerum omnium disquisitionem, accepimus.

Q U I D H A F F N I A E N O-

stris acciderit. Cap. 4.

NAuis illa maior, quæ nostros uehebar, Haffniam tertio Nouëbris die incolumis appulit. Cumq; uaria existeret populi de fratribus nostris sentëtia: in ipso telonio primùm, deinde post triduum in ædibus Consulibus examinantur: cur in Daniã uenissent, quæ ipsorum esset fides, quæq; singulorum essent nomina & opificia. Ad quæ cum à nostris citra ullũ fucũ responsum esset, ac iussu Magistratus sanctè iuratum, se ab anabaptismo, & ab omni aduersus Magistratũ seditione alienos esse, singulorum nomina & opificia describuntur: atq; bono animo, propter Regis pietatem, esse iubentur. quibus præterea Magistratus, conducendarum ædium libertatẽ facit: & exercendi ea potissimùm opificia, quæ certis priuilegijs munita non essent. Adhæc à publicis eos omnibus oneribus liberat: tantum uetat, ne Hermes Backerelius instituendæ iuuentutis munus, quod in Angliã obiuerat, ullo modo prosequatur. Atq; hæc omnia sic se ait statuere, donec de Regis uoluntate certiores fierent. Nostri autem ætis Magistratui, pro isthac
huma-

humanitate, gratijs læti discedunt: atq; ipse bona de beneuolentia Regis concepta, ædes conducunt, & in hyemem uitę necessaria comparant. Sed ad uigesimum sextũ Nouembris diem, famulus Ioãnis à Lasco ad eos à nobis Coldinga reuersus, quàm tristi loco res positæ essent exponit. Id uerò apud ciues dissimulant nostri, tantisper dũ à Senatu nihil tristius audiūt. Verùm ipsis Calendis Decembr. duo ex nostris, nempe David Simpson natione Scotus, qui uerbi ministrũ in Anglia egerat, & Hermes Backerelius, iuuentutis nostræ moderator, Ecclesiæq; nostræ senior, cui etiam absente Micronio cura & gubernatio Ecclesiæ erat concredita: à consulibus accersiti in Capitulum (ita enim ei loco nomẽ erat) Petrũ Palladium Ecclesię Hassniensis superintendentem adire iubentur: ut ab eo de fide sua examinentur. Conuenerat autem ibi frequens Concionatorum, Magistrorum, & Senatorum cœtus. Quò cum nostri uenissent, sic deinceps est actum.

Colloquium inter Petrum Palladium, & Hermetem Backerelium.

Primum Palladius nostros hortatur, ut suam fidẽ liberè, absq; ullo periculi metu, simpliciter profiteantur. Siquidẽ (inquit) de Religione idem unà nobiscum sentiat, nos tanquam Dei angelos recipiemus.

Sin uerò dissentiat, nihil minus tamē omnia humanitatis officia uobis, utpote peregrinis hominibus, libenter, ut par est, prestabimus. Tum Hermes: Gaudere se dicit, datam sibi esse occasionem, fidem suam publicè, in tam celebri cœtu profiteri: quæ ne apud Tyrannos quidē, eò uocatus, premere uellet. Cundq; is symbolum Apostolicum orsus esset ordine explicare, uoluit Palladius, ut omiſſa hac ratione, sententiã suam de quibusdam controuersis articulis, nempe de pædobaptismo, de incarnatione Domini, & de cœna Dominica aperiret.

Cœnæ Dominicæ mysterium.

Ibi Hermes paucis proloquitur fidem suã, de ueritate & mysterio incarnationis CHRISTI Domini, de Sacramentis in genere, de baptisimi item mysterijs, & quomodo à Baptisimi ceremonia infantes nulla scripturæ autoritate excludi possint. Postmodum de Cœnæ Dominicæ mysterio disserit: quod iuxta Pauli interpretationē 1. Corinth. 10,

De spiritali et carnali Christi manducatione.

esse ait salutarē nostri cum Christo Domino in corpore & sanguine eius communio: addens, eam constare fide, non autem reali aliqua corporis & sanguinis Christi sub panis ac uini elementis præsentia, quã tamen ipsi (sic enim loquebatur) sine scripturæ autoritate constituerent. Atq; in hac parte doctrinæ, se ab illis dissetire ait, quod eiusmodi carnalis Christi manducatio nul-

lis

lis scripturæ testimonijs fulciatur. Ad quæ Palladius : A se non ita crassam corporis Christi in Cœna statui manducationem, qualis est aut ovis, aut suis: sed spiritualementam omnino, omnem humani ingenij captum longè excedentem. Hermes uerò *Nota.* ait, unicam tantum, eamq; etiam supra humani ingenij captum positam in scripturis ab ipsomet CHRISTO Domino statui salutarem carnis suæ manducationem: nempe spiritualementam per fidem. Cumq; carnis Christi manducatio carnalis unica etiam duntaxat esse possit, nempe crassa illa, quæ ore fit carnali: & Palladius hanc nobiscum reiiciat, & spiritualementam agnoscat, non uiderese amplius, in quo dissidij caput sit positum. Ibi rursus inter ipsos multis agi cœptum est, de mysterijs Cœnæ Dominicæ, legitimoq; eius administrandæ ritu, ac de superstitiosis quibusdâ Cœnæ ritibus apud eos adhuc ex Papismo reliquis.

Cum uerò disputatio hæc tota intendere-
retur, surgens quidam non nihil è cœtu ait
latine (nam antè, propter senatores fortè,
Germanicè egerant) sibi non uideri consul-
tum, de tantis mysterijs in eo cœtu disce-
ptare: posse id argumentum alibi, absq; mi-
nori offensionis ac scandalorum periculo,
tractari commodius. Rectè (inquit Palla-
dus) hic nos mones: nam disputationem

*Palladij de
nostris iu-
diciis.*

omnem inhibuit Rex. Placuit itaq; omnibus, eiusmodi colloquium in aliud tempus reijcere. Tum tandem Palladius coram uniuerso cœtu in hanc sententiã: Pro hac fidei, inquit, confessione, quam ex istis uiris audiui, ago gratias Deo, ut quæ ab omnibus sectis aliena, præcipuis Christianæ Religionis capitibus cõsentiat. Exiguum duntaxat dissidium est circa Cœnam Dominicam, nõ quidem in præcipua eius parte & mysterio, sed duntaxat in quæstione quadam, de modo præsentia corporis Christi in Cœna. Quod dissidium sanè tanti nõ est, ut propterea fraternitatis uinculum rumpi à nobis debeat: præsertim cū in præcipuis articulis Christianæ fidei sit cõsensus. Quapropter nos decet, homines istos in hac fidei ipsorum cõfessione pro fratribus complecti, ac pro nostra facultate auxilio uenire. Ego sanè eos pro Christianis ac fratribus agnosco: ut quæ apud uos omnes constet me ita de illis sentire, en publicè data eis dextra id testatũ facio. quod cum amanter admodum fecisset, amicè discessum est.

Finis Colloquij.

Eo soluto cõuentu, Magistratus circiter horã secundã pomeridianã iubet alios sex aut septẽ uiros è nostris, totius cœt⁹ nomine, ad ædes primarij Cõsulis uenire. Quò cum septem numero uiri, nempe Gellius Ctema-

Cremacius, Iacobus Michaelis, Ioannes Riuerius, Paulus Vuingnius, Bartholomæus Huyfsmánus, Gerardus Rhenanus, & Ioannes Belius uenissent, Senatus eis Regias literas ostédit, quibus ipsi omnes, cum suis, nisi si in Regis sentētiā de re sacramentaria descenderent, protinus Regno excedere iubentur. aliàs fieri eis libertatem in Regno manendi. Nostri autem suppliciter Senatum rogant, ut ipsis sub tanta cœli inclementia (erat enim tum sæuissīma uentorū tempestas, frigus acerrimum, & altissima cadebat nix) illic hybernare liceret, cum sine præsentī uitæ periculo, unà cum infantibus & uxorib. suis, & decrepitis aliquot uiris ac mulieribus nusquam traicere possint. Senatus id negat in sua potestate esse positū: se Regis esse seruos, cuius iussa exequantur. Attamen post multas nostrorum preces, se apud Regiam M. pro impetranda hybernatione intercessuros esse pollicentur. Solantur eos, ac bono animo esse iubent. Fieri etenim posse aiunt, ut propter asperitatem & inclementiam cœli dilatio aliqua exoretur. Interim tamen (inquiūt) Rex mandat, ut quisq; uestrūm de fide sua, per Palladium examinetur: ad quem mox per Laurentiū Moel senatorem Hassniensem, & pastorem ad D. Nicolai, deducuntur. Quos cum amicissimè excepisset Palla-

dius, datisq; dextris amico fratrum titulo salutasset: sibi à Senatu Regia autoritate demandatum esse ait, ut eos de ipsorum fide examinet, tentetq; num ad suam fidem induci possint. Siquidem id fiat, eos tum nō fratrum tantum ac ciuium, sed etiam Angelorum loco habitū iri. Inde ipse suam de re sacramētaria sententiā paucis proponit, nostrosq; rogat, uelint' ne in eam quam ex se audissent doctrinam descēdere? Respondēt, se ex ipso nondum satis solida audisse argumenta, cur ad illius doctrinā descerent. iudicare etiam se, talē corporis Christi in Cœnæ elementis præsentia, cum articulo ascētionis Christi, & perpetua reditus eius ad iudicium expectatione, ex diametro pugnare. Rogat autem Palladius, an etiam reliqui omnes eiusdem sint in hac re cum ipsis sententiæ. Respondent, id ita se existimare: nolle tamē pro omnibus temerè spondere, cum suæ quisq; fidei rationem tenere ac reddere debeat. Placet autem tandem Palladio, ut reliqui per ipsos examinentur, atq; scripto, in qua quisq; sit sententia, sibi tradatur: neminem tamen impedirent, qui Regni Danici doctrinā amplecti uellet. scirent interim, Regem illos nequaquam in suo Regno laturum, imò nulli eis quietas sedes datum iri, si in sua sententia sacramētaria perstarent: quanquam ipse

ipse interim de ipsorū salute, propter eam doctrinæ partem, nihil addubitaret: & pro fratribus nihilominus complecteretur, etiam si in ea parte doctrinæ dissentirent.

Responsum est à nostris, se nō dubitare, quin Dominus alibi ipsis sedes, pro sua clementia daturus sit: ac rogāt Palladium, ut suo auxilio & cōsilio eos ad impetrandam illic hybernationē iuuet. Qua in re suam promittit operā, & amicè datis dextris eos dimittit.

Postridie autē Calend. Decembr. Hermes & Simpson manè per Laurentiū Moel accersiti, rursus adeunt Palladium: qui cū de sacramentis in genere, tum de Baptismo & Cœna Dominica, de ueris ac falsis Ecclesiæ ritibus, de iusta eiusdem gubernatione, per abolitionē eorū quæ inuexit Papa, & eorum restitutionem quæ hactenus adhuc collapsa iacent, modestè conferunt. Interea fit domestica illa, pridie eius diei à Palladio imperata, singulorum de ipsorū sententia examinatio: monenturq; diligenter nostri, ut quisque ei doctrinæ, quam in sua conscientia uerbo Dei magis consentaneā iudicet, spontè & ex animo subscribat: propositis simul ex ore Palladij periculis, quæ ipsis doctrinæ nomine ferenda forent. Ibi (sartore quodam excepto, qui de ratione confessionis suæ tunc edendæ, se prius con-

filium

filium capere uelle ait, cum uxore sua, quã
 iam pridem peregrinationis nauticarumq;
 molestiarum alioqui tæduerat) omnes do-
 ctrinæ, quam profitemur, se ex animo sub-
 scribere testantur: quorum catalogus mox
 ad Palladium defertur. Qui conspecto cata-
 logo, repetit, eos per Regem eiectum iri, si
 ita in sua sententia Sacramentaria perstent:
 se tamen propterea eos non condemnare,
 imò pro fratribus agnoscere. Nostri autè
 respondent, non posse se bona conscientia
 ab ea doctrina, quam ueram & salutaribus
 mysterijs plenam agnoscunt, in hominum
 gratiam, aut ob periculorum metum desi-
 cere: potius se quiduis è manu Domini ex-
 pectare uelle. rogare tamen interim se obni-
 xè propter Christum, ut ipsis, in pacifica fi-
 dei ipsorum confessione, hybernare liceat:
 atq; ipse apud Regem pro eo hybernatio-
 nis beneficio intercedere non grauetur.
 Sanctè hic suam nostris Palladius promit-
 tit operam: Tam uerè (inquiens) quàm ui-
 uit Dominus, uos hac in re omnibus mo-
 dis iuuabo. Igitur nostrorum multi, cum
 uident intolerabilem uentorum ac frigorũ
 asperitatem non remittere, quinimò magis
 magisq; inualescere, niuesq; condensari, ac
 sibi præterea multa de Regis pietate pro-
 mittunt, existimant se ante proximum
 uer nulla ratione eijciendos esse: præsertim
 cum

ſum Palladius toties repeteret, ſe eos pro
fratribus amplecti: & ſuam inſuper eis, pro
impetrâda hybernatione operam apud R.
M. ſanctè promiſſet. Senatus etiam pridie
eius diei eos bono animo eſſe iuſſiſſet: rur-
ſum quæ iſtis in hyemem deerant, neceſſa-
ria comparant. Sed hæc ſpes (heu) miſerè
eos ſefellit: quemadmodum deinceps ex-
ponemus.

Quomodo noſtri ex Dania pulſi ſunt.

Ad diem Decembr. octauum, fratres ali-
quot utriuſq; Eccleſiæ ad ædes primarij cõ-
ſulis, iuſſu Senatus accerſiti, rogâtur, num
iſtis in doctrina cum Palladio conueniat?
Aiunt, ſe ſuam fidem apud iſtum eſſe pro-
feſſos, in qua per Dei gratiam, uiuere ſimul
ac mori ſperent. Si ab ea, ait Senat^o, uelitis
deficere, uos pro fratribus noſtris amplexa-
bitur, ac omni beneficiorum genere pro-
ſequemur. alioqui erit uobis omnibus an-
te proximè diei ueſperâ è Regno diſceden-
dum, Rege id ita per literas ruruſum ſeueri-
ter mandante. Noſtri uerò, fieri non poſſe
aiunt, ut tam breui tēporis ſpacio ſarcinas
ſuas omnes componant. Multa etiam ſe in
hyemem comparafſe, quæ non ſecum auc-
here, ſed in ciuitate diſtrahere cogantur.
Eſſe præterea tantam cœli inclementiam,
ut ſe non niſi magno uitæ periculo cum tā
miſera multarum muliercularum, ſenū &
infantum

infantum turba, in iter dare possint. Rogant itaque; Senatum, ut is misericordia flexus, ipsis hybernandi libertatem faciat. Respondet consul, se quidem ex animo illorum omnium uices commiserari: sed in se situm non esse, ut hic quicquam aduersus Regis decretum mutet. Ibi cum nostri rursus pro hybernatione multis precibus instaret, secedere paululum, ac inter sese consultare iubentur, uelint ne Regi hac in parte parere. Nostri, habita inter se consultatione, ad Senatum reuocati, rursus se ad preces pro hybernatione conuertunt, ad quas ubi senatum propter Regium mandatum plane surdum esse conspiciunt, postulant fieri sibi licentiam conscribendi libelli supplicis ad Regem, pro impetranda hybernandi facultate. Hic nostris exire iussis, Senatus consultat, ijsque reuocatis exponit, hoc se non posse, nec audere promittere, quod sententiam Regis hac in parte ex uarijs eius literis plene cognosceret.

Posteaquam igitur nostri de impetranda hybernatione nihil spei superesse uident, sibi duos saltem menses concedi postulant, promittentes se interea sensim emigraturos, ut ad finem alterius mensis nemo ipsorum in Regno Danico reperiatur. Illi contra mandatum Regium obtinent, se nullum uidere consilium longioris morae impetranda. Hic nostri altius repetentes magnitudinem,

rudinem periculi, si omnes simul tam celeriter, tali cœlo, cum suis decrepitis, infantulis ac uxoribus iter suscipere cogantur: propter CHRISTVM rogant, mensis saltem unius spacium sibi concedi. Ibi Magistratus nonnihil succensere, duriusq; aliquanto nostros alloqui: Cur ipsum sic uexent, rogat, quando aduersus Regis decretum nihil possint: proinde à uerbis abstinere, seq; cum suis ad iter parent. Siccine ergo (aiunt nostri) nullus apud uos amplius est misericordiae locus? Si mora nõ potest menstrua obtineri, dies saltem quatuordecim exorare liceat, ut de ædibus nostris ad Pascha cõductis, de lignis item, alijsq; in hyemem cõparatis, ac debitis in ciuitate contractis, interea possimus statuere, ne cuiquã nostra emigratio sit fraudi. promittunt etiam se interea sensim omnes discessuros: uelleq; proximo die discessus initium à quibusdam facere. Quoq; magistratum magis flectant, *Nostri exponunt quàm durum ac periculis plenum fuerit, si simul omnes, tanta turba eijciantur. futurum etenim, ut ipsi ubiq; ab omnibus (ad hoc Regis Danici exemplum) temerè ac crudeliter exclusi, cum suis decrepitis, uxorib. & infantibus, præ frigore ac fame in agris palantes, de uita periclitentur. Cumq; turba omnis, præsertim peregrinorum hominũ, facillè sit seditionis ac tumultus*

tus suspitioni obnoxia, sese etiam, præsertim sic à Rege, tali cœlo profligatos, ubiq; pro scelestis ac seditiosis hominibus habendos ac propellendos esse. Addunt, non facile in pagis cibariorum satis tantæ turbæ inueniri posse. Peste etiam Hassniæ grassante, ipsos tanto numero inde uenientes, ubiq; uel hoc solo nomine exclusum iri. Rogant igitur per CHRIS TV M, ut Magistratus hæc omnia perpendens, quatuordecim dierum spacium eis permittat, quo ita sensim discedere liceat. Senatus autem nostris paululum secedere iussis, consultat: quibus reuocatis dicit, sibi uehementer dolere, quòd ob Regis acerrimas literas, hoc quod postuletur, non audeat permittere. nihilominus tamé se eis totum permittere triduum, ut duodecimo Mensis die discedant: atq; ad summum hora octaua tertijdecimi præsentis mensis diei, mane ad unum absint omnes. Ibi nostri rursus precibus instant, orâtes spacium illud duarum hebdomadarum sibi permitti, cum tanta esset cœli inclementia, ut nemo extra ciuitatem, uel ad miliare unum progredi possit: neminem tam inhumanum, qui tali cœlo uel canem oberrantem in suas ædes non recipiat. Sin omnino abire cogantur, ipsos coactum iri luctuosam infantum, uxorùmq; suarum mortem oculis suis conspicerè, nisi Deus miraculo

miraculo aliquo eos seruet. In Turcas, aiunt, talis non designatur crudelitas, cum tamē à uobis pro Christianis agnoscamur. Tempus igitur illud duarum hebdomadarum denuo sibi propter CHRISTVM concedi rogant. Cum Senatus se hoc propter Regis mandatum iterum negaret facere posse, nostri octiduum petunt. Neq; hoc, ait Consul, possumus, etiamsi capitis nostri damno hanc dilationem uelimus redimere.

Tum nostrorum fratrum unus in hæc demum uerba erumpit: Posteaquā apud uos & Regem, nullus nobis clementiæ locus patet, Dominò Deo patri nostro clementissimo nos ipsi committimus, is de nobis faciet quod uolet. attamen speramus, quòd nos pro sua bonitate in hac nostra cruce non sit deserturus. Si tamen nostrum quicumque in uitæ suæ ueniet dispendium, sciat uos sanguinis illius reos, Dei uindictā euasuros non esse. Ad quæ uerba multis cum senatoribus tum fratribus nostris lacrymæ abundè prorumpunt. Atque ita demum sub serum uesperum hic cœtus dissoluitur. Sed postera die, nostri apud magistratum impetrant cuidam ægro decumbenti uiro, & tribus partui planè uicinis mulieribus, unā cum ipsorum infantibus & puero unī tredecim annorū, hybernandī potestatem: qui sub initium proximæ

ætatis alios sunt sequuti. Interea uerò
 nostrorū aliquot, qui hætenus Hellefnor-
 gæ manserant (inter quos erat Godfredus
 Vuingius, liberorum Ioannis à Lasco præ-
 dagogus) à magistratu Hellefnorgano iu-
 bentur Regio nomine, celeriter ad suos
 Haffniam proficisci, ut unà cum eis primo
 quoq; tempore in Germaniam soluât. Qui
 omnes simulatq; Haffniam uenerunt, de
 sua, in negotio sacramentario, sententia ro-
 gati, protinus reliquorum fratrum senten-
 tiæ subscribunt: & Regno, nihil iuuante
 eos priore illa regia (de qua antè diximus)
 manendi permissione, cum reliquis exce-
 dere iubentur. Porro ad has omnes inex-
 plicabiles Ecclesiæ nostræ calamitates ex-
 trema accessisset inopia, nisi Dominus De-
 us miro consilio prouidisset, per aduētum
 Iacobi Michaelis, Ecclesiæ nostræ Belgicæ
 diaconi: qui paulo antè, præter omniū ex-
 pectationem cum pecuniæ summa aliqua
 nō parua ex Anglia & Belgica Rostokio ap-
 pulerat. Erant enim omnes longa hac pere-
 grinatione uiribus & pecunijs ferè exhau-
 sti: ærarium pauperum admodum erat im-
 minutum: et Deus pium quendam senem,
 Ecclesiæ Gallicæ seniore, Martinū Com-
 melinum, uirum diuitem, & in pauperes
 multo liberalissimum, sextū circiter men-
 sis Decembris diem Hellefnorgæ è uuis
eripit.

eripit. Cuius pecuniam, quòd intestatus obijisset, magistratus Helleinorganus sibi uendicabat: tantisper dum illius amici uenirent, ac se ueros eius heredes legitimè approbarent. Quam tamen pecuniam Stephano Roseo, peregrinationis nostrè socio, dū legitima procuratione (quam uocant) instructus, sequenti anno à Commelini hæredib. in Daniam mitteretur, restituit: defalcatis interim cum alijs quibusdam, tum etiam ijs quæ in eius sepulturâ Pastori numeranda erant, quæ sanè haud paruo redimenda fuerat, quòd in templo parrochiali facta esset ex ipsiusmet Pastoris arbitrio, pecuniæ fortè magis quàm pietatis alicuius studio inducti. Is enim doctrinè nostrè multò erat infestissimus.

Posteaquam igitur constitutum erat nostris, sine comperèdinatione ulla emigrandum esse: ipsi, ne uno loco simul appellerent, sese in quatuor classes partiuntur. quarum una ad portum Geysler curru uecta, illic per mare Balticum trajiceret Rostokiũ: reliquæ autè tres nauigio Rostokiũ, Vuifariam & Lubecam peterent.

Ceterùm ad duodecimâ Decembris diè, non poterant nisi currus sex, & nauis una Lubecana, ad iter parari. Qui itaq; istis curribus & nauis Lubecanæ assignati erant, coguntur eo ipso die, iussu Senatus, ciuitatè
 h 2   relinquere.

relinquere. Et qui curribus per asperrimam
 frigora & densam niuem cum suis uxori-
 bus & infantulis uehebantur, omniū pas-
 sim hominū ludibrijs & calumnijs falsis-
 simis in itinere proscinduntur. Porro ho-
 mines illi, qui Lubecanam ascenderunt na-
 uem, prohibentur sub capitis periculo, ite-
 rum ad terram Danicam appellere: quæcū-
 que tandē eos inuadat necessitas. Cumq̄
 ea nauis cum tam tristi decreto in mari nō
 nihil progressa esset, oborta tempestate, &
 uento aduersante, nō procul à portu iactis
 anchoris hæret. Ad eundem modum na-
 uis Rostokiana postridie eius diei, simili cū
 decreto soluere cogitur: etiamsi uentus ac
 tempestas nauigationi aduersarentur. Hæ-
 retq̄; etiam illa nō procul à portu, iuxta Lu-
 becanam illam nauem. Cæterum tertia na-
 uis, uix magno cum labore ad decimum se-
 xtum Decembris diem parari, nec nisi Ro-
 stokium conduci potest. In eam iubentur
 nostri, qui adhuc erant reliqui, eodem die
 citra moram ullam, sub capitis periculo a-
 scendere. Prandio igitur, quod unà unis
 in ædibus tum sumebant, ob mandati seue-
 ritatem interrupto, celeriter ad nauē quis-
 que cum sarcinula sua unà tendunt. Cum-
 que scaphulas, quibus ad maiorem nauem
 fit uestigio, iam ascendissent, nec nisi mortis
 imago eorum oculis obuersaretur, ibi pue-

si demum alta uoce Psalmū illum Davidis secundū, *QVARE FREMVERVNT GENTES,* uernacula lingua canere incipiūt: quem reliqui fratres scaphis uecti, ad finem usque prosequuntur.

Ad hoc tam lamentabile spectaculū multī accurrūt ciues, nec lachrymas cōtinent: & scaphas eas, dum possunt, pedibus & oculis ad littus sequūtur. Cæterū etiā ea nauis anchoras suas, prope alias duas priores, propter aduersantē uentum iacere cogitur. Dum illæ tres simul naues in anchoris fixæ manēt, sceliciores uentum in maximis frigoribus expectantes; si aut mare gelu cōcreuisset, aut aduersus uentus spirasset diuti⁹, omnes haud dubiè de uita periclitati fuissent, etiā si fortè frigorū rigor alioqui remisisset, eo quod sub capitis periculo illis in terrā Danicam regredi non liceret. Sed quemadmodum Deus afflictorum fratrum nostrorum antea semper miseratus fuerat, cūm alibi, tum & Haffniæ, in ea sæuiciè pestilentie, quæ tum aliquot hominum milia breui temporis spacio sustulit, à qua ad unum omnes (tameñ pleriq; iam recens peste mortuorum ædes alioqui habitatet) prorsus fuerant immunes: ita & tunc pro paterna sua bonitate, eorum miserabatur. Nam decimo octauo Decēbris die, optatum eis uentum dedit, quo læti intra

biduum omnes in Germaniam salui diuino beneficio appellunt. Superest iam, ut quod in ciuitatib. orientalib. nostris acciderit, fideliter ac summam ordine exponamus.

QVID NOSTRIS VVER-

munda & Rostokij acciderit.

Cap. 51.

PRæfectus Vuermūdānus multis & importunis nostrorum precibus flexus, quos prior illa nauis Rostokiana uexerat, quod alij facere non audebant, alij uerò non lebant, excipit hospitio. Sed post dies circiter octo, superioris magistratus auctoritate iubetur ille, nisi de sua præfectura periclitari uellet, Danicos illos Anabaptistas & Sacramentarios (ita enim appellabantur) ædibus suis eijcere. Paret ille. Nostri, et si ad fidei suæ confessionem edendam, ad quæ calumnias depellēdas se paratos esse dicēret, inauditi tamē pelluntur: ac Rostokium petunt, ubi eos, quos antè curru uectos diximus, saluos inueniunt. Sed cum nostrorum nonnulli, ad iter expeditiores, statim Rostokio discederent Vuismariam, magistratus ad aliorū qui remanserāt præsentiam, propter intolerabile frigus (ut quidē arbitramur) conninet. Adit interea nostros pastor S. Catherinæ Georgius Riken, cum ijs multum disputans de corporali Christi præsentia sub pane Cœng: de ritibus etiam quibus-

quibusdam Papisticis in Cœnæ administra-
 tione apud eos adhuc reliquis. Accusat il-
 le nostros, quasi Christum in uerbis suis
 mentitum fuisse diceret: erroremq; uocat,
 tollere cereorum usum à Cœnæ admini-
 stratione. Cum in disputando incalesceret *De uerbis*
 uir ille, à Diabulationibus non abstinet, ac *Cœna.*
 nostros ad gehennam profusus, multis in i-
 plos iactis conuicijs, condemnat. Respon-
 dent nostri, nullū se Christo Domino (qui
 ueritas est) mendacium impingere: sed ne-
 gare duntaxat falsam eorū interpretatio-
 nem. Cumq; rursus ille diceret, se ab ijs
 nolle quicquam discere: respōdent nostri,
 se quidem linguæ Latine rudes, ad eum do-
 cendum fortè inidoneos esse. Esse tamē in-
 ter sese, alium quendam uirum doctum, na-
 tione Anglum (is erat David Vuithædus,
 nauigationis nostræ Danicæ socius, nunc
 pastor Anglorū Francofurti ad Mænum)
 quem accersere uelint. Ibi statim se subdu-
 cit Georgius ille, neq; ad nostros amplius
 est reuersus. Is ipse apud magistratū effe-
 cisse putatur, ut nostri paulo pōst duodeci-
 mum circiter Ianuarij diem, ciuitate pelle-
 rentur, cum cœlum esset aliàs inclemētis-
 simum. Quocunq; autem nostri ueniebāt,
 omnium cōuicijs cōspuebantur. Sed Deus
 omnis cōsolationis pater, pro afflictionum
 modo spirituales addebat consolationes,

omnem contemptus acerbitatē lenientes,

QVID NOSTRIS VVISMARIAE

acciderit. Cap. 6.

NAuis ea, quam Haffniā postremā soluisse, nec nisi Rostokium cōduci potuisse diximus, cum portum Vuermundanium propemodum attrigisset, per ualidum uentum subitō exortum, magnis periculis Vuismariā retruditur. Ibi noua rursus pericula, Nam fluuius tam densa erat glacie concretus, ut nauis unō circiter miliari à ciuitate in medio flumine hærere cogeretur. Et nostri, qui eo adhuc die procurando reliquis in ciuitate hospitio, per glaciem in terram descenderant, rûpra aliquot locis glacie, de submersione grauiter periclitantur. Et rursus intēpesta nocte grauis orta tempestas, nauem ita concutit, & glaciē uientorum perfractam, tanto impetu ad nauem propellit, ut nauclerus de nauis salute desperans, iubeat omnes qui uitę suæ consultum uelint, unā cum suis infantibus in glaciem, quæ iam arētē nauem cinxerat, insiliere. Rebus igitur iam deploratis, id Deus per nostros nauclero dedit consilij, ut anchora in flumine relicta, uentis uela daret; ac omnes quātis simul possent uiribus glaciem à nauis retruderēt. Quod ubi magnis laboribus est factum, ad mediū circiter miliare in mare retrogressi, alia iacta anchora, magno

magno desiderio diem expectant. Simul-
atq; uerò diluxit, uolebat nauclerus proti-
nus Lubecam tendere: quod uentus eò spi-
raret secundus, & sibi grauius à tempestatibus
& glaciē metueret. Contrà nostri mul-
tarum iam nauigationū periculosarū pertē-
si, cupiūt in littus proximū exponi. Com-
modū igitur se offert piscator quispiam,
qui eorum aliquot sua scapha in insulā Pa-
ludanam, ipsis proximam, transiit. cum
reliquis autē uolebat nauclerus statim Lu-
becam nauigasse, nisi fratres illi, qui pridie
eius diei quæredō hospitio exierāt, celeri-
ter accurrissent, ac reliquos omnes in duas
scaphas ibidem conductas magna celerita-
te recepissent, quos in alteram ripam trans-
posuerūt, ac eo ipso adhuc die Wuismariam
ingrediuntur. Nauclerus autem homini-
bus liberat⁹, cum supellectili celerrimo cur-
su Tramundā petit. Porro nostri illi, quos
in Paludanā insulam pridie transuectos di-
ximus, ibi diu multumq; in algoribus ac fa-
me cum suis infantulis & decrepitis homi-
nibus oberrantes, uix tandem multis preci-
bus apud rusticum quendam nocturnū im-
petrant hospitium. Atq; hi omnes poste-
ra die, nempe Decembris 21, Wuismariā ma-
gno numero ingrediuntur. Tam uerò la-
mentabile hoc fuit mulierū, infantum, ac
decrepitorum in tantis frigoribus oberran-

rium spectaculum, ut uel saxea corda ad lachrymas permouisset. Siquidem toto hoc biduo tanta fuit Boreæ & frigorum asperitas, ut aliquot infantibus, ne quid de adultioribus dicam, manus præ frigore tumentes, & genæ filicum propè instar induratæ, uix dum sequente demum uere ad naturam redierint. Cæterum magistratus Vuismariensis, illis tanquam hospitibus, ius hospitij ad tempus aliquod humaniter cōcessit: & pleriq; ciuium nostris sub ingressum oppidi, tam miserè afflictis, omnimoda humanitatis officia benignè præstabant.

*De conflictu cum Mennone Simonis, alijsq; eius
farinæ hominibus.*

Erant tunc Vuismariæ quidam homines, ut sibi appellantur, Occidui, qui ipsi principio etiam erga nostros benefici fuerunt. Sed, occasionem huius beneficentiæ, conscientias nostrorū, ac præsertim infirmiorū & simpliciorum, iniectis quibusdam questionibus de incarnatione CHRISTI Domini, de pædobaptismo, de Anabaptismo, de iuramento, de usu gladij ciuilibus, deq; similibus rebus clam labefactare, eosque ab Ecclesia abducere conabantur. Quæ res Hermeti Backerelio (cui, absente Micronio, Ecclesiæ cura erat concredita) occasionem præbuit, colloquium de controuersis hisce capitibus, cum ipsorum Doctore Mennone

none Simonis exposcēdi: quod tandem 26 Decembris die, in suorum ac nostrorū præsēntia, inter priuatos parietes habetur.

Quanquam uerò per hoc colloquiū nostri in sincera doctrina facti sint cōfirmatiores, Micronium tamen multas grauesq; ob causas sibi adesse præsēntem cupiunt. Totius itaq; cœtus illius nomine, per Bartholomeum Huysmannum accersitus Micronius, celeriter unā cum consolatorijs meis ad fratres literis Embda, uti suprā meminimus, Vuismariam cōtendit: quò uigesimo quinto Ianuarij die incolumis peruenit. Ibi uerò Micronius, intelligēs nostros, præsertim imperitiores ac infirmiores, clanculū adhuc subinde à Mennonitis, doctrinæ nomīne infestari, colloquium cum Mennone expetit: quod egrè tandem obtentū, ac sexto Februarij die à septima circiter hora matutina, ad seram usq; uesperam, citra ullam intermissionem habitū fuit: in quo tractatum est, primū de ea Mennonis iudicandi temeritate, qua in scriptis suis, sine ullo discrimine passim omnes à se dissentientes, præsertim concionatores, pro mundanis, carnalibus, &c. condemnat. Actū deinde de Magistratus autoritate in usu gladij. adhæc, de diuortio: postremò, & quidē fusius, de incarnatione Christi Domini.

Cæterum nostri per hoc colloquium, in tractatis

tractatis capitibus redditi multo confirmatissimi, optabant etiam aliud, pro aliorum capitum tractatione constitui, quod uix tandem ab antagonistis extorquetur: ad quod etiam illi, non nisi per paucos uiros, exclusis mulieribus, admittunt. Habitum uero est illud quintadecima mēsis Febr. In quo cū expectaretur tractatio de Baptismo, de Iureiurando, de Ministrorum uocatione, similibusq; articulis: Menno rursus disputationem orditur de humana Christi Domini natura, cuius originem ex caelesti Dei patris semine, non autem ex Mariae uirginis substantia esse asserit. Cūq; in eius questionis tractatione totus propemodū dies, reliquis illibatis articulis, consumptus esset, disceditur. Ea uero quae in hisce colloquijs dicta factaq; sunt, omnia à Micronio copiose anno 1556 Belgica lingua in lucē sunt data.

Caeterum Vuismariae alius praeterea erat Anabaptistarum, à Mennone scilicet excommunicatorum, coetus: ad quem Micronius, cum aliquot ex nostris semel atq; iterum accessit, iusciratum causam eius ipsorum excommunicationis: ac deprehendit, solā fuisse causam, quod praeter Anabaptisticos cōcionatores, alios ex Euangelicis etiā audirēt, eos audire liberū sibi omnino putantes, eamq; libertatē sibi adimi nō ferentes.

De periculis eiectionis nostrorum ex ciuitate

Vuismariensi.

Dum sic cū clancularijs Ecclesiae nostrae hostibus doctrinae nomine quotidie conflantur nostri, non sine magna interim ipsorum omnium ex Dei beneficio consolatione ac cōfirmatione: foris ab externis periculis non sunt liberi. Siquidem cum nostri dies circiter quatuordecim Vuismariae fuissent, magno expulsionis periculo laborant: quod dū subolaciunt, illust. duci Me gapolitano Ioanni Alberto, qui tum forte Vuismariae aderat, circa decimum Ianuarij diem, in Christi nomine humillimè supplicat, ut ipse eos Senatui Vuismariensi ad impetrandum hybernandi locum commendare dignaretur: promittentes, se hoc beneficio sine fraude ac dolo cuiusquā usuros. Cæterum illustrissimus Dux, nostros ad Senatū relegat: qui propter intolerabilem frigorū asperitatē, piē ad nostrorū mansionem coniuget.

Interea uerò Doctor quidam Rostokiensis Henricus Smedenstede cognominat^o, pro suis concionibus nō cessat publicè animos ciuium ac Senatus multis magnisq; clamoribus in nostrorum odium accendere. reliqui autem concionatores frigidam suffundunt. Vnde factū est, ut in perpetuo expulsionis metu uersarentur: uariaque de
 ipsius

ipsis in plebe existeret sententia, alijs alitū
 suspicantibus ac comminiscētibus. Quos-
 dam inter alia non pudebat, de ipsis in uul-
 gus spargere, nocturnos ab ipsis obseruari
 cœtus, in quibus promiscuam cum mulie-
 ribus libidinem, extinctis lucernis, exerce-
 rent. Modestiores interim aliquot ciues, ut
 certi aliquid de nostris in tanta sententiarū
 uarietate haberent, eos priuatim adeūt, ac
 diligenter ipsorum omnia explorant. Alij

*Colloquiū
 cum Vin-
 centio.*

aut̄ apud Vincentium pastorem ad S. Geor-
 gium efficiunt, ut is prouinciam suscipiat,
 nostros de fide ipsorum examinandi. Quē
 Micronius & Hermes Backerelius duode-
 cimo Febr. die, eo nomine accersiti, adeūt.
 Ibi ille inter colloquendū aduersum ipsos,
 urget exorcismi ritum in Baptismi cære-
 monia: uerba illa Christi, *hoc est corpus
 meum*, propriè ac iuxta sensum Gramma-
 ticum intelligenda: Corpus Christi ubiq;
 realiter existere, atq; aded̄ etiam in infer-
 no: & Apostolum Paulum per *ἡσθησας* cor-
 poris ac sanguinis Domini, intellexisse rea-
 lem corporis ac sanguinis ipsius sub pane
 & uino distributionem. Sic etiam uerba il-
 la Christi, *Quod pro uobis datur*, interpre-
 ratus est: quod uobis sub pane realiter di-
 stribuitur. Sed cum ea omnia paucis dis-
 soluisset Micronius & Backerelius: nec sa-
 ris aptè ualeret ea quæ contrā ab ipsis obij-
 ciebantur

ciebantur dissoluere, disputationis partes in doctorem Smedenstede reijcit: quem uirum, ait, in hac arena Sacramentaria multis iam annis exercitatum, qui minimo labore ipsorum argumenta omnia ualeat dissoluere. Rogant itaq; nostri illi uterq;, doctorem illum ad suscipiendū eiusmodi colloquiū inducat, eiq; ciues aliquot probos adhibeat. Quam in re cum operā suam promississet Vincentius, amicè disceditur.

Porro doctor ille Rostokius postera die manè per honestum aliquē ciuem, nostros in aedes prædictas Vincentij ad primam pomeridiani temporis horam, colloquij causa uenire iubet: sic tamē, ne ullos ciues adducerent. Martinus itaque duobus tantum sibi ex nostris adiunctis, nempe Hermete Backerelio, & Godfrido Vuengio, illuc ad constitutum tempus uadit. Vincentius porro Doctorem illum domi suæ esse negat, nostrosq; illos non admissos, initio duris uerbis inhumanissimè excipit: ac tragicis clamoribus tumultuans, seditionis ac hæreseos crimina ipsis impingit, eosq; iubet cum ipsorum Swermeria (ita enim loquebatur) ad diabolum abire. Cæterum illi ad furiosam hanc animi illius impotentiam planè obstupescunt: atq; depulsis illis seditionis ac hæreseos à se criminibus petunt, ut quid Swermeriam uocet, simul definiat.

finiat. Sed cum eam magis magisq; exacerbari & impotenter affectibus abripi uideant, eam in ipso humanitatem reprehendunt: ac rogant, ubi nam Doctor ille, qui ipsos accersiri iusserat, inueniri possit, non grauetur indicare. Cum tandē eum apud Henningū Blok ad D. Mariæ pastorem esse fateretur, eò per illius puerum deducuntur: ubi simili excipiuntur humanitate.

*De Henningo
Block.*

Ipsis etenim adhuc cum ostiario colloquentibus, properè ab Henningo accurrēs puellula, Doctorem intus esse negat. Sed cum ab ipso ostiario aliter audiissent, introgrediuntur. Tum Henningus ex interiori clamās atrio, iubet, ne ipsi intrò admittantur. Doctorem enim cum eiusmodi Swermeris, sacramentarijs, ac hæreticis sermonem miscere nolle. Micronius uerò propius accedens, rogat Henningum, ne præter Christiani hominis, ne dicat pastoris officium, incognitos et inauditos homines ita contumeliose & temerè abigat, ac pro hæreticis condemnet: addens, se nō hæreticos, sed Christianos esse, qui propter CHRISTI Euangelium ac nomē, in uoluntario suo exilio durissimam crucem sustineant. Nec protinus sic pro hæreticis censendos, etiam si in aliqua parte doctrinæ sibi ab eis aliqua esset dissensio: maximè cū tollendæ ei dissensionis priuatū, modestum

&

& Christianum colloquium cum ipsis eius loci pastoribus non detrectent. Imò (inquit ille) uos scio Swermeros ac Sacramentarios esse, ut qui nolitis realem corporis Christi in Cœna præsentiam agnoscere. Estis proinde hæretici, nec ad ullum præterea colloquium admittendi. Quandoquidem cum hæreticis non est disputandum. Sic Papa, ait Micronius, aduersus Lutherum olim pugnauit, atq; etiamnum aduersus pios doctores omnes pugnat: idq; compendiarîa esse uiam, ad quæuis falsissima, stultissimaq; dogmata inuehêda, stabiliendaq;. Quid (inquit ille) huc ad turbâdas nostras uenistis Ecclesias? Nisi improbi essetis, in uestra mansissetis patria. Micronius uerò ait, Sese non propter scelus ullû, sed studio syncerę religionis, sponte patriû solum iam olim deseruisse. Deinde uerò, se in hac ipsorum Danica peregrinatione, præter omnem ipsorum expectationem, à Deo Vuismariam extrusos esse. Imò (inquit ille) Diabolus uos nebulones huc adduxit, qui nostras bene pacatas turbatis Ecclesias: & siquidê sic pergitis, Princeps noster suum in uos gladium stringet. Sed quânam (aiunt nostri) culpa nos nebulones censerî possumus, ac uestrarum Ecclesiarum turbatores: cum à uobis quotidie, in publicis uestris concionibus pro hæreti-

cis traducti, nos ipsi apud uos per priuatū
 colloquium purgare, aut meliora ex uerbo
 Dei discere parati simus? Vestri esset officij,
 nos, quos hæreticos censetis, ad eiusmodi
 inuitare colloquiū: & iam illud ante quo-
 que à Doctore promissum expetentes, tam
 indignis modis repellitis? ac etiam gladios
 innoxijs minitari incipitis? Sed ita semper
 Evangelica ueritas, innoxio sanguine obfi-
 gnata fuit: & nos hic toti à diuina pende-
 mus uoluntate. quanquam de uestri Prin-
 cipis pietate multo meliora nobis pollicea-
 mur, qui hanc crudelitatem aduersus inno-
 xios uel sola cogitatione in animum suum
 nolit admittere. Sed tamen interim animi
 tui crudelitatem prodis, & ostentendis cui-
 ius nam sis spiritus. Hinc Henningus ad
 nostrorum orationem paulo manuetior
 factus, suum seniū ad ullas amplius dispu-
 tationes ineptū, & doctoris occupationes
 obtendit. Tandem uerò à doctore se scisci-
 taturū pollicetur, uelit ne aliàs sub aliquot
 ciuium testimonio colloquium cum ipsis
 suscipere: eiusq; sententiam se ipsis postri-
 die eius diei, per ciuitatis apothecarium
 uelle significare. Sicq; disceditur. Po-
 stera autē die, nempè quartadecima Febr.
 apothecarius à doctore renunciat, illū nul-
 lam Vuisariæ cum ipsis disputationem
 uelle suscipere, quòd ibi neq; ministeriū,
 neq;

neq; stipendium publicum haberet. posse tuerò ipsos illum subsequi Rostokium, quò breui esset abiturus, ubi non grauatim disputaturus esset.

Quando igitur eiusmodi à doctore & pastoribus ad declinādum colloquium rimæ quærentur, nec cessant interim nostros publicè ac priuatim grauiter infimulare: audiuntq; præterea nostri, illos multum de ipsis eiiciendis apud magistratum laborare: uerentes ne subitò per intensissima, quæ adhuc durabant, frigora, sub infami aliquo hæreseos aut seditionis titulo inauditi pelletentur, cum aliud tuendæ ipsorum innocentiae non haberent remedium, supplicè libellum Senatui ad proximum eius confessum, qui fuit Febr. sextadecima die, offerunt, hisce uerbis conscriptum.

*Aequissimo prudentissimoq; Consuli ac Senatui
ciuitatis Vuismariensis, Dominis nostris clementissimis.*

¶ Nos peregrini, qui ante mensem circiter unum, ob Christi confessionem huc ex Anglia tandem post uaria pericula, in uestram ciuitatem Vuismariensem cum uxoribus, infantibus & senibus nostris, in sæuissima hyeme uenimus, uobis, Domini clementissimi. summa cum obseruantia supplices sumus. Non ignoramus Domini gratiosi, quàm ubiq; terrarum suspectus atq;

inuidiæ calumnijsq; obnoxius esse soleat peregrinorum in aliquam ciuitatem aduentus: ac proinde ueremur, ne etiã apud uos traducamur, quasi indignissimi, qui à uobis in hac uestra ciuitate ullo modo feramur. Nos porro nobis bene in omnibus cõfcij, supplices uos rogamus, ne ullam contra nos inauditos accusationem, prout diuinum atq; humanum, naturæq; adeo ius postulat, suscipiatis. Quod politiam attinet, nos ea omnia, ut ubiq; semper, ita etiã nunc præstare parati sumus, quæ bonum ciuem decent. In religionis autem fideiq; negocijs, si quid in nobis requiritur, rogamus, ut iuxta Euangelij doctrinam, prius è uerbo Dei, erroris conuincamur: & conuicti, de respiscètia semel atq; iterum admoneamur, quàm uel uitemur, aut reijciamur. Quod si inauditi à uobis p̃fligamur, quo pacto Dei iudicium (quod citra personarum respectum, secundum ueritatẽ est) olim euasuri sitis, non uidemus. Siquidẽ nos pro ueris Christi membris habetis (ut nos per Dei gratiam esse confidimus) sanè olim etiã, nisi respiscatis, audietis: Discedite à me maledicti in ignem æternũ. Hospes enim eram, & non collegistis me: & dũ unũ è minimis meis contẽplistis, me contẽplistis. Sin uerò nos alienos à Christo esse à citis, nihilominus nos inauditos eijciendo,

do,

do, extra culpā apud Deū haudquaquam (nostro iudicio) esse poteritis, quod nos praëiudicijs damnatos, & meliora discere paratos (siquidē errasse, uerbi Diuini autoritate cōuincamur) in meliorem uiam pro uestro officio reducere neglexeritis. Nos eā ipsam doctrinam iam profiteamur, quæ non in angulis, sed publicè in Ecclesia inferiorū Germanorum Londini, sub sanctissimo (piæ memoriæ) Rege Eduardo tradita fuit. cuius doctrinæ etiam hodie sub cruce nos nō pudet: eamquē in lucem proferri, & à singulis examinari uehemēter optamus. Omnis enim qui mala agit, odit lucem: qui autem facit ueritatem, uenit ad lucem. Nos itaque, uos, supplices per CHRISTVM D. omnium nostrū iudicē olim futurū, rogamus, ut priusquam graue aliquid cōtra nos statuatur, primū liberum atque Christianum nobis colloquium de causā Religionis, uestra autoritate permittatur: ut si meliora nō docere, saltem discere possimus. Atque hic clemens à uobis responsum expectamus: persuasi, quòd quæ uobis nostro loco constitutis fieri uelletis, eadem nobis, iuxta charitatis regulam, facere uelitis. Deus noster dignetur uestra consilia ad tranquillitatem publicā, & gloriæ Christi in Ecclesia ipsius augmentū dirigere. Amen. Ad hæc, Domini gratiosi, nos paucis ante diebus aliquot

uestræ ciuitatis cōcionatoribus adfuiamus, colloquium Christianū & amicum de controuersis religionis inter nos capitibus cū illis postulantes: sed huius nihil apud eos impetrare potuimus. Quòd uerò hoc uobis significamus, precamur, ut bene interpretari dignemini, parati enim sumus meliora discere, si ex uerbo Dei errasse conuincamur, & Christianè admoneamur. Illegitimo autem ordine nihil tentare hic uolumus: ac proinde à uobis in hac re clemens & Christianum auxilium et consilium, per Christi nomen, ad ædificationem Ecclesiæ Dei imploramus.

D.V. Clementis. humilis ac subditis. seruus
Martinus Micronius, consensu & nomine prædictorum Peregrinorum,

*De colloquio cum Ioanne Kole, pastore
Vuisuariensi.*

Decimaseptima Febr. die, à multis ciuibus certò intelligit nostri, Ioannē Kole publicè pro concione, de ipsis questum esse, quod non tam ab se, quàm ab alijs pastoribus colloquium postulassent: cum tamen ipse alios suos collegas omnes, etsi non etate, ministerij saltè tempore præcederet: essetq; præterea in ea negocij Sacramentarij arena ita exercitatus, ut minimo labore nostris ora obstruaturus fuisset, si perinde eū ut suos collegas compellassent. His auditis,

ris, occasionem cum illo agendi nostri querunt. Cunctumque tertium domi suae eodem die à nostris quaesitus, semper domi esse negatus fuisset: tandem cum tertia uice, circa fores domus ipsius paulisper aliud agentes cunctantur, commodum è suis prodit aedibus. Cui tum exponit Micronius, quid de ipsius concione audisset ex aliquot ciuibus: ac petit, ut quod publicè de colloquio promissit, re ipsa praestet. Hic ille totus commotus corpore, clamat se scire, quales nã ipsi sint, quò spectent, quid ue quaerant: sibi iam non esse ocium, de rebus eiusmodi cum ipsis agendi. His dictis, cum celeriter ab ipsis discedere uellet: eum interrogat Micronius, deceret ne Euangelij ministrum, quem Apostolus uelit esse φιλόξενον, peregrinos homines, amicè aliquid, in causa praesertim religionis postulantes, tam contemptim reijcere? Sed ipse nihilominus admodum turbatus, eos relinquit: repetitque, sibi ad colloquium nullum iam ocium esse. què protinus in chorum templi sequutus Iacobus Michaelis, interrogat, quando sibi ad eam rem ocium fore putaret? Id ille se scire negat. ac de famosa quadam schedula, aduersus pastores Vuismarienses ipsorum foribus non ita nuper affixa, cum ipso expostulat. A qua scriptae schedulae culpa cum nostros (utpote patrij illius idiomatis non

prorsus gnaros) liberasset Iacobus, ac colloquio tempus ab ipso cōstitui postularet: tandem ait, se nullum nobiscum de religione colloquium, nisi ex totius Senatus consensu & autoritate, habere uelle.

De nostrorum fratrum ex ciuitate Vuismariensi eiectione.

Decimo octauo Februarij die rumor est per uniuersam ciuitatem, nostros publico Senatus decreto, in omnibus templis iussos intra quadriduum ciuitate egredi. Nostri itaq; ne quid hic temerè aduersus Senatus decretum committant, pomeridiano eiusdem diei tempore adeunt Henningum Blockium, eumq; rogant, decretum illud magistratus ipsis prælegat. In quo cū audiunt, solis Anabaptistis & sacramentorum prophanatoribus ciuitate interdici: restantur, decretum illud aduersus se non facere, cum neq; Anabaptismi, neq; ullius prophanationis sacramentorum culpa in eis hæreat: nec pro seditiosis, ac magistratui rebellibus ipsos censendos, etiam si ultra quadriduum illud hererent in ciuitate, quam sine suspitione alicuius hic culpæ, cum magna alioqui iustæ suæ causæ infamia non possent deserere. Hic uerò Blokiius incandescit, propter nostros potissimū decretum illud promulgatum esse: eosq; sacramentarios & seditiosos nebulones appellat. Por

rò

rò cum nostri se ad edendâ spei, fideiq; suæ rationem paratos esse dicerent, ipse suum obtendens senium, quòd illum ad disputationes omnes fecisset ineptû: Gellij Fabri pastoris Embdani librum, ab ipso nò ita nuper aduersus Anabaptistas scriptû, in mensam aduersus nostros producit: asserês, eos in eo libro, quales sint, ad uiuum depingi: eorumq; arguméta omnia, omni ex parte, facile solui ac refutari. Dum uerò illius conuicia nostri depellût, atq; librum illum Gellij (quem antè diligenter legerat Micronius) nihil aduersus se facere ostendunt, en hypocautum, in quo còsedebant, Doctor ille Rostokius ingreditur, qui disputandî cum ipsis partes suscipit. quam ipsam disputationem, simul ac reliqua quæ in illis partibus Oriétalib. habita sunt colloquia, unà cum supplicationibus ibidem exhibitis, suo quæq; ordine fideliter adscribam: ut ab ipsomet Micronio, sub reliquorû fratrum, qui unà interfuerût, testimonio per manus accipi.

Colloquium inter M. Micronium, & D. Henricum Smedenstede, Vuismariæ habitum, anno 1554, Febr. 18.

¶ MICRON. Rogamus, domine Doctor, ut benignè nos audias. Dicimus, hodie-
num illud Senatus decretû aduersus Ana-
baptistas & sacramétarios latum, nihil con-

tra nos facere: cum à culpa Anabaptismi & prophanationis sacramentorū omnino si-
mus liberi.

D. SMEDEN. Sed in utriusq; istius culpæ
suspicionem apud omnes uenistis.

MICR. Suspicio est fallax: nec licet ex nu-
da criminis suspicione quenquam inaudi-
tum condemnare. Quoniam uerò suspicio
nibus falsę doctrinę laborare nos apud mul-
tos non ignorabamus: uobiscū propterea,
ad nostri purgationē, frequenter de doctri-
na colloquium expetiuius, atque etiam-
num expetimus.

SMED. Si non idem per omnia in nego-
cio sacramentario cum Doctore Luthero
sentitis, uos estis Sacramentarij.

*Scripturis,
non homi-
nis autori-
tate agen-
dum est, in
causa reli-
gionis.*

MICR. Miror domine Doctor, à te in hac
de religione cōtrouersia, primo loco mihi
hominis, non autem sacrę Scripturę obij-
ci auctoritatem. Christus cum Iudæis dispu-
tans, ad Scripturas prouocat: Scrutamini
(inquiens) Scripturas. Quod mandatum
Christi ego hactenus in tanta, nostro secu-
lo, opinionum uarietate sequutus, ueriva-
rem non ab hominum placitis, sed Scriptu-
rę sacrę testimonijs petere cōsueui. Quod
ipsum etiam Lutherus aduersus Papam re-
ctē fecit: aliosq; ut in causa Religionis idi-
psum facerēt, sæpius fideliter monuit. Ro-
go te itaq; ut mihi non hominis alicuius,
sed

sed sacrae Scripturae auctoritatem & testimonium proponas.

SMED. Ecce Lutherum iste contemnit, nec tamen pro sacramentario haberi se patitur.

MICR. Cum in controuersia religionis à *De Luthe-*
Luthero ad scripturarum auctoritatem *ri auctori-*
uoco, non eum propterea contemno: sed *te,*
nego duntaxat, eius auctoritatem in astruen-
do aliquo dogmate, ueluti inuiolabilem op-
poni posse, aut oportere. Ita enim ipsi par-
cum Prophetis & Apostolis auctoritas in Ec-
clesia tribuatur: quod nequaquam dari debet.

SMED. Vna est eademque Lutheri & Pauli doctrina, uera utraque & indubitata: Sic, ut alterutra probata uel negata, utraque simul probetur, aut negetur. Licet itaque, in approbanda aliqua doctrina à Lutheri auctoritate argumentum ducere.

MICR. Quatenus sit una Lutheri Paulique apostoli doctrina, id per exactam scriptorum ipsius ad scripta Pauli collationem discere licet. Etsi quidem detur, unam esse, non consequetur propterea, parem esse: utriusque in probandis astruendisque dogmatibus auctoritatem. Utque liberè dicam: non leuis mihi in Apostolos uidetur contumelia, cuiquam post illos doctori parem cum eis in astruendis dogmatibus auctoritatem in Ecclesia tribuisse.

HERMES BACK. Apostolorum ministerium

rium à reliquorum omniū, post ipsos, doctorum Ecclesiasticorum uocationem, diligenter distinguere necesse est. Illorū enim tale fuit ministeriū, ut cum per illos fixum Ecclesię fundamentum iaciendum esset in tradenda doctrina: gubernante illos Spiritu sancto aberrare non possent. Estq; propterea horum omnium doctrina extra omnem dubitationis suspicionem apud fideles omnes posita. Reliquorum autem omnium post illos, quamlibet excellentium in Ecclesia ministrorum, eiusmodi est conditio, ut cum in doctrina aberrare possint, eis nō magis credatur, quā Scripturis approbare possint: eorumq; omnium doctrina nullam ex se habet auctoritatem, sed duntaxat, quatenus doctrinæ prophetiæ & apostolicæ per omnia consentire deprehenditur: debetq; propterea iudicio Ecclesię, iuxta Dei uerbū, semper subiecta manere.

MICR. Hoc ministrorum Ecclesię discrimen Paulus indicare uidetur, cum docet, fideles superstructos fundamento Apostolorum ac Prophetarū, Ephes. 2. quod aliās dicit se iecisse fundamentum, reliquis autē uidendum quid superstruant: 1 Corinth. 3. In posteriori ministrorum numero Lutherum ponendum esse iudico: ut qui aberrare potuerit, cuiusq; doctrina censurę Ecclesię, iuxta Dei uerbum, subiecta manere debeat,

beat, nec liceat à nuda eius autoritate dogma aliquod in Ecclesia astruere.

SMED. Errarunt ne ergo Titus & Timotheus, quia non fuerunt Apostoli?

MICR. Errare potuerunt, suamq; doctrinam iuxta septa Apostolicæ doctrinæ concludere debuerūt. Ita enim Timotheo præcipit Apostolus: Formam (inquit) habeto sanorum sermonum, quos à me didicisti. Itē: Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus. Et rursum: Persiste in his quæ didicisti. A' quibus præceptis si descuiissent, errassent haud dubiè. Idem de Luthero iudicandū censeo.

SMED. Aio doctrinam Lutheri non minus, atq; ipsius Pauli, extra dubitationem omnem esse positam: ac uos Sacramentarios esse, qui eius doctrinam Sacramentariã reiicitis.

MICR. Si doctrina Lutheri, per omnia, ut dicis, est uera, tū sanè omnibus scriptis Apostoli, totiq; aded scripturæ per omnia consentire debet: & quatenus consentit, haud dubiè est amplexanda: idq; tamen nō propter Lutheri nomen aut personam, sed propter consensum Propheticum & Apostolicum. Si ita cuiq; fas erit, doctorè, in cuius uerba semel iurauit, in tam sublimè gradum extollere, ut in eius doctrinam inquitere nefas putetur: uicerit iam Papa: nullus deniq;

deniq; erit unquã sectarũ finis, dum quisq; pro suo depugnabit doctore. & Christo Domino, unico nostro iuxta Scripturam Magistro, gloria Magisterij auferetur, & in alios impiè transferetur. Sed omiffa hac inuidiofa, de Lutheri persona, difcepratione, ad Scripturas ueniamus: aut eius doctriã sacramentariã, in quam nos uis defcendere, fimpliciter tandem, quæ ea fit, proponas: quã deinde iuxta Scripturas excutiamus.

S M E D. Quid hic multis opus eft uerbis? Doceo, Lutheri doctriã per omnia effe ueram, unamq; cum Apoftolica doctriã: nec aliud, quoad uixero, fentiam, teq; Sacramentarium effe, uel hinc eft cõfpicuum, quòd de tanti uiri doctriã femper inijcis dubitationem.

*Magna e-
ius generis
hominum à
Luthero
degenera-
tio.*

M I C R. Te hic D. doctor mirari fatis ne-
queo, quòd in cõtrouerfia de doctriã fic à
Scripturis ad Lutheri perfonam declinas,
contrà quàm Lutherus ipfe olim cum Pa-
piftis fecit, qui tum femper à doctõribus ad
Scripturas appellauit: uos iam contrà, à Scri-
pturis ad illũ. Quæ difputandi ratio fi effet
legitima, iam olim uiciffent Papiftæ Luthe-
rum. Ego uerò grande peccatũ effe duco,
fic Lutherũ, aut alium quenquã ab Apofto-
lis uerbi miniftrum, eodẽ cum Paulo apo-
ftolo gradu conftituere: ac uereor, ut non
impunitam finat Deus hanc ueftream præ-
pofteram

posterā de Lutheri autoritate persuasionē.

SMED. Tu ne illum in doctrina errasse dicēs, qui primus nostro seculo extinctum propemodum Euangelij lumen in mundū protulit?

MICR. Fuit hoc sanè præclarū opus Dei in Luthero, Papæ tyrannidem tanta animi constantia aggredi. Sed nego ipsius doctrinam propterea extra omnem dubitationis aleam, aut probationis examen esse positā. Spiritus sanctus partitur sua cuique dona prout uult: nō uni dat omnia. Et læpe qui fuit primus, sit nouissimus. Nemo igitur in hominib. gloriatur. Memini etiam me ex integerrimo piæ memoriæ uiro Conrado Pellicano non semel audire, multos eruditos uiros in Germania, priusquā prodiret Lutherus, Euangelicam doctrinā tenuisse: adeoq; ipsummet Pellicanū, priusquā auditum esset Lutheri nomen, uanitate purgatorij Papistici ipsi Luthero, cum primū suas positiones publicaret, forte incognitā, multo antè cognouisse. Et Deus suos nō temerè quandoq; impingere sinit, nempe ut ipsi humilientur, nec alij de ipsis ultra quā par est gloriantur. Habet Lutherus suum in Ecclesia gradū, quem nos insignem ei tribuimus: sed cum Apostolis in attribuendo ullo dogmate nō æquiparetur.

HEN, BLOK, Valeant domine Doctor nebulones

bulones isti, nec tempus tuū diutius cum illis teras. Vides te nihil promouere, Hinc extra meas ædes apagite nebulones.

MICR. Obsecro mi Henninge, ab eiusmodi abstineas cōuicijs, nec nostrum cum Doctore colloquium interrumpas.

SMED. Vos Sacramētarios esse, non indetantum manifestum est, quòd Lutheri doctrinam contemnitis: uerū etiam ex eo, quòd claris Christi Domini uerbis, H O C

*De uerbis
Cœnæ an
sint proprie
intelligenda.*

EST CORPVS MEVM, fidem omnem detrahitis. nec enim licet Christo pronuncian- te, Hoc est corpus meum, dicere, Hoc nō est corpus meum.

MICR. Nos uerba illa Christi, iuxta unanimum totius scripturæ consensum, sacramentis familiarem, intellecta, fatemur esse uera: atq; ex uero illorum intellectu summam in sacro Cœnæ usu haurimus consolationem. At sensum illum qui affingitur, uel mutationis panis in corpus Christi, uel delitescentiæ corporis ipsius sub pane, negamus cum mēte Christi subsistere, sed ex diametro potius cum ea pugnare.

SMED. Verba Christi perspicua sunt, & proprie absq; ullis omnino figuris intelligenda: etiam si id nostra ratione, in diuinis rebus alioqui cæca, non assequamur.

MICR. Scimus, in diuinis rebus nostram cæcutire rationem: eamq; in mysterijs salu-
tis

tis rationi non subiectis, minimè confundendam esse fatemur. Quemadmodum Cœnæ Dominicæ primarium mysteriū (quod est obſignatio noſtræ ſalutis in unico Chriſti ſacrificio) ſola fide, nō autem ratione humana apprehendi poteſt. Veritatē autem præſentiæ corporis Chriſti (quod noſtro per omnia, quatenus ſanè humanæ nature attinet ueritatē, ſimile Scriptura teſtatur) ipſemet Chriſtus, etiam poſt ſuam reſurrectionem, tactus ac uiſus iudicio ſubiicit.

S M E D. Nō eſt hic phyſicè de corpore Chriſti diſputādum, nec noſtro per omnia comparandum. Illius enim corpus, diuinitati coniunctum, exiſtit ubiq;, nec ullo loco algeri poteſt.

M I C R. Humanitas Chriſti non debet in infinitum, propter unionem diuinæ nature, diffundi. Vtraq; enim in Chriſto natura ſuas ſeruauit proprietates inuiolatas. alioqui conſequeretur, ipſum Chriſtum Dominum, iuxta corpus, ab ipſo ſuæ incarnationis articulo etiam in inferno apud damnatos fuiſſe.

S M E D. Tutiffimum eſt, clariſ Chriſti uerbis inſiſtere.

M I C R. Si ea uerba ita ſunt clara, ut dicis: qui fit, ut Papiſtæ inde tranſſubſtantiationem, uos autem conſubſtantiationem eliciatis? Si deniq; ueſtra doctrina in hac par-

re adeò est certa, quid igitur colloquiũ sub fide proborum testium diffugitis?

SMED. Sed quos tu illius colloquij, si ul- lum instituat, testes ac iudices esse uelis? aliquot'ne tuæ opinionis homines?

MICR. Mihi hic homini peregrino homi- nes incogniti sunt. Magistratus possit illi⁹ testis esse, ac iudex.

SMED. Magistratus? Diabolus potius. Quid ille de religione intelligit? Petamus Rostokium, & ad doctores aut Superinten- dentem proficiscamur, qui de colloquio iu- dicare poterunt.

MICR. Siccine magistratum contemnis doctor? Quo iudice precor Papam princi- pio uicit Lutherus, ab omnibus tunc do- ctorib. scholasticis passim damnatus? Quid præterea nos ad doctores Rostokienses, aut Superintendentem nescio quem remittis, cum hic Vuismariæ per uos publicè accuse- mur? Paulus uult episcopum, seu Ecclesiæ pastorem, aduersarijs os obturare: non au- tem iubet ad alios, nescio quos absentes, eos remittere.

SMED. Video uos malè uobis conscios, latere uelle, ac lucem refugere: posteaquã doctores Rostokieñ adire detrectatis.

MICR. Quàm nõ cupiamus latere, toties à pastoribus expetita colloquia, & nostra supplicatio Senatui ante biduũ oblata, sa- tis

tis docent. Imò non desunt, qui eo solo nomine seditiosos nos uocant, quòd sic in publicum prodeamus. Iniqua sanè est hic nostra conditio. Quotidie per uos publicè hereseos accusamur, & capitis supplicio digni pronunciamur. hic si conuiuemus, nobis malè cõscij latère uelle dicimur. Sin ad nostri purgationè modesta expetimus colloquia, seditiosi audimus.

SMED. Vos ne igitur ullam magistratui obtulistis supplicationem? Ego illam uehementer audire cupiam.

MICR. Ego quàm lubentissimè eam præ legam, quæ sic habet: Nos peregrini, &c. folio 131.

SMED. De hac uestra supplicatione hætenus ne uerbum quidem audiui. Nequeo eam culpare: ac iusta est uestra postulatio, quam magistratus haudquaquam denegare debet. Agnosco etiam pastorum huius ciuitatis officium esse, uos ad iustum admittere colloquium. Et si quidem ego pastore hic agerem, aut publicum acciperem à ciuitate stipendium, uobiscum de cõtrouersis articulis colloquiũ detrectare nec possem, nec uellem.

MICR. Sed cum tu hic publicè pro cõcionibus doces, deberes sanè etiam hic ad reddendam doctrinæ tuæ rationem paratus esse. Aut si id omnino detrectas, ipsos saltè

pastores sui hic officij serid admonere, ut nos ad colloquium admittant.

SMED. Quod ipsi colloquium ita detrectant, non probo: cum sint pastores loci, & publico alantur stipendio. Nec aliud tibi hic consulere possum, quàm ut ad illustrissimum Principem nostrum, aut Superintendentem, aut doctores Rostokios colloquij impetrandi causa proficiscaris. Id si facere uoles, ego tibi eò usque uiaticum suppeditabo.

MICR. Quid opus est cum magna temporis iactura aliò proficisci, quando hic sumus per uos publicè accusati? habeamus etiam te doctorem, unà cum Pastoribus praesentem?

SMED. Scis pastores nolle: & cur ego non debeam, audisti.

MICR. Quanquam mihi multis nominibus molesta foret eiusmodi profectio, potius tamen quàm cum ignominia ministerij mei latere uoluisse uidear, paratus sum quocumque uoles proficisci: modò literas uestra omnium manu subscriptas impetrem, me à uobis omne colloquium negantibus missum uenire.

SMED. Nos tales tibi literas non damus. Sed cum propediem mihi Rostokiū sit petendum, si tu me eò subsequi, aut comitari uoles, efficiam ut liberum tibi fiat cum doctoribus

storibus de causa tua agere. Verum ubi tua apud illos de re Sacramentaria confessio- nem edideris, num tu res tuas omnes tum saluas putabis?

MICR. Papæ tyrannidem (ut audio) in uestras Scholas reduxistis. Hanc disputan- di rationem, quæ non Scholis Theologi- cis, sed sanguinarijs potius Tyrannorû tri- bunalibus conuenit, non à Christo didici- stis: sed à Papa Antichristo, qui negata pijs causæ ipsorum iusta ex scripturis defensio- ne, contentus eorum audiuisse confessio- nem, eos persequitur & occidit. Si sic ar- gumenta doctores uolunt dissoluere, eos non adibo. Tales enim suis uitados esse monuit Christus: Cauete, inquit, ab illis hominibus.

S MED. Habêt illi pro se clara Christi uer- ba, *HOC EST CORPVS MEVM*. Quomodo igi- tur te id negantem ferant? *De uerbis Cœne.*

MICR. Non de uerborum illorum Chri- sti ueritate, sed de legitimo eorum sensu est dissensio: quorû falsa interpretatio, ei quæ uera est, meritò cedere debet.

S MED. Non sunt tibi doctores Rostokij cessuri, nisi hanc cõtrariã sententiã, Hoc nõ est corpus meum, alibi in scriptis common- stres: aut saltè syllogismo doceas, eam in- de statui posse. Sed neutrum præstare un- quam poteris.

MICR. Quoniam ea contraria sententia nusquam in scripturis ad uerbum legitur, facile tamen, etiam syllogisticè, ex orationis apud Euangelistas & Paulum contextu, ex uerbis item circa poculum, præsertim ijs quæ apud Lucam & Paulum leguntur, atq; ex multis alijs similibus & affinis scripturæ locis colligi potest, ea uerba non propriè, sed figuratè, iuxta rationè omnium Sacramentorū, intelligi oportere.

SMED. Nulla est in uerbis Christi figura: oratio est clara & propria.

MICR. Ego hætenus propriam horum uerborum Christi interpretationem, quæ quadret, nusquam legere, uel à quoq; audire potui. Et si tu quam habes, Domine doctor, lubens audiam. Quoniam igitur demonstratiuū illud pronomen (Hoc) refertur?

SMED. Quid necesse est ad eò exactè singula illa uerba excutere, cum sint plana?

MICR. Non potest de ullius orationis cōstare sententia, ubi nō singulæ illius uoces prius rectè intelliguntur. Dic igitur, quid demonstrat (Hoc?)

SMED. Quid demonstrat aliud, quàm panem?

MICR. Est ne ergo panis ille substantialiter & propriè corpus Christi?

SMED. Nequaquã: sed in, cum & sub pane est corpus Christi.

Illud

MICR. Illud uerò corpus Christi sub pane, est'ne exangue & inanime?

SMED. Nequaquã: sed per corpus Christi intelligitur totus Christ⁹, Deus & homo.

MICR. Vide iam D. doctor, quàm tu scilicet propriè Christi accipias uerba. Hoc, est tibi eclipiticum, pro sub, in, & cum hoc. per corpus Christi intelligis totum Christum, Deum & hominem. Quomodo igitur in illis Christi uerbis negas esse figurã? Quid dices ad ea Lucae & Pauli uerba, ubi poculũ dicitur Nouum testamentum? an non etiam hic figurata locutio?

SMED. Ita ne uobiscum disputaremus? quid si uinceretis? actum de nobis esset.

MICR. Quid ais, domine Doctor? Hinc illæ lachrymæ, & terginationes illę uestre de colloquio. Hinc inquam illæ lachrymæ uestre?

SMED. Non diffugimus colloquium, pete Rostokium: ibi libertas disputandi tibi fiet. Quis enim hic nostri colloquij esset iudex? Eiusmodi enim de doctrina iudiciũ, non ad magistratum, multo minus ad cerdones, textores, & imperitam plebem, sed ad doctores tantum pertinet.

MICR. Ita ne Ecclesiam Dei contemnis Doctor? adempta ei omni de doctrinis iudicandi libertate?

SMED. Non concedam hanc libertatem

plebi datam, nisi è Scripturis syllogisticè id doceas.

MICR. Hoc syllogismis probare non erit difficile, peritis argumentis ab exemplo & doctrina Pauli: atq; à mandato, quod de uirandis falsis prophetis, spiritibusq; discernendis in Scripturis datum est. Et Christus à Pontifice de doctrina examinat^o, non ad doctores Synagogicos, sed ad auditores suos, qui haud dubiè magna ex parte cõstant plebe, prouocat. Et Lutherus, an non etiam à doctorib. scholasticis ad Ecclesiæ, iuxta Scripturas, iudicium prouocauit?

Hic se ciuis quidam, qui hypocauftu paulo antè fuerat ingressus, uerbis Micronij cū stomacho ingerit. Cui^o cõuicijs dū respondere laborat Micronius, Doctor Smedede et pastor Henningus se clanculū subducunt. ac sic finis factus est eius colloquij.

Dumq; multū diuq; expectati intro non redeunt, nec usquam à nostris in domo conspiciuntur, abeunt nostri illi rectà ad Dionysium secretarium, postulaturi ab ipso, ad suam Supplicationē responsum. Ille eos ad Consulem relegat: subindicās interim, id non futurū aliud, quàm quòd iuxta publicum Senatus decretum ciuitate ad præscriptum diem excedendum esset. Illi uerò dicunt, decretum illud aduersum se, quī apud Pastores & Senatum ab omni Anabaptismi

ptismi & profanationis sacramentorū culpa se ipsi purgare semper parati fuissent, nō posse torqueri. Sed quid (inquit ille) hic potius, quàm in Papismo, uestram doctrinam tueri uultis? addens, non debuisse nostros ullum à pastoribus petere de religione colloquiū: sed tacitos, cum peregrini essent, in ciuitate conuiuere: præsertim cum ne magistratus quidem ipsis colloquium de religione imperare posset, à cuius essent exempti autoritate. Respondent autem nostri, Papistas esse capitales Euangelij hostes: se uerò aliud sibi de ipsorum concionatoribus promississe, quorum perpetuis aduersum eos è suggesto clamoribus adducti fuissent, colloquium ab ipsis ad sui purgationem expetere. Mirari præterea se, quòd Pastores Euangelici, sic à magistratus autoritate exempti dicerentur, ut ab eo ad reddendam doctrinæ rationem cogi non possint. Legisse se quidem multa de Papisticorum sacrificulorum exemptione: sed non existimasse, Euangelicos Pastores talibus gaudere exemptionibus. Miseram deniq; esse Ecclesiæ illius conditionem, ubi Senatus non possit suos doctores ad reddendam doctrinæ suæ rationem cogere. Tandem uerò id ille nostris consilij dat, ut cum se à pastoribus læsos queratur, ab eis rursus ad se expurgan-

dos colloquium postulent. Id si prorsus detrectet, tum ipsos causam suam posse ad Senatum referre. Mox itaque ad Henninum redeunt, colloquium cum ipso eiusque collegis postulantes. Is uero collegarum suorum omnium nomine postera die responderi iubet, nullum se cum eis neque priuatum neque publicum habere uelle colloquium: si tamen illud omnino habere cupiant, à Senatu literas ad illustrissimum eorum Principem impetrandas, ut is sua auctoritate Rostokij uel Swerini colloquium iuxta suum arbitrium instituat, ad quod ipsi tum uocati uenire non grauarentur. Id responsi mox ad secretarium nostri referunt, consilium ipsius in re tam perplexa postulantes. Respondet uero ille, nullam de talibus literis à Senatu impetrandi spem esse: non probari etiam sibi, quòd Pastores sic omne colloquium declinent: seque aliud fratribus nostris consilium dare tunc non posse, quàm ut à Proconsule responsum ad ipsorum supplicationem petant. Quod ipsi postridie, nempe Februarij uigesima die, faciunt. Sed Proconsul ad eam responsum esse dicit, per publicum Senatus decretum, quod ipse solus nec possit nec uelit rescindere. Accusat etiam nostros, quòd Baptismum atque Cœnam Dominicam contemnerent. Quando igitur ab ipso aliud non
possunt

possunt exorare fratres illi nostri, nec fidei ipsorum rationem audire sustinent, ac uariarent interim hominum de ipsis sententiæ, consultissimum iudicant, ipsorum fidem & innocentiam in scripto Senatui proponere. Dum in eo conscribendo laborat Micronius, priusquam scriptum totum absoluitur, omnes nostri uigesima secunda Februarij die domatim, per publicos apparitores ciuitatem postera die relinquere iubentur. Tum Micronius scriptum illud in formam supplicis libelli conscribi ceptum, celeriter absoluens, à prandio eiusdem diei offert primùm Proconsuli: deinde etiam minori Consuli. Sed cum neuter uellet ad se illud recipere, ac mandatū Senatus urgeret, ipsi, Domino Deo causam suam commendantes, Vuismariam relinquunt: ac postridie eius diei: eius initium discessus facientes, Lubecam proficiscuntur. Quantis uerò nostri passim ab omnibus fuerint conuicijs ac calumnijs in itinere illo expositi, non facile est dictu. Sed Dominus suos nusquam spiritualibus consolationibus destitutos reliquit. Quoniam uerò supplicatio illa à nostris utriq; Consuli oblata, in ciuim aliquot Vuismariensium manibus relicta est, operæ precii duximus eam hic ascribere: quæ ad uerbum ita habebat,

Honorabili prudentissimoq; Consuli, & equis-
simo Senatui ciuitatis Vuisuariensis,

Domini nostris clemen-
tissimis.

¶ Quòd nos miseri peregrini, ob testimo-
nium Christi Domini ex Anglia ante men-
ses sex profecti, iterum uobis supplicamus,
precamur uos per CHRISTI nomē, illud in
meliozem partem interpretari dignemini:
siquidem ad id nos urget necessitas. Cum
enim pro Anabaptistis & sacramenti Cœ-
næ Dominicæ prophanatoribus à multis
habeamur, adeoq; etiā ab honorabili Con-
sule, qui nobis ad nostram supplicationē
nō aliud respōsum dare uoluit, quàm quòd
decretum illud contra nos esset, quod ue-
strò nomine die Febr. decima octaua publi-
catum fuit: cogimur nostrę adhuc mansio-
nis in uestra ciuitate causas proferre, ne ul-
lus inobedientiæ crimen temerè nobis in-
tentet.

Multis autem rationibus inducti, puta-
mus decretum illud uestrum cōtra nos ni-
hil facere: ac proinde ab inobedientiæ cri-
mine liberos nos esse, etiamsi in uestra ciui-
tate ultra præscriptum tempus maneam⁹.
Primū enim ab omni anabaptismi & p-
fanationis Cœnæ Dominicę culpa alienos
nos esse, coram Deo testamur. Si uerò iu-
xta uestrum decretū ad præscriptum tem-
pus

pus hinc discederemus, ipsi nos ipsos, cum tamen bene (gratia Deo) nobis conscij simus, accusaremus & condemnaremus.

Non uidemus præterea, quo pacto uestrum decretum, ullo modo contra nos latum esse possit, cum in eo nulla nostri, aut supplicationis nostræ facta sit mentio. Ad hæc, de errore ullo hætenus non sumus legitime admoniti, & à uobis (in accusatorum nostrorum præsentia) auditi: quemadmodum audiri postulauimus, & adhuc postulamus. Inauditos autem lex non cõdemnat. Non prius ergo decretum illud uestrũ cõtra nos facere existimamus, quàm in nostra præsentia de hæresi apud uos accusemur, & legitime de illa, autoritate uerbi diuini conuincamur.

Postremò nos uestrum decretum sic interpretamur, ut non nisi obstinatos Anabaptistas & Sacramentarios attingat: non autem eos, qui si errant, resipiscere, & ex uerbo Dei meliora discere sunt parati. Nos autem in nostra, quam habemus, doctrina pertinaces esse nolumus: sed meliora discere è uerbo Dei parati fuimus semper, & adhuc sumus, si Christianè cõuincamur. Absit enim à nobis procul, ut Propheticæ & Apostolicæ ueritati ullo modo resistamus, ac tã multa in hoc Mũdo ob Christi nomen frustra patiamur.

Ut autem uos Domini gratiosi certifi-
tis, nos ab omni hæresi, quæ expulsionem
mereatur, procul abesse: fidẽ nostram pau-
cis ac simpliciter exponemus, illius iudiciũ
uestræ pietati relinquentes: suppliciterq;
rogâtes, ut nos licet peregrinos, & hoc no-
mine apud mundum contemptos, in tam
gravi causa patienter & clementer audire
dignemini.

*Fidei con-
fessio de
Christo.*

Credimus ergo ac profitemur, Dominũ
nostrum IESVM Christum esse uerbum il-
lud, quod ab æterno Deus ex Deo & apud
Deum fuit, æterni Patris æternus filius, qui
in plenitudine temporis ex homine factus
est homo, per participationẽ carnis & san-
guinis puerorum, sine ulla tamẽ peccati cõ-
ragione: quiq; propterea noster est unicus
& æternus Pontifex, Propheta & Rex: qui
per Regnum suum spirituale magistratum
ẽ Mundo non sustulit, sed eum multo ma-
gis etiam per Apostolos suos confirmauit.
ac proinde fatemur, Christiano licere esse
magistratum: cui etiã cum res postulat, san-
ctum iuramentum præstare licet.

*De magi-
stratu.*

*De iuramẽ-
to.*

Agnoscamus præterea, non esse alibi sa-
lutem positam quàm in unico Christi sacri-
ficio, qui suum corpus in cruce pro pecca-
tis nostris obtulit, & sanguinem suum ef-
fudit. Quod unicum humanæ salutis me-
dium atq; remedium, ut in Ecclesia perpe-
tuo

tud agnosceretur, atq; sine personarum exceptione illud ad se quisq; pertinere sciret: reliquit in Ecclesia sua Christus, non Euāgelij modò prædicationem, sed externa etiam quædam sigilla seu Sacramenta, Baptismum uidelicet & Cœnam Dominicâ: quibus Sacramentis duobus ea omnia tribuimus, quæ illis unanimi totius scripturæ consensu, iuxta fidei analogiam tribui possunt. Baptismum agnoscimus esse signaculum diuinæ gratiæ, erga eos omnes qui testimonio Euāgelij communionem habent cum Deo patre & filio et spiritu sancto. Debet autem huius Baptismi in Ecclesia administratio, sine ulla Papistica superstitione, quæ mysterium ipsius obscurat, peragi. Damnâtur propterea à nobis in administratione Baptismi illa omnia, quæ ab hominibus excogitata, dignitatē naturâq; ipsius obscurant. Pædobaptismum autem in Ecclesia Christi locum habere fatemur. Etenim cū infantes, testimonio Euāgelij, habeant cum patre, & filio et spiritu sancto, & sint mēbra Ecclesiæ, quâ Christus mun-

De Sacra-
mentis.De Baptif-
mo.

Eph. 5.

dat lauacro aquæ per uerbum: non potest sanè Baptismus illis adimi, nisi simul membra Ecclesiæ esse, & salutarem cum Deo cōmunionem habere negentur. Pædobaptismi interim præposteram fiduciam, quæ iâ multos occupat, uehemēter improbamus.

Ex

Ex hac nostra confessione constat, quàm
 firmus ab Anabaptistis alieni. cōtra quos no-
 stram (hac in parte) fidem ubiq; parati su-
 mus etiam publicè, si res postulet, per Dei
 gratiam, ex uerbo ipsius, pro nostra facul-
 tate tueri.

De Cœna
 Domini.

Porro sacram Domini Cœnam, cum re-
 tē iuxta mandatum & exemplum Christi
 Apostolorumq; administratur, sine crasis
 & superstitionis cæremonijs, quibus sacer-
 dotalis Christi dignitas obscuratur, agno-
 scimus esse non nudum & uulgare signū,
 sed communionem corporis ac sanguinis
 Christi: seu certum obsignaculum nostræ
 cum Christo salutaris cōmunionis in cor-
 pore & sanguine ipsius, omniumq; bono-
 rum quę ipse nobis saluari corporis sui ho-
 stia & effusiōe sanguinis promeruit. Quis-
 quis enim in Dominica Cœna, post ueram
 sui probationem panem edit, & poculum
 bibit, tam certò per fidem habet salutarem
 cum Christo in corpore & sanguine ipsius
 communionem ad uitam æternam, quàm
 panem fractum edit, & poculum Domini-
 cum bibit. Atq; hoc est præcipuum & pri-
 marium Cœnæ Dominicæ mysterium: in
 quo summa afflictarum cōscientiarum po-
 sita est consolatio, atq; inde uariæ ad pieta-
 tem uitæ pertinentes deducuntur exhorta-
 tiones. Hinc fit etiã, quòd in Scripturis hoc
 mysterium

mysterium tam copiose sit explicatum. Ad eius enim explicationem, ne in elementis Cœnæ, panē scilicet & uino, suspensū defixis oculis & sensibus hæreamus, Christus ipse hæc uerba protulit: HOC EST CORPVS MEVM, quod pro uobis datur, frangitur: HOC POCVLVM, nouum testamentum est in meo sanguine: hoc facite in mei commemorationem. Et quod Paulus dicit: Quotiescunq; comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortē Domini annuntiabitis donec uenerit. Hoc tam eximium Cœnæ Dōminicæ mysterium cum homines non intelligunt, aut tanquā uulgare nimis contemnunt, in inutiles quæstiones, ac perniciosas, iusto Dei iudicio, incidunt opiniones. quemadmodum Papistas in horrédū illud & idololatricū trās-substantiationis dogma lapsos uidemus.

Hæc ergo cum de Cœna Dominica credamus & sentiamus, non uidemur nobis, ulla ratione iusta, pro Sacramenti Cœnæ Dominicæ prophanatoribus & hæreticis habendi. Neq; enim Papistarum more hæresim temerè appellare licet, quidquid non per omnia cum recepta semel consuetudine consentit. Si quis tamen ex uerbo Dei doceret, in Cœna Dominica augusti⁹ quiddam & sublimius esse positum, quàm hic per nos est traditum: quòd peccatorum

onere pressas cōscientias solari, Christum
 in ipsius officio ac naturis illustrare, & cū
 totius Scripturæ cōsensu subsistere possit,
 libenter (nouit Dominus) amplectemur.
 Hoc enim corā Domino testari possumus,
 quòd omni nostro studio aliud non quæ-
 ramus, quàm ut Christus rectè agnoscatur,
 & uera pietate colatur. atq; ut ipsius Eccle-
 sia, iuxta uerbi diuini regulā instituatúr,
 ijs reiectis quæ induxit Antichristus ad Sa-
 cerdotale, Regale & Propheticum Christi
 munus obscurandum: & reductis illis, quæ
 Christi mandatú Apostolicumq; testimo-
 nium habent. Ac ne ulla ratione hic nostro
 deessemus officio, & nihil turbato ordine
 ageremus, sæpe huius uestræ ciuitatis con-
 cionatores præcipuos accessimus, amicū
 & Christianum colloquium cum illis per
 Scripturarum (ut decet) collationem ex-
 petentes. quod ipsi nobis, tam publicum
 quàm priuatum, hætenus, contra omnem
 æquitatem, & proprium ipsorum officiū,
 denegarunt. Nam apostolus Paulus ad Ti-
 motheum scribens docet, quòd Dei seruū
 oporteat placidum esse erga omnes, pro-
 pensum ad docendum, tolerantem malos,
 cum mansuetudine erudentē eos qui ob-
 stant. Cuius præcepti ipsi immemores, nos
 durius quàm Euangelicos concionatores
 decet, reiecerūt. quod illis Dominus Deus
 clementer

clementer ignoscat. Hi ergo post negatū sapius nobis colloquium, nos ad uos relegarunt, ut uos uestris apud illustrissimum Principem literis ageretis de libero et Christiano colloquio; ipsius autoritate instituendo in causa religionis, ad quod ipsi tū accedere uellent: sicq; omne doctrinae nobiscum examen ab humeris suis excutiūt.

Nos porrò, qui indignis his modis traducimur, & melius institui ex uerbo Dei quærimus, si erramus: quiq; hinc nihil aliud quàm Christi gloriam, Ecclesiae ædificationem & proximi salutem quærimus, humilimè & cum summa obseruãtia, uos Domini gratiosi, supplices rogamus, ut nobis in nostra sancta et iusta causa, pro uestri muneris ratione, in quo à Deo peregrinorum auditores & defensores tutoresque constituti estis, auxilio propter Christū uenire uelit: atq; uestris cõcionatoribus tanquam Ecclesiae ministris, nõ Dominis, pro uestro officio & autoritate mandare, ut nũc Christianum nobiscum, de causa religionis, ad nostri purgationem, aut meliorem institutionem, & ad Ecclesiae ædificationem, suscipiant colloquium, idq; sub aliquot proborum senatorũ aut ciuium testimonio. Aut si id nunc uobis commodum nõ est, precamur ut aliud colloquij temp⁹ pro v. d. arbitrari & autoritate constituatur: ad quod, si

illud sciamus, uenire per Dei gratiam parati sumus.

Ad hæc d. v. supplices rogamus, ne libertatem hanc nostrâ, licet peregrini sumus, malè accipiatis: quin potius inde discatis, quòd in ueritate ambulamus: aut saltem, quòd pertinaces non sumus, si quâ erram⁹. Siquidem ullius rei malè nobis conscij essemus, in angulis latère possemus. Iam uerò in lucem uenimus, parati meliora discere, si autoritate uerbi diuini conuincamur. Si ulla doctrina suspecta haberi debet, ea sane erit, quæ semper uult tegi: & illi doctores meritò pijs omnib. suspecti esse debent, qui doctrinâ suam ab alijs ad Lydium Scripturæ lapidem nolunt examinari, sed omnes dissentientes protinus pro hæreticis apud populum traducunt.

Quod uerò non tam in Germania inferiori in publicum prodimus, contra Papisticos sacrificos, quoties nos iniquissimè pro hæreticis traducunt, fit, quòd illi Euangelij iurati hostes, & Antichristi spiritu demerati, nō per seriam Scripturarum collationem, ueritatē inquirunt: sed obstinatè suos errores tuentur, atq; magistratum ad illorum prouocant defensionem, per carceres, gladium, saccū & ignem. A' talibus autem iubet Christus, ut cauēamus. Sunt enim cōtra pios, canes & lupi.

Vt autem finē faciamus, suppliciter uos Domini gratiosi cū omni obseruātia quā possumus humillimè rogamus, ut clemēs & Christianum responsum nobis, licet peregrinis, propter Christum Dominum dare dignemini: utq; nos pro rebellibus non habeatis, quòd ad tempus in decreto uestro præscriptum non hinc discesserimus. Deinde, ut nobis Christianum cum Ecclesiarum uestre ciuitatis ministris colloquiū ad Christi gloriam, & Ecclesie ipsius ædificationē permittatis, etiam si id apud mundum sit inuidiosum & graue. Postremò, uos rogamus, ut erga peregrinos benigni, iuxta mandatum Domini, esse pergatis. Ita enim Dominus uobis & ciuitati uestre propitius erit. Nos sanè pro v. d. humanitate nobis hac hyeme præstita, magnā gratiam habemus: & nunquam tanti beneficij erimus immemores. sed quocunq; nos Dominus pro sua bonitate deducet, semper pro uobis & totius ciuitatis incolumitate, pro nostris uiribus precabimur.

D. V. humilis & subditissimus famulus,
Martinus Micronius, nomine & consensu prædictorum Peregrinorum.

QVID NOSTRIS FRATRIBUS
Lubecæ acciderit. Cap. 7.

Diximus suprā, nostros Hassnia pullos, in tres naues distributos fuisse:

1 3 quarum

quarum una Lubecā tenderet, quæ ad nonamdecimam circiter Decembr. diem Tramundam, portum Lubecanum, appulit. Ibi omnis nostrorum supellex in curribus ad auerendum Lubecam composita, iussu magistratus Lubecani, in maximis frigidibus sistitur: fratresq; ciuitatem aut hospitium ullum ingredi prohibentur. Mox è nostris duo Lubecam profecti, Consuli rem omnem exponunt, hospitium hybernum propter CHRISTVM postulantes. seq; id credere testantur, quod breui quadã fidei confessione, quæ Belgica lingua anno 1553 nomine Ministrorum Belgicorũ Londinensis Ecclesiæ excusa fuit, quam secum habebant, comprehensum erat. Quam cum unã in templo Consules legissent, nostris ciuitatem ingrediundi libertatem faciunt: & cõsignatis nominibus patrum familiã, eis solutæ arestationis (quam uocant) literas ad præfectum Tramundanũ tradunt. Quibus præfectus acceptis, omni humanitatis officio nostros prosequitur, et Lubecam omnes cum ipsorum supellectili abire sinit.

Posteaquam uerò ad tertiam usq; Ianuarij diem nostri Lubecæ admodum pacatè manserant, Superintendēs Lubecanus hospitem ipsorum Galterum Biele aggressus, de eis queritur, quòd parum honorificè de re Sacramentaria loquerentur, adhortans ipsum,

ipsum, moneret eos suo nomine, ut deinceps honorificentius ea de re uerba facerēt: ac memores simul essent, tempus decē dierum illis à Magistratu pro hospitio largitū, iam præterlapsū esse. Dabat interim Galtero marcas Lubecanas (ni fallor) quinque, in nostrorum pauperum usum.

Hęc ubi Paulus uan Vuinchen, Ecclesię nostrę diaconus, intellexit, postridie eius diei Superintendentem accedit: actisq; ei pro eleemosyna gratijs, testatur, nostros q̄ honorificentissimè de sacro Cœnæ instituto sentire ac loqui. se etenim id credere omnes, quod Ioannes à Lasco in suo de re Sacramentaria libello scripssisset: cuius libelli exemplari uno eum donabat. Cū Superintendens repeteret, nostris, cum iam tempus à Magistratu præscriptum, præterlapsū esset, ciuitatem relinquendam, nisi inobediencię crimen uellent incurrere: respondet Paulus, se nullum hactenus uerbū de constituto aliquo à magistratu dierum numero audisse: sed existimare se, cōcessam manendi libertatem, dum mitius clementiusq; cœlum, & ad profectiōem commodius daretur. Superintendens uerò ait, certò se scire, decem duntaxat dierum tempus à Magistratu datum esse. Se etenim unā cum Magistratu ita decreuisse. Proinde non

ris abeūdum, nisi in inobediencię crimē

uelint incidere. Ibi Paulus proposita itineris difficultate, cum tanta in peregrino solo, infantum, mulierū, ac decrepitorū turba, propter CHRISTVM obtestatur, ut quē admodum sibi Christum cuperet esse propitium, & secum, tali loco constituto agere uellet, eandem nostris misericordiā præstet: ac apud Magistratum pro impetranda profectiois dilatione, dum mitius daretur cœlū, laborare uelit. Ipse uerò nostros ad senatum relegās, negat se pro ea re apud illum intercedere uelle. Nā quo pacto (inquit) eorum fiam patronus, quorum extiti accusator? Nostri igitur, cum aliud non haberent consilium, supplicem libellum, ad impetrandam temporis dilationem, magistratui offerūt Ianuarij die 5. cuius exemplar, propter celeritatem, non est seruatū.

Porro totius Senatus nomine unus consulum octaua Ianuarij die respondit, eam supplicationem nihil ad senatum pertinere. Sed cum tempus præscriptum esset præterlapsum, eis, quemadmodum id antè ex Superintendente intellexerant, absq; longiori ulla procrastinatione ciuitate excedendum esse. His dictis, ipse consul protinus domum celeriter properat. Quem Iacobus Michaelis (qui nostris Vuismaria uenerat Lubecā auxilio) ad fores usq; ædium ipsius subsequitur. Consule porro idem repente,

petente, Iacobus uehemēti uſus oratione: Miror (inquit) Domine Conſul, non aliā hic, apud uos omnes, inueniri miſericordiā. obteſtamur te per CHRISTVM, præſta miſericordiā, ut ea tibi à Domino fiat. Quo pacto nos (id tecum precor expende) cum uxoribus, infantibus & ſenibus noſtris, in agris durabimus: cum ipſe à domo ciuica per plateam duntaxat unam domum rediens, iſtam frigoris aſperitatem, probè interim ueſtibus munitus, ferre nequeas? Certe malumus nos ipſi cum noſtris infantibus & uxoribus in ueſtras dare manus, quàm tali cœlo profectionem adedè periculofam ſuſcipere. ſiquidem miſeram uxorū & infantū noſtrorū mortem in campis præfrigore noſtris oculis coràm conſpicere cogermur: niſi Deus clementius eos, quàm uos, intueri & tractare uellet. Conſul ad hæc modèſtè admodū reſpondet, ſe de uiris duntaxat fuiſſe locutum. Cum ruruſum diceret Iacobus, durum etiam hoc fore, cōiuges in tanta cruce ab inuicem diuelli: duplicari etiam hac ratione peregrinationis iſporum ſumptus, iam propemodū intolerabiles: Conſul ad eius uerba indoluit, & tractis ſuſpirijs, nullo dato reſponſo, mœſtus domum ſuam ingreditur. Hic iam noſtri inter malleum & incudem conſtituti, quid potiſſimum factò opus eſſet, ignorāt.

Siquidem abirent, obuersabatur illis uxor-
rum infantumq; suorum ac decrepitorum
hominum misera mors. Sin manerent, re-
bellionis aduersum Magistratum suspicio-
nem uerebantur incurrere. Tandem ex
communi consensu statuūt, durante ea cœ-
li inclementia in ciuitate manere: præfer-
tim quòd ad postrema Iacobi uerba nihil à
Consule responsum esset. Sin denuò sub tā
inclementi cœlo exire iuberentur, se ipsos
tuum uelle cum suis uxoribus et infantibus
in Magistratus man⁹ tradere potius, quàm
tam periculosam suscipere profectioem.
Cæterum Magistratus nostros ad finem us-
que mensis Febr. benignè admodū & cle-
menter diuino beneficio tulit: quanquam
interim concionatores in suis cōcionibus
perpetuò aduersus ipsos clamitarent. Qui
uero sit factum, ut nostri tandem pelleren-
tur, paucis referam. Erant tum Lubecæ
Belgæ aliquot, qui nostros in suam secum
de carnali corporis Christi in pane Cœnæ
præsentia opinionem pertrahere studebāt.
In primis uerò id Liuinus quidā Flander,
cognomine Papa, moliebatur apud duas
uirgines (quarum alteram Deus postmo-
dum, in Polonia, mihi matrimonio cōiun-
xit) quibus in eum finem quoddam de re
Sacramētaria scriptum legendum tradidit.
Quem Micronius Vuismaria Lubecam re-
uersus

versus rogat, ut conuocatis quibus uellet, amicis suis, adeoq; etiam concionatoribus ipsis, colloquio tempus ac locum cōstitueret. Ipse igitur Micronium uigesimalixta Febr. die ad ædes mercatoris cuiusdam Belgæ, colloquij habendi causa deducit. Quod cum tres pastores Lubecani, nēpe Petrus, Briccius & Dionysius, accessissent, sic inter ipsos colloqui cœptum est.

Colloquium inter Martinum Micronium, & pastores aliquot Lubecanos, Lubecæ habitum anno 1554, Februarij 26.

¶ MICRON. Quandoquidē me absente, Domini ac fratres mei, Liuinus iste, scripto quodam de re sacramētaria, uirgines duas, peregrinationis nostræ socias, conatus est ab Ecclesia nostra abducere, paratū se esse aiens mihi aduenienti, doctrinæ nostræ sacramentariæ falsitatem ostendere; coactus sum pro ministerij mei fide, colloquiū ab eo hac de re uobiscum in illarum præsentia postulare. Huius itaq; rei causa iam conuenimus: sumq; paratus audire, in quo nostra doctrina falsi per uos accusari queat. modò ex scripturis Christianè & modestè, ut Euangelicos doctores decet, sine tragicis clamoribus & præiudicijs, & temerarijs apud magistratum nostri delationibus falsiq; accusationibus, quemadmodū Vuismarienses pastores fecerunt, agere placeat.

Nesciui

PETR. Nesciui me disputationis ullius causa huc accersitum fuisse, nec puto meorum collegarum quenquam id cogitasse. Absit uerò à nobis tyrannica omnis aduersum uos cogitatio. Non existimes Martine, tales nos esse homines, q̄ te aut uestrum quenquam apud magistratum grauare cupiamus, ut nostri causa uel pedem unū mouere cogamini. Cæterum disputatione absque Superintendētis scitu ac uenia, non audemus tecū suscipere, ad quam etiam prorsus imparati accessimus.

MICR. Quod nobis in nostra cruce humanitatis officia pollicemini, habem⁹ gratias. Verum mihi id in uobis nō probatur, quod præter debitū uestrę uocationis, priuatum inter parietes colloquium nobiscum subterfugitis. Etenim cum quiuis Christianus semper paratus esse debeat ad reddendam spei quæ in se est rationem, multo magis id faciet Doctor Ecclesię. Nec obtendere potestis, uos imparatos accessisse, cū ipsi nos quotidie pro uestris concionib. doctrinæ nostræ nomine traducatis, & grauiiter condemnetis. Colloquiū itaq; ordiamur.

PETR. Uouimus prius inter nos de hac re foris extra hypocaustum cōsultare: nostrā deinde ad te sententiam referemus.

MICR. Placet, deliberate. [Illis uerò post mediam circiter horam in hypocaustum

stum reuersis, sic loquitur Petrus.]

PETR. Diligenti habita inter nos consultatione, existimamus nullum nobis uobiscum, absq; Superintendentis uenia, suscipiendum esse colloquium. Interim tibi de scripto illo licebit cum Liuino agere. Qui si tibi respōdere nequeat, ad nos id referet: qui tum respondendi partes in nos suscipere parati sumus.

MICR. Hæc uestra tergiuersatio cum uestro Pastoralis munere pugnat. Decet enim Ecclesiæ pastores, semper ad reddendâ doctrinæ suæ rationē esse paratissimos. Non potestis igitur, nisi cum magna uestri ministerij infamia colloquium istud declinare, præsertim cum à uobis quotidie hæreseos accusemur, et è uestris ciuitatibus ueluti sacrorum omnium prophanatores absq; ulla misericordia pellamur, & ad gehennam etiâ doctrinæ nostræ nomine à uobis condemnemur. Quæ omnia nobis haud dubiè sunt acerbissima. Leue esset à p̄fessis Christi hostibus talia, aut etiâ gratiora propter Christum sustinere: sed à uobis, quos p̄ nostris fratribus & communis Euangelij Christi professoribus hactenus duximus, istiusmodi experiri, longè nobis est molestissimū: maximè cum (Deo teste) meliora ex uerbo Dei per iusta colloquia discere potati sumus, nec tñ ad ea usquâ admittamur.

Est

PETR. Est sanè durum, sic ab Ecclesia condemnari: sed occasio istiusmodi condemnationis danda non esset, nec sacramenta sic à uobis prophananda essent.

*Cœne Domini-
mice my-
sterium.*

MICR. Non existimamus nos iustè ab ulla Ecclesia sic condemnari posse. Sumus enim (Deo gratia) ab omni profanationis sacramentorum culpa liberi, atq; de Cœna Dominica quàm honorificentissimè sentimus. Agnoscimus enim, primarium mysterium esse, salutarem corporis & sanguinis Christi communionem. Qua in re nos inter nos conuenire puto. Superest quæstio, num ad salutarem hanc communionem necessaria, aut ulla ex parte utilis sit, carnalis substantiæ corporis & sanguinis eius sub & in pane ac uino præsentia. quod nos negamus, iudicantes eiusmodi præsentiam inutilem esse, atq; impossibilem, & cum infinitis propemodù Scripturæ locis manifestissimè pugnare.

PETR. Non decet in tanto mysterio quæstiones de necessitate uel utilitate pro rationis humanæ captu iniicere. Simpliciter credendum est Christo Domino, qui dixit: HOC EST CORPVS MEVM. Et quomodo ea corporis præsentia nõ esset utilis, cum eius corpus sit animæ nostræ cibus, & morituris uiaticum?

MICR. Non ullum sub elementis Cœnæ
realiter

realiter delitescēs corpus, aut sub uino sanguis, sed unicū duntaxat illud Christi corpus pro nobis semel in mortem oblatum, & eitis sanguis semel effusus, sunt uerus animæ nostrę cibus & potus: quibus anima nostra spiritualiter esuriēs, spiritualiter pascitur, dum sacrificiū illud corporis & sanguinis Christi uera & uiua fide per Spiritum sanctum apprehēdit. Quod eximium salutis beneficiū in Cœna Dominica fidelibus, ex Christi instituto, ad summam illorum cōsolationem, aduersus omnes dubitationes machinationesq; Satanicas obfignatur. Huc illud pertinet, quōd postquā docuit Christus, se esse panē illum uerum, addit: Panis quem ego dabo (uidelicet in mortem) pro mundi uita. his uerbis significans, se eatenus tantum esse animæ nostrę cibum, quatenus pro nobis in mortem oblatus est semel. Hoc eximiū salutis nostrę in Christo mysteriū planè obscuratur per uestram doctrinam, per quam homines à carne pro nobis in mortem data, ad imaginarium quendam sub pane delitescentem Christum abducuntur. Quæ uestra doctrina infinitis præterea absurdis referta est.

Quomodo corpus & sanguis Christi sint animæ nostrę cibus ac potus.

PETR. Si pro tua ratione uis diuina omnia æstimare Martine, resurrectionis carnis, multorumq; aliorum articulorū cum ratione pugnantium fides protin⁹ ruet. Proinde

Ratio non cōsulenda.

inde sepositis omnibus fallacibus humane
rationis cogitationibus adhære claris illis
uerbis Domini *HOC EST CORPVS MEVM.*

MICR. Non sum is, qui de illis fidei nego-
cijs, quæ Deus à ratione & sensibus nostris
remota esse uoluit, tamè uerbi sui testimo-
nio patefecit, pro modulo humani mei ca-
ptus statuere uelim. Tanta procul absit te-
meritas. Proinde credo resurrectionem car-
nis, nos in morte Christi uitam habere æ-
ternam, aliaq; generis eiusdem multa cum
ratione mea pugnantia, eo quòd suat uer-
bo Dei cõsentanea. Si ad eum modum do-
ctrina uestra de carnali præsentia è Scriptu-
ris doceri posset, amplecterer eam libentif-
mè. sed ea multifariam cum illis ac fidei nõ-
stræ articulis pugnat; absit ut eam pro fidei
articulo habeamus.

PETR. An non sufficiunt tibi clara illa
Christi uerba, *Hoc est corpus meum?* Aut
uis tu Christo mendacium impingere?

MICR. Verba Christi uera esse fatemur.
Sed uobis adhibenda cautio est, ne falsum
eis sensum affingatis. Is autè falsus censен-
dus est, qui præterquam quod nullam ha-
bet utilitatè, & unanimè scripturæ sensum
uiolat, & ipsam præterea corporis Christi
ueritatem tollit.

PETR. Hoc uos omnes fallit, quòd Chri-
sti corpus ex nostro merientes, physicè de
illo

illo philosophamini. quod minimè licet.

MICR. Quatenus Christus corporis sui *De corpore Christi.*
 ueritatem sensibus nostris iudicadam subiecit, non peccamus, si ex ipsiusmet Christi iussu & exemplo de illius praesentia uel absentia physice per tactum & uisum iudicamus. Ipse enim de corpore suo iam demum glorificato, ad eius approbandam ueritate, suis discipulis dixit. Videte man^o & pedes, palpate, ossa & carnes habeo: Digitos in latus infer.

PETR. Vos nihil aliud facitis, quam ut antitheses & pugnantia scripturae loca coaceruetis.

MICR. Sed nihil ferè ad eliciendam uerae scripturae sententia aequè magis est necessarium, atq; locorum in specie pugnantium diligens collatio.

PETR. Sed ad expediendam eiusmodi difficultate, multum uos librorum nostrorum lectio iuaret. Quoniam uerò uestros duntaxat admiramini, nec nostros dignamini legere, in errore uestro confirmamini. *De lectione librorum*

MICR. Ego in nullius doctoris, q̄ Christi Dñi, uerba iuravi: nõ propterea tñ doctorum uestrorum libros cõtemno, quos frequenter uoluì. sed eos non solos, uerum adhibito etiam (ut decebat) semper pro mea tenuitate Scripturae iudicio. Possem autem uerius dicere, eum esse uestri erroris fontem,

m quòd

quòd uestros duntaxat, præter modum ul-
lum suspicitis: ac nostros interim non mo-
dò non legitis, sed etiam despicitis & exe-
cramini: eorumq; lectionem uestris seueri-
ter prohibetis: nobisq; adeò omnibus, nõ-
dum tamen legitimè auditis, aqua & igne
interdicitis.

Annos PETR. An nõ dicit Apostolus: Si quis ue-
propter no- nit ad uos, & hanc doctrinã non adfert, nec
stram do- recipiatis eum, nec Aue ei dixeritis? Qui
ctinam Sa- enim dicit illi Aue, communicat operibus
cramentalẽ eius malis. 2 Ioan. 1.

uitandi si- MICRO. Sed hoc dixit Apostolus de ijs
mus. tantum, qui reijciebant Christi doctrinam,
quam Ioannes Ecclesiæ tradiderat: non au-
tem de ijs, qui Christi corpus sub pane Cœ-
næ infinitis propemodũ locis substantiali-
ter ac realiter delitescere negarèt: cum hoc
dogma fuerit ipsi Apostolo incognitũ, a-
deoq; ab ipsomet Euangelij sui capite sex-
to diligèter refutatum: ubi docet, unicam
tantũ esse salutarẽ & uiuificam carnis Chrì-
sti manducationem, nempe spiritualementem il-
lam, cum per ueram fidem creditur pro no-
stris peccatis in mortem oblata. Iniquè igitur
aduersum nos, qui summa fide Christi
doctrinam à Ioanne & reliquis Apostolis
traditam amplectimur, illud Ioannis dictũ,
propter negatũ uestrum dogma, recens ab
hominib. excogitatũ, à uobis detorquetur.

Quin

PETR. Quin doctrina nostra Sacramen- *Que do-*
 taria uetus est, iam inde ab Apostolorū tē- *ctrina Sa-*
 poribus semper in Ecclesia Dei tradita. *cramenta-*
 Vestra autem noua est, per Berengariū ex- *ria sit ue-*
 citata primū, qui multis propterea conci- *tus.*
 lijs damnatus est.

MICR. Imò nostra uetustissima, & uestra
 nuperrima est doctrina: nusquā aut Apo-
 stolis aut patrib. melioris seculi cognita, sed
 ab ijs potius oppugnata. Apostoli Christū
 non alibi quā in cœlis quærendū docēt.
 Addit Petrus, quòd cœlum eum accipere
 oporteat, usq; ad tempus uisitationis om-
 nium, &c. Act. 3. Hanc doctrinam omnes
 Patres consentienter tradiderunt. Sed cum
 post Ecclesiæ per Gothos & Vandalos de-
 uastationem, crassissimi quiq; errores irre-
 perent, & in primis dogma illud carnalis
 præsentia caput suum attolleret, ei se op-
 posuit Berengarius: postea iniquis episco-
 porum & monachorum sententijs damna-
 tus, & tandem ad palinodiam coactus. Pe-
 nes historias esto iudicium. Sed miror quò
 modo uestram doctrinam in Ecclesia per-
 petuam fuisse dicatis, cum palinodia Be-
 rengarij (ut quidem in Decretis legitur) ue-
 stræ nō cōsentiat doctrinae: & transsubstan-
 tiationis dogma annis iā plusquā trecentis
 obtinuerit: nisi fortè ipsam quoq; trās-
 substantiationē agnoscere pro uestra uelitis.

PETR. Transsubstantiationis dogma nō moramur: sed tantū dicimus, doctrinā de carnali Christi in Cœna præsentia in Ecclesia perpetuam fuisse.

De Patrib.

MICR. Fateor patres, dum student spirituale Cœnæ Dominicę mysterium crasso populo commendare, sic quādoq; locutos fuisse, ac si carnale quiddam sub elementis Cœnæ realiter constituerent. Sed illi ipsi alijs rursus locis omnem carnalem imaginationem tollunt, deq; ueritate corporis Christi consentienter nobiscum docent, ac uerba Cœnæ figuratè explicant. Quæ dum multi in patribus non obseruant, turpiter in eorum lectione impingunt, & uarias inde colligunt sententias. Sic ex ijsdem Patribus dictis, à uobis consubstantiatio, à Papistis autem transsubstantiatio colligitur.

*De cōcilio
rum in cau
sa Sacramē
taria auto-
ritate.*

PETR. Antè testati sumus, nolle nos ullam tecum, absq; uenia Superintendentis, disputationem suscipere: qua etiam nō admodum opus est. Certa etenim est nostra doctrina Sacramētaria, quam his tam multis annis cum pace Ecclesiæ tradidimus. Estq; præterea in comitijs Augustanis ex omnium Principum, adeoq; Imperatoris ipsius consensu approbata.

MICR. Miror uos in hac de religione controuersia ad cōmunia cum Papistis patrocinia cōtingere: & quid obsecro hic ualebit

bit Imperatoris autoritas, quem Euangeli *Lutheri do*
cæ doctrinæ persecutorem esse constat? *ctina.*

Rectè docuit Lutherus, orthodoxe doctrinæ regulam peti oportere non ab ullis Concilijs, Comitijis, aut Principibus, sed à Scriptura: quæ sola ab omnibus humanis affectibus libera, ueritatis est indubitata regula. Quare omiſſa hac inuidioſa Principum & Comitiorum commemoratione, ad Scripturas ueniamus. Et quo pacto ea Comitia aduerſum nos faciant, cum ad ea neq; acciti, neq; legitimè unquam auditi ſimus?

PETR. Eſtis frequenter auditi & cõuicti, adeoq; in concilio Vercellenſi cõdemnati.

MICR. Legitimum de hac re ſacramentaria colloquium, quale Lutherus in ſua cauſa à Papiſtis iure poſtulauit, inſtitutum unquam fuiſſe, nuſquam legi. Nam quod de Vercellenſi concilio dicis, illud nõ fuit niſi improborum monachorũ & epiſcoporum aliquot cõciliabulum. Multi è ſuggeſto, nemine cõtradicante, noſtram doctrinam Sacramentariam pro falſa temerè quotidie condemnât, & ſuam indubitataſſe eſſe iactant: uerũ ſi res ad iuſtum ueniret colloquium, euentus (uti ſperamus) longè aliud doceret.

PETR. Nequaquã, cum pro nobis ſtent illa *De uerita-*
uerba Chriſti, Hoc eſt corp^o meũ: de quorũ *te uerborũ*
ueritate nemo debet dubitare, aut poteſt. *Chriſti.*

MICR. Non dicimus ea esse falsa, quod inuidiose nobis semper impingitis: sed interpretationem eorum requirimus, fidei analogiæ & Scripturæ toti cōsentientem: unde utilitas aliqua redeat ad afflietas piorū cōscientias, nec uiolet ueritatē naturę corporis Christi, nec dignitatem sacerdotij ipsius obscuret.

PETR. Clariora sunt ea Christi uerba, quæ ut ullā ijs interpretationē op^o sit adhibere.

MICR. Si tam sunt clara, ut dicis, quid sit ut Papistę inde transubstantiationem, uos autem consubstantiationem eliciatis? Non possent ex tam perspicuis uerbis tam pugnantia colligi dogmata.

PETR. Clara esse dico, & citra ullam omnino figuram accipienda.

MICR. Doceas (quæso) uerba hæc sacramentalia, contra omnium aliorū sacramentorum naturam, propriè accipi oportere. Quanquam nō existimem, uos ea iuxta uestram sententiam propriè interpretari posse. quid enim pronomine demonstratiuo (Hoc) demonstrari putas?

PETR. Panem ipsum.

MICR. Ille ne ergo est propriè corpus Christi?

PETR. Est: quia id Christus pronunciauit, quanquam id humana ratio non assequatur.

Non

MICR. Non probatur ergo tibi ea interpretatio, Hoc, id est In, cum, & sub hoc est corpus?

PETR. Minimè. Simpliciter in uerbis Christi inhærendum esse censeo, qui discretè pronunciat, Hoc, hoc (inquam) est corpus meum.

MICR. Tamen ita eclipticè interpretantur Lutherus, D. Smedenstede, & autor huius scripti, quod uirginibus, sororibus nostris, fuit traditum. Quomodo igitur hæc uerba amplius dici possunt perspicua?

PETR. Credo uerbis Christi, qui est ueritas, & omnipotens.

MICR. Iisdem argumentis suam idololatricam transubstantiationem fucant Papiæ. Si Papiæ quispiam talibus argumentis, quæ à ueritate, claritate & efficacia uerborum Christi omnipotētis ducuntur, transubstantiationem suam conetur approbare, ea quæso quomodo diluas?

PETR. Nos simplicissimis Christi uerbis, citra figuram ullam intellectis, contenti sumus. Omnia enim in tota Cœnæ actione propriissimè accipienda sunt.

MICR. Quid? an non in uoce (Frangitur) est enallage temporis?

PETR. Nequaquam: sed frangi est hic distribui. Nam Christi corpus sub pane Cœnæ distribuitur.

MICR. Quid ergo in uerbis circa poculū significat ea uox Funditur?

COLLEGA PETRI. Sub frangendi uoce passio denotatur, quæ ad totum humiliationis Christi tempus refertur.

MICR. Est igitur figura in uocibus, Frangitur & Funditur.

PETR. Vos per eiusmodi figuratas uestras interpretationes, nudum in Cœna Domini panem constituitis.

MICR. Est quidem panis ille nudus à reali corporis Christi substantia: sed non eius pro nostris peccatis fracti & mactati mysterio. Verum dic obsecro, an Baptismum propterea censes nudum esse, quòd in ea non sit realiter sanguis Christi?

PETR. Sed in cœna habemus clara Christi uerba, Hoc est corpus meum.

MICR. Verum. at ijs non carnalis aliqua corporis Christi præsèntia traditur, sed ijs uerbis suos admonet Christus, quid in ipsa actione Cœnæ fide contemplari debeant: nempe ipsius corpus semel in mortem pro ipsis oblatum, & sanguinem effusum. sicq; ad hunc modum spirituale epulum fidelium.

PETR. Vos in Anglia admodū contèptim Cœnam Dominicā celebrastis: quapropter iam, & ppter doctrinā uestrà sacramentariā, uniuerlum Regnū pœnas luit. Alioqui religionis in eo status faciliè saluus mansisset.

Cœnæ ad-
ministra-
tio.

Quàm

MICR. Quàm dignè & diligèter in Cœnæ actione uersati simus, multi oculati testes docere possunt. & ab hac calumnia liberat nos Liber rituum nostrorum Ecclesiasticorum. Regnum uerò Angliæ suæ ingratitude poenas, à ueris Christi ministris ei multo antè prædictas, iam luit. Mirum sanè est mihi, quòd ex euentu externarum rerum, de doctrinæ ueritate statuis. Sic Papism⁹ & Mahometismus facillè munirentur. At doctrinæ iudiciũ non ex incerto rerum euentu, sed unanimi Scripturæ consensu peti debet. Quem cum nos beneficio Dei retineamus, à nullo possumus iure falsæ doctrinæ aut hæreseos insimulari. (gatis.

PETR. Sed uos uerbis Christi fidem dero

MICR. Nostras rationes surda aure præteritis, atque ad eadem semper, quasi ad ea nihil esset responsum, recurritis: nec uidetis quomodo, per uestram doctrinam, corporis Christi ueritatem planè subuertatis.

De corpore Christi.

PETR. Erratis, quòd Christi corpus semper ex nostro metiri uultis, cum longè diuersum sit. Intrauit enim Christus per ianuam clausas, & mari inambulauit.

MICR. Et Petrus super mare ambulauit. Erat enim ipsum miraculum potius in mari, quàm in Petri corpore. Christum uerò ianuam corpore suo penetrasse, nusquam in Scripturis legitur. Sed ianuis clausis ad di-

scipulos uenisse dicitur: ad denotandū tempus, uel discipulorum metum. Alioqui dixisset Euangelista, per ianuas claufas.

Vbiquitas corporis Christi. P E T R. Hæc tua est interpretatio. Ego Christi corpus ex meo nolo metiri. Sed cū diuinitati sit coniunctum, non in uno tantum esse loco, ut nostrum: id iã ubiq; existit, adeoq; in omni gramine terræ. Qui igitur illud à Cœna Domini excludi possit?

M I C R. Agnoscimus in Christo Domino humanam pariter & diuinam naturam, ita tamen, ut naturarum proprietates non sese mutuo tollant: utq; diuinam non arctat humana, sic rursus humanam nō per omnia dilatat & expandit diuina. Hoc dogma uestrum de ubiqueitate Christi, Ecclesię Dei prorsus incognitū est. Paulus docet, Christum per omnia fratribus suis similem esse factum: Hebr. 2. Angelus de Christo dicit: Non est hic. Et ipsemet Christus de seipso dixit discipulis: Gaudeo propter uos quod non eram ibi. Io. 11. Et rursus: Me non semper habebitis. Quis ueterum doctorum, corpus Christi ubiq; existere unquam docuit? ex qua corporis Christi ubiqueitate cōsequeretur, nostra olim in resurrectione corpora ubiq; futura, cum Christus, iuxta doctrinam Pauli, nostra uilia corpora reddet conformia suo glorioso corpori. Imò consequeretur, Christi corpus etiam num
in

in inferno apud damnatos esse.

PETR. Quid ni etiam ibi sit?

MICR. Id quomodo scripturis probas?

PETR. Illis uerbis prophetæ Davidis : Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.

MICR. Ita ne hæc Prophetæ uerba ad Christi corpus detorquetis? planè obstupesco. Ah quò uos De^o iusto suo iudicio, propter uestram pertinaciam, qua ueritati resistitis, prolabi patitur.

HOSPES DOMVS. Quid sic exclamas Martine? Tu Christum aliquando in inferno reperies,

MICR. Christus dixit suis: Vado uobis paraturus locum. Rursum: Volo, pater, ut ubi ego sum, ibi sit minister meus. Eum autem locum parari credo non in gehenna, sed supra nubes in cœlo. Quandoquidem uerò uos Christum corporaliter in inferno constituitis, eum ibi, si placet, quærere poteritis: ego illum, ut in scripturis iussus sum, supra nubes in cœlo quæram, ubi ego locum ab ipso mihi paratum esse credo. Eò ego aspiro, quò ipsum ascendisse, ibiq; ad dexteram patris, iuxta Catholicæ nostræ fidei articulum, confidere profiteor: & inde ego illum, non autem ex inferno, ad iudicium rediturum expecto.

PETR. Ille fidei nostræ articulus, quò
Christus

Christus ad dexteram Dei sedere dicitur, ubiqueitatem corporis ei us, cum dextera Dei ubiq; sit, plenè confirmat.

De dextera Dei. MICR. Ad dexteram Patris Christus duplici ratione esse dicitur. Vna, quòd ipse q̄ prius in mundo contemptus erat, summā in cœlo fœlicitatem apud Patrē obtineat: ita enim dextera Dei sinistrae opposita accipitur. Altera, quòd sit omnium rerum cū Patre Dominus, suas ubiq; uires ad Ecclesiæ suæ salutem ac defensionem potenter exerens. Atq; uox Sedendi fixam & perpetuam indicat eam Christi cū gloriam, tū potentiam. Quid hæc obsecro faciunt pro corporis ipsius ubiqueitate? quæ legitimum Cœnæ Dominicæ usum tollit, & Christi Domini sacerdotium obscurat. Paulus enim docet, Christum eo nomine præstantiorem Aarone sacerdotem esse factū, quod cœlum, non manu factum tabernaculū ingressus sit: addens, Christum non fore sacerdotem, si in terris esset: Hebr. 8.

PETR. An tu Christum existimas in cœlo tanquā carceri inclusum, & futoris instar certò affixum loco desiderere?

MICR. Absint prophanæ eiusmodi cogitationes. Certū est, Christi corpus esse unicum, illudq; in cœlis supra nubes: quemadmodum scriptura loquitur, Mar. 16. Actor. 7. Nec ego cœlum illud uel carcerē, uel futoriam

toriam aliquam officinam esse duco. Deum precor, nobis omnibus in tali olim cū Christo carcere esse liceat.

PETR. Sed an nō Apostolus clarè docet, *Locus Patet* Christum ascēdisse, ut impleret omnia, suo *li Eph. 4.* scilicet corpore?

MICR. Proximis deinde uerbis indicat Paulus, Christū implese omnia donis suis, quæ opulentè in suam effudit Ecclesiam, dans Apostolos, prophetas, pastores, &c.

PETR. Sed nisi corpus Christi ubiq; existeret, eius humanitas à diuinitate discerneretur.

MICR. Minimè. sic enim, Scriptura teste, humana simul & diuina natura sunt in Christo unita, ut quæq; suas retineat proprietates. Sed quādoquidem urgetis, Christi corpus ubiq; existere, modò ab eius incarnationis mysterio, modò autem ab eius ascensione & confesse ad dexteram Dei: dicite quæso, quādo nam existimetis corpus Christi cœpisse ubiq; existere, in momento incarnationis, an ascensionis suæ?

PETR. Testatus sum antè nō semel, hos disputationis causa huc non uenisse, neq; uelle absq; Superintendentis uenia illam prosequi. Surgamus.

COLL. PETRI. Et me iam iam aliò meo uocant negotia: abeamus.

MICR. Siccine disceditis, nullo ad postremam

mam meam quæstionem dato responso?

PETR. Quid dicimus, mi collega? sanè cum Christus esset in domo Annæ, non simul erat in domo Caiphæ.

MART. Non fuit igitur ante ascensionē ubiq;

COLLEG. PETR. Tempus illud ante ascensionem, fuit humiliationis tempus.

MART. Quasi uidelicet multum gloriæ corpori Christi per eam ubiqueitatē accessurum fuisset. Cum igitur iuxta uestrā sententiam, corpus Christi in ascensione primum cœperit ubiq; existere, quid ergo urgetis humanitatē Diuinitati coniunctam? An non etiam ante ascensionē Deus fuit? Quomodo etiam suum corpus singulis Apostolis in prima Cœna dare potuisset, cū nondum (ut dicitis) ubiq; iuxta corpus existeret?

PETR. Agemus cum Superintendente nostro, ut alius colloquio dies designetur.

MICR. Ut uultis: at precamur, ne exemplo pastorum Vuismariensium, aduersum nos interea Magistratum concitetis.

PETR. Absit hoc à nobis, qui te hac in parte iubemus cum tuis esse securum.

COLLOQVII LVBECAE

ni finis.

¶ Cum nostri alterum cum Superintendente amicum & Christianū, quemadmodum

dum Petrus promiserat, colloquium sperarent: en postera die mane, dum quæ pridie inter colloquendū dicta factaq; erant, omnia consignat Micronius, publicus apparitor hospitem ipsorum iubet ad Senatū, unā cum suis peregrinis hospitib. hora secunda pomeridiana uenire. Ibi fratrum omnium consilium fuit, ut Micronius paululum extra portam ciuitatis periculorum metu secederet: ita tamē, ut si ipsi spem ullam impetrādi cum pastoribus colloquij uiderent, eum protinus reuocarēt. Sed nullam omnino uident. Mandatum est enim ijs, ut intra quadriduum ciuitate excederent omnes. Posteaquam uerò nullis precibus, ullam, propter uxores, infantes & senes suos, uiribus iam exhaustos, dilationē impetrare possent (quantum hic culpæ in Pastoribus hæreat, iudicabit Dominus) parent nostri, & Hamburgum petunt. Erant autem, quocunq; ueniebant, omnium ferè cachinnis expositi, omnibus grauissima quæq; de illis suspicantibus. Sed iam narrandum erit, quid nostris Hamburgi acciderit.

QVID FRATRIBVS NOSTRIS

Hamburgi acciderit. Cap. 8.

MVtato in Anglia religionis statu, multi peregrinæ Ecclesiæ Londinensis fratres Hamburgum, circa finem mēsis
 Octobris

Octobris nauigabant, ut ibi rerum Anglicarum & nauigationis nostræ Danicæ successum expectarent. Eos Hamburgani ciues admodū benignè principid ferebant. Sed mox Pastores aliquot, eos pro suis concionibus in omnium inuidiam uocabant, eosq; pro Swermeris infectabatur. Et quāto rumor magis increbresceret, fratres nostros è Dania pulsos, Vuismariæ & Lubecę hybernare: tāto illi aduersum eos clamabāt intentius, nostrorumq; causam odiosā grauiabant: eos seditiosis Ambsterdamensibus, & Monasteriensibus, alijsq; deploratis hominibus annumerantes.

Postquam uerò Micronius Hamburgū Lūbeca ad primum Martij diem reuersus, ex fratribus hæc omnia intelligeret: se iustissimas habere uidet causas, petendi cum pastoribus colloquij, ad Ecclesiæ sibi concreditæ purgationē. Sed ueritus, ne pastores Hamburgani, exemplo Vuismariensiu & Lubecensiu, colloquij postulatione crabronum instar magis irritarentur, dissimulatis hisce iniurijs, decreuit ciuitatem pertransire: prius tamen nostros tam Gallicæ quàm Belgicæ linguæ fratres omnes domatim uisere proponit, eosq; in ipsorum cruce solari. Id cum tertio Martij die faceret, & ad ædes fratris cuiusdam nostri Ioannis Du four ueniret, narrat ille, sibi paucis

antè diebus Vuestphalum adfuisse, qui inter alia dixisset, se cupere, si Hamburgù ueniret Micronius, ne eo infalutato discederet. Addebat præterea illè, iudicem ordinarium Ioannem nomine, ipsi suam promississe operam, ad impetrandù (si uellet) cum pastoribus colloquium. Quibus auditis, operæ precium ex aliorum etiam fratrum assensu duxit Micronius, colloquium omnino cum pastoribus postulare: ne suo silentio infamiam aliquam bonæ suæ causæ inureret. Utq; sese simul ab omni turbarum suspicione liberaret, prius iudicem illum hac de re consulendum censuit. quem ipse, adiunctis sibi Iacobo Michaelis & Ioannè illo Du four, eo ipso die in illius aedes accedit: ijsque quæ ex Ioanne Du four audiuisset expositis, consiliũ eius de colloquio, sub testimonio proborum aliquot hominum & magistratus arbitrio ad id delectorum cum pastoribus impetrando postulat. Cum ipse inter alia diceret, nõ mouendas turbas: respondet Micronius, se factò ipso satis docere, quàm à mouendis turbis sit alienus, ut qui nihil absq; illius assensu hic tentare uoluerit, nec adhuc uelit. cumq; asseueraret se uniuersam doctrinam Propheticam & Apostolicam amplecti, Iudex aduocato apparitori mandat, ut ipsum ad Vuestphalũ ducat, qui amicè eum audiret, ac de fide

ii   exploraret,

exploraret, num ea Propheticae & Apostolicae doctrinae, quemadmodum dixerat, esset consentanea. Et si quidem dissentanea esset, nihilominus tamen eos amicè in uia reuocare studeret. Sic ad Vuestphalum in ipsius aedes per apparitorem ducuntur.

Cum uerò ille ipsos in suū deduxisset Museum, narrat Micronius, quæ ex Ioanne Du four audisset, quid egisset cum Iudice, & quæ præcipua esset sui ad eum accessus causa: nempe ut Christianum, amicum, & ab omni tyrânide liberum colloquium in præsentia omnium pastorum & aliquot ciuium exorare possit. Sicq; inter ipsos, ubi alius quispiam accessisset pastor, colloqui cœptum est. Cuius colloquij summa paucis comprehensa sic habet.

Colloquium prius inter Ioachimū Vuestphalum

& M. Micronium Hamburgi in illius aedibus habitum anno 1554, Mart. 3.

¶ VVESTPH. Grata mihi est hæc uestra parthesia, quòd non in angulis delitescere, sed in lucem prodire uultis. Colloquium tibi permittemus liberū, absq; ullo tyrannidis metu. Si quidem in Rep. Romana lingua fuerunt liberae, multo magis eas in Ecclesia liberae esse decet. Cæterum quia mihi hodie propter conciones proximæ diei tecum colloqui non uacabit, in aliud tempus id differemus: daboque operam, ut ex aliorum

aliorum pastorū assensu, in eorum omnium ac ciuium aliquot præsentia colloquium tecum habeatur, non quidem nostri, sed uestri duntaxat causa. Sumus enim de nostra doctrina certi: sed cuperemus uos in eandem nobiscum ueritatis doctrinam descendere.

MICR. Optarim colloquium illud, multis de causis, primo quoque tempore, citra ullam dilationem institui posse. Quanquam uerò de nostra quam profitemur doctrina simus certi, nullius falsi dogmatis nobis male conscij: si tamen per imprudentiam alicubi errasse, ex uerbo Dei, conuincamur, libenter id corrigemus. Nihil enim magis in uotis habemus, quam ut isthæc tristissima doctrinarum dissidia ex uerbo Dei componantur.

VVESTPH. In hac, de negotio Sacramentario, sententiarum uarietate, una duntaxat doctrina uera esse potest, quæ, reliquis omnibus abiectis, unicè sit amplexenda.

De ueritate autem doctrinæ nostræ Sacramentariæ nihil est ambigendum, cum ea in omnibus Saxonis & Orientalibus Ecclesijs, ut à sanctissimis uiris & præceptoribus suis eam acceperunt, unanimi consensu tradatur. Falsa igitur & repudianda est contraria Zwinglij sententia, quæ in prædictis Ecclesijs est damnata.

De Eccle-
fiarum in
doctrina
aliqua con-
sensu.

MICR. De controuersa aliqua doctrina, non ex unanimi multarum Ecclesiarū consensu, sed tamen ex concentu Propheticae & Apostolicae doctrinae statui debet. alioqui triumpharet Papa. Nec fas est doctrinā aliquam pro unius hominis arbitratu statim hæreseos in Ecclesia damnare. aliās etiā nullus esset unquā hæresum modus, nec finis.

*An Ecclesia Dei u-
spiam erra-
re possit.* VVESTPH. Ecclesie nostre Saxonice sunt Ecclesie Dei. Sed Ecclesia Dei, in doctrina aberrare non potest. Igitur in doctrina Sacramentaria illæ non errant. Proinde falso dogmate decepti sunt omnes, quotquot contrariam Zwinglij doctrinam sectantur.

MICR. Ecclesia Dei ex loco æstimari nō debet. Utq; Londinum non facit Ecclesiā Dei, ita nec Hamburgū, aut Lubeca. Nulla præterea est Ecclesia præter Prophetica & Apostolica, quæ non in quibusdā hallucinari quādoq; possit. quod ipsum quoque Lutherus docuit.

VVESTPH. Ecclesia Dei, quia in uerbo eius manet, aberrare nequit. Ecclesias autē Saxonicas, cum tu Ecclesias esse Dei negare non possis: consequitur, eas rectè de cœna Dominica sentire. Nam quòd Luther⁹ Ecclesiam scribit errare posse, de Papistica, non de Christi sensit Ecclesia.

MICR. Imò de uera Christi Ecclesia loquitur

tur Lutherus, quæ ex humana quadam imbecillitate in quibusdam nonnunquam impingit. Ex parte enim prophetamus. Et fit quandoq; ut eximius aliquis doctor alibi turpiter hallucinetur. quem mox deinde alij, præpostero quodam zelo incitati, temerè & pertinaciter imitantur. Hinc etiam sæpe errores in Ecclesia oboriuntur. Sed dum Ecclesia uerbo Dei, iuxta ipsius mentem insistit, non aberrat. Proinde approbanda uenit doctrina Ecclesiæ omnis, non ex Ecclesiarum aliquot consensu, sed uerbi Diuini autoritate.

VVESTPH. Necesse est in hac causa Sacramentaria uel Lutherum errasse, uel ipsum Zwinglium. Dic utrum tu errasse, ac propterea condemnandum putes?

MICR. Ego in neutrius uerba iurauì: & in religionis causa, non ab ullius hominis, sed sacræ duntaxat Scripturæ pendeo autoritate.

VVEST. Dico alterum eorum in hac causa Sacramentaria errasse, ac condemnatum esse: dic utrum tu condemnes?

MICR. Neutrum condemnare uolo.

VVESTPH. Quid ita?

MICR. Veruit id Christus: Ne, inquit, iudicetis. Math. 7.

VVESTPH. Ha ha he. ficcine scripturam intelligis, ut putes Christi uerbis iudicium

de doctoribus prohiberi?

MICR. Ego eiusmodi de personis iudiciū liberum nobis non esse nego. Interim sunt discernendi doctores, eorumq; dogmata: sed non protinus ad gehennam condemnādi sunt omnes, quotquot alibi per ignorantiam impingunt. An non Augustinus, uir tantus, quandoq; lapsus est? Origenes quā turpiter sepe hallucinatur? Ad neuos in specioso corpore conuiuendum est.

De Augu-
stino.

VVESTPH. Augustinus, quia fundamentum salutaris doctrine constanter retinuit, propter suos quosdam errores cōdemnandus non est.

MICR. Verè retinuit uir ille doctrine Prophetice & Apostolicæ de Christo fundamentum. De eo enim docuit, quòd sit in una persona uerus Deus, & homo: qui iuxta diuinam suam naturam & ueritatem sit ubique, iuxta humanam uerò duntaxat in cælo.

VVEST. Vos sinistro duntaxat oculo Augustinum legitis, quem ad uestras partes trahitis, cum potius clarissimè nostram doctrinam multis approbet locis.

MICR. Quæ uos ex Augustino uestre doctrine testimonia desumitis, eadem Pistæ ad confirmandam suam transubstantiationem (uobis, ut quidem opinor, reiectam) producant. Quo pacto igitur illa testimonia

stimoniam pro uestra cōsubstantiationis doctrina sunt clara? Sed reuera neq; uos. neque Papistas iuuant. Verūm his omīssis, te per Christum rogo mi Vuestphale, ne ita temerè nos omnes, à te in doctrina Sacramentaria dissentientes, ad gehennam condemnes, cum Apostolicæ & Propheticę de Christo doctrinæ fundamentum retineamus. Talibus autem etiam ipse Apostolus salutem promisit, modò suas stipulas exuri patiantur: 1. Cor. 3.

VVEST. Ha ha ha, egregius sanè disputator es. Tibi ne negocium sacramentarium est stipula? Cur igitur moueris turbas? Itō iam disputator, ac nos etiam per te uictos esse iactita, teq; egregios de nobis triumphos reportasse gloriare: quemadmodum hic passim de Lubecanis abs te uictis gloriose iactitasti.

MICR. Absint risus ac cachinni, in re tam seria. Scio stipulam non esse, si quis uniuersum negocium sacramentarium pessundet & cōculcet. Ago nunc tantum de ea doctrinæ nostræ parte, in qua à uobis dissentim⁹: quam negamus ulla ratione fundamēto salutis aduersari. sed ea de re in proximo colloquio agere licebit. De Lubecanis autē à me uictis, nusquā iactaui: sed rogat⁹, rem, ut gesta est, per paucis exposui. qui sanè, nullo ad postremam nostram quæstionem

dato responso, discesserunt. Sed hæc sinamus: ac te rursum Vuestphalæ per Christū obtestor, ne ita nos publicè pro concionibus tuis traducas, & fœdis titulis præter meritum omne nostrū infames. Amicè potius nos inter nos agamus, de ijs quæ in nobis requiris.

VVEST. Adulari nequeo: & in docendo cogor latronem uocare latroné, furem furem, & lupum lupū; idq; nō est traducere.

MICR. Sed negamus nos esse latrones, lupos aut falsos doctores. audiamur à te prius, ac uerbi diuini autoritate erroris conuincamur, quàm sic publicè condemnemur.

VVEST. Estis in Marpurgico colloquio auditi, ac uicti.

MICR. Hoc negant Tigurini, qui illud colloquiū pro se facere existimāt. Vtinā iustū aliquando ea de re habeatur colloquiū.

VVESTPH. Certior est nostra doctrina sacramentaria, quàm ut multis ad eius approbationem cōcilijs, disputationibus aut colloquijs opus sit amplius.

MICR. Quo pacto igitur in libello tuo cui titulum facis, DE RECTA FIDE, doctrinam tuam sacramentariam Ecclesiæ subijcis iudicio, si in eam nullo modo inquirere licet: & omnes à te hac in parte dissentientes, protinus pro hereticis cōdemnas: Confilium hic tuum intelligere nequeo,

Ego

VVESTH. Ego doctrinam meam sacramentariam non Londinensi, sed Ecclesiae Dei Hamburgensi iudicandam proposui.

MICR. Licet ne ergo omnibus Hamburgi habitantibus, tutò in tuam istam doctrinam inquirere?

VVESTPH. Licet omnibus fidelibus.

MICR. Hoc est scilicet, tecum in re sacramentaria sentientibus. nam reliquos ducis pro hæreticis. At qui unius tecum sunt sententiae, non inquirent in tuam doctrinam, de qua nihil dubitant. Cæteris non licebit tutò id facere. Frustra igitur doctrinam tuam Ecclesiae subijcis iudicio.

VVEST. Quid in re tam certa, tam multis opus est disputationibus? Non dubium etiam est, quin uos in uestra conscientia de falsitate doctrinae uestrae conuicti sitis: cum nos contra, in nostra conscientia, de ueritate doctrinae nostrae simus persuasissimi. Atque fiducia huius nostrae bonae conscientiae, ausus fui me Caluino similibusq; gigantibus opponere, eosq; in me prouocare.

MICR. Nos, gratia sit Deo, de ueritate doctrinae nostrae non dubitamus: alioquin tam graues nolimus eius nomine sustinere molestias. Sed ubi ad colloquiũ uentum erit, dispiciemus utra doctrina uerior sit. Dico uos de falsitate uestrae doctrinae in conscientia conuictos esse.

VVEST. Atq; esto illa prima futuri colloquij nostri quæstio. Nam uos in uestra conscientia, de doctrina uestra sacramentaria persuasi sitis. Sed tempus labitur: efficiã ut primo quoque die (uti postulas) colloquium inter nos, certis tamen conditionibus instituatyr.

MICR. Ego nullas uestras condiciones, modò iustæ sint & æquæ, reijciam: tantum peto, ut pastores omnes & ciues aliquot colloquij testes adhibeantur.

VVEST. Ne quid de nobis queraris, liberum tibi absque ullis conditionibus colloquiũ permittemus. Sed uide, ne eruditioni tuæ plus æquo fidas.

MICR. Nihil mihi tribuo, & paratus sum semper meliorib. è uerbo Dei productis cedere. Ita datis utrinq; dextris disceditur.

COLLOQVII FINIS.

¶ Postera die ad Vuestphalum hora post meridiem prima uenire iussus Micronius, illuc uadit, adiũctis sibi Dauide Simpstone, Iacobo Michaelis, & Ioãne à furno. Vuestphalo autem aderant concionatores quinque, & scholæ Hamburganæ rector. Vbi iam consedisent omnes, Vuestphalus causam conuentus exponit eam esse, ut cum illis de cõtrouersis quibusdam religionis capitibus agatur: non quòd ipsi de sua doctrina quicquam dubitarent, ut quæ in omni-

bue

bus Ecclesijs & Academijs Saxonis summo consensu traderetur, adeoq; etiam decretis Senatus Hamburgani & illustrissimi Danię regis aduersus Sacramentarios lais sancita esset: sed ut ipsos in eandem secum sententiam adducerent. Deinde, colloquij initium ab illis Christi uerbis, Caro non prodest quicquam, facere uoluit. Cæterum, quando contrà quàm Vuestphalus promiserat, nullos adesse ciues, & pastores aliquot desiderari uideret Microni⁹, de scripto quodam, quod in hunc euentum parauerat, præfari uoluit: unde colloquij factū est initium. Scriptum autem ita habebat:

Colloquium alterum inter M. Micronium & Ioa-
chimum Vuestphalum Hamburgæ habi-

tum, anno 1554, Martij 4.

MICR. Prius quàm aliquid loqui aut dicere incipiam, fratres & Domini mei obseruandissimi, Ecclesię huius inclitę ciuitatis Hamburganę ministri, pauca præfari cogor, ne quis hanc meam hominis peregrini libertatem & parrhesiam aliter quàm oportet accipiat & interpreterur.

Ante omnia itaq; Deum testor, me in uniuerso hoc negotio aliud non quærere, quàm ipsius gloriam, Ecclesię Christi ædificationem, ac meam proximorumq; salutem. Ad uos præterea non mea sponte ac temerè, sed uocatus ueni, & facultate prius à
iudice

iudice ciuitatis huius ordinario obtenta, à cuius famulo ad Ioachimū Vuestphalum deductus sum; quanquam nō deērant aliæ iustæ rationes, ut mea sponte colloquium cum uestris humanitatibus postularē. Siquidem nos, qui ex Anglia ob puritatem Euangelij profecti sumus, in uestris Ecclesijs quotidie grauiter accusamur, deploratis hæreticis & seditiosis uiris annumeramur, ac cōmiscemur. Cumq; me Dominus pro sua bonitate Ecclesię Belgicę quę Londini fuit, ministrum esse uoluerit, officij mei ratio postulat, ut apud uos, aut nostrā innocentiam autoritate uerbi diuini approbem, aut saltem meliora à uobis discā. Non enim huc ueni, ut uestram Ecclesiam aut turbem, aut damnem, sed ut meam pro meo officio defendam: non fiducia ullius eruditionis aut eloquentiæ, sed nostræ (ut in Domino spero) innocentiae. Sum itaq; paratus audire, in quo Ecclesię nostræ Londinensis doctrinam aut ritus Ecclesiasticos, autoritate Scripturæ, dānare possitis, quo nomine digni simus tam prophanis hominibus annumerari. Postremò nonnullæ sunt rationes iustæ, quæ me cogunt, ut à uobis non priuatum, sed publicum colloquium, in præsentia omnium pastorū, magistratus & aliquot ciuium, habere postulem. Siquidem in omnibus uestris Ecclesijs

sijs damnatur. Et si quis omnino ministrorum uerbi ommitteretur, ille forsitan postea dicat, se aliquid aduersum nos proferre potuisse: quemadmodum mihi Vuismariae accidit. Neq; iniqua mihi uidetur postulatio, ut Magistratus, aut aliquot ipsius nomine deputati, nostro intersint colloquio, cum apud magistratum accusemur: cuius officium est, iuxta ius gentium & diuinum, accusatos in accusatorum praesentia audire: quemadmodum acta Apostolica *Act. 25. 6.* abunde testantur, gentilem Magistratum *16.* noluisse Paulum apostolum, nisi in praesentia suorum accusatorum damnare, aut ullam omnino sententiam contra illum ferre. Ciuium autem praesentiam, praesertim eorum qui ueritatis studio tenentur, non refugimus: imò si fieri potest, omnino expetimus, utpote cum apud eos quotidie accusemur. Nos lucem non refugimus: clancularius non sum praedicator, sed in apertum uenio: uel ut nostram Ecclesiamq; nostrae innocentiam pro mea facultate tuear: aut si tueri non possim, autoritate uerbi diuini meliora a uobis discam. Huius praefationis meae iudicium V. omnium pietati lubes subijcio, & clemens responsum postulo.

VVEST. Hoc tuum scriptum & conditiones istas tuas non moramur, nec praestare uolumus. Nulla etiam earum conditionum heri

heri facta fuit mentio. Pastorum, quorum postulasti praesentiam, iam bonam partem adesse uides. De ciuibus uerbum erat nullum. Proinde istis omiſſis, ad proposita ueniamus quaestionem.

MICR. Nihil mihi esset gratius, quam re ipsam aggredi: sed uideor mihi graues habere causas, conditiones eiusmodi mihi a Vuestphalo heri promissas, rursus exigendi. quas si docere potestis iniquas esse, ijs lubens cedam: quandoquidem eas uestro subieci iudicio.

VVEST. Si has tibi conditiones permit-
tamus, uidebimur de nostra doctrina dubi-
tare: quam tamen uerissimam esse credimus.
Ea est multis iam annis magna cum pace
Ecclesijs nostris tradita, & in Academijs
excusa & approbata. ac nemo Vuitebergæ
ad gradus ullos promouetur, qui non pri-
us iuramento hanc nostram doctrinam ap-
probet. Et si quidem dubia adhuc esset no-
stra doctrina, grauiter peccasset Senatus
noster, & Sereniss. Daniæ Rex, qui aduer-
sum uos decreta tulerunt.

MICR. Similibus argumētis facile uos om-
nes uicerit Papa. Et si quidem ita in reli-
gionis causa ratiocinari licet, nulla unquam
doctrina certa erit: si quidem quam schola
una recipit, & Magistratus tuetur, eandem
alia rursus Scholæ condemnant, & alius
Magi-

Magistratus persequitur. Verum in Ecclesia Dei probatio doctrinae, iuxta uerbum Dei debet perpetuo manere libera, iuxta illud Apostoli: Ceteri dijudicent. Et rursus: Spiritus nolite extinguere, Prophetias nolite aspernari. Postremo: Spiritus prophetarum (inquit) Prophetis subiecti sint.

1. Cor. 14.

1. Theß. 5.

1. Cor. 14.

VVEST. Ha ha ha, Propheta. Tu ne propheta es? ô salue Propheta [hæc dicens, simul caput cachinnans utraq; manu aperiebat.]

MICR. Quid me præter omne æquum tuis sarcasimis lacelsis Vuestphale? Propheta sum eo significatu, quo ibi apud Apostolum prophetæ nomē accipitur: ad quem modum ego etiam uos, adeoq; omnes uerbi Diuini interpretes pro Prophetis habeo.

VVEST. Sub huius Prophetiæ prætextu uis perpetuas ali in Ecclesia de doctrina dubitationes?

MICR. Imò uolumus potius, per legitimum eius usum, omnes dubitationes tollere, & omnem tyrannidem ab Ecclesia pellere. Veritas enim per Prophetiæ usum legitimum magis illustratur, confirmaturq;, mendacium autem proditur. nam ut aurum igne expurgatur, non perditur: sic doctrinæ ueritas non dubia, sed certa magis ac perspicua, usu prophetiæ, redditur.

COLLEGA VVEST. Nobis nostrarum Ecclesiarum

De usu Prophetiæ in Ecclesia uide de Lutheri in libro de instituendis Ecclesiis ministris, quæ ad Bohemos scripsit.

clesiarum habenda est ratio, ne earum pax & tranquillitas istiusmodi colloquijs perturbetur.

MICR. Et nobis salus nostrarum Ecclesiarum, quas quotidie condemnatis, curæ esse debet: ne nostro silentio culpam hæreseos ac seditionis, quam impingitis, uideamur agnoscere. Postquæ uerò nulla adhuc à uobis iusta allata est causa, cur meas, quas postulo, colloquiij conditiones dānare possitis, precor præstare eas non grauemini.

*De libris
conscriben-
dis.*

VVEST. Si ad hunc modū uis in publicū prodire, tuamque doctrinam ad Ecclesiæ tuę purificationem palàm approbare, libros conscribe, qui in multorum manus uenire possunt.

MICR. Hic, ubi per uos publicè accusamur, nos sub proborum hominū testimonio audiri æquum est. Et libri nō semper ad eorum perueniunt manus, à quibus eos legi maxime oportebat. fierique potest, ut Magistratus, qui nos profligat, nostros libros nunquam legerit: sed uestris cōtentus præiudicijs & sentētijis, in nos sæuiat. Imò uos uestris hominibus lectione nostrarum librorū interdicitis. Quid igitur libris apud uos proficitur?

VVEST. Ita ne tyrannidis accusas Magistratum, quasi is incognita damnet et persequatur? uide quid dicas.

MICR. Id ita fieri posse dixit, atq; utinam non fieret.

VVEST. Si uis tuam doctrinam, ubi publicè damnatur, etiam publicè tueri, redito in Angliam, aut alia Papismi loca, ubi etiã publicè hæreseos condemnatur.

MICR. Papistici doctores sunt lupi facti, qui sua dogmata nõ stylo scripturæ, ut par erat, sed sceptrò duntaxat Magistratus, tyrannicè tuentur. à talibus tyrannis cauendũ esse, nos monuit Christus. At de uobis Euangelicis concionatoribus aliud mihi hæctenus persuasi, quòd uidelicet in cõtrouerfia religionis non tyrãnicè solo sceptrò Magistratus, sed Christianè stylo scripturæ agere uelletis.

VVEST. Omisissis illis tuis, quas urges, cõditionibus Martinè, rem ipsam, priuſquam tẽpus elabatur, aggrediamur. Adſunt enim concionatores multi, qui istius nostri colloquij fidi testès mecum esse poterunt. Id si facere tergiuersaris, indicio est, te tibi malè consciũ, lucem refugere.

MICR. Si tenebras amarem, nollem tam publicè causam nostram agere. Imò si uobis de uestra doctrina bene essetis consciij, ipsi ad maiorem causæ uestræ apud omnes commendationem, uestra sponte aliquot extra Ecclesiasticum ministerium constitutos homines aduocaretis, colloquij testès.

Ira etiam liceret uobis de me esse securis, quòd de colloquio nò aliud quàm accidisset, spargere ausurus essem.

VVEST. De nostra fide non est quod dubites. Quid uerò tu de actis colloquij facturus aut dicturus sis, non moramur.

MICRON. Scitis acta colloquiorum facile perueriti: nec ignoro, quàm apud omnes leue ac suspectù habeatur unius hominis, aut pauciorum aduersum uos omnes testimonium. Vellem propterea mihi meas cõditiones permetteretis, ad maiorem utriusque partis securitatem: præsertim cum nos quotidie per uos grauius apud omnes acculemur.

VVEST. Quid nebulo iste cogitat? & frustra cum ipso tẽpus terimus? Indignus est, quicum agatur. Hæc si præscissem, non cõuenissemus. abeat hinc nebulo.

MICR. Si promissis steteris Vuestphale, hæc non mouerem. Et tua hæc conuicia lubens propter Christum fero. Sed me tui poenitet, quòd in hac causa ad eòdẽ seria, tam impotenter agis.

VVEST. Sum natura paululum feruentior: attamen cum uolo, tam modeste agere possum, & submisse, atq; tu.

MICR. Agamus igitur placidè, absq; clamoribus. Expendite obsecro Domini mei, quàm dura sit nostra conditio. Nos à uobis
quotidie

quotidie condemnamur publicè, nec tamè
ad nos expurgados sub testimonio probor-
um aliquot hominum admitti possumus.

VVEST. In tui ne gratiam istiusmodi col *Annorum*
loquium institueremus? Minor es & ætate *tū erat 1611*
& eruditione, quàm ut hoc in tui gratiam *cronius 31*
fiat. abito potius in Scholas, ut adhuc annū
unum atq; alterum studeas: ac tum ad nos
disputaturus reuertere.

MICR. Non hic de ætate est cōtrouersia.
Tenuitatem meã lubens agnosco: nec eru-
ditionis ullius, sed bonæ duntaxat cau-
sæ nostræ fiducia eiusmodi postulo col-
loquia. Placet etiam, ut post studium bien-
nale reuertar: siquidē fidē mihi iam detis,
uōs tum meas, quas ex scripto proposui cō-
ditiones, sine fraude ulla præstituros esse.

VVEST. Non est hoc in nobis, sed dunta-
xat in Magistratu sitū. Verùm quid tu Da-
uid Simpson de re sacramentaria sentis?

DAVID SIMP. Id ipsum quod in Angliã
sub Eduardo Rege est traditum, & Marti-
nus iam hic profiterur.

VVEST. Quid tu sartor de dogmatis uis
iudicare? præstitisset te in peltaria tua offi-
cina mansisse, quàm Ecclesiæ ministerium
in Angliã suscepisse. Cur tu, peltarius cum
esses, uocationē mutasti, cum in sua quil-
que uocatione manere debeat?

MICR. Ne tuis scommatis homini mole-
stus

stus sis, Vuestphale. Quòd enim relicto Pá-
pistíco sacerdotio artem manuariam didi-
cit, non est ei probro, sed laudi potius uer-
tendum. Ego in manuario opere nihil uí-
deo probri. An non etiam Paulus id quan-
doque exercuit? Me sanè, si eò per tyranni-
dem adigerer, nò puèret pro meis uiribus
manuariam aliquam artem addiscere.

VVEST. Siccine tyrannidis nos accusas?
Suboleo quò spectes. nec me fugit, quòd
nò ita nuper tyrannidis me accusaris. Non
ego, sed tu potius tyrannus ac satan quis-
piam es, dum pacatas nostras Ecclesias sic
perturbas. Gladi⁹ in istos nebulones strin-
gendus esset.

MICR. Agnosco me non ita nuper dixisse,
tyrannidis esse, obiectiones è Scripturis
petitas, nò stylo Scripturæ, sed sceptro Ma-
gistratus refutare uelle.

De uerbis
Cœnæ.

VVEST. Doctrinam nostram sacramenta-
riam, quã Magistratus pro muneris sui de-
bitò, sceptro suo tuetur, eam nos Scripturæ
testimonijs approbamus. Habemus enim
clarum illud Christi uerbum, Hoc est cor-
pus meum. Quæ uerba, quia uos totos pro-
sternunt, ita oditis, ut uestrùm nonnulli ea
è scripturis expuncta uellent. nec defunt, q
in actione Cœnæ ea detruncant.

MICR. Non odimus ea uerba, per quæ pri-
marium Cœnæ Dominicæ mysterium in il-
lius

lius usu fide contemplandum uiuidissimè proponitur, Nec existimo quenquam tam esse impudentè, qui uerba illa erasa cupiat, aut in usu Cœnæ callidè truncet: nisi mihi illius auctoris nomen ac librum indicetis.

VVEST. Quàm uarias uestri super illis Cœnæ uerbis interpretationes fingunt?

MICR. Non nescis Vuestphale, unum aliquem Scripturæ locum, uarijs uerbis, sententia tamen consentientes interpretationes admittere posse: nec protinus diuersæ unius loci interpretationes pugnantè sensum reddunt.

VVEST. Sed uestri falsas adferūt interpretationes.

MICR. Ego nullas hæcten° apud nostros reperire potui, quæ analogiæ fidei repugnent: quemadmodum uestra illorum uerborū interpretatio ex diametro repugnat. Tollit enim corporis Christi ueritatem.

VVEST. Non licet de corpore Christi physice disputare. *De corpore Christi.*

MICR. Scriptura non nisi unicum Christi corpus, illudq; physicum & organicū, suis uidelicet membris etiam post resurrectionem distinctum, agnoscit.

VVEST. Catholica Christi Ecclesia non stram doctrinā ab Apostolorum usque temporibus semper agnouit, quam Patres omnes confirmarunt. Vestra autem doctrina *De uetustate doctrinae Sacramentariae.*

nupera est, per Berengarium primum exci-
tata, deinde per Zwingliū nostro seculo re-
nouata, contra quam in comitijs Augusta-
nis pronunciatum est.

MI CR. Nostram doctrinam contrā dici-
mus esse ueterem, Apostolicis scriptis per
omnia consentientem, atq; à Patribus om-
nibus, clarissimè aut ab Augustino traditā.
Ea primum circa Caroli magni tempora,
per doctrinā carnalis cuiusdam præsentiae
corporis Christi in pane obscurari cœpit.

Cui imaginationi se postea opposuerunt
Bertramus ac Berégarius. Deinde postero-
ribus seculis uera doctrina de Cœna Domi-
ni planè defœdata est per idololatricā trās-
substantiationem. Nec consequitur, no-
stram doctrinā Ecclesię Dei propterea fuisse
incognitam, quòd à Papistis fuerit igno-
rata. Alioqui & ipse articulus iustificatio-
nis fidei hætenus Ecclesię incognitus fuisse
diceretur, qui etiamnum in Papistica Eccle-
sia ignoratur. Nec uideo uos iustam habe-
re causam tantopere gloriandi de Augusta-

Comitia
Augustana
quare insti-
tuta.

nis comitijs, cum ea in eum finem institu-
ta non sint, ut ibi audita prius utraq; parte
certi aliquid de re sacramentaria statuere-
tur: sed fuit tantū nuda fidei confessio, quę
nullo modo concilij legitimè cōgregati au-
toritatē obtinere potest. Et si quidem con-
cilia omnia iure adhuc subiacēt Scriptura-

rum

tum auctoritati, quanto magis cōfessio Augustana? quanquam adhuc nesciam, quatenus ea doctrinæ nostræ aduersetur, & uestram iuuet. Certissima tamen ueræ doctrinæ regula est, Scriptura sacra: cui nostram doctrinam, diuino beneficio pulchrè consentientem esse docebimus, si colloquium, iuxta propositas cōditiones, impetremus.

VVEST. Eiusmodi colloquium non potest nisi per Senatus auctoritatem institui.

MICR. Efficite apud eum, ut uelit.

COLLEGA VVEST. Permittant id uobis prius Lubecani & Vuismarienses: tum quid facto opus fiet, dispiciemus.

MICR. Video nullam mihi omnino spem esse colloquij à uobis impetrādi. Hamburgani expectant Lubecanos, hi uerò uos. Vuismarienses autem expectant Lubecanos, ac Hamburganos. Nec ulla ciuitas hic aliam præire audebit, eo quòd uos Senatū ad id pro uestro officio non extimuletis: quin potius tale aliquid molientem impediat. Interim patitur iustus. At si uobis de uestra doctrina bene essetis conscij, ipsi uestra sponte apud Senatum pro tali impetrādo nobiscū colloquio laboraretis, ad approbandam uestram innocentiam, & in doctrina fidem.

VVEST. Quid cum hoc homine pluribus agimus? Valeat nebulo. Aliud nobiscū de-

inceps aduersus istos Ecclesiæ perturbatores quærendum est consilium.

MICR. Non uestram Ecclesiam turbare, sed meam, quam quotidie accusatis, legitime pro debito officij mei expurgare studeo: aut si id nequeam, culpam agnoscere & deprecari paratus sum, ac corrigere. Quoniam uero omnem instituendi colloquij potestatem in Senatum reijcitis, nec uestram mihi operam in hac re præstare uultis, unum mihi saltem detis diem, quo ipse apud Senatum pro istiusmodi colloquij conditionibus impetrandis laborem. Quas si negabit, paratus tum ero, iuxta quascunq; uultis condiciones uobiscum colloqui.

VVEST. Senatus publico suo decreto Sacramentarijs omnibus ciuitate sua interdixit, aduersus cuius decretum nos nullam uobis hic manendi libertatem facere possumus: imò nullum deinceps colloquium tecum habere uolumus. Apage hinc cum tuis foras.

MICR. Quandoquidem nihil eorum que proposui impetrare possum, sed cõteptim reijcior: uolo causam nostram cõmendare Deo. Interim priusq; discedo, te mi Vuestphale monitum, ac per Christum rogatum uelim, ut quæ deinceps uel scripto uel sermone docturus es, ea omnia Christianè, stylo scripturæ, & uerbi diuini autoritate, nõ tyrannice sceptro Magistrat^o approbare studeas.

Quid

Admonetur Vuestphalus tyranidis.

VVEST. Quid tu ais? siccine me tyrannidis insimulare audes? An non mea omnia scripturis approbo? Non sum ego tyrannus, sed tu potius, qui nostram conturbas Ecclesiam.

MICR. Quid ita simul omnes aduersum me tumultuamini? Non sum Ecclesiæ uestræ perturbator, qui Ecclesiã, fidei nostræ concreditam, à calumnijs iusto ordine expurgare quæro: paratus interim, si erroris cõuincar, meliora discere. Mihi mea Ecclesia nõ minus chara est, quàm uobis uestra. Neq; temerè Vuestphalũ sic admoneo. Ipse enim paulo antè de gladio in nos stringendo locutus est.

VVEST. Id de spiritali intellexi gladio,

MICR. Sed tu in libello tuo de re Sacramentaria, obiectionibus nostrorũ non scripturas, sed magistratus sceptrum opponis.

VVEST. Vbi hoc à me factũ est? Quid hic aduersum me comminiscitur nebulo?

MICR. Ne quis uestrũ me Vuestphalo mendacium impingere cogitet: en eius libellum, ad cuius calcem ad hunc modum scribit: Ex eodem promptuario mali cordis erumpũt ista: Corpus Christi hæret, aut non hæret. Si hæret, quorsum attinet sæpe repetere cœnam? Si non, quorsum euanescit? Tam execrandæ blasphemix & similes, merentur potius sceptro magistratus,

quàm stylo refutari. An non manifesta sunt hæc Vuestphali uerba?

VVEST. Multas blasphemias libello suo immiscuit Ioânes à Lasco, quas omnes semel gladio Dei conficiam.

MICR. Doce, ea quæ scribit Lascus esse blasphemias, & ad singula eius argumenta ordine, si potes, è scripturis responde: priusquàm ad Magistratus sceptrum confugias.

MATTHÆVS rector scholæ Hamburgensis. Cur te Martine tam præbes difficilem, in amplexanda Ecclesiæ nostræ doctrina: quàm tamen uetustissimi quique patres agnouerunt? En hic est uetustissimus scriptor, qui docet Christum corporaliter in nobis habitare: quod non nisi per corporis ipsius in Cœna manducationem fieri potest.

2. Cor. 5. MICR. Christus, iuxta doctrinam Pauli, fide in nobis habitat, non igitur corporaliter, quia Paulus aliàs ipsam speciem seu re fidei opponit. Dicit tamen potest, Christum corporaliter in nobis habitare ratione suæ incarnationis, quando ipsi per communionem spiritus sui iungimur. Verùm si existimas Christum ideo corporaliter in nobis habitare, quod in Cœna Dominica eius corpus realiter sub pane edatur: iam tibi cum ipso Vuestphalo, quid negat, disputandum erit.

MATTHÆ. Cum Vuestphalo ais? quid ita?
Quid

VVEST. Quid hic rursus aduersum me comminisceris?

MICR. Nihil fingo. Doces enim in prædicatione tuo libro, Corpus Christi tantisper esse in pane Cœnæ, dum sensus afficitur. Sed sensus non afficitur nisi in ore, uel ad summum in gutture: quomodo igitur per usum Cœnæ Christus corporaliter esse in nobis, uel habitare potest?

VVEST. Detorques mea uerba in alium sensum.

MICR. Audiant igitur omnes uerba tua, ac iudicent. Ea uerò sic habent: Quamdiu sensus corporaliter afficitur, præsentia eius corporalis non aufertur. postquam autem sensus corporaliter in percipiendo deficit, deinceps corporalis præsentia quærenda non est. Hęc est Vuestphali doctrina, quæ etiam non è Scripturis, sed Papistarum libris emendicauit: hoc ipso satis indicans, se in sua causa sacramentaria scripturis destitutum, ad Papistarum confugere patrociniũ.

COLLEGA VVEST. Vos nunquam in Anglia catechismum docuistis, sed toti in hoc uno fuistis, ut uestram doctrinam Sacramentariam plebi inculcaretis.

MICR. Catechismum diligentissimè tradidimus, & de re sacramentaria non nisi cù res ipsa postulare tractauimus.

VVEST. Vos præterea negatis baptismo peccata

peccata remitti, & Christianorum infantes ante Baptismum saluos esse pronunciat.

Rom. 4. MICR. Est Pauli apostoli doctrina, Abrahamum ante circumcissionem in præputio iustificatum fuisse. ex qua temporis circumstantia colligit Apostolus, iusticiam imputari nobis ex gratuito beneficio, non uirtute sacramentorum, quæ uocat iusticiæ illius fidei signacula.

VVEST. Quid frustra cum hoc homine tempus terimus? Abeat.

MICR. Vos quotidie grauisimis hæreseon, seditionum, & aliorum criminum suspicionibus nos apud ciues grauare non cessatis: nec uultis tamen ullam nostri legitimam purgationem admittere: quin nos id amicè postulantes, cum multis scõmatis & conuicijs reijcitis. Non sic uobiscum in Anglia egissemus. Deumq; precamur, ut si olim uos exulare quandoq; cõtingat, alios clementiores uobis, q̃ nobis estis, inuenire possitis. Speramus interim, quòd Deus causæ nostræ iustissimæ suscepturus sit patrocinium.

VVEST. Abi du Martlerken.

FINIS COLLOQUII.

¶ Nostris porrò ad publicum suum diuersorium abeuntibus, & singula quæ gesta erant, dictaq; inter sese repetentibus, incidit interim cogitatio, Vuestphalũ ad noscedum

dum ipsorum diuersorium clam suum pue-
 rum submittere posse, quòd sic re ad Magi-
 stratum delata, protinus ciuitate pelleren-
 tur. Consilium itaq; ipsorum fuit, præteri-
 to diuersorio prius foràs extra mœnia ex-
 paciatum prodire. Ibi tandem Vuestphali
 famulũ ipsos insectantẽ obseruant: eumq;,
 quid ita ipsos insectaretur, rogant. Cupio
 (inquit) uestrum nosse diuersorium. Sed i-
 pfi consilium Vuestphali non ignorantes,
 nullam huius suspicionis puero dant signi-
 ficationem. ac sub uesperam, postquam per
 tres ferè horas eos fuerat insectatus, illius
 conspectum tandem elapsi, in suum diuer-
 sorium reuertuntur. Postera die anxie sol-
 licitus fuit Micronius, quid sibi hic agen-
 dum esset. Implorato itaq; diuino auxilio,
 & communicato cum fratribus consilio,
 uisum est ipsis operæ precium, Magistratus
 auxilium ad expurgandam nostram Eccle-
 siam implorare. Pomeridiano itaq; tempo-
 re accedit Micronius proconsulem nomi-
 ne Georgium, cui paucis exponit, quis sit,
 & quid cum pastoribus egisset: per Christũ
 obtestans illum, ut ad impetrandum collo-
 quium suo ipsum cõsilio iuuare dignetur.
 Ille autem respondet, decretum fuisse, ut
 summo mane ciuitate exirent: se proinde
 mirari, ipsos adhuc in ciuitate hæerere. Au-
 dire se etiam, multa inter ipsos falsa foueri
 dogmata:

dogmata: doctrinam Ecclesiæ Catholicæ ab ipsis rejci, sacramenta Baptismi & Cœnæ Dominicę ipsis pro nihilo duci. & ex se cta eos esse Monasteriensium, qui seditio- nes aduersus Magistratum molirétur. Cui malo senatus in tempore occurrere uellet. Micronius uerò responderet, nihil ipsis de re linquēda ciuitate mandatū esse, ipsosq; ab omnib. illis falsæ doctrinæ ac seditiōnū cri- minib. esse liberrimos: per Christū rogās, ut cum tam uaria ibi hominū de ipsis esset sen- tentia, liceat fidei suæ cōfessionē in scriptū redactam Senatui offerre, ut is semel, qua- les nam sint, certò cognoscat. Assensus est Proconsul, iuberq; supplicationem illā in proximum diem parari. eamq; ad se referri quam ipse Senatui, ipsorum nomine, tradē- re uellet. Actis itaq; ei pro hac humanitate & æquitate gratijs, in diuersorium suum reuersus Micronius, opera Godfredi Vuin- gij adiutus, in describenda supplicatione ipsa media nocte laborat: quā Senatui pro- xima die offerunt hisce uerbis scriptam.

Acquisitis prudentissimisq; Consulibus ac Sena- toribus inelyte ciuitatis Hamburgensis,

Dominis meis clementiss.

¶ Quòd ego homo peregrinus, Domini Clementiss. ad uos Dominos meos obser- uandissimos, fidei meæ confessionem edi- turus, supplex ueniā, propter Christū Do-
minum

minum precor, ut id bene accipere, & me benignè pro uestra humanitate audire dignemini: præsertim cum hoc non temerè, sed facultate prius à prudentissimo ac uenerabili Proconsule mihi concessa, faciam, & ad id quoq; pro uocationis meæ officio cogar. Etenim cum Ecclesia Germanica, quæ à pientissimo Rege Eduardo (piæ memoriæ) Londini pridem instituta fuit, in qua me Deus pro uoluntate sua bona ministrum esse uoluit, ita subinde in publicis uestræ ciuitatis concionibus grauetur: & inde multi temerè grauisima quæq; de nobis suspicentur & effutiant: pro ministerij mei fide cogor meam, Ecclesiæq; nostræ fidem ad nostri purgationem in medium iudicandam proferre: præsertim apud Christianum, & proinde æquum Magistratum: qui alteram partem non modò audire paratus est, sed etiã pro officio suo postulat. Fidei ergo nostræ ratio (ut paucis & simpliciter dicamus) est hæc.

Amplectimur reuerenter, & firmiter cre
 dimus uniuersæ scripturæ Biblicæ ueteris *ra sacra.*
 ac noui Testamenti: unde, per mutuam il-
 lius collationem omnis doctrinæ, quæ in
 Ecclesia traditur, ueritas unicè est petenda:
 non à regnorum decretis, aut hominũ pla-
 citis. Huius porrò scripturæ Biblicæ sco-
 pum ac finem esse agnoscimus **IESVM Chri-**
stum,

De Iesu stū, qui est uerus ab æterno, ex Deo patre
 Christo. Deus, & uerus item in plenitudine tempo-
 ris ex uirgine Maria factus homo, citra ul-
 lum tamen peccati contagium. cuius hu-
 mana natura nostræ per omnia, iuxta do-
 ctrinam Pauli, est consimilis. Neque enim
 propter unionem diuinitatis & humanita-
 tis in Christo, Diuinitas arctatur per huma-
 nitatem, aut humanitas per omnia diffun-
 ditur propter Diuinitatem: sed utraq̃ue na-
 tura in una persona Christi suas seruat pro-
 prietates, quæ nulla ratione uiolari aut con-
 fundi debet. Agnoscimus præterea hunc
 IESVM Christum esse summum ac unicūm
 nostrum Regem, Doctorem & Pontificē,
 cuius solius sceptro Ecclesia regi, doctrina
 pasci, & sacrificio mūdari expiariq̃; potest
 & debet. Non enim in ullo alio salus est.

Act. 4.

Sacramen-
ta.

Cæterū ut hoc unicū salutis medium
 in CHRISTO IESV pro nobis semel in mor-
 te oblato, perpetuò in Ecclesia agnosceret-
 tur, ipse non modò Euangelij prædicatiō-
 nem in ea instituit: sed illi etiā ob nostrā
 imbecillitatem sacra appendit sigilla, quæ
 sacramenta uocamus: Baptismum uideli-
 cet, & Cœnam Dominicam: quibus sacra-
 mentis duobus id omne tribuimus, quod
 per unanimes Scripturæ consensum, citra
 ullam illius repugnantiam, & iuxta fidei a-
 nalogiam tribui omnino potest.

Baptismum

Baptismum autem agnoscimus esse obli- *Baptismus.*
 gnaculum Diuinæ gratiæ erga eos omnes,
 qui testimonio Euangelij communionem
 habent cū Deo Patre & Filio & Spiritu san-
 cto: per quē etiā in omni uita nostra morti-
 ficationis carnis nostræ & renouationis ui-
 tæ admonemur: qui nullis humanis super-
 stitionibus ad eius mysterij obscuratiōē
 contaminari debet. Pædobaptismum au-
 tem fatemur in Ecclesia habere locum: sed
 ei⁹ interim præposterā fiduciā improbam⁹.

Sacram Domini Cœnam non nudum *De Cœnâ*
 ac uulgare signū esse dicimus, sed nouum *Domini.*
 testamentum in corpore Christi pro nobis
 tradito, & sanguine eius pro peccatis no-
 stris effuso: seu cōmunionem corporis &
 sanguinis Christi, ut apostolus Paulus in-
 terpretatur. Non enim uentris cibus in Ec-
 clesia nobis proponitur, sed animæ, qui est
 CHRISTVS IESVS, unicus animarum no-
 strarum ad æternam salutē, per salutarem
 corporis oblationē factus cibus: quo tam
 certo ad salutem æternam per fidem pasci-
 mur, quam in Cœna Dominica in memo-
 riam mortis ipsius panem fractum edimus,
 & poculum Dominicū bibimus. Hoc tam
 eximiū, omnemq; humani ingenij captum
 excedens, & sola fide cōprehensibile sacræ
 Cœnæ mysterium, quò nobis cōtra om-
 nes Sathanæ artes commendaretur, Chri-

stus panem fractum distribuens dixit: Accipite, edite, hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, frangitur. Et de poculo item: Hoc nouum testamentum est in meo sanguine. Ad quorum uerborum explicacionem pertinet illa uerba Pauli: Quotiescunque comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem Domini annuntiatu donec uenerit. Item illa: Panis quem frangimus, an non comunio corporis Christi est? Quibus omnibus uerbis si destitueretur, hoc tantum Cœnæ Dominicæ mysterium ignoraretur. in quo tamen summa afflictarum conscientiarum recreatio, & consolatio est posita. Atque inde uariæ ad uitæ pietatem pertinentes deduci possunt exhortationes. Porrò modum ac ritum administrandæ Cœnæ illum maximè approbamus, qui hoc mysterium reddit illustrius, & propius ad mandatum Christi & apostolorum exemplum accedit.

De Magistratu.

Porrò Magistratum agnoscimus esse Dei ordinationem, & uocationem sanctam, in qua Christiano fas est uersari: duntaxat ut in ea uocatione se Dei ministrum, non Dominum esse meminerit. Debet autem Christianus quibus Magistratui etiâ improbo, tantisper dum contra pietatem nihil mandat, per omnia parere, ad exemplum Christi & Apostolorum. ac proinde eos damnamus

mus omnes, qui Magistratum suo fraudat debito, aut seditiones contra illum mouere ullo modo cogitant.

Hæc est mea, Ecclesiæq; nostræ quæ Londini fuit, fides & confessio, quam Scripturis per omnia consentientem esse confidimus. ac proinde etiam nos ab omni hæreseos & seditionis culpa, in iudicio Dei & piorum omnium, liberos stare non dubitamus. Si tamen D. v. pietas in nobis aliud quid requirit, aut iudicat hanc nostram fidem, quam iudicio uestræ pietatis subijcimus, à doctrina Prophetica & Apostolica dissentire, quàm possumus humillimè, atque summa cum obseruantia D. v. clementissimas, propter Christum Dominum rogamus, ut nobis, licet peregrinis, ac proinde iudicio mundi contemptis, permittere uestra autoritate dignemini liberum atq; Christianum colloquium cum D. v. ciuitatis cõcionatoribus: idq; iuxta cõditiones, quas ipsis ante biduum ex scripto proposui: † quod nunc huic meæ supplicationi, quo eas D. v. agnoscerent, adiunxi. Et si

† *Supr. fol.*
203.

cõcionatores ciuitatis D. v. nostram Londinensem ecclesiam de ullo errore, uerbi diuini autoritate cõuincere poterunt, libentissimè, etiam cum mei pudefactione, ad gloriam CHRISTI, cedam. Absit enim à me procul omnis contra ueritatem Prophetia-

cam & Apostolicā pertinacia. Quā hęc
 mea postulatio sit æqua, sancta, & Ecclesię
 Dei utilis, nō dubito uestras d. id facile pro
 pietate & prudentia uestra agnoscere, atq;
 cenſeo Ecclesiarum ministros ipsos hac in
 parte mihi auxilio apud d. v. meritō esse
 debere. Siquidē apostol^o Paulus de officio
 ministri Ecclesię ad Timotheum scribens
 docet, quōd Dei seruum oportet placidum
 esse erga omnes, propensum ad docēdum,
 tolerantem malos cum mansuetudine, eru
 dientem eos qui obſistant. Ad hunc modū
 Apostolos in religionis controuerſijs egis
 se, Scriptura testatur. Utq; hęc sancta &
 necessaria ratio, doctrinę dissidia compo
 nēdi perpetua esset in Ecclesia, diuus Apo
 stolus præcipit hisce uerbis: Prophetę duo
 aut tres loquantur, & cæteri dijudicent.
 item: Spiritus Prophetarū Prophetis sub
 iiciuntur. Et rursus: Prophetas ne asper
 nemini. Quod spiritus S. consilium in dis
 sidijs religionis componendis neglexisse,
 ut Ecclesię perniciosum est, ita id ipsum se
 qui tutissimum atq; utilissimum erit. Ac
 spero in Domino, Ecclesiarum uestrarum
 ciuitatis ministros id sequi uelle. Quod e
 tiam Dei cōsiliū si semper in Ecclesia Ro
 mana obtinuisset, non tam crassę errorum
 tenebrę mundum occupassent, neq; tantū
 innoxij sanguinis piorum in ea hactenus
 effusum

effusum esset. Vos itaq; iterū Dominī mei Clementis. per CHRISTVM Dominū supplex rogo, ut mihi cum reuerendis ciuitatis D. v. concionatoribus liberum, sub aliquot proborum uirorum testimonio, concedatis colloquiū, ad Ecclesiæ Londinensis purgationem: Siquidem uestras Ecclesias neq; turbare, neq; dānare institui. Aut si D. v. iam non sit cōmodum, & in aliquot mēses colloquium hoc differre uoluerint, paratus etiam ero tum per Dei gratiam accedere, ut nostram Ecclesiam aut pro mea facultate defendam: aut si id uerbi diuini autoritate nō possum, meliora ab ipsis edictus sequar, ad meam proximorumq; meorum salutem. Porrò si hęc nulla omnino ratione, uestra autoritate obtinere queam (quod sanè nolim) tum id saltē impetrē, per CHRISTVM D. v. supplicet rogo, ne deinceps prædictis Ecclesiarum uestrarū ministris liberum sit, nostræ Ecclesiæ Londinensis doctrinam ita publicè damnare ac proscindere. Atq; hic à D. v. clemens, benignum, & Christianum responsum in Christi nomine, quanta possum cum obseruantia suppliciter peto. Rogo autem patrem Dominī nostri IESV CHRISTI, ut D. v. & uestram ciuitatem clementer protegat ac conseruet, uestraq; omnia consilia ad ædificationem Ecclesię Dei & incolumitatem

florētis. Reip. uestræ gubernare dignetur:
utq; id faciat, assiduè pro mea facultate De
Deum meum per filium eius IESVM CHRIS
STVM orare non cessauero. 1554.

V. D. Clementis, humilis & subditissimus seruus,
Martinus Micronius, Ecclesiæ Germanicæ
Londinensis iam dissipatæ minister.

¶ Ad hanc Micronij supplicationē à duo
bus senatoribus totius Senatus nomine eo
ipso die nostris respondetur: Magistratum
de sua doctrina alioqui certum, de ea nullū
cum pastoribus colloquiū permittere uel
le. Sed Academies & scholas publicas, ubi
de controuersis religionis capitibus dispu
tari est consuetum, ipsas adeundas esse, si
quidem omnino disputare liberet. Cumq;
Senatus non ita nuper publico quodam de
creto, omnibus Sacramētarijs ciuitate sua
interdixisset, uelle etiam nunc mandare,
ut iuxta illud decretum ciuitatē desererēt:
nisi id expectare uellent, quod in honestis
uiris indecorum foret. Ad quæ dicunt
nostri: Durum hoc quidem esse, quod cum
grauia falsorum dogmatum & seditionum
crimina publicè sibi quotidie impingun
tur, ad ipsorum tamē legitimam purgatio
nem non admitterentur, sed etiam ciuitate
inauditi pellerentur. Verū se id totū gra
to animo è manu Domini accipere: quem
etiam orarent, ut bonam ac iustam ipsorū
causam

causam, sic ubiq; ab hominibus neglectam
 & exosam, tandem uellet pro sua bonitate
 tuendam suscipere. Cum in eam senten-
 tiam quædam dicerent, senatorum alter, q
 ætate erat minor, uix dum lachrymas con-
 tinet. Et postera die, priusquam Hambur-
 ga solueret, intelligunt ex fide dignis ho-
 minibus, Senatorem unum, propter ipsorum
 profligationem & negatum cum pastoribus
 colloquium, sic contristatum fuisse, ut ex
 æde senatoria domum reuersus, mox æger
 magno cum uitæ periculo decubuerit. quæ
 uirum paulo post ex ea ægritudine obiisse,
 ad nos est delatum. Cæterum paucis post die-
 bus decretum illud senatus aduersus Sacramen-
 tarios (ut illi loquuntur) semel latum, pu-
 blicè in omnibus templis renouatur, ual-
 uisq; templorum affigitur. Cumq; nostri
 omnes, quotquot ex Anglia uenerant, pro
 talibus haberentur, ciuitatem citra moram
 ullam extemplo relinquere coguntur: præ-
 fertim cum aduersum eos quotidie magis
 è suggestio uociferarentur concionatores,
 quorum antesignanus facile fuit Vuestpha-
 lus. Accidit autem non multo post, cir-
 citer Paschales nimirum ferias, ut ex nostris
 duo & triginta fortè numero Hamburgam
 ex Anglia appellerent. Inter quos fuerunt
 Galterus Deloënus, uir trium linguarum un-
 diquaq; doctissimus: & ipsius filius Petrus

Supr. fol.
22.

Deloenus, cuius iam meminimus, qui nūc in Frisia Orientali indefessum Euangelij præconem agit apud generosum Tidonē à Knipens, uirum sanè Heroica pietate cōspicuū: qui omnes in ciuitatem intromissi non sunt, sed foris sibi quisq; uxoribus & infantibus procul à ciuitate diuersoriū quærere cogebantur. Verùm ipsi postridie, nempe Martij 24 die, per eius loci præfectum (qui multis bene instructis comitatus satellitibus uenerat) sub uesperum ex inopinato pelluntur. fuisseq; eis omnibus tum sub dio pernoctandū, nisi uidua quædam, eorū uices miserata, eos suo excepisset tuguriolo. Verùm nec apud illam tuta eis fuit mansio. Omnibus enim, qui ipsos exciperēt hospitio, multa pecuniaria denunciatur. Magnis tamen multisq; precib. tandem à Magistratu illo impetrant potestatem in publico manendi diuersorio, dū inueniant nauem, quæ eos aliò uehat. quã nacti, uigesimal sexta Martij die, post magnas tempestates & naufragij pericula, tandem Frisca attingunt littora.

VBINAM DEVS NOSTRIS

sic dissipatis Ecclesijs tandem sedes dederit. Cap. 9.

Sedes Ec-
clesiæ.

Post arduam hanc nostram peregrinationem, Dominus Deus, qui olim seruo suo Prophetæ Ecclesiæ hospitium & cibum

bum apud uiduam Sareptanam prouidit: idem pro sua clementia, nostris apud illustrem Principem ac uiduâ Annâ ab Oldenburg Frisîæ oriétalis comitem sedes dedit: atq; ipsi Pastores Embdani, ac ciues, omnibus humanitatis officijs nostros sunt prosequuti. Ita enim pro paterna sua bonitate consuevit Deus afflictæ suæ Ecclesiæ tandem post graues afflictionû procellas tranquillitatem dare. quemadmodum acta Apostolica testantur, post lapidarum Stephanum, & Ecclesiæ Hierosolymitanæ dispersionem, Christi Ecclesiam per totam Iudeâ & Galilæam & Samariam habuisse pacem. Fidelis est Dominus, qui quos contemptæ Ecclesiæ suæ Reges nutricios & Reginas nutrices promisit, subinde etiam præstet, quo nomine summas meretur gratias. Act. 9.

Porro cum Micronius semel atq; iterum Embdæ publicè docuisset, Nordam à principe mittitur, ad subeundû illius Ecclesiæ ministerium multo difficillimû: cui uigesima mensis Maij die publicè, anno 1554, iuxta Dei uerbum inauguratur. Cæterû Ioannes à Lasco, proximo deinde anno, citè finem mensis Aprilis, Embda commigrat Francofordiam: ubi à pientissimo Senatu humanissimè excipitur. à quo etiam non multo post impetrat potestatem, Belgicæ Ecclesiæ in usum piorum peregrino-

rum erigendæ, ac iuxta diuini uerbi regulam constituendæ. Ad cuius faciendæ initium Micronius per Ioannem à Lasco, & fratres ibi collectos uocatus, Francofurtū profectus ad decimumquintū Septembriam diem, anno 1555 primam ei colligendę Ecclesię habuit concionem. Rebusq; illius Ecclesię mediocriter pro initijs benè constitutis, ac Petro Datheno in ministerio illius Ecclesię relicto, Nordan ad suos domū reuertitur. Vbi adhuc tantisper dum uolet Dominus, Ecclesię defungitur ministerio.

Porro Ioannes à Lasco tandem in patriã (unde uiginti amplius annos nomine religionis sponte sua iam exulauerat) iuuantia ibi demū pullulascens Christi Ecclesię causa, à plurimis Regni Polonię cum uerbi ministris, tum potissimū nobilibus uiris, circiter mensem Iunium anno 1556, per Petrum Antonium ciuem Francofordianum, literis ut minimum quadragenis planè seriò reuocatur. Is uerò in Frisiam Orientalem missis ad me fratresq; illic nostros per famulum suum literis, me planè amanter ac seriò inuitabat, rogans ut me sibi comitem ac socium itineris in Poloniã adiungerem: si qua fortè utilem Ecclesię Christi Domini operam uspiam cum ipso nauare possem. Ac ex consilio fratrum nostrorum in Frisia illa hęc inuitationem
pro

pro diuina quadam uocatione amplexatus, Francofurtum 8 Septembr. die ueni. ac 21 Octobr. relicto Francofurto (diuino beneficio) 3 Decembr. die peruenimus in Poloniam: in qua quidem (ut alibi passim) est sanè messis multa, operarij uerò pauci. Quamobrem rogandus est Dominus messis, ut operarios extrudat in messem suam: qui spiritu fidelitatis & prudentiæ donati, loquantur sermonem Dei: populoq; peccata sua liberè, ac salutare Dei, fideiq; iusticiam, in solo Christi Domini sanguine positam, fideliter annuncient: utq; serenissimum Sigismundum Polonorum Regem, uarijs alioqui uirtutibus ornatum, ac omnes ipsius ubiuis proceres, totamq; demum Nobilitatem in eminentia quadam, summa alioqui libertate, constitutam, maiore ac maiore uerbi sui cognitione per spiritum sanctum suum illustrare dignetur, ad operum satanæ destructionem, ac regni CHRISTI Domini incrementum. Quod indubitanter futurum est, nisi nos, qui nomen dedimus Euangelio Christi Domini, nostra ingratitude obstemus, cursumq; Euangelij haud quaquam alioqui poenitendum impediamus, quo minus ad meritam optatam speratamq; perducatur.

Iam fratres nostros omnes diligēter pro-
pter Christum admonitos uolumus, ut
huius suæ peregrinationis memores, Deū
timeant, eius uerbum ament, seseq; ad pie-
tatem in eo exerceant. charitatē fraternam
inter sese mutuam sanctissimē colant: nec
ea pace, quam ad tempus benignē conce-
dit Dominus, ad uitia & dissidia ingratē &
turpiter abutantur: sed potius exemplo A-
postolicæ Ecclesiæ, in timore Domini uer-
sentur, ut multiplicentur consolatione Spi-
ritus sancti: Act. 9. Ne etiam doctrinā per
nos è fontibus sacre Scripturæ traditam,
& tam multis modis per publicū Prophe-
tiæ usum in Anglia primū, deinde per ua-
rias cruces & liberū cum omnib. tam clan-
cularijs quā publicis hostib. congressum
exploratam, defensionēq; temerē reiiciant,
aut suspectam habeant. Si quis tamen de
eius aliqua parte dubius hærebit, mox ad
sacre Scripturę iudiciū ex sincero & pieta-
tis studioso pectore, per ardētes ad Domi-
num preces recurrat. Accusamur quidem
à multis prophanationis sacramentorum,
similiumq; criminū, ac digni eo nomine ua-
rijs indicamur supplicijs. Verū ab istius-
modi calumnijs liberant nos libri nostri, et
tota

tota huius nostræ profectiois historia. Sed cum passim omnia prauis iudicijs ita sint corrupta, ut nihil tam bene dici possit, quod non calumnijs sit expositū: nec quisquam ferè à receptis semel opinionibus uelit resipiscere, ne uspiã errasse uideatur: cogimur ad Dei tribunal prouocare, cui nos semel omnes sistendi sumus nudi. Nec dubitamus tamè à iusto illo iudice causam nostram approbatam iri, utcunque iam ab hominibus conspuatur, explodaturq; Interim pium æquumq; lectorè per Christum rogam⁹, ut si quid à nobis in hac nostra profectioe, aut aliàs in doctrina peccatum esse putat: id non ulli nostræ malitiæ, sed humane ascribat infirmitati & ignoratiæ, ac per Christū ignoscat. Et si quidem quod culpat, erit maioris fortè momēti, nos non traducat, sed Christianè de eo commonefaciat. Parati enim sumus, semper cum Ioanne Baptista minui, ut crescat CHRISTVS Dominus.

¶ Postremò pios omnes per Christū rogatos uolumus, ne aduersum eos qui nos sic in cruce nostra persecuti sunt, ullum concipiant odium, aut ignem cum Iacobo & Ioanne cœlitus in eos ob negatū hospitiū dimitti postulent: quin potius iuxta Christi doctrinā eis bene precentur, ac pro eis Deum nobiscū supplices rogent, ut resipiscant,

sipiscant, ac salui fiant. Precamur etiã se-
 dulò omnes, ut Dominus hæc tristitia Eccle-
 siæ disidia tandem tollat, aut saltem miti-
 get: fideique unitatem omnibus quotquot
 Christum profitentur iuxta consensum do-
 ctrinæ Propheticæ & Apostolicæ, pro pater-
 na sua bonitate largiri dignetur: Amen.

Peregrinorum Ecclesiæ Londinensis historiæ

Finis, 1557. Aug. 29.

Ad

AD CHRISTIERNUM,
SERENISS. DANORUM Regem, &c.

SACRA MAIESTAS REGIA, & DOMINE DOMINE clementissime, diligentissimam officiorum meorum commendationem.

MIRUM forte uideri poterit & tibi & tuis, Rex serenissime, quod ita nuper apud te in publica concione profcissus, atq; iniquissimus cum meis omnib. præiudicio damnatus: deniq; & abs te ipso eo loco habitus, ut indignum esse iudicares, cui tantum crederes, ut me ad meam Ecclesiam, cuius nomine ad te ueneram: ad meos item liberos, fiducia benignitatis tuæ in regnum tuum adductos: & ad meas etiam res colligendas, abs te rursus redire patereris: scribere iam ad te interim, teq; quorundam adeo admonere etiam uoluerim, ac non potius mihi à scribendo omnino temperarim. Sed ego sane ea omnia quæ mihi apud te obtigerunt, non tam tibi quam alijs imputo potius: proq; omnibus gratias ago Diuinæ Maiestati, certus, per meam istiusmodi ignominiam, glorificandum esse & nomen & regnum CHRISTI Domini, in Ecclesia ipsius. Ac proinde prætermittendum mihi apud te adhuc non esse existimaui, quod ad debitum officiumq; meum, pro mea in Christum Dominum

minū & eius Ecclesiam fide, intelligo perti-
 nere. Non dubito autem id pertinere om-
 nino, ut cum te eum Regem esse profitear-
 ris, qui iusso ualere Papismo toto, doctrinā
 Euāgelij amplexus sis, eamq; te & sequi &
 tueri etiam uelle dicas: eius te sanè reueren-
 ter quidem, ut præcellentē Dei ministrum,
 sed liberè interim atque Christianè, ex uer-
 bo Dei, admoneam: in quo mihi præter do-
 ctrinam Euangelij, legemq; charitatis Chri-
 stianæ egisse, atque non in eam modò quæ
 ministerio meo est concredita, sed in catho-
 licam adedò ipsam CHRISTI Ecclesiam om-
 nino etiam peccasse uideris. Neque uerò
 ideo, quòd te ita peccasse dico, commoueri
 protinus, mihiq; succēdere debebis, Rex po-
 tentissime: siquidem, quod diceris, uerè te
 etiam esse declarare cupis, nempe Regem
 Christianum. multo minus autem cogita-
 bis, me eo ad te animo scribere, quasi per te
 offensus, tuæ uicissim Maiestati atq; existi-
 mationi Regiæ quicquam omnino detra-
 ctum, aut ullo prorsus modo aspersum ue-
 lim. Equidem pluris est apud me præcullen-
 tis tuæ uocationis, in Ecclesia Christi, ex-
 cellentia, tua item spectata alioqui orbi to-
 ti probitas, & studium singulare erga reli-
 gionem, etiamsi iudicio circa illam (ut ho-
 mines sum⁹ omnes) alicubi fallaris: quàm
 ut unius aut alteri⁹ peccati nomine, digni-
 tatem,

tatem, existimationem atq; gratiam apud omnes tuam eleuari quoquo modo, ne dicam labefactari, uelim. Imò uerò gratias ago Domino Deo nostro, quòd te talem Regem (quod ad te quidem attinet) suæ Ecclesiæ nostris hisce temporibus donauerit: & opto, ut alia quoque orbis Christiani regna, perinde amantes religionis ac publicæ tranquillitatis Reges, Diuino beneficio habere possint. Sed quemadmodû unum aut alterum peccatum non efficit, quo minus sancti interim & sint & habeantur Principes ipsi, suamq; nihilominus autoritatē atq; existimationem apud pios omnes retineant: si modò pietatem suam, studiumq; erga religionem, alibi rursus attestentur & declarēt: ita etiam quamlibet spectata ipsorum probitas efficere alioqui non potest, quo minus peccasse dicatur, si quando contra Deum aliquid, eiusq; Ecclesiam committunt. Et cum tanto sint maioris offendiculi peccata ferè omnia, quanto sint maiore loco qui illa commiserunt: tanto equidem minus sunt etiam dissimulanda, ijs præsertim, per quos peccata omnium, mandato Dei ipsius, annūciari debent. In quorum sanè numero cum & ego, supra omne meritum dignitatemq; meam, sed Diuina interrim ordinatione, constitutum me esse uideam: quod quidem ad cōcreditas mihi Ec-

clesias meas attinet: tuq; mihi aduersus illas peculiariter peccasse uidearis: facile intelligere potes, intelliget & pij omnes, me ex officio meo facere, quod te peccati tui admoneam. Et tui uicissim officij esse, ut me benignè ac clementer audias: non autè comouearis, si quidem tibi peccatù tuum, non sanè ex meo ipsius cerebro, sed è Verbi Diuini fontibus commonstrauero. Quemadmodum olim sanctissimi alioqui Reges, etiam de peccatis admoniti, adè sanè æquanimiter tulerūt ministrorum in Ecclesia admonitiones: ut illos & cariores multo deinceps habuerint, & precibus eorum sese insuper commèdarint. Ostendam tibi igitur, Rex Serenissime, peccatù tuum ex uerbo Dei, ut illud agnoscas: culpamq; illius non apud mundum, sed apud Dominum Deum, in corde tuo deprecetis. Duo sunt autè, in quibus mihi grauiter peccasse uideris.

Primum, quod non meam solùm, sed catholicam planè Christi Ecclesiam passus sis apud te, iniquissimo sanè præiudicio, neq; aliunde quàm ex calumnijs & sutelis nescio quibus collecto, proscindi atq; damnari. Deinde, quod dissipatas Antichristiana tyrannide, non meas, sed Christi Ecclesias, fidei duntaxat meæ concreditas, ita tractaris, ubi ad te, fiducia pietatis tuæ, confugissent,

sent, opemq; per me tuam supplices, CHRISTI Domini nomine, implorarent: ut si uel ad Ethnicos uenissent, clementius sanè illas excipiendas fuisse non diffidam. Hic ergo utrobiq;, ut te contra Deum & eius Ecclesiam grauitè peccasse intelligas: utrūque tibi peccatum hic tuum singillatim ob oculos ponam. Quodq; ad primum attinget: Non arbitror te ignorare, quanti CHRISTVS Dominus suam in terris Ecclesiam & ipse faciat, & ab omnibus, potissimùm autem à Regibus ac Monarchis, fieri etiam uelit. Sanguis ipsius innocentissimus, quo illam sibi consecrare uoluit: atq; additus ei corporis eius titulus, nempe ut sit caro ex carne, & ossa item ex ossibus eius: ipse sit uicissim caput, frater, ac sponsus ipsius æternus: Hæc inquã perspicuè testantur, quanti CHRISTVS Dominus suam hic in terris Ecclesiam faciat, ut qui in illam peccant, culpa se haud dubiè profanati pariter sacrosancti et sanguinis et corporis CHRISTI liberare non possint.

Rursus dum Reges ac Monarchas aliorum ac pastorum titulo nō frustra proculdubio ornari audimus: conduplicari sanè culpam eorum intelligimus, si curam Ecclesiæ uel negligant, uel ad se non pertinere putent: Nec dicam, si illam Antichristiana tyrānide dissipatā, longissimisq; ac grauissimis

itineribus agitatum, adhæc afflictam, atq;
 ad se pietatis fiducia profugam, deniq; &
 CHRISTI Domini nomine supplicem, auer
 sentur prius quàm audiât, ac diris omnib.
 deuoueant & condemnent: idq; sub Euan
 gelij prætextu scilicet, cuius patronos ac
 defensores esse profitentur. Hic igitur tuû
 ego te factum propius intueri uelim, Rex
 clementissime. Venimus ad te dissipati, p
 fugi, ac CHRISTI nomine supplices. Tu, pri
 usquam nos audire uelles, doctrinâ nostrâ,
 nosq; ad eò ipsos, in publica concione ad
 quam nos deduci iussisti, iniquissimè pro
 scindi atq; damnari, si non omnino uolui
 sti, ita certè passus es, ut condemnationem
 illam nostri demum propulsione minimè
 obscurè approbaris: neq; ad ullam nostri
 purgationem nos admiseris quoquo mo
 do. Id totum sanè ita actum esse, meminisse
 te puto, quod quidem ad nostri condem
 nationem in publica concione attinet. At
 que sanè, siue nos pro membris Ecclesiæ
 Christi habueris, siue non habueris: siue i
 tem nostras Ecclesias pro Christi Ecclesijs
 agnoueris, siue non agnoueris: utrumlibet
 hic tibi deligas, utrobique te culpa profana ti
 in nobis & nostris Ecclesijs corporis ac san
 guinis Christi, liberare nunquam poteris
 in iudicio Dei, nisi peccatum tuum agnos
 cas, & culpam illius apud thronû gratiæ
 Dei

Dei deprecetis. Etenim si nos nostrasq; Ecclesias pro membris in catholica Christi ecclesia agnouisti: quos uidelicet ipse sibi, & sanguine suo preciosissimo consecrasset, et sacrosancto corpori suo inclusisset: tu ipse tuus hic iudex esto, num, CHRISTI Domini corpus & sanguinem in nobis nostrisq; Ecclesijs ita honoraueris, ut ab altore & pastore Ecclesiæ suæ debuerant honorari: cum nos nondū auditos proscindi ac damnari patereris in ea concione, ad quam nos, priusquam te adiremus, deduci uoluisti. Neq; hic pluribus uolo agere: sed tuam ipsius conscientiam hac in parte appello: & oro, ut illam Domino Deo tuo approbare uelis. Si uerò nos nostrasq; Ecclesias pro membris CHRISTI non es dignatus agnoscere, grauius multo adhuc dignitatem corporis & sanguinis CHRISTI in nobis profanasti. Ne quæso hic succenseas: re ipsa, quod dico, uerum esse uidebis, si rem paulo diligentius tecum reputare uelis. Grauius sanè peccat, qui Regis sui autoritatem contemnit, proq; nihilo ducit. Sed multo grauius adhuc peccat, qui non dignitatem modò atq; autoritatem Regis sui pro nihilo ducit, sed Regē quoq; ipsum regno suo, aut bona eius parte spoliare, excludereq; conatur. Regnū porò CHRISTI Domini, Regis regū omnium, in terris, sunt Eccle-

fiæ ipsius: quibus sanè CHRISTVM Domini
 nū spoliare, prorsusq; excludere conamur,
 dum eas pro membris ipsius, ipsumq; pro
 illarum capite agnoscere non dignamur:
 etiam si illas fundamento per ipsummet
CHRISTVM Dominum posito insistere ui-
 deamus. Ita cum libelli nostri palàm & di-
 fertè testentur, nostras Ecclesias huic ipsi
 fundamento manibus & pedibus (quod di-
 citur) pro nostra infirmitate inniti: cū nul-
 lius item erroris ullo unquā legitimo or-
 dine, ab ulla omnino restituta Ecclesia, nō
 dico accusati, sed ne admoniti quidē, nedū
 cōiucti simus: imò cum à maxima restituta
 rū ecclesiarū parte pro fratrib. agnoscamur:
 nosq; illas etiam in Domino ueneremur:
 grauius multo profanasti dignitatem cor-
 poris & sanguinis Christi in nobis, Rex se-
 renissime, siquidē nos nostrasq; Ecclesias
 pro membris Christi in catholica ipsius Ec-
 clesia nō es dignatus agnoscere, priusquā
 nos etiam audisses, quàm si agnitam in no-
 bis membrorum CHRISTI dignitatem con-
 temnendam esse putasses. Accipe uerò &
 aliud exemplum, quo rem plenius cogno-
 scas. Qui mutuam coniugum aliquorum
 desponsionem, potissimum autem Regū
 aut Dominorum suorum contemnunt, ri-
 dent ac traducunt: eos sanè quisq; intelli-
 git, in Reges ac Dominos suos esse contu-
 meliosos,

meliosos, dignosq; qui à suis illis Regibus ac Dominis proculdubio puniantur. Sed nemo negauerit, infinitis modis grauius peccare illos, multoq; digniores qui plectantur, qui Regis sui sponsam illi abriperre, atq; ad ganeas propellere conentur. Ita cum scriptura omnes qui sunt in Ecclesia, mystici coniugij uinculo, CHRISTO Domino, ut castam uirginem, desponsos esse testetur: & nos quoq; nostrasq; Ecclesias ad hoc ipsum uinculum pertinere constet, Baptismi primùm, deinde uerò confessionis nostræ, ac ministerij in Ecclesia nostri testimonio: equidem nullis suffugijs uitare poteris, quo minus in tua ipsius conscientia conuincaris, te grauius multo in sponsum nostrum CHRISTVM Dominum, dignitatemq; corporis & sanguinis Christi in nobis peccasse, siquidem nos pro membris ipsius in ipso mox aduentu nostro agnoscere noluisti: quàm si agnitum nostræ cum CHRISTO desponsionis uinculum pro nihilo tibi duntaxat habendum esse iudicasses. Enimuerò quatenus desponsionis nostræ illud cum Christo Domino uinculum non modò contemnere in nobis nostrisq; Ecclesijs agnitum, sed ne agnoscere quidem etiam uoluisti, hætenus sanè nos spòso nostro CHRISTO Domino (quod in te quidè erat) abriperre conatus es, atq; in Satanæ ga-

neas propellere: cum eos quos pro Christi membris agnoscere nolumus, alio sanè loco quàm pro Satanæ membris habere non possimus. Vides igitur (Rex Serenissime) in utramlibet partem te uertas, culpa te nihilominus utrobique; teneri, læsæq; dignitatis in nobis, nostrisq; Ecclesijs corporis & sanguinis Christi, per iniquam nostri illam apud te in publica cōcione condemnationem: siue nos pro Christi membris agnoscebas, siue non agnoscebas.

Quod uerò ad alterum peccatum tuum attinet, illud quoq; ex ijsdem fontibus facile commōstrari potest. Quemadmodum enim publica illa nostri, Ecclesiarumq; nostrarum apud te facta condemnatio, in corpus & sanguinem CHRISTI Domini, ut dictum est, redundat: ita sanè omnem nostri Ecclesiarumq; nostrarum tractationem apud te, CHRISTVS ipsemet Dominus sibi olim (nisi culpam apud illum deprecetur) imputare se uelle testatur. Neq; hic multum opus est, ad cōmemorandam nostri, Ecclesiarumq; tractationem. Venimus ad te (ut antea quoq; dictum est) dissipati Antichristiana tyrannide, profugi, per maria ac terras longissimo ac grauissimo itinere iactati, in media propemodum cōfecti: & uenimus Christi nomine supplices, pietate ac benignitate tua, multorū testimonijs laudata,

data, confisi. Ibi uerò, etsi nòdum admissos, neq; auditos, iniquissimo præiudicio dam nari audissemus: nostram nihilominus petitionem de admittendis apud te nostris Ecclesijs supplices prosequuti sumus, sperantes fore ut hæc tanta præiudiciorù iniquitas cum tempore corrigeretur. Expetimus abs te, ad approbanda nostra omnia, qualiacunq; tu ipse uoluisses, siue priuata siue publica colloquia, à quibus modò con uicia, calumniæ & præiudicia excluderentur, quæ Christianos alioqui homines, nedum Doctores, haudquaquam decerent. Subijciebamus nostra omnia Verbi Diuinì autoritati: atque ad hanc solam omnia examinari postulabamus. Testati sumus, nos multo libentissimè cessuros esse docentibus meliora ex uerbo Dei, si nostra inde etiã approbare non possemus. Orauimus postremò, ut positis humanis affectibus, soli Dei gloria in pacificandis Ecclesijs doctrinæq; controuersijs omnibus quæreretur. Nos, quemadmodum ubique hætenus pacem, non dissidia: societatem Ecclesiarum indiuiduam, non schismata ulla quæsissimus: ita non passuros esse nunc etiam, ut quicquã in nobis omnino, hac sanè in parte, desideretur. Hæc nos sanè ita egimus omnia: id quod nostra alioqui tradita tibi per me Supplicatio abundè testatur. Sed

hisce omnibus adedò nihil efficere apud te
 potuimus: ut ne receptaculum quidem a-
 pud te ad extremum, in media propemo-
 dum hyeme, nostris Ecclesijs, neque nobis
 reditum ad illas etiam permittere sis digna-
 tus. Neque hic preces nostræ omnes per
 CHRISTI nomé apud te habitæ, tantum ua-
 lere potuerunt, ut uel nostris Ecclesijs, in
 quibus multos ualetudinarios, multas itê
 gravidas, ac fortè etiam puerperas iam es-
 se dicebamus, domicilium, per hyemem
 saltem, uel nobis ipsis reditum ad illas (ut
 eis p̄ fide nostri ministerij adessemus) ullo
 modo potuerimus impetrare. Quid quod
 ex tuis palàm audiuius, facilius te mul-
 to in regno tuo Papistas, & quascunq; tan-
 dem alias sectas laturū esse, quàm nostras
 Ecclesias? Atque id quidem nescimus,
 tuo ne iussu nobis fit dictū, nec ne: sed de
 te nobis, & quidè à tuis dictū esse scimus.
 Et re ipsa Papistis in Regno tuo domiciliū,
 denique & opes & honores permitti uidi-
 mus: cum nos in media hyeme propelleremur.
 Quid uerò eiusmodi admisimus,
 obsecro, ut cum Papistis ac sectis qui-
 busuis alijs eodem apud te, aut etiam dete-
 riori loco haberemur? Sed si eodem nos
 cum Papistis, aut etiam deteriore loco po-
 nis: quo pacto nobis per tuos consiliarios
 eo nomine gratulatus es, quòd ad Papismū
 relapsi

relapsi non essemus in Ecclesiarum nostrarum dissipatione? Hæc enim tuis uerbis, per tuos consiliarios nobis dicta fuerunt. Sed ea nos tibi ipsi, Rex serenissime, tecum perpendenda relinquimus potius, quàm ut illa pluribus prosequamur. Certè ego summopere doleo, me tecum de his ita agere oportere: nisi quòd pro Ecclesiarum mearum dignitate, meiq; in illis ministerij fide, aliud facere non possum. Ac uellè te hic posse intueri cor animumq; erga te meum: nimirum uideres, me tibi reuera multo melius in Domino uelle, etiamsi te ita peccati nunc tui admoneam: quàm illi faciunt, qui tua apud te laudant omnia, tuaq; interim probitate & clemètia, quod non deberent, indignissimè abutuntur. Quos ego alioqui etià maiore haud dubiè peccati tui culpa, quàm te ipsum, teneri puto: etiam si te quoq; culpa tua liberare non possim. Habes iam Rex Serenissime, positum tibi ob oculos peccatum tuum: in quo, si tibi plus æquo liberè egisse uideor, cogita me id pro Ecclesiarum mearum dignitate & fide mei ministerij facere oportuisse: sed tamè id totum fecisse, non equidè lædèdi quoquo modo, eleuàdi ue, sed iuuàdi potius tui, medicandiq; animo. Atq; in ipsa peccati exaggeratione, te quidem non excusari (grauiter enim peccasti reuera) sed eorum potius interim

interim accusari impudentiam, qui probitate, hac in parte, benignitateq; tua Regia indignissimè certè sibi ad nos infamandos abutendum esse putarunt. Neq; nouum est, optimis oculis pessimos quandoq; ficos adherere. Ita mirum non est etiam, optimis quibusq; Principib. pessimos ardelliones adesse, adeoque & ægrè ab illis auelli posse. Sed si id usquam est dolendum: maximè sanè est dolendum apud eos Principes, qui candido simpliciq; corde animum adiiciunt ad restituendam ueram religionem. Ut enim quisq; hic minimum fellis habet, ita alios quoq; omnes sine felle esse putat: et ut quisq; est optimus, ita maximè est credulus. Fitq; ita demum, ut optimi quiq; facillimè etiam hypocritis credant: & facillimè demum etiam non quidem suo uitio, sed illorum dolis atq; imposturis fallatur, inq; multorum ad extremum peccatorum societate pertrahantur. Possèm hic multa eiusmodi exempla, nostri iam téporis, proferre: si nō illa deplorare potius, quàm commemorare malle. Sed optaremus, te quoq; inter ea recenseri non posse.

Quod porrò iam est proximum, Deum opt. max. oro, ut te regat ac gubernet: liberetq; te à ficis tuis, ne grauius adhuc tua probitate abutantur. Equidem dolendum est, nomen tuum per istos infamari, quod alio
qui

quī pijs ubiq; omnibus commēdatissimū esse oporteret: & esset proculdubio longē commendatissimum, nisi isti obstarent.

Quanquam nemo est, qui probitatem, candorem, integritatemq; tuam, deniq; & studium tuum erga religionem, non libenter agnoscat: nisi quòd dolemus, te, impudentia atq; hypocrisi quorundā transuersum agi: donaq; Dei in te per illos infamari. Alioqui probitate atq; integritate tua factū videmus, ut etsi publica unius tui censura damnati essemus, tua tu interim erga nos beneficentia sis usus: & tuam peculiariter erga me propensionē clementer declaraueris etiā, dum & liberos meos istic relictos, in curā tuam te recepturū esse mihi indicares, siquidē id tibi permittere: & suppellectilem meā istic asseruari posse permitteres, donec pro illa missurus essem. Hęc sanè nō leuia nobis argumenta fuerunt, agnoscendæ probitatis ac benignitatis tuæ: nobisq; hoc etiam gratiora, quòd non obscure testarentur, cōdemnationem nostri illam apud te factam, eo apud te loco non fuisse, ut nos eodem planè loco cum deploratis illis hæreticis poneres, quibus tamen adnumerabamur: quos alioqui munificentia tua sine piaculo iuuare non potuisses. Quòd igitur munificentia tua in nos sis usus, quòdque tuam erga me peculiariter propensionem

254. AD REGEM DANIAE
nē declarare uolueris: id sanè ex tua ipsius
adnata probitate & clementia factum esse
nō dubitamus, tuæq; Maieitati Regiæ hoc
nomine summa cum obseruantia gratiam
habemus: oramusq; ut eo nos animo com-
plecti etiam pergat. Quòd uerò nos apud
te passus sis proscindi ac condemnari: quòd
item nos nostrasq; Ecclesias, censuræ illi^p
nomine, in regno tuo ferendas non esse iu-
dicaueris: id sanè totū censoris tui illius im-
pudentiæ, & sui similiū, maxima ex parte
acceptum referimus: etiamsi te hic quoq;
prorsus, ut dictum est, non excusamus. Pec-
catum enim grauius est, quàm ut excusari
ullo modo aut debeat, aut possit. Quoquo
enim modo assensus es illi condemnationi,
non in nostras sanè Ecclesias tantū, sed
in catholicam aded ipsam Christi Ecclesiā,
& proinde in ipsum quoq; Christi Domi-
ni corpus & sanguinem peccasti: siue dum
nos à catholica illius Ecclesia, nō sine illius
pariter ac nostra iniuria, rescindis per cen-
soris illius tui cōdemnationem: siue dum
illam nobiscum pariter eius doctrinæ no-
mine condemnas, quam illi nobiscum cō-
munem esse, perpetuo atq; unanimi eius
consensu, indubitato constat. Video me
prolixiorē esse, quàm initio uolebam. fi-
nem faciam igitur. Tantum te oro, Rex cle-
mentissime, intuere propius factum tuū,
quo

quo nostras Ecclesias, præter meritum illarum, præterq; doctrinam Euangelicam, & præter legem etiam charitatis Christianæ, censoris illa tui cõdemnatione & tua propulsione infamasti. Et uide tuam conscientiam, ut illam non mundo huic, neq; item tuis censoribus, qui & ipsi falli ac fallere possunt: sed Domino Deo tuo, in cordis tui penetralibus approbare possis.

Quod restat, Deum oro, ut dona in te sua augeat, illaq; per spiritum sanctum suũ regat & ornet, ad dissidiorum in sua Ecclesia compositionem, & ad tuam ipsius salutem: Amen. Meq; & meam tenuitatem tuę Maiestati summa cum obseruantia commendo. Quod si quid mihi respondere dignaberis: id per D. Henricum concionatorem tuum tibi licebit, ad quem etiam ea de re scripsi: & non dubito talem esse, cui facile credi possit. Æmdæ, undecima Decembris, Anno 1553.

Sic subscriptum,

Sacra Maiestati tuæ Regiæ addictissimus,
Ioannes à Lasco
manu propria.

RATIO-

RATIONES QVAE-
DAM, CVR VERBA ILLA COE-
NÆ, HOC EST CORPVS MEVM, HOC EST
SANGVIS MEVS, NŌ secundum literam, ut
de carnali oris manducatione & bibitione
corporis & sanguinis Christi intelligatur,
sed mysticè exponi oporteat:
collectæ

Per IOANNEM VTENHOVIUM
Gandauum.

1.

*Pugnat expositio illa uerborum Cœnæ (iuxta
literam) cum natura Sacra-
mentorum.*

1. Verba institutionis Sacramentorum
aliorum omnium, cùm ueteris tum noui
Testamenti, nŏ secundum literam, sed my-
sticè necessariò exponi oportet. Verba Cœ-
næ sunt institutio Sacramenti: neq; cur in
illis exceptio ulla fiat, ex Scripturis doceri
potest. est enim unum atq; idem mysteriũ
omnium Sacrametorum: nempe ipsa com-
munio seu societas corporis & sanguinis
Christi. Ergo & uerba institutionis Cœnæ
Dominicæ non secundum literam, sed my-
sticè exponi necessariò oportet.

Matth. 26.

Marc. 10.

Rom. 4.

2. Sacramenta omnia sunt signacula ap-
pensa Euangelio. Sed contra naturam sigil-
lorum est, naturaliter esse idipsum cuius
figilla

figilla sunt : aut in se reipsa & corporaliter continere donum ipsum, quod obsignant. Ergo neq; panis Cœnæ est ipsum reale corpus Christi, neq; realiter in se cõtinet quod Cœnæ usu obsignatur. Ac proinde nuda illa ac simplex (iuxta literam) uerborum Cœnæ interpretatio consistere non potest.

3. Sacramenta sunt instituta, ut seruiãt infirmitati fidei nostræ. Porrò per imaginationem carnalis præsentia sub elementis Cœnæ, quam literalis illa expositio secum trahit, non solum non iuuatur infirmitas fidei, sed potius turbatur ac læditur ipsa fidei ratio: denique & natura omnium sacramentorum, atq; aded mens ipsa uniuersæ Scripturæ labefactatur. Ac proinde nuda illa ac simplex iuxta literam, uerborum Cœnæ interpretatio, ut sonant, consistere non potest.

Sed dicat aliquis: Si in elementis Cœnæ corpus Christi Domini realiter & in specie, ut dicitur, non adest: ergo & inutilis & inanis erit Cœnæ Dominicæ usurpatio. *Obiectio.*

Respondetur. Quemadmodũ figilla non desinunt esse & utilia & necessaria, etiam si neque idem sint quod donum ipsum, neq; etiam donũ ipsum realiter in se cõtineant: ita quoq; non desinet utilis, efficax & necessarius esse Cœnæ Dominicæ usus, etiã si panis Cœnæ nõ sit ipsummet corpus Chri

sti, neque illud in se realiter contineat & complectatur.

4. In omnibus Sacramentis necessariò opus est elementis quibusdam, quorù usu tanquam uehiculo aliquo ad mysterium ipsum subuehamur. Si autem uerba Cœnæ propriè, iuxta literam, ut sonant, rigidè accipiantur, nulla haud dubie elemèta in Cœna sunt futura: utpote quæ iam in ipsunt Christi corpus sint transmutata. Ergo uerba illa Cœnæ non secundum literam, ullo prorsus modo, sed mysticè sunt exponèda.

5. Sacramenta omnia externis symbolis spiritualem ueritatem figurât, si modò pro Sacramentis haberi debeant. Si autem uerba Cœnæ iuxta literam exponerentur, nulla ueritas sub ipsis symbolis Cœnæ figuraretur. Ergo uerba illa Cœnæ iuxta literam, ut sonant, exponi non posse, est indubitissimum.

2.

Rom. 12.

Pugnat cum uera fide & eius analogia, quam in omni expositione Scripturarum (iuxta doctrinam Apostolicam) retineri oportet.

1. Non est spiritui sancto proprium, locū aliquem Scripturarum truncatè torquere, contra alia Scripturarum loca, non considerato subiectæ materiæ argumèto. Quinimo hoc ipsi Satanæ proprium esse constat.

Sed

Sed uerba illa Cœnæ Dominicę iuxta litem *Matt. 4.*
 ram, ut sonât, propriè accepta, truncatè tor-
 quentur contra alia infinita Scripturarum
 loca, non considerato subiectæ materiæ ar-
 gumento. Ergò ea uerborum Cœnæ Domi-
 nicæ crassa, ut sonant, interpretatio, cum fi-
 dei analogia conuenire non potest.

2. Scriptura passim testatur, nos sola fide
 iustificari, seu sola fide à nobis percipi mi-
 sericordiam Dei, per quam seruamur. Cor-
 poris & sanguinis Christi communio est
 opus misericordiæ Dei, per quã seruamur.
 Ergo sola fide, non autem ore carnali perci-
 pitur communio salutaris corporis & san-
 guinis Christi.

3. Fides non nouit nisi unam duntaxat
 salutarem corporis Christi manducationem:
 nimirum spiritualem illam solis filijs Dei
 propriam, de qua Christus Ioan. 6. Ergo li-
 teralis illa uerborum Cœnæ interpretatio,
 carnalisq; corporis Christi manducatio,
 cum fide uera consistere non potest.

4. Per doctrinam realis istiusmodi præ-
 sentiæ & manducationis corporis Christi
 in Cœna, quæ ex literali illa uerborum Cœ-
 næ expositione nascitur, natura & uis ipsa
 fidei nostræ obscuratur & uiolatur. Paulus
 enim docet fidem nostram uersari circa fu-
 tura, non autem reipsa præsentia: nimirum
 quæ in spe posita, etiamnum expectantur:

Et fidem nobis commendat, quæ contra spem sub spe (sublata omni diffidētia) credit. sub eiusmodi autem reali præsentia & manducatiōe corporis Christi in pane Cœnæ, non in spem rei absentis credere iubemur, sed fide iubemur apprehendere quod re ipsa præsens esse, atq; ita demum ministri manibus porrigi & ore carnali edi docetur. Ergo natura & uis ipsa ueræ fidei per doctrinam eiusmodi realis in pane Cœnæ præsentia & manducationis obscuratur & uiolatur.

5. Repugnat articulo ascensionis, quam Christus Ioan. 6. opponit illi Capernaitarū imaginationi de carnali esu & potu corporis & sanguinis sui: satis alioqui iam tū indicans, se nihil de tali, sed de spirituali manducatione fidei agere. Igitur doctrina hæc in Ecclesia Christi Domini foueri non debet.

Obiectio. Sed dicat rursus aliquis, Capernaitas cogitasse aliquam carnis Christi per frustra manducationē: se uerò nihil tale ad eò crasse cogitare, sed integrā corporis & sanguinis sui manducationem ac bibitionem: ac proinde iniquè se inter Capernaitas censeri. Respondetur. Si cetus piscis ideò minus crasse Ionam deuorauit, quòd illum integrum, non aut commansum deglutiuit: tum etiam Capernaitæ nō sunt, qui de in-
te gri,

regri, non autem dissecti corporis Christi carnali interim manducatione differunt.

Sed si negari nō potest, Ionam crassissimè ac corporaliter prorsus à ceto deuoratu esse etiamsi commansus non esset: imò si immanius magisq; belluinum est uiuum atque integrum hominem deuorari quàm dissectum: multo etiam æquius inter Capernaitas numerantur, qui integrū iam uiui Christi Domini corpus carnaliter in pane Cœnæ uorari docēt, quàm illi qui de eius dissectione imaginabantur.

6. Aduersatur perpetuę expectationi extremi aduentus Christi Domini, qui unicui nobis expectatur. Is enim obscuratur p̄ quotidianos, eosq; innumeros eiusmodi aduentus, qui per illam iuxta literam uerborum Cœnæ Domini interpretationem constituuntur. Ergo uerborum illorū Cœnæ iuxta literam, ut sonāt, acceptio, nullatenus est admittenda.

7. Corp⁹ & sanguis Christi Domini sunt uerus & unicus cibus potusq; animarum nostrarum, quem edimus & bibimus, quò ue pascimur in Cœna Dominica. Animæ autem nostræ spirituales sunt, nec possunt nisi spiritualiter ore fidei uesci ac pasci corpore & sanguine Christi, quæ iuxta substantiam suam spiritualia non sunt. Igitur nulla carnalis manducatio corporis Christi,

quæ ore carnali in Cœna fiat, uel per somnium est admittenda. Ac proinde uerba illa Cœnæ (iuxta literâ ut sonant) non sunt exponenda.

Obiectio. Quod uerò de Dei omnipotentia hic adfertur, nullius est momenti. Agnoscimus quidem reuerenter (ut debemus) Dei omnipotentiam. Sed eam ultra ipsius uoluntatem non esse extendendam dicimus. Deus enim omnia quæcunq; uoluit fecit, ut ait *Psalmes*: non autem quæcunq; non uoluit fecit. Porro realem eiusmodi corporis & sanguinis Christi sub elemētis Cœnæ præsentiam ex Dei uoluntate esse non constat. Quin potius indubitanter cōstat, infinitis scripturarum testimonijs eam Dei uoluntati ex Diametro aduersari. Neq; sanè extenuamus hic admirandam Dei potentiâ, cum dicimus animas nostras pabulo corporis & sanguinis Christi Domini, uirtute spiritus sancti, in Cœna pasci, ac in communiōe eorundem obsignari in uitam æternam, etiam si Christus corpore & sanguine suo cœlo contineatur.

Eph. 2. 8. Christus per fidem habitat in cordibus nostris. Ergo per realē carnalemq; præsentiam & manducationem, quæ ex literali illa uerborū Cœnæ interpretatione prognoscitur, nō habitat, neq; ipsum in Cœnæ pane realiter (iuxta carnem) manducamus.

Quod

Quod enim carnali ore manducamus, saltē aliquandiu in nobis hæret. Sed iuxta ipsorummet aduersariorum sententiam nō De Cōsecr. hæret in nobis, per Cœnæ usum, Christi cor *dist. 2. cap.* pus: ut uidere est in iure Pontificio, ubi sic *trib. gradi-* legitur. Certum est, quod quàm citò *bus.* es dentibus teruntur, tam citò in cœlum rapitur corpus Christi. Item Vuestphalus: *Vuestph.* Corp^o Christi (inquit) est tantisper in pane, *in libello de* dū sensus afficitur. Sed sensus non afficitur *recta fide.* nisi ad summū in gutture. Ergo per Cœnā Christi corpus nec hære, nec habitare in nobis potest. Ac proinde uana est omnis eiusmodi manducationis imaginatio.

2. Non minus percipimus fide corpus et sanguinē Christi Domini in uerbo, quàm in Cœna ipsius. Sed uerbo Dei non inest ipsum corpus Christi, iuxta substantiam eius naturalē. Ergo neq; in elemētis Cœnæ (quæ est uerbū uisibile) ullo prorsus modo inesse, aut in pane delitescere putandū est.

Quod uerò ex uerbis illis Pauli (Quisquis ederit panē hūc, & biberit poculū Do *Obiectio.* mini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini) inferūt aduersarij, corp^o & sanguinem Christi elementis Cœnæ inesse, aut subesse: aliàs fieri nō posse, ut quis reus corporis & sanguinis Christi in Cœnæ usu fiat: nimis est friuolum, *1. Cor. 11.*

Quemadmodum enim non definit esse

reus læsæ Maiestatis Regiæ, qui sigillū Regium cōtemptim pedibus cōculcat, etiam si Rex ipse persona sua conculcationi non adfit: ita quoq; nō potest non esse reus corporis & sanguinis Christi Domini, qui signaculum Cœnæ Dominicæ infidelitatis suæ pedibus conculcat, etiam si is corpore & sanguine suo elementis Cœnæ non con-
substantietur.

3.

Pugnat cum Regno Christi Domini.

1. Regnum Christi Domini nō est carnale, sed spirituale in Ecclesia ipsius. Ergo in uerbis illis Cœnæ Domini nihil carnale aut literale est cogitandum, præsertim cum nō historicæ narrationis, sed sacramentalis locutionis uerba esse constet. Ac proinde iuxta literam non sunt exponenda: ne consolationem spiritualem amittamus.

4.

Pugnat cum sacerdotio Christi Domini.

1. Si Christus adhuc esset in terris, nō esset summus ille & æternus sacerdos in Ecclesia Dei, ut ait Paulus. Sed iuxta hanc literalem uerborum Cœnæ acceptionem, carnalemq; præsentiam & manducationem, Christus corpore suo esset in terris. Ergo
uerba

uerba illa Cœnæ iuxta literam exponi non possunt.

5.

*Pugnat cum doctrina Christi Domini,
ac mente.*

1. Christus Dominus, ut apud Matthæum & Marcum uocat calicem suum sanguinẽ, ita & apud Lucam & Paulum uocat eum nouum testamentum in suo sanguine. Ea autem de calice uerba neque apud Lucam, neq; apud Paulum iuxta literã accipi possunt. Ergo nec uerba prioris membri de pane Cœnæ iuxta literam accipi possunt, sed mysticè omnino sunt exponenda: cum eadem sit & panis & calicis in Cœna ratio.

2. Christus seriò admonuit suos discipulos, sibi cauerent ab ijs qui post ascensionẽ ipsius dicerent: Ecce hic Christus, ecce ibi. Verborum autẽ Cœnæ, iuxta literã, interpretatio hîc et illic in terris Christum sistit. Ergo nullo prorsus modo est admittenda.

3. Christus dixit: Pauperes semper habebitis uobiscum, me autem non semper habebitis. Verba autẽ illa sîsteret nobis eum, cum uellemus, Christum Dominum, si iuxta literam intelligerentur. Ergo uerba illa iuxta literam haudquaquã sunt intelligenda.

4. Paulus, optimus mentis Christi Domini interpret, hîc sub corporis nomine interpretatur non substantiam, sed communem

1. Cor. 10.

nionē corporis Christi. Diuerſa autē ſunt inter ſe, ipſa ſubſtantia corporis Chriſti naturalis, & communio corporis ipſius. Ergo in uerbis Cœnæ non ſubſtantia, ſed communio corporis Chriſti intelligi debet: ac proinde interpretatio illa uerborū Cœnæ iuxta literam cum mente Chriſti conuenire non poteſt.

6.

*Pugnat cum benede ſeu unione ueteris ac
Apoſtolicæ Eccleſiæ.*

1. Vnus eſt Eccleſiæ ueteris & nouę Deus, una fides, una & eadem iuſtificandi ratio, una & eadem ratio obſignandi iuſtificatio
2. Cor. 10. nem: nimirum in myſtico Sacramētorum uſu, per ſpiritum ſanctum. Eandem enim eſcam ſpiritualem comedēbant patres omnes, & omnes eundem ſpiritualem potum bibebant, nempe Chriſtū. Chriſtus autem iuxta carnem ſuam in ueteri Eccleſia nondū exiſtebat: ac proinde realiter, iuxta corpus & ſanguinem ſuum naturalem, corporaliter neq; edi neq; bibi poterat. Ergo nec nunc eiufmodi carnalis manducatio eſt agnoſcenda: multo minus uerò illa uerborū Cœnæ iuxta literam interpretatio.

7.

*Pugnat cum natura corporis Chriſti, uerāq;
humanitate ipſius.*

1. Chriſtus per omnia ſimilis factus eſt fra-
tribus,

tribus, excepto peccato, iuxta doctrinā Paulinam. Nostra autem corpora uno tantum Hebr. 4. nunc sunt loco, atq; etiamnum post resurrectionē sunt futura. Vana ergo est omnis imaginatio de immensa corporis & sanguinis Christi Domini in Cœnæ elemētis præsentia & manducatio, quam secū trahit literalis uerborum Cœnæ interpretatio.

2. Sacra Scriptura unicum tantum Christi Domini corpus, & unicam saltem Cœnam Domini agnoscit. Nuda autem illa iuxta literam uerborum Cœnæ interpretatio, duplex Christi Domini corpus nobis constituit, aut duplicem proculdubio Cœnam Domini. Ergo nullo modo contra doctrinam fidei retineri Ecclesia debet. Aut enim, iuxta talem hanc interpretationem, corpus Christi mortale est in pane Cœnæ, ne dicam mortuū & exangue, aut immortale. Si mortale, tum sanè duo Christi corpora statuentur: alterum immortale gloriosum ad dexteram patris in cœlis, alterū uerò mortale adhuc in pane Cœnæ. Si uerò immortale, iam non est eadem nostra Cœna cum Cœna Christi Domini, qui mortale corpus suū & sine sanguine in pane Cœnæ Apostolis suis (iuxta hanc talem expositionem) exhibebat.

3. Christus Dominus nunquam uno eodemq; tempore pluribus locis iuxta carnē suam,

suam, multo minus autem siue unde abiērat, siue quò uenturus erat, præsens realiter adfuisse legitur. Sed per imaginationē illam corporalis in pane Cœnæ præsentia, infinitis simul locis uno eodemq; tempore esse oporteret. Hæc talis igitur imaginatio carnalis præsentia, tanquam uerè Christi Domini humanitati aduersaria, ac proinde nuda illa uerborum Cœnæ interpretatio consistere nullo modo potest.

Obiectio. Quod uerò de miraculo obijcitur, friuolū est planè. Miracula enim Dei omnia (ut facile est uidere ex sacris literis) sunt aperta, & sensibus hominum, ad fidei ipsorum confirmationem, exposita. Hic uerò nihil est tale: quinimo uis ipsa fidei obscuratur, ac ueritas corporis Christi uiolatur. Igitur omnis eiusmodi imaginatio est abijcienda.

4. Christus quoties præsens fuit corpore, oculis uideri, manibusq; hominum tangi uoluit, aut saltem potuit, etiam post suā resurrectionem. Et si quando ulla incideret dubitatio de ueritate corporis sui, tum sanè non aliò quàm ad externorum sensuum uisus & tactus iudicium prouocabat. In

Luc. 24. Cœna autem nec uideri, nec tangi, nec audiri, neq; ullo omnino corporis sensu percipi potest. Vana est igitur, & pugnat cum natura ueræ humanitatis Christi Domini, realis illa præsentia corporis Christi in pane Cœnæ,

næ, ac nuda & simplex iuxta literá uerborum Cœnæ interpretatio.

5. Corpus Christi non potest in aliam ullam naturá transformari, aut alteri substantiæ reali unione coniungi, quàm diuinę. Si autem uerba Cœnæ iuxta literam interpretari debeant, necesse fuerit corpus Christi aut in panem transformari, aut saltem panis reali unione coniungi. Ergo uerba illa Cœnæ, non iuxta literam, sed mysticè sunt intelligenda.

6. Sanguis Christi Domini, post resurrectionem ipsius, non potest amplius à corpore ipsius ullo prorsus modo separari. In carnali autem illa manducatione separatur alterú ab altero. nam & panis & uinum separatim distribuuntur & percipiuntur. uerba itē ipsa in quibus uis institutionis Christi instituitur, non uno eodemq; tempore proferuntur, sic ut corpus à sanguine, et sanguis à corpore Christi discernatur. Ergo nuda illa iuxta literam uerborum Cœnæ interpretatio, carnalisq; itē manducatio corporis Christi Domini, retineri in eius Ecclesia non potest.

8.

*Pugnat cum natura ἀνάμνησος, seu
recordationis.*

1. ἀνάμνησος seu recordatio est, rerum non præsentium, sed præteritarum. Cœna autem
Domini

Domini instituta est in memoriam Christi, atq; ad eò corporis ipsius fracti, sanguinisq; ipsius effusi pro nobis. Ergo Christus iuxta carnem suam elementis Cœnæ inesse aut subesse, ut ministri manibus distribuatur, haudquaquam potest.

9.

*Non est necessaria corporalis, in Cœnæ panis,
corporis Christi manducatio: ac proinde neq;
nuda illa, iuxta literam,
uerborum Cœnæ interpretatio.*

1. Si carnalis illa corporis Christi in Cœnæ manducatio esset necessaria ad salutem, Deus equidem illa ueterem Adami, Patriarcharum & Prophetarum Ecclesiam non fraudasset. Imò uerò Christum ipsummet patribus illis potius in carne exhibuisset, quàm de uenturo illo adhuc multo post tempore, promissionem dedisset. Sed primis illis nostris parentibus, deinde uerò & patriarchis, deniq; & Israeliticæ Ecclesiæ toti sola de uenturo Christo promissio satis fuit ad salutem æternâ, quatenus fide apprehendebatur: neq; eis quidquâ defuit ad habendam eandem ipsam, quâ nos habemus, corporis & sanguinis Christi cõmunionem: cum eandem nobiscum eicam, eundemq; nobiscum potum spirituale (ut suprâ dictum est) edent & biberint. Ergo realis illa sub elementis

mentis Cœnæ præsentia corporis Christi, ac proinde nuda etiam illa uerborum Cœnæ iuxta literam interpretatio, non est necessaria.

2. Si uerba illa Cœnæ Dominicæ iuxta literam sunt exponenda, carnalis q̄; manducatio sit necessaria ad communionē corporis & sanguinis Christi consequendam: oportet omnes qui Cœnæ Dominicæ non participāt excommunicari, atq; aded damari. Extra enim communionem corporis & sanguinis Christi non est salus. Illud aut sine impietate dici non potest. Ergo omnis eiusmodi carnalis manducatio, tanquam non necessaria, est auersanda.

3. In Baptismo uerò abluimur sanguine Christi Domini, Baptismi testimonio, per Spiritum sanctum. Ad eam autem in Baptismo abluionem nō requiritur realis uel præsentia atq; effusio sanguinis Christi in aqua. Ergo ad edendum uerè & bibendū corpus & sanguinē Christi in Cœna, nihil opus est illorum reali præsentia aut manducatione: ac proinde neq; nuda illa iuxta literam uerborum Cœnæ interpretatio.

10.

Est inutilis.

1. Christus Dominus nihil inutile instituit in sua Ecclesia. Carnalis autem corporis sui esus, & sanguinis sui potus, isthoc modo

modo est inutilis, neq; prodest quidquam ad salutem, ut Christus ipsemet Dominus *Ioan. 6.* disertè testatur: Ergo carnalis illa præsentia, manducatioq; ex Christi institutione esse non potest, ac proinde etiam tanquam inutilis est rejicienda, unà cum parente sua, nimirum illa uerborum Cœnæ iuxta literam expositione.

II.

Est absurda.

1. Literalis illa uerborum Cœnæ Domini expositio arguit, Christum Dominum omnem corporis sanguinisq; sui substantiam Apostolis suis, ore carnali manducandam tradidisse. Si autè Christus Dominus corpus sanguinemq; suum ita ipsis comedendum bibendumq; tradidisset, nullum proculdubio corpus frangendū sanguinemq; effundendum habuisset. Igitur ea carnalis imaginatio, tanquã absurda (ne dicam impia) protinus est rejicienda.

2. Si uerba illa Cœnæ, Hoc est corpus meū quod pro uobis frangitur, hoc est sanguis, &c. debeant iuxta literam, ut sonant, exponi: consequetur, corp^o Christi Domini adhuc frangi, & sanguinē suum effundi oportere. Ergo omnis eiusmodi carnalis imaginatio, tanquã absurda, est explodenda.

3. Ex carnali præsentia, manducationēque corporis Christi in Cœna ipsius, quam
realis

reális illa uerborum Cœnæ interpretatio secum trahit, oporteret omnes sanctos iam mortuos, aut in, aut sub elementis Cœnæ esse cum Christo Domino. Christus enim dixit: Pater quos dedisti mihi, uolo ut tibi ego sum, & illi sint mecum. Aut saltem oportebit Enoch, Eliæ, & si qui sunt plures de quorum morte non constat ex scripturis, corpora pani Cœnæ cum Christi corpore reipsa includi. Cerrum est enim, illos cum Christo Domino uiuere. Hoc uero est longè absurdissimum. Ergo imaginatio illa, de nuda iuxta literam uerborum Cœnæ (ut sonant) interpretatione, & carnali in pane Cœnæ corporis Christi præsentia ac mādicatione, tanquā absurda, est extirpanda.

4. Cum Cœnā Domini infinitis simul locis administrari posse constet, & aduersarij contendant in ipsis Cœnæ elementis reipsa *dicere et dicitur* esse, ministri manibus distribui, & ore carnali sumi ipsam substantiam corporis & sanguinis Christi naturalis, ex nuda illa uerborum Cœnæ, ut sonant, interpretatione: necessariò fatendum est, iuxta doctrinam illorum, tam esse infinitum corpus ipsum & sanguinem Christi, quàm sunt infiniti loci quibus Cœna administrari simul potest. quod est absurdissimum, & præcipuos quosque fidei nostræ articulos

s plane

planè subuertit. Ergo nuda illa uerborū Cœnæ iuxta literam interpretatio, ut res absurdissima, retineri in Ecclesia nō debet.

5. Si uerba illa Cœnæ iuxta literā intelligenda essent, iam dudū omittenda fuisset Cœnæ administratio. Ex uerbis enim Paulinis, Mortem Domini annunciate donec ueniat: constat, Cœnā Christi Domini aduentu cessaturam esse. Igitur absurda est omnis eiusmodi, iuxta literam, uerborum Cœnæ, ut sonant, imaginatio.

6. Ipsa substātia corporis Christi Domini pro nobis crucifixa est. Si autem panis substātia sua esset corpus Christi Domini, sequeretur, panem pro nobis crucifixum esse. Ergo illa uerborum Cœnæ iuxta literam interpretatio, tanquam absurda, est reijcienda.

7. Si uerba illa Cœnæ Domini nuda, iuxta literam sunt accipienda: consequitur, æquè impios atq; pios saluatum iri. Vita enim & gloria à Christi Domini corpore separari amplius in æternū non possunt, nedum in Cœna. Sed impij non seruantur, etiamsi participant de pane & poculo Cœnæ. Ergo sequitur, hanc literalem uerborū Cœnæ expositionem, ex qua carnalis progignitur præsentia, manducatioq; corporis & sanguinis Christi Domini in Cœna ipsius, tanquam absurdā explodendā esse.

IMPIOS AVTEM NON COMMUNICARE corpori & sanguini Christi Domini in Cœna probatur.

1. Nemo in Christo manet, & Christus in eo, nisi qui manducat carnem ipsius, & bibit sanguinẽ ipsius. Soli uerò fideles manent in Christo, & Christus in eis; proinde etiam soli manducant eius carnem, & bibunt eius sanguinem. Ergo impij neq; carnem Christi manducare, neq; sanguinem eius bibere in Cœna sine fide possunt.

2. Nemo communicat corpori & sanguini Christi Domini, nisi qui ad communionem corporis & sanguinis Christi Domini pertinet. Sed soli fideles ad communionem corporis & sanguinis Christi Domini pertinent. Ergo impij corpori & sanguini Christi Domini cõmunicare in Cœna nullo modo possunt.

12.

Est noxia.

1. Carnalis illa præsentie Christi corporis & sanguinis in elementis Cœnæ imaginatio, maximam hætenus idololatriæ occasionem dedit, ac etiam nũ quotidie dat. Ergo ea unà cum genitrice sua, nimirum literaliter uerborũ Cœnæ expositione, tanquã noxia, planè est reijcienda.

2. Ab omni specie mali, iuxta doctrinã Apostolicã, est abstinẽdum. Sed ea ipsa opi

nio parit geniculationem in administratione Cœnæ Dominicæ, quæ specie idolatriæ coram elementis Cœnæ non caret. Ergo tanquam noxia planè est reijcienda.

3. Obscurat consolationem quam habemus in iusticia Christi: quæ in hoc potissimû declaratur, quòd suprâ in cœlis apud Patrem pro nobis intercedit. Ita enim Christus Io. 16. Spiritus sanctus, inquit, arguet mundum de iusticia, quia ab eo ad patrem.

4. Priuat Ecclesiam consolatione spiritus sancti in ipsius missione. Nam Christus apud Ioannem: Expedit (inquit) uobis ut abeam. Si enim nō abeam, spiritus S. nō ueniet. Sed si abiero, mittā eum ad uos.

5. Paulus scribit, nos considerare cū Christo in cœlestibus per fidem. Sed per eiusmodi præsentiam certitudo illa nostri in cœlis cum Christo confessus, in quo maximā habemus consolationem, nobis eripitur. Ergo noxia est omnis eiusmodi cogitatio carnalis præsentia, manducationisq; quæ ex nuda illa uerborum Cœnæ, iuxta literā, expositione originem ducit.

6. Certum est, nos perpetuam & nunquam interrompendam cum Christo Domino habere communionem in corpore et sanguine suo. Sed per eiusmodi carnalem manducationem, qua in communionem
cum

eum Christo Domino uenire dicimur, eripitur nobis perpetuæ illius nostræ cū Christo Domino communionis consolatio. Ergo tanquam noxia, procul releganda est omnis illa uerborum Cœnæ iuxta literam expositio, carnalisq; præsentia & manducatio corporis & sanguinis Christi.

7. Corporalis illa opinio de edendo ac bibendo (carnali ore) corpore & sanguine Christi Domini in Cœna ipsius, animos Cœnæ participantium circa crassam illam de præsentia corporali imaginationem ita occupat, ut illi uni intenti, mysterium Cœnæ, nimirum oblationem communionis nostræ in corpore & sanguine Christi: nostrumq; item erga Deum & proximum nostrum officium, cuius in Cœna admone mur, negligamus. Ergo tanquam noxia eiusmodi corporalis uerborum Cœnæ interpretatio, procul reiicienda est.

13.

Inducit necessariò prodigiosam corporis & sanguinis Christi ubiuitatem, contra scripturas.

1. Si Christus iuxta corpus & sanguinẽ suum sit ubiq;, frustranea erit Cœnæ institutio. Quorsum enim op^o erat Christo Domino Cœnam suam instituire, & corporis sanguinisq; sui in elementis Cœnæ distributionem, cum in nobis ipsis corporis &

sanguinis sui substatiã esse iam oporteret, si nusquam nõ esset? Falsum est igitur ubi-quitatis commentum.

2. Deinde ex ubi-quitatis illius assertio-
ne sequeretur, nullam esse Diaboli Angelo-
rumq; eius uiliorum cõdemnationem. cor-
poris enim Christi substãtia nulla amplius
gloria sua cœlesti exui iam potest.

3. Si corpus Christi esset ubiq;, nos ubi-
que, ac proinde etiam in inferno futuri es-
semus. Hoc autẽ est contra scripturas, Luc.
16. Inter nos & uos (inquit Abraham) hia-
tus ingēs firmatus est, ut si qui uolent hinc
transire ad uos, non possint, neque isthinc
huc transire. Ergo uana est omnis de ubi-
quitate corporis Christi cogitatio.

4. Si Christus Dominus ratione cõiun-
ctiõnis diuinæ & humanæ naturæ, iuxta
corpus suum esset ubiq;: sequeretur, ipsum
iam inde à primo cõceptionis suæ initio, e-
tiam extra diuæ uirginis uterũ, ubiq; con-
ceptũ fuisse: eumq; etiam extra Bethlee m
ubiq; natum, ex Nazareth ubiq; educatũ,
extra Hierosolymam ubiq; passum, extra
monumẽtum in quod positus fuerat ubiq;
sepultum ac resurrexisse, extra Galilæam
deniq; in cœlum ubique assumptum esse:
aut saltem diuæ uirginis uterũ, Betlehem,
Nazareth, Hierosolymã, ac monumentum
illud ubiq; expansa fuisse: quinimo in cœ-
lum

Ium eum nunquam ascendisse. oportuerat enim eum iam ante ascensionē in cœlis esse. Si uerò dicatur corpus Christi Domini primū cœpisse esse ubiq; post suam ascensionem, ratione confessus ipse ad dexteram Dei patris: nō est quod præsentiā ullam corporis & sanguinis Christi Domini sub elementis Cœnæ in prima cœna fuisse imaginemur: cū illa ante confessum Christi Domini ad dexteram Dei iam fuerit celebrata. ac proinde ne nunc quidem præsentiā ullam corporis & sanguinis Christi sub elementis Cœnæ habemus: nisi si in Cœna nunc plus habeamus, quàm ipsi Apostoli habuerunt. Ergo omnis eiusmodi ubiquitatis imaginatio, tanquam longè absurdissima, est explodenda.

14.

Pugnat deniq; cum alijs multis Scripturæ locis.

1. Matth. 24. Si dixerint uobis (inquit Christus met Dominus, ut suprā dictū est) ecce hic Christus, ecce illic, ne credatis. exorientur enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & edent signa magna & prodigia, ita ut in errorem ducātur etiam electi Dei, &c. Ac paulo post rationem adiungens: Sicut enim fulgur exit ab oriente, & relucet usq; in occidentem, ita erit aduentus filij hominis. In Cœna uerò (nimirum cor

pore suo) est planè inconspicuis. Ergo carnalis illa imaginatio prorsus est reiicienda.

2. Matthæi 28. Ecce (inquit Angelus de Iesu) resurrexit, non est hic.

3. Ioannis 16. Iterum (inquit Christus Dominus) relinquo mundum, & ab eo ad patrè. E' quibus uerbis, Relinquo, ab eo, &c. clarù est, Christum iuxta corpus suum sub elementis Cœnæ non esse. Igitur somnium est, quod de eiusmodi præsentia corporis Christi in Cœna adfertur.

4. Ioannis 17. Et iam (inquit Christus) non sum in mundo: at hi in mundo sunt: ego autem ad te uenio. ubi præsens positù est pro futuro. Ergo, &c.

5. Lucas Act. 1 de ascensione Christi Domini loquens: Videntibus (inquit) eisdem, in altum ab eis sublatus est, & nubes subduxit illum ab oculis eorum. Clarum est igitur, ab Apostolis, atque ita demum à nobis amotum esse: ac proinde eum hic in elementis Cœnæ non esse quærendum.

6. Ibidem: Cumq; (inquit) essent defixis in cælum oculis, eunte illo, ecce uiri duo astiterunt illis in uestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis intuentes in cælum? Hic habemus, Christum iuisse in cælum. Vnde perspicuum est, eum ibi antea iuxta corpus suum non fuisse. Igitur non ubiq; ut quidam uolunt. Deinde ibidem

ex postremis illis uerbis, Sic ueniet, quem admodum uidistis eum euntē: facile est uidere, non adesse corpus & sanguinem Christi Domini sub elementis Cœnæ, cum eo modo quo iuit, uenire non conspiciatur.

7. Petrus Actorum 3. Oportet (inquit) illum cœlum accipere, usq; ad tempus restitutionis omniū quæ locutus est Deus per os omniū sanctorū suorum Prophetarū. Igitur nihil est hic nobis in Cœna de eiusmodi præsentia corporis Christi imaginandū.

8. Actorū 7. Ecce (inquit Stephanus) uideo cœlos apertos, & filium hominis stantem ad dexteram Dei. Ergo, &c.

9. Paulus Philipp. 3. Nostra (inquit) cōuersatio in cœlis est, unde & Seruatorē expectamus Dominū IESVM Christum, &c. Quæ sanè expectatio ad supremum Christi Domini aduentum est referenda, cum de nullo alio ex Scripturis constet. Igitur uana est omnis de quotidiano Christi aduentu in Cœna sua cogitatio.

10. Paulus Coloss. 3. Si surrexistis, inquit, unā cum Christo, quæ superna sunt quærite, ubi Christus ad dexteram Dei sedet: quæ superna sunt curate, non quæ in terris. si autem in terris esset, hic nobis equidem, non autem in cœlo quærendus esset Christus: quod tamē à Paulo prohibemur. Ergo una est hæc præsentia corporis Christi

sti in elementis Cœnæ assertio.

Plura quidem argumēta colligi possent, ad refellendam nudam illam iuxta literam verborum Cœnæ interpretationē. sed hæc pio & æquo lectori satisfactura speramus. Alioqui constat, institutionē quidem Cœnæ traditam esse à Matthæo, Marco & Luca, atq; à Paulo apostolo 1. Corinth. 11. Mysterium uerò Cœnæ ipsius Dominicæ, modumq; edendi corporis, bibendiq; sanguinis Christi Domini, abundè explicatum esse Ioan. 6 Euangelij sui capite, & 1. Cor. 10. Qui unicus modus à Ioanne explicatus, cū Christo Domino satisfaciat, quatenus illi promissio uitæ adiungitur, & nobis meritò satisfacere debet.

F I N I S.

E R R A T A.

Pag. 3. uers. 5. Christiani 4. 1. non solum non
 mitescere & 12. proderemus 6. 25. hic 18. 4. iniun-
 gendum 20. 22. pro Christianus forte scribendū Chri-
 stiernus 34. 10. satisfaciūt 37. 4. pudefactione) 40.
 12. uelit 43. 4. Maiestatis 52. 21. ipso die & 16. ha-
 bitam 62. 10. Petri 67. 26. Cœnæ (de qua & 27. do-
 cetur, imò & 28. docetur) cum 75. 10. tum nos 77.
 10. CHRISTI 81. 27. ostendat. 86. 5. possent 90. 1.
 à suis 98. 26. desiderio) 110. ult. dele, post magnitu-
 dinem 122. 19. occasione 128. 1. cum & 3. inhumani-
 tatem 130. 16. ostendis 131. ult. gratiosi 139. 23. esse
 utriusq; 140. 2. uocatione. 155. 19. dici, eius 159. 23.
 forte legend. habeant communionem 196. 3. tantum
 206. 18. excussa 209. 1. dixi 228. 25. uestræ 229. 19.
 suppliciter 245. 7. nobis 267. 16. in Eccle-
 sia 281. ult. uana,

RERVM ET VERBORVM IN
hoc libro præcipuè memorabilium

I N D E X.

Abraham ante circumci-	nos Ecclesiæ Angl. pie
sionē in præputio iu-	tas 233
stificatus 220	Antipatri in Carneadem
accusati in accusatorum	calumniæ 10
præsentia audiendi ma-	apostolorum ministeriū à
gistratui 205	reliquorū omniū post
Actorum Apostolicorū	ipsos uocatione distin-
locus 233	guendum. 140 et qua-
aduentus Christi ad iudi-	le id sit. ibid.
ciū expectationi ad-	cum Apostolis parē cui-
uersari corporalē in	quam in ecclesia auto-
Cœna ipsius manduca-	ritatem tribuere, non
tionem 261	leuis contumelia 139
Amsterdamsium secta	ascensionis articulo repu-
192	gnare realē in Cœna
Anabaptistarum collui-	Christi manducationē
es Vuismariæ à Men-	260
none excommunicata,	Augustana Comitia qua-
et cur 124	re instituta 214
avéuuois 269	Augustana confessio 77.
Anglicæ gētis erga Deū	ad Scripturæ S. regu-
pro donata Euangelij	lam reuocanda 78. E-
luce ingratitude 30	iusdē autoritas 214.
Angliam eius ingrati-	215
ditatis pœnas luere 185	Augustini lapsus 198. E-
Anna ab Oldenburg ui-	iusdē uera de Deo sen-
dua, eiusq; in peregri-	tentia ibid.
	Augusti-

INDEX

- Augustinensium templū
Londini, peregrino-
rū Ecclesie ab Eduar-
do VI concessum 16
- B
- Baptismus 225 eius uis
in quo sita 63
- de Baptismo confessio fi-
dei 159 eiusdem admi-
nistratio qualis esse
debeat ibid.
- in Baptismo nos ablui
sanguine Christi 171
- Bartholomæus Hüysma-
nus 99.105.123
- Belgicæ ecclesie sedes
Francfordiæ data 233
- Berengarius 214 eiusq;
palinodia 179
- Bertramus etiam carnali
præsentie Christi in
cæna contrarius 214
- C
- Calix, sanguis & nouum
testamētū dictus 265
- Caluino se opponere au-
sus Vuestphalus 201
- calumniæ nostris Rost-
kij intentatæ 126
- calumnijs omnia exposi-
ta 239
- Capernaitarum de carna-
li Christi carnis man-
dicatione imaginatio
260
- in Catechismo scriptu-
ræ totius consensus
quærendus, quomodo
63
- ceremoniæ diuersæ inter
se conferendæ 47 qua-
tenus mutandæ 45
- ceremoniarum uarietas
44.45
- ceremonias seruire eccle-
sij, non contra 44
- cæcorum usus in cæna
administratione 119
- Christianus Daniae Rex
20
- Christianis ea quæ in cœ-
lis sunt potiss. quæren-
da, ubi & Christus 54
- ad Christiernum Danorū
regem Ioānis à Lascō
epistola 239
- Christus an realiter disci-
pulis corpus suum in
cæna edendū præbue-
rit 83
- Christi

I N D E X.

Christus animæ, non uen- tris cibus 225	endum ex nostro 185. 186
Christus, caput nostrum, in cœlis carnaliter iā, non in terris 55	Christi corpus per coenæ usum, non herere in nobis 263
Christus in cœlis queren- dus 179	Christi corpus quale scri- ptura agnoscat 213
Christus quomodo sede- re dicatur ad dextrā dei 188	Christi corpus quando ubique esse cœperit 189.190
de Christi ascensione & expectatione articulū qui uiolent 60	Christi corpus quātiſper in pane sit, iuxta Vve stphali doctrinā 219
Christi carnis manduca- tio una tantum saluta- ris & uiuifica 173	Christi corpus et sanguis animarū cibus & po- tus 261 & 175
Christi carnis nobiscum participatio 59	Christi corpus & sangui- nem fide percipi 263
Christi corpus ad dextrā Dei 64.65.66	Christi corporis præsen- tia carnalis in coena inutilis 174
Christi corpus an ubique propter coniunctio- nem utriusq; naturæ 82.145.186 inde	de Christi corporis præ- sentia per tactum & uisum iudicare licere 177
Christi corpus etiam in inferno 187	Christi corporis præsen- tiæ ueritas, etiam post resurrectionē ab ipsa Christo tactus et uisus iudicio subiecta 145
Christi corpus loco con- tineri, nec per omnia diffundi 68	Chri-
Christi corpus non meti-	

I N D E X.

- Christi corporis in coena
elementis presentiam
cū Ascensionis articu-
lo & reditus ad iudi-
cium expectatiōe pu-
gnare 106
- Christi corporis in Sacra-
mento delitescētia re-
ceptis ab Eccles. fidei
articulis cōtraria 79.
80
- Christi cōporis proprie-
tates 59. 60
- Christi corporis sub pa-
ne delitescētia scriptu-
rā repugnare 65. 68.
72
- Christi corporis & san-
guinis communicatio
qualis 55 sola fide per-
cipi 259
- extra Christi corporis et
sanguinis commu-
nionem non est salus
271
- Christi corporis & san-
guinis prodigiosa ubi-
quitas 277
- Christi corporis & san-
guinis profanati reos
fieri, qui in Ecclesiam
eius peccant 243. 244.
245. 246 inde 254
- Christi corporis substan-
tia naturalis, & com-
munio, diuersa 266
- Christi corpori & sang.
non communicare im-
pios 275
- de Christi corpore non
physicē disputandum
213
- Christi humanitas non in-
finitum propter di-
uinae naturae unione
diffundenda. 145
- Christi natura & huma-
na & diuina, & quo-
modo 186 earundem
proprietates non con-
fundi 224
- de Christi natura huma-
na Mennonis absurda
sententia 124
- Christi incarnationis my-
sterium 59
- Christi locus in cælo, nō
apud inferos 187. 188
- Christi omnipotentia 68
- Christi presentiae carna-
lis

INDEX.

- lis doctrina, non comparanda fidei resurrectionis 67
- Christi regnum, Ecclesie ipsius 245. 246 spirituale 264 in Ecclesia eius. ibid.
- Christi sacerdotium quāto præstantius Aaronico 188
- Christi sanguinem nō posse amplius ab eius corpore, post resurrectionem ipsius, separari 269
- Christi spiritualis & carnalis manducatio 102. 103
- Christi ubiuitatem quæ absurda consequatur 186. 188
- Christi uerborum ueritas 181 & qualis eorum interpretatio requiratur 182
- Christi uerbis insistere, quatenus tutissimum 145
- Christi ut māducatio corporalis in pane nō est necessaria, ita neq; interpretatio 270
- Christum ascēdisse ut impleret omnia, quomodo intelligendum 189
- Christū crescere, nos imminui oportere 37
- Christum fide, non corporaliter in nobis habitare 218 & quatenus etiam corporaliter. ibid.
- Christum ianuis clausis ad discipulos uenisse, quomodo intelligendum 185. 186
- Christū nihil inutile inuisisse in Ecclesia 271
- Christū non potuisse suū corpus singulis apostolis dare ante ascensionem, cum iuxta corpus non esset ubique 190
- Christum omnia implere quomodo à Paulo dictum 69
- de Christo fidei confessio 158
- in Christo quomodo unita

I N D E X.

- ta diuina & humana natura 189
 coena Christi, nouum testamentum, non nudū signum 225
 coena Domini cōmunio corporis & sanguinis Christi, & quomodo 160
 coena sacra ad quid à Christo instituta 65. 269
 coenae administrandae modus opt. quis 226
 coenae administratio qualis in Anglia facta 184. 185
 coenae Domini idololatria 275
 coenae Dominicae mysteriū 102. 103. 145. 160. 161. 174. 225. 277 usus 55
 Coenae panis an propriè & substantialiter corpus Christi 150. 151
 coenae ritus in ecclesia Lōdiniensi 86
 in Coenae uerbis an sit figura 79. 80. 81. inde
 coenae uerba an sint propriè intelligenda 144
 non propriè, sed figuratè intelligenda 150. 151 nō secundū literā, sed mysticè exponenda 256 per synecdochē exponenda 82
 Coenae dominicae uerba quatenus urgenda 52
 Coenae uerba odisse nostros, Vuestphalus calumniatur 212
 Coenae uerborum expositio iuxta literam pugnare cum natura sacramentorum 256 cū uera fide, & eius analogia 258 cum regno Christi 264 cum sacerdotio Christi. ibid. cum doctrina & mente Christi 265 cum unitate ueteris & Apost. ecclesiae 266 cum natura corporis Christi, & uera humanitate ipsius. ibid. cum natura recordationis 369 esse inutilem 271 ab-
 t
 surdam

I N D E X.

- surdam* 272 *noxiam*
 275 *pugnare cū multis*
scripturæ locis 279
de Cœnæ uerborum sen-
su legitimo, non ueri-
tate, disceptari 149
cœnæ uerbis, nō falsæ co-
rum interpretationi
insistendum 65
cœnæ uerbis quid admo-
nere suos Christus uo-
luerit 184
cœnæ D. usurpatione qua-
tenus utilis 257
de Cœna Domini fidei
confessio 160
Coldinga 24. 73
colloquium Christianum
expetitum 39. 40. 47.
 51. 78. 87. 88. 90. 130.
 133. 134. 138. 147. 163.
 165. 193. 194. 221. 227.
 229. 249
colloquium Christianum
quale esse debeat 171
colloquiū cum P. Nouio
mago & Hen. Busco-
ducensi habitum 73.
item aliud inter Petriū
Palladium & Herme-
tem Backerelium 102
colloquium Micronij cū
Ioachimo Vuestphalo
 194. 203 *cum D. Hen-*
rico Smedenstede 137
cum Ioanne Kole pa-
store Vuismariēsi 134
cum Mennone Vuif-
marie habitum 123
cum pastoribus Lube-
canis 171 *cū Vincētio*
pastore Rostokij 126
colloquio se clam subdu-
cunt aduersarij 152
colloquium sub proborū
testium fide aduersa-
rios diffugere 146.
 148. 151. 154
colloquia Christiana qua-
lia esse debeant 32
colloquia non refugere
nostræ sententiæ ho-
mines, sed aduersari-
os. *ibid.* *inde*
colloquiorum acta facile
perueriti 210
concilia omnia Scriptura-
rum autoritati sub-
iacere 214. 215
conciliorum in causa Sa-
crament-

INDEX.

eramentaria autori-
 tas 180
 concionatores Ecclesie
 ministri, non Domini
 163
 concionatores magistra-
 tuū insigatores cōtra
 peregr. ecclesias 9
 concionatorum in Sacra-
 mentis pub. decla-
 mationes 125. 231
 conditio nostrorum dura
 210. 211
 confessio Apostolica fun-
 damentū ecclesie 93.
 94 (158
 confessio fidei nostrorū
 Conrado Pellicano Euā-
 gelica doctrina etiam
 ante Lutherum nota
 143
 consubstantiatio aduersa
 riorum 145. 180. 182
 conuersatio nostra in cœ-
 lis, ubi Christus 54
 corporis & sang. Christi
 reum fieri, quid 263.
 264
 corporis nostri in Chri-
 sto proprietates 59

D

Danie regis autoritas
 qualis 92
 Danie regis duo grauiss.
 peccata 242
 Danie regis de pellendis
 è regno suo ecclesie
 Anglice peregrinis
 decretum 95 eiusdem
 in eosdem munificen-
 tia 96. 253 & singula
 riter in Ioannem à La-
 sco. ibid.
 Danie regis in ecclesiam
 peregrinorum inhu-
 manitas 244. 245 inde
 Daniā aliquid mali pas-
 suram, rege mortuo,
 prædictum 91
 in Daniā susceptæ profe-
 ctionis consilium 31
 è Dania quomodo pulsū
 Ecclesie Anglic. pere-
 grini 109 inde 116
 in Danicam terram redi-
 tus sub capitis pericu-
 lo nostris interdictus
 116. 117
 Danicarū ecclesiarū ab-
 usus 87
 t 2 Dano-

INDEX.

Danorum in peregrin. ecclesiam inhumani- tas	90.91	oporteat 228 qualem esse debere Paulus tra- dat	162
David Simpson Scotus 101.202 Eiusdem cõ- fessio 211 eundẽ, cum peltarius esset, ministe- rium Eccles. in Anglia suscepisse, uitio uertit Vuestphalus	211	Deum consilia nostra uo- luntati suæ aduersa, ir- rita facere	26
David Vuithædus	119	disputandi ratio Papiisti- ca cuiusmodi	149
Decalogo qui damnẽtur 57.58		doctrina placida & tetri- ca	55.56
Deus pro malè de nobis meritis orandus	237	doctrina quæ suspecta es- se debeat, & doctores suspecti	164
Dei auxilio mirabili no- stris in extremo peri- culo succursum	117. 119.120	de Doctrinæ alicuius cõ- trouersia unde statu- endum	196.197
Dei dextra ubiq; 188 ad Dextram Dei quomo- do sedere Christus di- catur	188	doctrinæ apostolicæ & propheticæ fundamẽ- tum tenentes, sicubi in alijs paululum er- rent, non statim dam- nandi	198.199
Dei iudicium citra per- sonarum respectum	132	doctrinæ autoritas unde petenda	181
Dei omnipotentia, non ultra ipsius uolunta- tem	262	doctrinæ falsæ nota	65
Dei seruum qualem esse		doctrinæ iudicium ex u- nanimi Scripturæ cõ- sensu petendum	185
		doctrinæ probationẽ iux- ta uerbum Dei in ec- clesia	

INDEX.

eclesia semper esse libe- ram debere 206.207	damnandi statim 198.
doctrinae suae bene consci- orum argumentum 209.215	199
ad Doctrinae suae ratione reddenda semper pa- ratos esse Eccl. pasto- res debere 173.12	doctorum falsorum pro- prium 56
doctrinae uerae certissima regula, scriptura sa- cra 225	doctorum uerorum offi- cium 56
doctrinae ueritatem per prophetiae usum legi- timu confirmari 207	doctorum uerorum & falsoru discrimin 55.
doctrinae cuiusq; ueritas unde probada 47.52. 53.223	56
de Doctrinae ueritate ex cuentu rerum non sta- tuendum 187	doctoribus tantum credi- tur, quantum ex scri- ptura allegant 53
doctrina suam quomodo aduersarij subijciant ecclesiae iudicio 200. 201	E
de Doctrinis iudicandi li- bertas an Ecclesiae & plebi etiam concessa 151.152	Ecclesia, corpus & spon- sa Christi 243.247
doctores discernendi, non	ecclesia Dei an uspiam er- rare possit 196.197
	ecclesia Dei non astiman- da ex loco 196
	ecclesia in terris nulla si- ne peccato 62
	Ecclesia quae uera, et quae errare non possit 196
	in Ecclesiae abusibus cor- rigendis quid potiss. obseruandum 88
	Ecclesiae Belgaru in An- glia dissipatio 6
	Ecclesiae Christi, regnum ipsius 245.246
	t 3 in Ec-

I N D E X.

- in Ecclesiam Christi pec-
cantes profanati pari-
ter sanguinis et corpo-
ris eius rei 243.244.
245.246. inde 254
- ecclesie curam potiss.ad
reges pertinere 243
- Ecclesie Hierosolymita-
nae dispersio 233
- Ecclesie ministrorum di-
scrimen 140
- ecclesie puritas & impu-
ritas 61
- Ecclesie status in Anglia
sub Eduardo VI cur-
non fuerit diuturnus
19
- Ecclesie sue afflictæ quo-
modo tandem succur-
rere Deus soleat 233
- ecclesiam suam quanti et
Christus ipse fecerit,
& fieri etiam ab alijs
uelit 243
- ecclesiam peregr. care-
re uerbi ministerio,
quàm sit miserum 48
- ecclesiarum cura pasto-
ribus sue cuiq; agen-
da 208
- de Ecclesiarum in doctri-
na aliqua cōsensu 195.
196 unde statuendū
197
- Ecclesiarum peregr. Lon-
dini institutio per E-
duard. VI, ac post eius
mortem dissipatio 12.
15.28.30
- ecclesijs afflictis succurre-
re, uerè regium 33
- ecclesijs peregr. cur pub.
ministerium recusarit
rex Danie 41. 42
- Eduardus VI Angl. rex,
uerus nostri seculi Io-
sias 6.12 uerus Ecce-
clesie Dei nutricius
20 El^o diploma super
Ecclesia peregrinis
Londini cōcessa 13 in
peregrinos beneficen-
tia 19 mors, Ecclesie
Anglicanae & pere-
grinorū exitialis 19.
20
- Eduardo VI. rege san-
ctiss. mundum hunc
non fuisse dignum 28
- Elizabetha Angl. regina,
pietate

INDEX.

pietate Eduardo fra-	fidei nostrorum confes-
tre nihil inferior 20	sio 158
Embda 98	Flekero portus 22
Embdanorum in peregrini-	Francfordiensium in Ec-
nos Ecclesie Anglic.	clesiam peregrinorū
pietas 233	pietas 233
erroris conuicti, de resi-	Franciscus Riuerius Ec-
piscencia admonendi	cles. peregrin. Londi
prius, quàm uel uitan-	ni minister 17.22
di, uel reijciendi 132	Frangitur, uox in Coenæ
Euangelij gratia pecca-	uerbis figurata 183.
torū indulgentiæ non	184
obtendenda 61	Frisia oriētalis 233.234
Euangelij minister sit ꝑ:	Funditur, in uerbis coenæ
λόγους 135	quid significet 184.
Euangelica ueritas inno-	G
xio semper sanguine	Galterus Biele 166
obsignata 130	Galterus Deloēnus 231
examinis doctrinæ &	Gellius Ctemacius 104.
prophetiæ pub. usus	105
in eccles. Londinensi	Gellij Fabri contra Ana-
87	baptistas liber 137
exorcismi ritus in baptis-	genæ infantū frigore in-
mi ceremonia 116	duratæ 122
F	geniculatio idololatrica
Fides mortua Iacobo	in coenæ administra-
quæ 57	tione 276
fidei analogia obseruan-	Georgius Riken pastor
da 59	Rostokianus 118
fidei commendatio 260	Gerardus Rhenanus, 105
	t 4 Germa-

I N D E X.

Germaniæ ingratitude		Hellesnorga Daniæ por-	
91		tus	22.24.114
Geysler portus	115	Henningus Blok pastor	
Godfriedus Vuëgius.	127.	Rostokij	128.136
Vuingius	114.222	Henr. Buscoducensis P.	
Grauisenna	21	Noviomagi collega	
Gualterus Deloenus Ec-		73.82	
clesiæ peregrin. Lon-		Henric ⁹ Smedēstede Ro-	
dini minister	17	stokiēsis doct̄or	125.
H		127 eiusdē cum Mi-	
Heretici quomodo mo-		cronio colloquū	138
nendi	70	Hermes Backerelius ec-	
heretici nō statim dicen-		clesiæ peregr. senior,	
di, qui in una aliqua		Micronij loco	101.
doctrinæ parte dissen-		122 eiusdem cum	
tiant	128	Petro Palladio collo-	
cum Hereticis non dispu-		quium	101
tandum	129	dem instituēda iuven-	
Haffniæ acta	100. inde	tutis munere interdi-	
Haffniensis academia.	87	ctum	109
Hamburgensium contra		Historia hæc cur hæc-	
Sacramētarios decre-		nus pressa, nunc de-	
tum	230.231	num in lucem pro-	
in e-		deat	3.4.7.8.11
xules aduenas in cle-		historiæ huius fides	5.7.
mentia	232	11	
Hamburgi acta	191.	Hoc, pronomen in uer-	
192. inde		bis cœnæ, quò referē-	
Helias propheta à uidua		dum	150.151.182
Sareptana hospitio su-		hybernādi libertas Haff-	
sceptus	35	niæ	

I N D E X.

- nie nostris negata* 12
 110. 111. 113
 I
Jacobus Michaelis 105.
 114. 168. 202
Jacobus Probst pastor
Bremensis 94
Jacobi patriarchæ cū fa-
milia susceptio in Ae-
gypto, Pharaoni sa-
lutaris 35 *ut perse-*
cutio postea exitia-
lis 36
Januis clausis Christum
ad discipulos uenisse,
quomodo intelligen-
dum 185. 186
de Iesu Christo confessio
 224
impios non communica-
re corpori et sang.
Christi in coena 275
implendi uox quomodo
à Paulo usurpata 69
inauditi non condemnan-
di 157
infantes Christianorum
ante baptismū etiam
saluos esse 220
Interimisticum decretum
- 12
Ioachim Vuestphal. ui-
de Vuestphalus
Ioan. Albertus Megapo-
litanus dux 125
Ioannes Du four 192.
 193
Ioannes à Furno 202
Ioannes à Lasco liber Po-
loniæ Baro, peregrini-
nis Londini Ecclesiā
à Rege impetrat 12.
 13 *eidem Super-*
intendens præficitur
 13. 17
Ioannes à Lasco Embda
Francofordiam pro-
fectus 233
Ioannis à Lasco ad
Christiernum Dano-
rum regem episto-
la 239 *item, de*
causa huius historie
et pressæ hætenus et
nunc demum editæ e-
pistola 3 *de re Sa-*
cramentaria libellus
 167 *Item libellus de*
Eccles. peregr. Londi-
ni institutæ doctrina

INDEX.

- & gubernatione 19
 Ioannis à Lasco exilium
   à patria quot anno-
   rum 234 quando
   in eam reuersus. *ibid.*
 Ioannis à Lasco fides 10
 Ioannis à Lasco filijs duo
   bus solis cum pædago-
   go hybernandi in Da-
   nia potestas facta 79
 Ioannis à Lasco libellum
   se gladio Dei confe-
   cturū minatur Vuest-
   phalus 218
 Ioānis à Lasco literæ ad
   regem Daniæ, Em-
   bda scriptæ 98.99
 Ioannis à Lasco supplica-
   tio Daniæ regi obla-
   ta 27.28 ad ean-
   dem responsio 41
 Ioan. Belius 105
 Ioan. Kole pastor Vuif-
   mariensis 134
 Ioannes Popteranus insti-
   tute per Daniam Ec-
   clesiæ autor 49
 Ioan. Riuierius 105
 Ioannes Vtenhouius Ec-
   clesiæ peregrinorum
   in Anglia presbyter
   4. eiusdem laus, &
   in hac historia cōscri-
   benda fides 5.12
 Ioānes Vtenhouius è Fri-
   sia Orientali comes
   Ioanni à Lasco in pa-
   triam uocatus 234
   in Poloniam quando
   uenerit 235
 Ioannis Vtenhouij ad le-
   ctorem epistola, qua
   conscriptæ à se histo-
   riæ huius rationē ex-
   ponit 6
 Ioanni Vtenhouio uxor
   in Polonia ex peregri-
   nis Anglicanis ducta
   170
 D. Ioannis epistolæ locus
   178
 Ionas quomodo à ceto
   deuoratus 260.261
 Iosifæ regis exēplum 45
 iudicium de personis qua-
   tenus liberum 198
 Iudlandia 24.73
 iuramentū præstare ma-
   gistratui licere 158
 iusticiam gratuitò nobis
   impu-

I N D E X.

- imputari 220
 iustificationis articulus
 Ecclesie papistica in-
 cognitus 214
- L
- Laurentius Moel Haff-
 niensis senator 105.
 107
- librorum aduersariorum
 lectio quatenus utilis
 177.178
- libros non semper ad co-
 rum manus perueni-
 re, à quibus eos legi
 maximè oportebat
 208
- lingua Ecclesie ignota
 psallentes, Sabbati uio-
 lationis rei 58
- linguæ in repub. Ro. libe-
 ræ, multo magis in Ec-
 clesia esse liberæ debet
 194
- Liuius Papa 170
- locum scripturæ unum
 sæpe uarias interpre-
 tationes admittere
 213
- locorum scripturæ in spe-
 ciem pugnantium col-
 latio, ad eliciedam ue-
 ritatè maximè ne ces-
 saria 177
- Londini templum D. 12-
 s v peregrinorum Ec-
 clesie destinatum 15
 & Eduardi v i pri-
 uilegio confirmatum
 12. inde
- Lubeca quomodo pulsi
 tandem nostri 170
- Lubecæ acta 165. 166
- Lutherus in signe organū
 Dei 77 in quo mini-
 strorum Ecclesie nu-
 mero ponendus 140
- Lutheri autoritas quan-
 ti fieri debeat 139. 141
 142. 143
- Lutheri, de autoritate do-
 ctrinæ è scripturis pe-
 tenda sententia 181
- Lutheri de ecclesia, quòd
 errare etiā possit, sen-
 tentia 196. 197
- Lutheri de Sacramento
 cœnæ doctrina, rece-
 ptis ab Eccles. Chri-
 sti fidei articulis con-
 traria 79 à Christi
 uer-

INDEX.

- uerbis diuersa 80
- Lutheri doctrinam Ecclesie censuræ subiectam esse debere 140.
143
- Lutheri in Sacramentarios, Zuinglianos & Tigurinos scomma 94.95
- Lutheri præclarum maxime opus, Papæ tyrannidis tam animosa aggressio 143
- Lutheri scripta ad Scripturæ sanctæ regulam reuocanda 78
- Luthero damnati Sacramentarij 76. 77.
79
- Luthero Spiritus sanctus iuxta mensuram datus 78
- Luthero suus in Ecclesia gradus, isq; insignis 143
- Lutherum etiam magistratu teste & iudice primùm uicisse Papā 146.152
- ante Lutherum etiam ueritas Euangelica quibusdam cognita 143
- Lutherum ipsum aduersus Papam è scripturis, non hominum placitis sua confirmasse 138.142
- Lutherum nõ perpetuò, neque per omnia sibi constare 78 aliquando falsum esse ibid.
- M
- Magistratus, Dei ordinatio & uocatio sancta 226
- à Magistratus autoritate an immunes esse debeant ministri Euangelij 153
- magistratus officium. 205
- magistratui etiam improbo parendum, et quatenus 226
- magistratum posse de religionis colloquio testem esse, & iudicem 146.151
- de Magistratu cõfessio fi dei 158
- Malstran portus 23
- manua-

INDEX.

- manuarium opus exercuisse etiam Paulum* 212
Mari inambulasse et Christum, et Petrum, quomodo accipiendum. 285
Marpurgicum colloquium pro Tigurinis 200
Martinus Commelinus Hellefnorgæ mortuus 114
Martinus Micronius Eccl. peregrin. Londini minister 17 eiusdē virtutes 20 uide Micronius.
Martlerken 220
Matthæus rector scholæ Hamburgensis 218
Menno Simonis doctor 122 eiusdem cum Backerelio colloquium 122, 123 iudicandi temeritas 123
Micronius ad Ecclesiæ institutionem Francfordiam uocatus 234
Embda Vuismariam ad fratrum cōsolationem profectus 123
Embda Nordam ad Euangelicum ministerium missus 233
Micronius Lubecæ uitandi periculi causa paululum secedit 192
Micronij ætas, cū Vuestphalo congressi 212
Micronij colloquium cum D. Henrico Smedenstede 137 cum Ioan. Kole 134 inde cum pastoribus aliquot Lubecanis 171 cum Vuestphalo 194, 203
Micronij de colloquio cum Mennone habito libellus 124
Micronij & Hermetis colloquium cum Vincentio pastore Rostohij 126 cum Hëningo Block 129
Micronij supplicatio Vuismariēsi senatui à nostris oblata 156
Micronij supplicatio ad Senatum Hamburgensem 222
Micronium

I N D E X.

Micronium nebulonem uocat Vuestphalus 210. 215. 217	
ministri Ecclesiæ officii 228	
ministrorum Ecclesiæ di scrimen 140	
miracula Dei omnia a- perta 268	
monachi, iurati religio- nis hostes 91	
Monasteriensium secta 192. 222	
N	
Nauigatio in Daniam. 21	
Nordanæ Ecclesiæ præ- fectus Micronius 233. 234	
Novatiani 61	
vsbeoia 70	
O	
Oculis opt. interdum etiã pessimos ficos adhæ- rere 252	
offendicula quatenus ca- uenda 8	
optimos quosque facilli- mè hypocritis crede- re 252	
Origenis lapsus 198	
	P
	Pædobaptismi in Eccle- sia locum esse debere 159
	Pædobaptismi præposte- ra fiducia 159. 225
	P. Palladij de nostris iu- diciis 104. 107. 108. 109
	Paludana insula 121
	Papa Antichristus 149
	Papæ modus aduersus pi- os doctores pugnandi qualis 129
	Papæ tyrannis 149
	Papismus in Anglia ab Eduardo VI profliga- tus, per sororem ipsius Mariam reducitur 20
	Papistæ capitales Euan- gelij hostes 153. 164
	Papistarum argumenta pro transubstantiatio- ne 83
	Papistarum argumen- tis uti aduersarios, quia scripturis desti- tuuntur 219
	Papistis cum nostris ad- uersarijs

I N D E X.

- uersarijs communia
 patrocina 180
- ad Papistas, doctrinam
 suam defensum ire ius
 si nostri 209
- Papistas facilius quàm Sa
 cramentarios tolera
 turum regem Daniae
 92. 250
- Papistici doctores lupi
 209
- pastores Euāgelici à ma
 gistrat^o autoritate e
 xempti 153
- patrum de coenae myste
 rio sententia 180
- Paulus apost. ministris ec
 clesiae imitandus 54
- Paulus optimus uerborū
 Christi interpres. 265
- Pauli locus 67. 68. 69.
 140. 141. 146. 151. 152.
 162. 186. 188. 189. 199.
 207. 228. 263. 274.
 276. 281
- Paulum etiā manuaria
 artem exercuisse 212
- Paulus Nouiomagus Re
 gis Daniae conciona
 tor 14 operam
 suam peregrinis eccl.
 pollicetur 25 eius
 dem cōcio in nostros
 26. inde Idem negat
 se aliquid contra nos
 dixisse, aut nos condē
 nasse 75
- de Pauli Nouiomagi cō
 cione colloquium pe
 titur 39. 50. 51 in
 eandem Annotata 52
- Paulus uan Vuimchē. 167
- Vuingnius 105
- Peccatū in Spiritum san
 ctum non remitti 62
- peccata omnia esse tanto
 maioris offendiculi,
 quanto sunt maiore
 loco qui ea commit
 tunt 241 tanto etiā
 minus dissimulanda.
 ibid.
- ad Peregrin. ecclesiae fra
 tres omnes exhorta
 tio 236
- peregrinis praestāda hu
 manitatis officia 34.
 35
- peregrinis tacitē in ciui
 tate cōquiescendū. 153
- pere-

I N D E X.

- peregrinorum in urbem
 aliquam aduentus u-
 biq; suspectus, & ca-
 lumnijs obnoxius. 132
 pertinaciæ culpa aduersa
 rios teneri 77
 à Pertinacia alienos esse
 nostros 76
 peste grauißima Hassniæ
 grassante, nullus no-
 strorum infectus 117
 Petrus Antonius Franc-
 fordianus ciuis 234
 Petrus Dathenus 234
 Petrus Deloenus eccles.
 peregrin. Londini mi-
 nißer 22. 231. 232
 Petrus Palladius Hassnië
 sis ecclesiæ superinten-
 dens 101 Eiusdem
 cum Hermete Backe-
 relio colloquium 101
 item cum alijs 106.
 107
 Petrum apostolum super
 mare ambulasse. quo-
 modo accipiendū. 185
 Pharaonis in Iosephum
 & familiam eius pie-
 tas 35 & alterius
 postea impietas 36
 plage publicæ ob quas
 causas à Deo in eccle-
 siã immitti solite 46
 πρῶτον uerbi usus in
 Scriptura 69
 poculum etiam nouum
 testamentum figura-
 tē dici 154
 Polonia receptum Euan-
 gelium 234. 235
 Polonica nobilitas 235
 principis Christiani offi-
 cium 13. 14
 principū ardeliones. 252
 propheta Paulo quis.
 207
 prophetiæ in ecclesia u-
 sus 107
 psalmus Quare fremue-
 runt gentes, à pueris,
 dum ex Dania in cle-
 mentissimè pellexerentur,
 decantatus 117
 psalmi locus 187
 pseudodotorum notæ
 tres 54
 purgatorij Papistici ua-
 nitas etiam ante Lu-
 therum quibusdã co-
 gnita

INDEX.

- gnita 143
- R
- Ratio non consulenda 175
- ratio nostra in diuinis rebus cæca 144
- recordatio quid 269
- Regis Daniæ ad Ioannis à Lasco supplicationem responsio 41
- nostrorū item ad eandem responsum 43
- reges ecclesiæ altores & pastores dicti 243
- regū corda in manu Dei 37
- regum summa dignitas que 34
- regium esse uerè, ecclesijs afflictis succurrere 33
- in Religionis causa à solius Scripturæ autoritate pendendum 197
- religionis negotiū quantæ curæ esse Christianis principibus debeat 13.14
- resurrectio corporū 68
- Richardus Gallus ecclesiæ
- sic peregrin. Londini minister 17
- Rostokij acta 118.119
- S
- Sabbati uiolatio 58
- Sacramenti uox quomodo in cena & baptismo accipiatur 64
- in Sacramento an communicemus corpori & sanguini Christi 64
- sacramenta iusticiæ fidei signacula 220.256
- quare & quomodo à Christo instituta 224.257
- Sacramentorum institutionis uerba mysticè intelligenda 256
- de Sacramentis confessio fidei 159
- in Sacramentis quomodo querendus Scripturæ totius cōsensus 62.63
- Sacramentaria doctrina uet^o aut noua que 14
- Sacramentaria doctrina quando primum obseruari cœpta ibid.
- 4 Sacra-

INDEX.

Sacramentariae doctrinae	108	
uetustas	213. 214	Scripturae locum aliquē
ob Sacramentariam do-		truncatē torquere, Sa-
ctrinam non esse nos		tana proprium
cōdemnandos	70. 71.	Scripturae totius consen-
72 aut etiam uitādos		sus quomodo in Sa-
178		cramētis & catechif-
de Sacramentaria re nul-		mo querendus
lum unquam collo-		62.
quium institutum, le-		63
gitimum saltem	181.	Scripturae totius summa
in Sacramentaria causa		57 scopus
cur à Luthero dissen-		Scripturarum consensus
tiant nostri	78	unde petendus
Sacramentarij mirabilis		56
definitio	138. 139. 141.	Scripturis, non hominis
142. 144		autoritate agendum,
Sacramentarij à Luthe-		in causa religionis.
ro damnati	76	138
in Sacrificio Christi uni-		Sedendi uox
co salus posita	158	188
sanctorum com- nio	62	Senatoris Hamburgensis
& qui ab ea non ex-		ex mœrore obitus
cludendi	ibid.	232
Sareptanae uiduae exem-		sensus Scripturae falsus
plum	35	qui censendus
factoris cuiusdam confes-		176
sionē fidei suae ad uxo-		sepultura à pastore Hel-
ris deliberationem su-		lesnorgano redempta
spendentis uacillatio.		115
		Sigismundus Poloniae rex
		235
		Smedenstede doctor. ui-
		de Henricus.
		Stephanus Roseus
		115
		stipula

INDEX.

stipula in doctrina quid	da	45
199	transsubstantiatio Papi-	
Supplicatio ad Senatum	starum	145.182.183.
Hamburgensem	198 idololatrica	214
item alia Lubecano	transsubstantiationis ar-	
magistratui oblata	gumenta	83.84 do-
168 item Vuismarien-	gma impium	161
sium senatui	quàm diu obtinuerit	
156	179.180	
suspicio fallax	tyrannidis proprium	212
Suuermeria	V	
127	Vbiquitatis Christi cor-	
Suuermeri	poris commentũ pro-	
128.192	digiosum	277.278
Symbolo qui damnentur	Vercellense cõcilium	181
58.59.60	ueritas è scripturis, non à	
T	placitis hominum pe-	
Tamesis	tenda	138
20	uiduæ cuiusdam in exu-	
Tido à Knipens	les Anglos pietas	232.
232	233	
Tigurinæ ecclesiæ erga	uiduæ Sareptanæ pietas	
Sueuicas beneuolen-	233	
tia	Vincentius pastor Rost-	
89	kij	126
Tigurini an in Marpur-	Vuarberga	24
gico colloquio uicti.	Vuermundæ acta	118
200	Vuestphalus Caluino se	
turba omnis tumultus su-	opponere ausus	201
spicioni obnoxia	Vuestphalus Micronij ad	
112	u	2
Tramunda portus		se
121.		
166		
tranquillitatis perturba-		
tio ex ceremoniarum		
uarietate an metuen-		

INDEX.

<p>se aduentū cupit 193</p> <p>Vuestphalus suis ipsius uerbis cōuict^o 217. 219</p> <p>Vuestphalus tyrannidis admonetur 216</p> <p>Vuestphali cum Micro- nio colloquium 194. 203</p> <p>Vuestphali impotentia. 210. 212. 215. 216. 217</p> <p>Vuestphali liber de recta fide 200</p> <p>Vuestphali sentētia, quan- tisper Christi corpus in pane hēreat 263</p> <p>Vuismariæ acta 120. 121. inde</p> <p>Vuismaria eiecti nostri</p>	<p>136. 155</p> <p>Vuismariæ eiectionis no- strorum pericula 125</p> <p>Vuismariensium senatui oblata à nostris sup- plicatio 131</p> <p>Vuitebergæ neminem ad gradus ullos promo- ueri, nisi doctrinā Sa- xoniam de sacramen- to approbet 206</p> <p style="text-align: center;">Z</p> <p>Zuinglij de sacramento sententia dānata 195. 196</p> <p>Zuinglium nostro seculo Berēgarij doctrinam renouasse 214</p>
---	--

F I N I S.

RESPONSIO

aduersus

quendam

libellum

de

reformatione

BASILEAE, EX OFFICINA

Ioannis Oporini, Anno Salutis hu-

manæ M. D. LX. Mense

Martio.

1003619

DCN 41913277